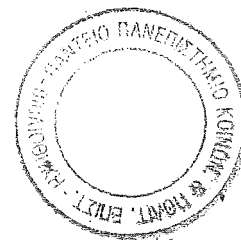

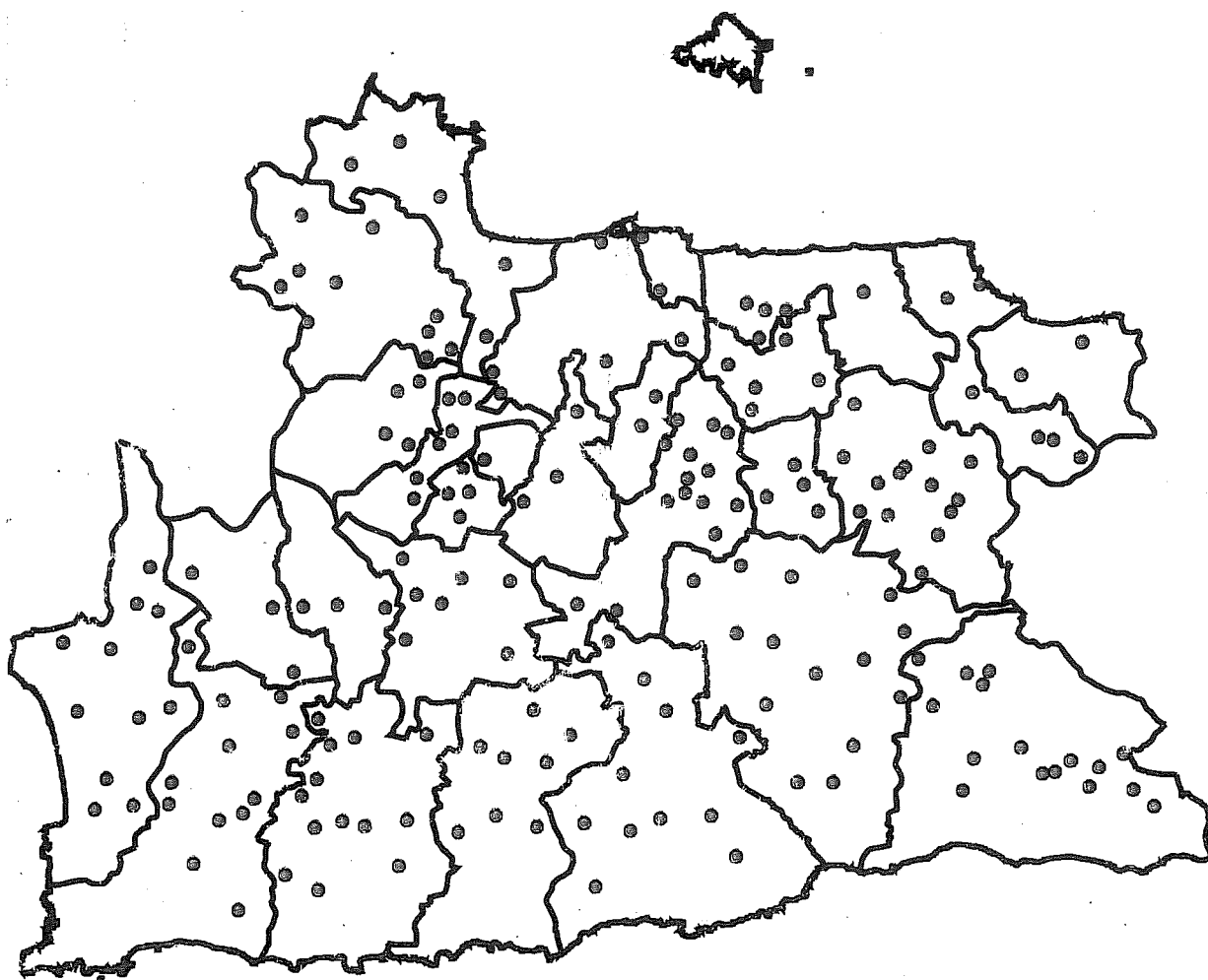
**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Διπλωματική εργασία με θέμα:

**“ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΟΤΑ (Ν. 2539/1997) –
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ”**

**Επιβλέπων Καθηγητής: ΠΑΥΛΟΣ Κ. ΛΟΥΚΑΚΗΣ
Μεταπτ. Φοιτήτρια: ΜΑΡΙΝΑ Ι. ΠΕΤΡΑΚΗ**

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2001

*Στον πατέρα μου Ιωάννη
& στη μητέρα μου Γεωργία*

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Α.Κ.Ο.Μ.-Μ.	Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου & Μαλεβυζίου
ΑΝ.Η.	Αναπτυξιακή Ηρακλείου
Α.Ν.	Αναπτυξιακός Νόμος
Α.Τ.Ε.	Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας
Α.Σ.	Αναπτυξιακός Σύνδεσμος
Ε.Ο.Τ.	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
Ε.Π.Τ.Α.	Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ε.Τ.Β.Α.	Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης
Ε.Τ.Ε.	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
Ε.Φ.Ο.Π.	Ενιαίος Φορέας Περιβάλλοντος
Ε.Α.Π.Τ.Α. Ι & ΙΙ	Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ε.Γ.Τ.Π.-Ε.	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού – Εγγυήσεων
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.Τ.	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ.	Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας
Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ.	Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων
Ε.Τ.Π.Α.	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
Ζ.Α.Α.	Ζώνες Αστικού Αναδασμού
Ζ.Ε.Π.	Ζώνες Ενεργού Πολεοδομίας
Ζ.Ο.Ε.	Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου
Ι.Π.Α.	Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης
Κ.Α.Π.	Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι
Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.	Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας
Κ.Ο.Κ.	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
Κ.Π.Σ.	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Κ.Α.Π.Η.	Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων
ΜΜΕ	Μικρομεσαία Επιχείρηση
Μ.Ο.Δ.	Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης
Μ.Ο.Π.	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
Ν.Α.	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ο.ΑΝ.Α.Κ.	Οργανισμός Ανάπτυξης Ανατολικής Κρήτης
Ο.ΑΝ.Α.Μ.	Οργανισμός Ανάπτυξης Μεσσαράς
Ο.Α.Τ.Ε.Π.	Οργανισμός Ανάπτυξης Τεμένους Πεδιάδος Α.Ε.
Ο.Ε.Ε.	Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας
Ο.Ν.Ε.	Οικονομική Νομισματική Ένωση
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Τ.Α	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Δ.Ε.	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
Π.Ε.Π.	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Π.Ε.Τ.Α.	Πληροφόρηση – Επιμόρφωση – Τοπική Ανάπτυξη
Π.Μ.	Πολεοδομική Μελέτη
Π.Ο.Α.Π.Δ.	Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων
Ρ.Σ.	Ρυθμιστικό Σχέδιο
Σ.Α.Ε.	Συλλογικές Αποφάσεις Έργων
Σ.Α.Ε.Π.	Συλλογικές Αποφάσεις Έργων Περιφέρειας
Σ.Α.Μ.	Συλλογικές Αποφάσεις Μελετών

Σ.Α.Ν.Α.	Συλλογικές Αποφάσεις Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης
Σ.Α.Τ.Α.	Συλλογικές Αποφάσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.	Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων
Σ.Χ.Ο.Π.	Συμβούλιο Χωροταξίας Οικισμού Περιβάλλοντος
Σ.Α.	Σχέδιο Ανάπτυξης
Σ.Π.Α.	Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης
Τ.Ε.Δ.Κ.	Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων
Τ.Ε.Ε.	Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας
Τ.Α.Π.	Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα
Τ.Ε.Ν.	Τεχνική Επιτροπή Νομού
Τ.Υ.Δ.Κ.	Τεχνική Υπηρεσία Δήμων και Κοινοτήτων
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
Υ.Ε.Ν.	Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας
Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας, Δημοσίων Έργων
Υ.Χ.Ο.Π.	Υπουργείο Χωροταξίας – Οικισμού – Περιβάλλοντος
ΥΠ.ΕΘ.Ο.	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α.	Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης
Χ.Υ.Τ.Α.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
Adapt	Κ.Π. για τη στήριξη της απασχόλησης
Equal	Κ.Π. για την καταπολέμηση του ρατσισμού στην αγορά εργασίας
Horizon	Κ.Π. για την απασχόληση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
Interreg I, II, III	Κ.Π. για τη στήριξη της διασυνοριακής – διαπεριφερειακής συνεργασίας
Leader I, II, +	Κ. Π. για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου
Now	Κ.Π. για την απασχόληση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
Pesca	Κ.Π. για τη στήριξη της αλιείας
Resider	Κ.Π. για τη στήριξη βιομηχανικής ανασυγκρότησης
Retex	Κ.Π. για τη στήριξη της κλωστοϋφαντουργίας
Urban	Κ.Π. για την ανασυγκρότηση και ανάπλαση συνοικιών μεγάλων πόλεων

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.	Αντικείμενο της παρούσης εργασίας – Τοποθέτηση του προβλήματος	1
2.	Μεθοδολογία έρευνας	1
3.	Περιεχόμενα Διπλωματικής Εργασίας	2
4.	Συνεργασίες – Ευχαριστίες	2

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	4
1.1.	Το αντικείμενο και η έννοια της περιφερειακής πολιτικής	4
1.2.	Φορείς άσκησης της περιφερειακής πολιτικής	5
1.3.	Οι σκοποί και τα μέσα	5
1.4.	Διαχρονική εξέλιξη των βασικών κατευθύνσεων της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής	6
2.	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	8
2.1.	Σύγχρονες προσεγγίσεις για την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη	8
2.2.	Το πρότυπο περιφερειακής ανάπτυξης	9
2.2.1	Το πρότυπο πολιτικής ανάπτυξης	9
2.2.2	Το πρότυπο ολοκληρωμένης – ενδογενούς ανάπτυξης	10
3.	Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	12
3.1.	Η Επιτροπή των Περιφερειών	12
3.2.	Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτονομίας	13
3.3.	Η αρχή της εταιρικής σχέσης	13
4.	Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΛΛΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ	14

B. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.	ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ – ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	15
1.1.	Ιστορική αναδρομή	15
1.2.	Περίοδος 1981 – 1986	17
1.2.1	Ο νόμος 1416/1986	17
1.2.1.1.	Οι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι	18
1.2.1.2.	Οι Κοινές Υπηρεσίες	18
1.2.1.3.	Οι Προγραμματικές Συμβάσεις	19
1.2.1.4.	Οι Διαδημοτικές Επιχειρήσεις	19
1.2.1.5.	Οι Τοπικές Αναπτυξιακές Εταιρείες	20
1.2.2	Ο νόμος 1622/1986	20
1.2.2.1.	Εθνικός Προγραμματισμός – Μορφές και διαδικασία κατάρτισης αναπτυξιακών προγραμμάτων	21
1.2.2.2.	Περιφερειακός Προγραμματισμός – Αρμοδιότητες Περιφερειακού Συμβουλίου	22
1.2.2.3.	Νομαρχιακός Προγραμματισμός – Αρμοδιότητες Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης	22
1.2.2.4.	Τοπικός Προγραμματισμός – Αρμοδιότητες Δημοτικού Συμβουλίου	23

1.3.	Περίοδος 1987 – 1994	24
1.3.1	Ο νόμος 2218/1994	24
1.3.1.1.	Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση	24
1.3.1.2.	Τα Συμβούλια Περιοχής	24
1.3.2	Ο νόμος 2240/1994	25
1.4.	Περίοδος μετά το 1994	25
1.4.1	Ο νόμος 2503/1997 - Η θεσμοθέτηση των Περιφερειών	25
1.4.2	Ο νόμος 2539/1997 - Το Πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας»	26
1.4.2.1.	Στόχοι του προγράμματος	26
1.4.2.2.	Οι αρχές και τα καινοτομικά στοιχεία του προγράμματος	27
1.4.2.3.	Το περιεχόμενο του προγράμματος	27
1.4.2.4.	Η χρηματοδότηση του προγράμματος	29
1.4.2.5.	Τα όργανα του προγράμματος	30
2.	Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	32
2.1.	Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ)	32
2.2.	Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ)	33
2.2.1	ΚΠΣ και τοπικός προγραμματισμός	34
2.2.2	Τα Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα της τοπικής αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ Ι & ΙΙ)	36
2.3.	Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	37
2.4.	Η δράση των Διαρθρωτικών Ταμείων της Κοινότητας	39
2.5.	Το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΠΤΑ)	40
2.5.1	Περιεχόμενο του ΕΠΤΑ	41
2.5.2	Πόροι του ΕΠΤΑ	41
2.5.3	Σύστημα διοίκησης του ΕΠΤΑ	42
2.5.4	Διαδικασίες κατάρτισης	42
2.5.5	Διαδικασίες χρηματοδότησης έργων	43
3.	Η ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΔΕ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ	44
3.1.	Αδυναμίες και προβλήματα	46
4.	ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	48
4.1.	Η σημασία των Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΤΑΠ)	48
4.2.	Το περιεχόμενο των ΤΑΠ – Το πλαίσιο και ο χαρακτήρας των παρεμβάσεων	49
4.3.	Χρηματοδότηση των ΤΑΠ	49
4.4.	Χρονικοί ορίζοντες για την εφαρμογή τους	50
4.5.	Διαπιστώσεις από την υπάρχουσα κατάσταση	50

Γ. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	52
2.	ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΕ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	53
2.1.	Περίοδος 1975 – 1986	53
2.1.1	Ο νόμος 360/76 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος»	53
2.1.2	Ο νόμος 1032/80 «Περί ιδρύσεως ΥΧΟΠ»	53
2.1.3	Οι «οικιστικοί νόμοι» 947/79 & 1337/83	54
2.1.4	Τα ΠΔ 24/4 – 3/5 & 20-30/8/1985	55
2.1.5	Ο νόμος 1650/86 «Περί Προστασίας του Περιβάλλοντος»	56
2.2.	Περίοδος μετά το 1986	57
2.2.1	Η ΚΥΑ 69269/5387/90	57
2.2.2	Ο νόμος 2508/97 «Περί Βιώσιμης Οικιστικής Ανάπτυξης»	57
2.2.2.1.	Τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ)	57

2.2.2.2.	Τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ)	57
2.2.2.3.	Οι Πολεοδομικές Μελέτες	58
2.2.2.4.	Οριοθέτηση οικισμών μέχρι 2000 κατοίκων	58
2.2.3	Ο νόμος 2742/99 «Περί Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης»	58
2.2.4	Συμπεράσματα	60

Α. ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΤΑ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	61
2.	ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΩΝ ΟΤΑ	61
2.1.	Υλικοτεχνική υποδομή	62
2.2.	Κοινωνική πρόνοια	62
2.3.	Δημόσια υγεία	63
2.4.	Εκπαίδευση – πολιτισμός – αθλητισμός	64
2.5.	Πολεοδομία – Στέγαση	64
2.6.	Προστασία του περιβάλλοντος	65
2.7.	Μεταφορές	67
2.8.	Τοπική οικονομία	67
2.9.	Διοικητική υποστήριξη	69
3.	ΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΩΝ ΟΤΑ	70
3.1.	Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι	70
3.2.	Ενισχύσεις – Επιχορηγήσεις	71
3.3.	Το ΕΠΤΑ	71
3.4.	Δημόσιος δανεισμός	71
3.4.1	Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων	72
3.4.2	Το Υπουργείο Εσωτερικών	72
3.4.3	Το ΠΔΕ	72
3.4.4	Άλλοι πιστωτικοί φορείς	72
3.5.	Έλεγχος των οικονομικών των ΟΤΑ	73
3.6.	Διαπιστώσεις από την υπάρχουσα κατάσταση	73

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Α. Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1.	Φυσικό περιβάλλον	78
2.	Πληθυσμιακά – Δημογραφικά δεδομένα	78
3.	Οικονομικά χαρακτηριστικά	79
4.	Τεχνική και κοινωνική υποδομή	80
5.	Πολιτιστικό περιβάλλον	81
6.	Οικιστική δομή	81
7.	Διοικητική οργάνωση	82
7.1.	Δήμος Αγίας Βαρβάρας	85
7.2.	Δήμος Αρχανών	86
7.3.	Δήμος Αστερουσίων	88
7.4.	Δήμος Γαζίου	90
7.5.	Δήμος Γοργολαϊνη	92
7.6.	Δήμος Γόρτυνας	94
7.7.	Δήμος Επισκοπής	97

7.8.	Δήμος Ζαρού	99
7.9.	Δήμος Θρανανού	101
7.10.	Δήμος Καστελλίου	103
7.11.	Δήμος Κόφινα	105
7.12.	Δήμος Κρουσώνα	107
7.13.	Δήμος Μαλλίων	109
7.14.	Δήμος Μοιρών	111
7.15.	Δήμος Νέας Αλικαρνασσού	113
7.16.	Δήμος Νίκου Καζαντζάκη	115
7.17.	Δήμος Ρούβα	117
7.18.	Δήμος Τεμένους	119
7.19.	Δήμος Τετραχωρίου	121
7.20.	Δήμος Τυλίσου	123
7.21.	Δήμος Τυμπακίου	125
7.22.	Δήμος Χερσονήσου	127

B. ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

B1. ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ

1.	Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΔΗΜΟΥ	129
1.1	<i>Τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής του νέου Δήμου</i>	129
1.1.1	Θέση - έκταση	129
1.1.2	Φυσικά χαρακτηριστικά - χρήσεις γης	129
1.1.3	Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά	130
1.1.3.1.	Μέγεθος - μεταβολή του πληθυσμού	130
1.1.3.2.	Διάρθρωση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία	131
1.1.3.3.	Επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού	133
1.1.4	Οικονομία - Απασχόληση	135
1.1.4.1.	Πρωτογενής τομέας	135
1.1.4.2.	Δευτερογενής τομέας	136
1.1.4.3.	Τριτογενής τομέας	137
1.1.4.4.	Απασχόληση	137
1.1.5	Κοινωνικές υποδομές	139
1.1.5.1.	Υγεία - κοινωνική πρόνοια	139
1.1.5.2.	Εκπαίδευση	140
1.1.5.3.	Αθλητισμός	140
1.1.5.4.	Πολιτισμός	141
1.1.6	Τεχνικές υποδομές	141
1.1.6.1.	Υποδομές μεταφορών	141
1.1.6.2.	Υδρευση	142
1.1.6.3.	Αρδευση	143
1.1.6.4.	Αποχέτευση	144
1.1.6.5.	Διαχείριση απορριμμάτων	144
1.1.7	Δίκτυο οικισμών - Παρεχόμενες εξυπηρετήσεις	145
1.1.7.1.	Οικιστική δομή	145
1.1.7.2.	Παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις	146
1.2.	<i>Ο νέος Δήμος ως ΟΤΑ - Υφιστάμενη δομή και λειτουργία</i>	146
1.2.1	Κτιριακή υποδομή	146
1.2.2	Εξοπλισμός πληροφορικής	147
1.2.3	Μηχανολογικός εξοπλισμός	147
1.2.4	Προσωπικό του Δήμου	148
1.2.5	Δημοτικές επιχειρήσεις - διαδημοτική συνεργασία	148

1.3.	Οι παρεμβάσεις στην περιοχή του νέου Δήμου	149
1.3.1	Πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες και προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις ανά βασική κατηγορία έργων	150
1.3.1.1.	Έργα τεχνικής υποδομής	150
1.3.1.2.	Έργα υποδομής μεταφορών	151
1.3.1.3.	Έργα κοινωνικής υποδομής	151
1.3.1.4.	Έργα ανάπλασης – αναμόρφωσης κοινοχρήστων χώρων – Βελτίωση οικιστικού περιβάλλοντος	153
1.3.1.5.	Έργα ανάδειξης – αξιοποίησης φυσικών πόρων	153
1.3.1.6.	Υποδομές πρωτογενή τομέα	154
1.3.1.7.	Υποδομές λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων	154
1.3.1.8.	Χωροταξικές – πολεοδομικές ρυθμίσεις	154
1.3.1.9.	Δράσεις ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού	154
1.3.1.10.	Ειδικές δράσεις	154
2.	ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	155
2.1.	Οι δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης	155
2.2.	Οι περιορισμοί για την ανάπτυξη	155
2.3.	Στόχοι και κατευθύνσεις σε τοπικό επίπεδο	157
2.4.	Προτάσεις κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης	158
2.5.	Προτεινόμενες ενέργειες	159
2.6.	Πρόταση οργάνωσης χρήσεων γης – Η χωρική ανάπτυξη	161

B2. ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ

1.	Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΔΗΜΟΥ	162
1.1	Τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής του νέου Δήμου	162
1.1.1	Θέση - έκταση	162
1.1.2	Φυσικά χαρακτηριστικά – χρήσεις γης	162
1.1.3	Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά	163
1.1.3.1.	Μέγεθος – μεταβολή του πληθυσμού	163
1.1.3.2.	Διάρθρωση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία	164
1.1.3.3.	Επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού	166
1.1.4	Οικονομία – Απασχόληση	168
1.1.4.1.	Πρωτογενής τομέας	168
1.1.4.2.	Δευτερογενής τομέας	168
1.1.4.3.	Τριτογενής τομέας	169
1.1.4.4.	Απασχόληση	169
1.1.5	Κοινωνικές υποδομές	171
1.1.5.1.	Υγεία – κοινωνική πρόνοια	171
1.1.5.2.	Εκπαίδευση	171
1.1.5.3.	Αθλητισμός	172
1.1.5.4.	Πολιτισμός	172
1.1.6	Τεχνικές υποδομές	173
1.1.6.1.	Υποδομές μεταφορών	173
1.1.6.2.	Υδρευση	174
1.1.6.3.	Αρδευση	174
1.1.6.4.	Αποχέτευση	175
1.1.6.5.	Διαχείριση απορριμμάτων	175
1.1.7	Δίκτυο οικισμών – Παρεχόμενες εξυπηρετήσεις	176
1.1.7.1.	Οικιστική δομή	176
1.1.7.2.	Παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις	177

1.2.	Ο νέος Δήμος ως ΟΤΑ – Υφιστάμενη δομή και λειτουργία	177
1.2.1	Κτιριακή υποδομή	177
1.2.2	Εξοπλισμός πληροφορικής	178
1.2.3	Μηχανολογικός εξοπλισμός	179
1.2.4	Προσωπικό του Δήμου	179
1.2.5	Δημοτικές επιχειρήσεις – διαδημοτική συνεργασία	179
1.3.	Οι παρεμβάσεις στην περιοχή του νέου Δήμου	180
1.3.1	Πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες και προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις ανά βασική κατηγορία έργων	180
1.3.1.1.	Έργα τεχνικής υποδομής	180
1.3.1.2.	Έργα υποδομής μεταφορών	181
1.3.1.3.	Έργα κοινωνικής υποδομής	182
1.3.1.4.	Έργα ανάπλασης – αναμόρφωσης κοινοχρήστων χώρων – Βελτίωση οικιστικού περιβάλλοντος	183
1.3.1.5.	Έργα ανάδειξης – αξιοποίησης φυσικών πόρων	183
1.3.1.6.	Υποδομές πρωτογενή τομέα	183
1.3.1.7.	Υποδομές λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων	184
1.3.1.8.	Χωροταξικές – πολεοδομικές ρυθμίσεις	184
1.3.1.9.	Δράσεις ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού	184
1.3.1.10.	Ειδικές δράσεις	184
2.	ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	185
2.1.	Οι δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης	185
2.2.	Οι περιορισμοί για την ανάπτυξη	185
2.3.	Στόχοι και κατευθύνσεις σε τοπικό επίπεδο	186
2.4.	Προτάσεις κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης	188
2.5.	Προτεινόμενες ενέργειες	189
2.6.	Πρόταση οργάνωσης χρήσεων γης – Η χωρική ανάπτυξη	191

B3. ΔΗΜΟΣ ΓΟΥΒΩΝ

I.	Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΔΗΜΟΥ	192
1.1	Τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής του νέου Δήμου	192
1.1.1	Θέση - έκταση	192
1.1.2	Φυσικά χαρακτηριστικά – χρήσεις γης	192
1.1.3	Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά	193
1.1.3.1.	Μέγεθος – μεταβολή του πληθυσμού	193
1.1.3.2.	Διάρθρωση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία	194
1.1.3.3.	Επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού	196
1.1.4	Οικονομία – Απασχόληση	198
1.1.4.1.	Πρωτογενής τομέας	198
1.1.4.2.	Δευτερογενής τομέας	198
1.1.4.3.	Τριτογενής τομέας	199
1.1.4.4.	Απασχόληση	200
1.1.5	Κοινωνικές υποδομές	203
1.1.5.1.	Υγεία – κοινωνική πρόνοια	203
1.1.5.2.	Εκπαίδευση	203
1.1.5.3.	Αθλητισμός	204
1.1.5.4.	Πολιτισμός	204
1.1.6	Τεχνικές υποδομές	204
1.1.6.1.	Υποδομές μεταφορών	204
1.1.6.2.	Υδρευση	205
1.1.6.3.	Αρδευση	206
1.1.6.4.	Αποχέτευση	206
1.1.6.5.	Διαχείριση απορριμμάτων	206

1.1.7	Δίκτυο οικισμών – Παρεχόμενες εξυπηρετήσεις	207
1.1.7.1.	Οικιστική δομή	207
1.1.7.2.	Παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις	208
1.2.	Ο νέος Δήμος ως ΟΤΑ – Υφιστάμενη δομή και λειτουργία	208
1.2.1	Κτιριακή υποδομή	208
1.2.2	Εξοπλισμός πληροφορικής	209
1.2.3	Μηχανολογικός εξοπλισμός	209
1.2.4	Προσωπικό του Δήμου	210
1.2.5	Δημοτικές επιχειρήσεις – διαδημοτική συνεργασία	210
1.3.	Οι παρεμβάσεις στην περιοχή του νέου Δήμου	211
1.3.1	Πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες και προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις ανά βασική κατηγορία έργων	211
1.3.1.1.	Έργα τεχνικής υποδομής	211
1.3.1.2.	Έργα υποδομής μεταφορών	212
1.3.1.3.	Έργα κοινωνικής υποδομής	212
1.3.1.4.	Έργα ανάπλασης – αναμόρφωσης κοινοχρήστων χώρων – Βελτίωση οικιστικού περιβάλλοντος	213
1.3.1.5.	Έργα ανάδειξης – αξιοποίησης φυσικών πόρων	213
1.3.1.6.	Υποδομές πρωτογενή τομέα	214
1.3.1.7.	Υποδομές λοιπών παραγωγικών δραστηριοτήτων	214
1.3.1.8.	Χωροταξικές – πολεοδομικές ρυθμίσεις	214
1.3.1.9.	Δράσεις ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού	214
1.3.1.10.	Ειδικές δράσεις	214
2.	ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	215
2.1.	Οι δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης	215
2.2.	Οι περιορισμοί για την ανάπτυξη	215
2.3.	Στόχοι και κατευθύνσεις σε τοπικό επίπεδο	216
2.4.	Προτάσεις κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης	218
2.5.	Προτεινόμενες ενέργειες	219
2.6.	Πρόταση οργάνωσης χρήσεων γης – Η χωρική ανάπτυξη	221
	Βασικοί δείκτες περιγραφής των Δ. Αρκαλοχωρίου, Βιάννου και Γουβών	222
Γ.	<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ</u>	224
Δ.	<u>ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ</u>	226
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Αντικείμενο της παρούσης εργασίας – Τοποθέτηση του προβλήματος

Η ποικιλία των τοπικών προβλημάτων, η σύνθετη μορφή με την οποία εμφανίζονται η διαπλοκή και αλληλεπίδραση δράσεων και ενεργειών που αναλαμβάνονται τοποθετούν στην πρώτη γραμμή από άποψης σημασίας την ύπαρξη ενός συνολικού σχεδίου – προγράμματος για κάθε διοικητική – χωρική ενότητα.

Κατά τον ίδιο τρόπο και για τα άλλα επίπεδα, το νομό και την περιφέρεια, είναι αναγκαία η σύνδεση αυτών των επιμέρους σχεδίων ώστε οι ειδικοί στόχοι της τοπικής ανάπτυξης να συμβαδίζουν και να υποστηρίζονται από τους στόχους σε ευρύτερο και τελικά σε εθνικό επίπεδο.

Σε τοπικό επίπεδο η απλή ανάληψη δράσεων, η απουσία ιεραρχήσεων, η έλλειψη συνεκτικής λογικής και στόχων στην αντιμετώπιση των επιμέρους προβλημάτων και γενικότερα η απουσία ενός προγράμματος καθιστά τις προσπάθειες αναποτελεσματικές και πολλές φορές αλληλοαναιρούμενες.

Το κυριότερο πρόβλημα στο επίπεδο της διαχείρισης των υφισταμένων αρμοδιοτήτων, αλλά και της ανάληψης νέων, ήταν πάντα ο προσδιορισμός του αρίστου μεγέθους των ΟΤΑ, ζητούμενο ήταν πάντα το κρίσιμο μέγεθος των διοικητικών μονάδων, ώστε να είναι σε θέση να ασκούν αποτελεσματική πολιτική στο χωρικό-διοικητικό επίπεδο της αρμοδιότητάς τους.

Η μικρή αποτελεσματικότητα της διοίκησης των μικρών ΟΤΑ και η αδυναμία τους να οργανώσουν μηχανισμούς για την εκπόνηση αναπτυξιακών σχεδίων, οδήγησαν την Πολιτεία στην ψήφιση σειράς νομοθετημάτων για τη σταδιακή άρση των δυσλειτουργιών αυτών και την άσκηση πολιτικών που θα οδηγούσαν στην ενίσχυση των διοικητικών αυτών μονάδων και στην αποδοτικότερη λειτουργία τους.

Αντικείμενο της παρούσης εργασίας αποτελεί η διερεύνηση των δυνατοτήτων αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωρικού σχεδιασμού των νέων διευρυμένων Δήμων (Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας - ν. 2539/1997). Διερευνάται δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο η Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση καταγράφει, ιεραρχεί και αντιμετωπίζει τα τοπικά προβλήματα σε αναπτυξιακό και χωρικό επίπεδο σε ένα ευρύτερο γεωγραφικό χώρο. Στο πλαίσιο αυτό εξετάζονται συνολικά οι νέοι Δήμοι του νομού Ηρακλείου, ενώ εκτενέστερα γίνεται λόγος για ορισμένους από αυτούς.

2. Μεθοδολογία έρευνας

Σε ότι αφορά τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, σε πρώτη φάση, για την ολοκλήρωση του θεωρητικού μέρους πραγματοποιήθηκε συστηματική διερεύνηση και άντληση στοιχείων από τη σχετική με το αντικείμενο βιβλιογραφία ενώ για το δεύτερο μέρος ακολούθησε η έρευνα για τη συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων η οποία βασίστηκε:

- ✚ στην επιτόπια έρευνα με συζητήσεις και ανταλλαγή απόψεων με τους αρμόδιους φορείς (Δήμοι, Τ.Ε.Δ.Κ., Περιφέρεια Κρήτης, κ.α.)
- ✚ στη συλλογή και συμπλήρωση στοιχείων παροχής αναλυτικών πληροφοριών
- ✚ στην συλλογή στατιστικών στοιχείων
- ✚ στην τηλεφωνική επικοινωνία – συνεργασία με τοπικούς φορείς
- ✚ στην άντληση στοιχείων από αρχειακό υλικό καθώς και από τη χρήση του διαδικτύου με αναζήτηση στις σχετικές σελίδες.

Τέλος κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας έρευνας υλικό και στοιχεία αντλήθηκαν από την παρακολούθηση και ανάγνωση του τοπικού τύπου.

3. Περιεχόμενα Διπλωματικής Εργασίας

Η παρούσα εργασία αποτελείται από ένα εισαγωγικό και δύο βασικά μέρη ανάλυσης.

Στην εισαγωγή διατυπώνεται το αντικείμενο της εργασίας και ο βασικός άξονας ανάλυσης. Επίσης γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, στα περιεχόμενα, καθώς και στις συνεργασίες που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια εκπόνησης της.

Στο πρώτο μέρος, επιχειρείται μία αποσαφήνιση θεωρητικών εννοιών και προσεγγίσεων περιφερειακής πολιτικής και τοπικής ανάπτυξης, εξετάζεται η εξέλιξη και αναδιάρθρωση του αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωρικού σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο με αναφορά στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο και παρουσιάζονται οι αρμοδιότητες και οι τομείς παρέμβασης των ΟΤΑ με βάση των ισχύον ΔΚΚ, καθώς και οι πόροι – πηγές χρηματοδότησης τους.

Το δεύτερο μέρος αποτελεί έρευνα πεδίου με αντικείμενο τους νέους Δήμους του νομού Ηρακλείου. Αρχικά παρουσιάζεται η αναπτυξιακή φυσιογνωμία του νομού με αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά του. Κατόπιν γίνεται λόγος για την υφιστάμενη κατάσταση των νέων Δήμων που τον απαρτίζουν, και τελικώς αναλυτικά παρουσιάζονται τρεις νέοι Δήμοι: ο Δήμος Αρκαλοχωρίου, ο Δήμος Βιάννου και ο Δήμος Γουβών. Με βάση τις επιταγές της παρούσης εργασίας κρίθηκε ως αναγκαία η διερεύνηση και ανάλυση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, η εκτίμηση των υφιστάμενων δυνατοτήτων τους και τελικώς η πρόταση μέτρων και παρεμβάσεων για την υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής τους.

4. Συνεργασίες - Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες οφείλω να εκφράσω στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Παύλο Λουκάκη, οι υποδείξεις του οποίου, οι παρατηρήσεις, τα σχόλια, οι ανοχές και εν γένει η συμβολή του υπήρξε καθοριστική για την ολοκλήρωση της παρούσης εργασίας. Κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών έως και σήμερα έχω την τύχη να συνεργάζομαι με τον κ. Π. Λουκάκη στο πλαίσιο της εκπόνησης ερευνητικών προγραμμάτων από το Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Η αρχική σύλληψη του θέματος της παρούσης εργασίας, η μεθοδολογία εκπόνησης και ο γενικότερος προβληματισμός επί του θέματος

αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των προγραμμάτων αυτών. Τον ευχαριστώ πολύ και για αυτό.

Ευχαριστίες οφείλω επίσης και στους καθηγητές – μέλη της εξεταστικής επιτροπής κ.κ. Π. Γετίμη και Α. Παπαδασκαλόπουλο, καθώς και στον λέκτορα κ. Ζ. Δεμαθά, ο οποίος στο πλαίσιο της συνεργασίας μας προσεφέρθηκε με προθυμία να με βοηθήσει παρά το ότι δεν αποτελεί μέλος της εξεταστικής επιτροπής.

Επίσης ιδιαίτερες ευχαριστίες για τα στοιχεία και το υλικό που μου προσέφεραν οφείλω στους κ.κ. Π. Τσακμόπουλο, Σ. Λαγουδάκη και Ν. Φραγκάκη από το Δήμο Αρκαλοχωρίου, κ. Δ. Κατσαπρακάκη και κ. Ε. Βασιλάκη από το Δήμο Βιάννου, στον κ. Γ. Ζηδιανάκη και στις κ.κ. Ε. Ζωάκη και Θ. Σκυβαλάκη του Δήμου Γουβών, καθώς και υπαλλήλων των λοιπών Δήμων χωρίς την υποστήριξη των οποίων θα ήταν αδύνατη η ολοκλήρωση ενός τέτοιου θέματος που έχει την ιδιαιτερότητα να στηρίζεται σε δεδομένα που αρκετές φορές διαφοροποιούνται ταχύτατα.

Σημαντική υπήρξε ωστόσο και η βοήθεια του κ. Ν. Σκολαρίκου, στέλεχος του τμήματος τεκμηρίωσης της Ε.Ε.Τ.Α.Α., των κ.κ. Γ. Αδαμίδη, Θ. Φανουράκη, Μ. Βασιλάκη από την Τ.Ε.Δ.Κ. ν. Ηρακλείου, και των κ.κ. Σ. Μπαζοπούλου και Δ. Διαλυνά από την Περιφέρεια Κρήτης, τους οποίους και ευχαριστώ, καθώς επίσης και όλους όσους άμεσα ή έμμεσα βοήθησαν με κάθε τρόπο κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας αυτής.

Θα ήταν σημαντική παράλειψη αν δεν εξέφραζα θερμές ευχαριστίες και στην κ. Γ. Κοκκάνη, Περιβαλλοντολόγο, υπεύθυνη του εργαστηρίου G.I.S. του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρωπίνου Δυναμικού του Παντείου Πανεπιστημίου για τη σημαντική βοήθεια της όσον αφορά το χαρτογραφικό υποστηρικτικό υλικό της παρούσας εργασίας.

Κλείνοντας της εισαγωγή αυτή αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, που στέκεται πάντα στο πλευρό μου και με βοηθά, με στηρίζει και με ενθαρρύνει σε κάθε τόλμημα μου. Η τελευταία θέση που έχουν οι ευχαριστίες αυτές στο παρούσα παράγραφο δεν μειώνει καθόλου την έντασή τους.

Μαρίνα Ι. Πετράκη
Φεβρουάριος 2001

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1. Περιφερειακή πολιτική

1.1. Το αντικείμενο και η έννοια της περιφερειακής πολιτικής

Η αναπτυξιακή διαδικασία που ακολουθήθηκε μεταπολεμικά είχε ως αποτέλεσμα την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες, τη συμφόρηση των αστικών κέντρων, την υπανάπτυξη και σταδιακή ερήμωση της υπαίθρου την υπερεκμετάλλευση ορισμένων φυσικών πόρων, και την αδρανοποίηση άλλων, φαινόμενα τα οποία δημιουργούν ή/και καταγράφονται ως περιφερειακές ανισότητες, οι οποίες οδήγησαν στη διαμόρφωση του περιφερειακού προβλήματος.

Μέσα από τη διαδικασία αυτή δημιουργήθηκε η ανάγκη για την άσκηση της περιφερειακής πολιτικής η οποία στοχεύει στην εξισορρόπηση ή άμβλυνση των ανισοτήτων αυτών και στην άρση του περιφερειακού προβλήματος.

Για να γίνει πιο κατανοητή η έννοια της περιφερειακής πολιτικής μπορεί να προσδιορισθεί ως «ένα σύνολο ενεργειών της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης που ευσυνειδήτως έχουν σκοπό να επηρεάσουν την οικονομική κατάσταση μιας ή περισσότερων περιφερειών» (Folmer, 1986).

Ένας άλλος ορισμός καθορίζει το αντικείμενο της περιφερειακής πολιτικής ως «τη δημιουργία, ανάπτυξη και λειτουργία των απαιτούμενων ευκολιών για την εγκατάσταση των οικονομικών δραστηριοτήτων και των ατόμων λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνικές και οικονομικές απαιτήσεις, τις ανάγκες, τις ανθρώπινες φιλοδοξίες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιφερειών» (E.E.C. 1969).

Τελικώς η περιφερειακή πολιτική μπορεί να ορισθεί ως ένα σύστημα μέσω του οποίου αποσκοπεί στην ανάπτυξη (οικονομική, κοινωνική και πολιτική) των χωρικών μονάδων μιας περιφέρειας, των περιφερειών μιας χώρας και των χωρών σε ένα ευρύτερο σύνολο με απώτερο στόχο την επίτευξη γενικότερης και καθολικής ανάπτυξης.

Πεδίο εφαρμογής της περιφερειακής πολιτικής μπορεί να είναι επιμέρους χωρικές μονάδες, μια περιφέρεια, μια χώρα ή/και ένα σύνολο χωρών π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι μπορούμε αντίστοιχα να διακρίνουμε την περιφερειακή πολιτική ως ειδική, εθνική ή κοινοτική. Η περιφερειακή πολιτική διακρίνεται επίσης σε προωθητική και περιοριστική. Η πρώτη είναι στοχεύει στην ενίσχυση της αναπτυξιακής διαδικασίας στις καθυστερημένες περιφέρειες και η δεύτερη στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων που προκύπτουν από την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων σε μια περιφέρεια.

Αντικείμενο της περιφερειακής πολιτικής είναι όπως προαναφέρθηκε η επίλυση των περιφερειακών ανισοτήτων μέσω της χρησιμοποίησης κατάλληλων μεθόδων προγραμματισμού και της εφαρμογής προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης.

Η περιφερειακή πολιτική ολοκληρώνεται στην εφαρμογή της κυρίως με τον καθορισμό (Κόνσολας, 1997):

- των χαρακτηριστικών των αιτίων του περιφερειακού προβλήματος
- των σκοπών και των στόχων που συνδέονται με το πρόβλημα
- των περιορισμών που υπάρχουν και των τεχνικών προγραμματισμού
- του συνδυασμού μέσων και μέτρων που θα χρησιμοποιηθούν
- του ρόλου της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και
- της αξιολόγησης της πολιτικής.

1.2. Φορείς άσκησης της περιφερειακής πολιτικής

Στην άσκηση της περιφερειακής πολιτικής συμμετέχουν αρκετοί φορείς σε εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο, οι οποίοι αποτελούν και τα όργανα του περιφερειακού προγραμματισμού και αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα:

ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	ΟΡΓΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Κεντρικό	Κεντρικοί φορείς, ΥΠΕΘΟ, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΔΕΚΟ κ.α.
Περιφερειακό	Περιφερειακό Συμβούλιο
Νομαρχιακό	Νομαρχιακό Συμβούλιο
Τοπικό	Δημοτικό Συμβούλιο

Επιπλέον στην κατάρτιση περιφερειακών προγραμμάτων συμμετέχουν ιδιωτικοί φορείς, ερευνητικά κέντρα, εταιρείες συμβούλων, αναπτυξιακές εταιρείες κ.α. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο οι φορείς κυρίως χαρακτηρίζονται από έλλειψη εμπειρίας, επαρκούς στελέχωσης και οργάνωσης.

1.3. Οι σκοποί και τα μέσα

Ο προσδιορισμός και η ιεράρχηση των σκοπών της περιφερειακής πολιτικής αποτελούν σήμερα σημαντικό πεδίο έρευνας. Η αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος επηρεάζεται από αρκετούς παράγοντες, όπως το επίπεδο ανάπτυξης, το αναπτυξιακό πρότυπο που κυριαρχεί, η γεωγραφική κατανομή πόρων και συντελεστών παραγωγής, η οικονομική διάρθρωση των περιφερειών κ.α. Παρακάτω παρατίθενται συνοπτικά οι βασικοί σκοποί της περιφερειακής πολιτικής, όπως διαμορφώθηκαν από το πρόσφατο παρελθόν (Κόνσολας, 1997).

Κύριοι σκοποί

- Ενίσχυση του πληθυσμού των περιμετρικών - καθυστερημένων περιφερειών
- Αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων και πλεονεκτημάτων
- Αύξηση του πραγματικού περιφερειακού προϊόντος
- Μείωση της περιφερειακής ανεργίας

Δευτερεύοντες σκοποί

- Δίκαιη διανομή του εισοδήματος
- Διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος

- Μείωση των πληθυσμιακών πιέσεων στα κορεσμένα χωρικά σύνολα
- Εξασφάλιση περιφερειακών υπηρεσιών
- Διατήρηση και ενίσχυση των περιφερειακών προτύπων, κ.α.

Για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών σε μια δεδομένη χρονική περίοδο η περιφερειακή πολιτική χρησιμοποιεί συνήθως ένα σύστημα μέσων το οποίο συνίσταται στα κύρια, τα δευτερεύοντα και τα νέα μέσα της περιφερειακής πολιτικής. Τα κύρια παραδοσιακά μέσα της περιφερειακής πολιτικής είναι:

- Οικονομική και κοινωνική υποδομή
- Επιδοτήσεις και επιχορηγήσεις
- Φορολογικά και πιστωτικά κίνητρα
- Θεσμικά μέτρα
- Έλεγχοι και αντικίνητρα

Τα δευτερεύοντα μέσα της περιφερειακής πολιτικής αφορούν:

- Τις περιφερειακές επιδοτήσεις απασχόλησης
- Ενισχύσεις για τη μετεγκατάσταση βιομηχανιών
- Επιχορηγήσεις στις επιχειρήσεις για την εισαγωγή νέας τεχνολογίας, κ.α.

Τέλος, τα νέα μέσα περιφερειακής πολιτικής πολύ συνοπτικά αναφέρονται:

- Στην τοπική ανάπτυξη και στον υψηλό βαθμό αυτονομίας των τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων
- Στη ΜΜΕ και στην ανάδειξη της τοπικής επιχειρηματικότητας
- Στην ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία και
- Στη δημιουργία τεχνοπόλεων, με σκοπό τη δημιουργία αποθεμάτων γνώσης στις περιφέρειες.

1.4. Διαχρονική εξέλιξη των βασικών κατευθύνσεων της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής

Η ανάγκη άσκησης περιφερειακής πολιτικής τέθηκε για πρώτη φορά στο τέλος της δεκαετίας του '50. Η περιφερειακή πολιτική αυτής της περιόδου διατυπώνεται μέσα από τις γενικές κατευθύνσεις των πενταετών προγραμμάτων (1960-64, 1966-70, 1968-72) υπογραμμίζοντας *“την αποτελεσματική προώθηση της λύσης του προβλήματος των ανισοτήτων που υφίστανται σήμερα ανάμεσα στις διάφορες περιοχές της χώρας”*, μέσω της καθιέρωσης χρηματοδοτικών κινήτρων, την ενεργοποίηση των Υπηρεσιών Περιφερειακής Ανάπτυξης, την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για υπανάπτυκτες περιοχές κ.α.

Το θεωρητικό μοντέλο που κυριάρχησε τόνιζε τον επιλεκτικό χαρακτήρα της αναπτυξιακής διαδικασίας και τη δημιουργία *“πόλων ανάπτυξης”*, δηλαδή τη συγκέντρωση της ανάπτυξης σε ορισμένα μόνο σημεία, τα οποία υποτίθεται ότι θα λειτουργούσαν ως πόλοι διάχυσης της ανάπτυξης (αναπτυγμένες περιοχές, ηγετικοί τομείς, κινητήριες βιομηχανίες). Το σύστημα προγραμματισμού ήταν κεντρικά οργανωμένο.

Πρόκειται για μία πολιτική η οποία συνδέονταν στενά με τις συνθήκες και τις συγκυρίες της εποχής: ανάγκη ανασυγκρότησης της Ελλάδας μέσω της ίδρυσης

φορέων αναπτυξιακού χαρακτήρα, μαζική εσωτερική μετανάστευση του ανθρώπινου δυναμικού, αυξημένες ανάγκες ενίσχυσης προστασίας της επαρχιακής βιομηχανίας κλπ.

Η διεθνής οικονομική κρίση στις αρχές της δεκαετίας του '70 αλλάζει τη λογική του κυρίαρχου "πολικού μοντέλου" και επιβάλλει τη θέσπιση νέων μέτρων για τη συνολική αντιμετώπιση των περιφερειακών προβλημάτων. Η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης υποβοηθείται από ένα ισχυρό σύστημα περιφερειακών κινήτρων καθώς επίσης και από τη διαμόρφωση μιας νέας κατεύθυνσης πολιτικής, της χωροταξικής πολιτικής.

Στο τέλος της δεκαετίας του '70 αρχίζουν να καταγράφονται οι πρώτες θετικές τάσεις σύγκλισης των περιφερειακών ανισοτήτων, οι οποίες εντοπίζονται στην συγκράτηση του μεταναστευτικού ρεύματος, στην εμφάνιση αρνητικών τάσεων στην Πρωτεύουσα και στην αύξηση του πληθυσμού των περιφερειών.

Στη δεκαετία του '80 αναδεικνύονται νέα θεωρητικά σχήματα στον αντίποδα των προηγούμενων θεωριών. Έτσι, γίνεται για πρώτη φορά λόγος για την ανάπτυξη που στηρίζεται στις τοπικές πρωτοβουλίες και στο εσωτερικό δυναμικό, την "τοπική ανάπτυξη". Η ανάπτυξη "εκ των κάτω" συμβαδίζει με τη συγκυρία της εποχής: την υποχώρηση των μεγάλων επενδύσεων και την ανάδειξη νέων κλάδων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Μολονότι οι ιδέες για τη σημασία της ενδογενούς ανάπτυξης είχαν τεθεί από τα πρώτα πενταετή προγράμματα τα ζητήματα αυτά παίρνουν κεντρική θέση στα προγράμματα της δεκαετίας του '80 και παρουσιάζονται να αντικαθιστούν τις προηγούμενες κατευθύνσεις της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής.

Στο πρόγραμμα 1983 –1987¹ γίνεται λόγος για την συμμετοχή του πληθυσμού στην αναπτυξιακή διαδικασία και για τις θεσμικές ρυθμίσεις αναβάθμισης του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, την οργάνωση του προγραμματισμού, την ενίσχυση των διαδικασιών αποκέντρωσης. Οι θεωρίες αυτές συνδέονται με τη θέσπιση μιας σειράς μέτρων και νόμων² που αφορούν την ανασυγκρότηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης προκειμένου να αναλάβει η ίδια την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης.

Ο προσανατολισμός της περιφερειακής πολιτικής προς την τοπική ανάπτυξη υποβοηθείται και από την προώθηση ολοκληρωμένων περιφερειακών προγραμμάτων παρέμβασης με την υποστήριξη της ΕΟΚ (Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, Σχέδια Περιφερειακής Ανάπτυξης) αλλά και από τα πρώτα Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Στη δεκαετία του '90 ενισχύονται οι διαδικασίες αποκέντρωσης και ισόρροπης ανάπτυξης στο πλαίσιο της καθολικής οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Συγκεκριμένα θεσμοθετούνται νέες αποκεντρωμένες μονάδες διοίκησης σε περιφερειακό, νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο. Η αντικατάσταση μιας κεντρικής περιφερειακής πολιτικής από τις επιμέρους πολιτικές της τοπικής ανάπτυξης

¹ Πρόγραμμα 1983-87, σελ 70-80 (αποκέντρωση & τοπική αυτοδιοίκηση), σελ 160-168 (περιφερειακή & χωροταξική πολιτική)

² Ν. 1235/82, Ν. 1416/84, Ν. 1622/86

μεταφέρει μεγάλο μέρος της ευθύνης της ανάπτυξης στη δυναμική των τοπικών πρωτοβουλιών και στην τοπική αυτοδιοίκηση. Παράλληλα σημαντική περιφερειακή επίδραση ασκείται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο της μείωσης των ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών ανισοτήτων.

2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1. Σύγχρονες προσεγγίσεις για την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη³

Με βάση τις σύγχρονες προσεγγίσεις η έννοια της ανάπτυξης και ο παράγων της βελτίωσης της ποιότητας ζωής έχει αποκτήσει πλέον την ίδια βαρύτητα με την αύξηση των αποτελεσμάτων της παραγωγικής διαδικασίας. Η θεώρηση αυτή τοποθετεί τη χώρα σε μειονεκτική θέση ως προς το στοιχείο αυτό. Τα αναπτυξιακά οικονομικά μεγέθη των περιφερειών είναι επιβεβλημένο να συγκρίνονται με τους αντίστοιχους μέσους όρους των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και με το μέσο όρο της χώρας. Τα αποτελέσματα της σύγκρισης καταλήγουν στην ανάγκη βελτίωσης των συσχετισμών αυτών προς όφελος της χώρας, αλλά και των περιφερειών της.

Η συγκρότηση του χωρικού επιπέδου αναφοράς της αναπτυξιακής διαδικασίας γίνεται ταυτόχρονα με όρους γεωγραφικούς, διοικητικούς και χωροταξικούς. Τα κοινά οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά αλλά και οι διαφοροποιήσεις οδηγούν στη συγκρότηση χωρικών υποσυνόλων, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν μονάδες αναφοράς για το σχεδιασμό αναπτυξιακής πολιτικής.

Όσο περισσότερο συγκεκριμένο γίνεται το χωρικό σύνολο αναφοράς, είτε διοικητικά είτε γεωγραφικά τόσο η πρόταση διαμόρφωσης αναπτυξιακού προτύπου καθίσταται μοναδική αδιαμφισβήτητη και αποτελεσματική.

Ως προς τις πόλεις, ο προβληματισμός για τον τρόπο διαμόρφωσης του αναπτυξιακού προτύπου και της χωρικής αναφοράς του έχει σχέση με το μέγεθός τους, με τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο αυτές εντάσσονται σε συμπληρωματικά, αλλά και ενδεχόμενα ανταγωνιστικά δίκτυα και με τον τρόπο που διαμορφώνονται οι σχέσεις των πόλεων με το ευρύτερο περιβάλλον επιρροής τους και με την ενδοχώρα τους.

Σε ότι αφορά την οργάνωση των Δήμων, αναζητούνται μηχανισμοί που οδηγούν στην αύξηση της ευημερίας, στην εξασφάλιση της ισότητας στους πολίτες και στον περιορισμό της κοινωνικής απομόνωσης. Το αστικό και γενικότερα το οικιστικό περιβάλλον γίνεται προσπάθεια να γίνει περισσότερο βιώσιμο με παρεμβάσεις και την εν γένει προστασία και βελτίωσή του. Τέλος, μεγάλη έμφαση δίνεται στη βελτίωση

³ Η παράγραφος 2.1. που ακολουθεί αποτελεί τμήμα από μια σειρά ερευνητικών προγραμμάτων και μελετών που εκπονήθηκαν από το ΙΠΑ για λογαριασμό τόσο εθνικών όσο και περιφερειακών και τοπικών φορέων. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Ε.Π. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο «Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006», Αθήνα, Δεκέμβριος 1998.,
- Ε.Π. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο “Διαμόρφωση Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Καβάλας”, Δήμος Καβάλας Αθήνα, 1999 (σε εξέλιξη),
- Ε.Π. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο “Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Δήμου Ορεστιάδας”, Δήμος Ορεστιάδας, Αθήνα, 1999-2000.

των πρακτικών της κεντρικής διοίκησης και στην ενδυνάμωση των τοπικών αρχών από πλευράς αρμοδιοτήτων, πόρων και μηχανισμών υποστήριξης.

Η έννοια της τοπικής ανάπτυξης εμφανίζεται ως μέρος της ολοκληρωμένης αναπτυξιακής στρατηγικής αλλά και ως αυτοτελής πολιτική ένταξης και χωρικής αναφοράς (οριοθέτηση μικροπεριφερειών) της διαδικασίας ολοκλήρωσης και υλοποίησης των αναλαμβανομένων πρωτοβουλιών, χωρίς προφανώς να απομονώνει το χωρικό σύνολο που ορίζεται ως τυπικό από την ένταξη και διάρθρωσή του σε ευρύτερα χωρικά σύνολα.

2.2. Το Πρότυπο Περιφερειακής Ανάπτυξης

Η επιλογή του προτύπου περιφερειακής ανάπτυξης αποτελεί την ουσιώδη προϋπόθεση για τη συστηματική χάραξη της στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης.

Η επιλογή αυτή εξαρτάται από δύο παράγοντες. Ο πρώτος, έχει σχέση με τα γεωφυσικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της χώρας. Ο δεύτερος παράγων αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, όπως την οικονομική συγκυρία, τους διεθνείς πολιτικο-οικονομικούς προσανατολισμούς της χώρας, τη διάρθρωση και το γεωγραφικό προσανατολισμό των εξαγωγών της κ.τ.λ.

Στη διεθνή πρακτική δυο πρότυπα περιφερειακής οργάνωσης της ανάπτυξης συναντώνται με διάφορες προσαρμογές. Το πρώτο προσπαθεί να αξιοποιήσει τις οικονομίες κλίμακας, να προωθήσει την προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων σε επιλεγμένα σημεία και να διευκολύνει τη διαδικασία διάχυσης της ανάπτυξης στην περιφέρεια. Το δεύτερο πρότυπο σκοπεί στην ανάπτυξη όλων των χωρικών πλεονεκτημάτων, τη διατήρηση του οικιστικού ιστού και τη συμμετοχή των εντόπιων φορέων και του πληθυσμού στον προγραμματισμό της ανάπτυξης. Το πρώτο πρότυπο είναι το πρότυπο της πολιτικής ανάπτυξης ή της εκ των άνω ανάπτυξης, ενώ το δεύτερο συναντάται ως από τη βάση ανάπτυξη, ολοκληρωμένη ανάπτυξη, ενδογενής ή εντόπια ανάπτυξη.

Τα δύο αυτά πρότυπα εφαρμόζονται ουσιαστικά παράλληλα, σε διάφορους συνδυασμούς, που εξαρτώνται από την αναπτυξιακή φάση που διέρχεται κάθε χώρα, από τη διεθνή συγκυρία και από τις κοινωνικοοικονομικές επιλογές των κυβερνήσεων.

2.2.1. Το Πρότυπο Πολικής Ανάπτυξης

Η έννοια της πολικότητας είναι στρατηγική έννοια για την περιφερειακή ανάπτυξη. Η πολική ανάπτυξη στηρίζεται στην εγκατάσταση και λειτουργία προωθητικών βιομηχανιών σε επιλεγμένα σημεία του χώρου με φυσικά και επίκτητα χαρακτηριστικά, τα οποία ευνοούν τη συγκέντρωση και προώθηση της ανάπτυξης. Τα σημεία αυτά είναι συνήθως αστικά κέντρα με ευνοϊκή γεωγραφική θέση, επαρκή βιομηχανική και κοινωνική υποδομή και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό.

Οι προωθητικές βιομηχανίες είναι συνήθως επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα, οι οποίες συμβάλλουν στην ταχεία αύξηση των εισοδημάτων, στη διάχυση της σύγχρονης τεχνολογίας και στην ενίσχυση των άλλων τομέων της παραγωγής.

Η συγκέντρωση του πόλου δημιουργεί νέες δυναμικές αγορές για τα προϊόντα του πρωτογενή τομέα της περιβάλλουσας περιφέρειάς του και ευνοεί τη μεταβίβαση εισοδημάτων, την ανάπτυξη της τυποποίησης και επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, την επέκταση των υπηρεσιών στην περιφέρεια.

Όμως, οι επιδράσεις ενός πόλου ανάπτυξης δεν είναι πάντοτε θετικές. Η υπερίσχυση είτε απομυζητικών φαινομένων είτε φαινομένων διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης είναι συνδεδεμένη με τους ακόλουθους παράγοντες:

1. την έλλειψη παρέμβασης στην περιβάλλουσα περιφέρεια για τη θωράκισή της απέναντι στην ελκτική δύναμη του πόλου με ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής, την αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων για την εξυπηρέτηση του πόλου, την αξιοποίηση της μεγέθυνσής του κ.λ.π.
2. οικονομική συγκυρία: σε περιόδους κρίσης μειώνεται η ζήτηση για τα προϊόντα των μεγάλων μονάδων των αστικοβιομηχανικών συγκεντρώσεων, με αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής και της απασχόλησης που έχουν αντίκτυπο και στην οικονομία της περιβάλλουσας περιφέρειας.
3. τη δημιουργία συνθηκών συγκέντρωσης από την εγκατάσταση μονάδων κεντρικών επιχειρήσεων στην περιφέρεια, που στοχεύουν στην εκμετάλλευση του χαμηλού κόστους της εργατικής δύναμης. Συνήθως πρόκειται για μονάδες χαμηλής τεχνολογίας που δεν έχουν αναπτυξιακή επίδραση.

Το πολιτικό πρότυπο ενώ δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία των θετικών επιδράσεων των πόλων, δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις αρνητικές επιδράσεις που επιδεινώνονται σε περιόδους κρίσης. Ένα διαφορετικό πρότυπο που μπορεί να δώσει λύση στα παραπάνω προβλήματα είναι το πρότυπο της ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

2.2.2. Το Πρότυπο Ολοκληρωμένης - Ενδογενούς Ανάπτυξης

Ενδογενής ανάπτυξη είναι η μορφή της περιφερειακής ανάπτυξης στην οποία τοπικοί παράγοντες (οργανισμοί, φορείς, τοπικές επιχειρήσεις, τοπική πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα) συνιστούν τους βασικούς μοχλούς της αναπτυξιακής διαδικασίας. Σε τοπικό επίπεδο αξιοποιούνται η παραγωγική δομή, η αγορά εργασίας, η επιχειρηματικότητα, οι φυσικοί πόροι, η κοινωνική και πολιτική δομή, οι παραδόσεις και η πολιτιστική κληρονομιά. Η εφαρμογή του μοντέλου μπορεί να γίνει σε οποιαδήποτε γεωγραφική κλίμακα.

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη επιδιώκει την προώθηση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων, στις οποίες η χωρική μονάδα παρουσιάζει τοπικά πλεονεκτήματα. Παράλληλα στοχεύει στην ισόρροπη ανάπτυξη όλων των χωρικών μονάδων μιας περιφέρειας χωρίς την υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες ή αστικά κέντρα.

- χωρικές μονάδες με μέσο επίπεδο ανάπτυξης, που όμως πληρούν τις προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη όπως η ύπαρξη αστικού κέντρου ή ακόμα καλύτερα δικτύου αστικών κέντρων, το οποίο μπορεί να κινητοποιήσει με την κατάλληλη κοινοτική ή εθνική υποστήριξη τους τοπικούς αναπτυξιακούς παράγοντες
- χωρικές μονάδες με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης, που αντιμετωπίζουν φυσικά εμπόδια, όπως για παράδειγμα ανεπαρκείς υποδομές στο τομέα των μεταφορών και ελλείψεις στο τομέα των επικοινωνιών.

Τα μέσα για την προσέγγιση των στόχων ανάπτυξης είναι:

- ο Συμμετοχικός Σχεδιασμός
- η πληροφόρηση σχετικά με τις επενδυτικές δυνατότητες (Οργάνωση Γραφείου σε επίπεδο Μικροπεριφέρειας Προγραμματισμού - χωρικού Σχεδιασμού)
- η δημιουργία Φορέα Στήριξης Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων με δυνατότητα παροχής υπηρεσιών σε κάθε χωρική μονάδα
- οργάνωση Δικτύου Διανομαρχιακών και Ενδονομαρχιακών συγκοινωνιών και μεταφορών
- βελτίωση Υποδομών (δέσμευση για στόχους και έργα στο Σχέδιο Ενδογενούς Ανάπτυξης)

3. Η σημασία της τοπικής ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η σημασία της τοπικής ανάπτυξης έχει αναγνωρισθεί από την Κοινότητα και τα κράτη – μέλη της εδώ και αρκετό καιρό.

Οι πολιτικές και τα μέτρα προώθησης της τοπικής ανάπτυξης ενισχύθηκαν στο πλαίσιο που διαμορφώθηκε με την υιοθέτηση της ενιαίας Ευρωπαϊκής πράξης και την αναμόρφωση των διαρθρωτικών ταμείων, καθώς και με τις παραπέρα μεταρρυθμίσεις που έφερε η συνθήκη του Μάαστριχ (Ποταμιάνος, 1991).

Στο πλαίσιο αυτό η δημιουργία της Επιτροπής των Περιφερειών, η υιοθέτηση του «Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας» από τα κράτη – μέλη, η αρχή της «εταιρικής σχέσης», καθώς και η ευρύτερη πολιτική που ασκείται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων, των ΚΠΣ και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών, προσδιορίζουν σαφώς την τάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης.

Για τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας, καθώς και για τα ΚΠΣ και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες γίνεται λόγος στο κεφάλαιο 2 της Β' θεματικής ενότητας.

3.1. Η Επιτροπή των Περιφερειών

Η Επιτροπή των Περιφερειών αποτέλεσε ένα σημαντικό θεσμικό βήμα για την αναβάθμιση του τοπικού και την καθιέρωση του ρόλου των Περιφερειών στην Κοινότητα.

Η Επιτροπή των Περιφερειών αποτελείται από αντιπροσώπους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης και έχει γνωμοδοτικό

χαρακτήρα. Πρότυπο για τη σύσταση της αποτέλεσε η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Η σύσταση της εν λόγω Επιτροπής, αποτελεί αναμφίβολα μια απάντηση στη διαπιστωμένη ανάγκη μεγαλύτερης δημοκρατικής νομιμοποίησης και συμμετοχής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στον τομέα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, δηλαδή στη διαχείριση των διαρθρωτικών ταμείων προς όφελος κυρίως των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.2. Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης της Τοπικής Αυτονομίας

Με την υιοθέτηση της Χάρτας Τοπικής Αυτονομίας γίνονται περισσότερο εμφανείς οι προθέσεις της Κοινότητας για προώθηση της αποκέντρωσης και της Τοπικής Ανάπτυξης. Ο Χάρτης της Τοπικής Αυτονομίας ψηφίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης και υιοθετήθηκε από τα κράτη μέλη της Κοινότητας το 1989⁴. Τα κύρια σημεία του ανέφεραν ότι:

- ✧ Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελούν ένα από τα κύρια θεμέλια κάθε δημοκρατικής πολιτείας. Οι πολίτες έχουν κάθε δικαίωμα συμμετοχής στις δημόσιες υποθέσεις και αυτό μπορεί να ασκηθεί περισσότερο άμεσα και αποτελεσματικά σε τοπικό επίπεδο,
- ✧ Η τοπική αυτονομία πρέπει να αναγνωρίζεται από την εσωτερική νομοθεσία και το σύνταγμα και οι ΟΤΑ θα πρέπει να ρυθμίζουν με δική τους ευθύνη σημαντικό μέρος των δημοσίων υποθέσεων, μέσω των εκλεγμένων συμβουλίων τους,
- ✧ Οι ΟΤΑ έχουν δικαίωμα της επάρκειας των ιδίων πόρων ανάλογα με τις αρμοδιότητές τους, ενώ θα πρέπει να έχουν και τη δυνατότητα πρόσβασης στην εθνική αγορά κεφαλαίων. Επίσης οι επιχορηγήσεις προς τους ΟΤΑ δεν πρέπει να «θίγουν τη θεμελιώδη ελευθερία της άσκησης της πολιτικής τους».
- ✧ Οι ΟΤΑ έχουν το δικαίωμα να συνεργάζονται μεταξύ τους και να προωθούν τα κοινά τους συμφέροντα προχωρώντας ακόμα και σε διεθνείς συνεργασίες με ΟΤΑ άλλων χωρών.

Ο χάρτης της Τοπικής Αυτονομίας αφορούσε όλες τις κατηγορίες των ΟΤΑ που υπάρχουν σε κάθε κράτος - μέλος.

3.3. Η αρχή της «εταιρικής σχέσης»

Η αρχή της εταιρικής σχέσης με την υιοθέτηση της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης μπορούμε να πούμε ότι αποτέλεσε μια διέξοδο στο πρόβλημα του συγκεντρωτισμού στο σχεδιασμό και υλοποίηση των έργων και παρεμβάσεων.

Η αρχή της εταιρικής σχέσης επιβάλλει τη στενή συνεργασία της Επιτροπής και των εθνικών, περιφερειακών ή τοπικών φορέων σε όλα τα στάδια του προγραμματισμού (Κόνσολας, 1997).

Με βάση την αρχή της εταιρικής σχέσης κατά τις διαπραγματεύσεις για την κατάρτιση των ΚΠΣ καθίσταται υποχρεωτική η ενεργός συμμετοχή περιφερειακών εκπροσώπων. Επίσης οι Επιτροπές Παρακολούθησης οι οποίες αναλαμβάνουν την

⁴ Εφημερίδα της Κυβέρνησης 10/5/1989, αρ. φύλλου 114

υλοποίηση επιχειρησιακών προγραμμάτων περιφερειακού χαρακτήρα πρέπει να είναι αποκεντρωμένες και η έδρα τους να βρίσκεται εντός της περιφέρειας στην οποία εκτελείται το πρόγραμμα.

Τέλος, προκειμένου οι περιφερειακές και τοπικές αρχές να βρεθούν σε θέση να ανταποκριθούν στις υψηλές ευθύνες και τεχνοκρατικές γνώσεις που απαιτούνται τόσο κατά τη φάση του σχεδιασμού, όσο και κατά τη φάση της υλοποίησης των προγραμμάτων, προβλέπεται η παροχή προς αυτές σημαντικής τεχνικής βοήθειας. Η στελέχωση, η μηχανοργάνωση, η εκπόνηση μελετών, τα διεθνή δίκτυα συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών είναι μερικοί από τους τομείς που καλύπτει η παρεχόμενη τεχνική βοήθεια στα πλαίσια της εταιρικής σχέσης (Πλασκοβίτης 1994).

4. Η τοπική ανάπτυξη στα πλαίσια άλλων διεθνών οργανισμών

Το κυρίαρχο πρότυπο ανάπτυξης, το οποίο δέσποζε τις προηγούμενες δεκαετίες και παράγονταν μέσα από τους διεθνείς οργανισμούς ήταν το πολικό πρότυπο, με βάση το οποίο η ανάπτυξη συγκεντρώνονταν και διαχέονταν από ορισμένα κέντρα – πόλους ανάπτυξης σε φτωχότερες και λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια οι περιοδικές κρίσεις, η αυξανόμενη ανεργία, τα περιβαλλοντικά προβλήματα, η φτώχεια στις τριτοκοσμικές χώρες, έθεσαν νέους προβληματισμούς ως προς την ανάπτυξη. Ήδη από τη δεκαετία του '70 ήρθαν στο προσκήνιο έννοιες όπως «αποκέντρωση» και «ενδογενής ανάπτυξη». Σήμερα ο όρος «ενδογενής ή τοπική ανάπτυξη» χρησιμοποιείται ευρύτατα από τους διεθνείς οργανισμούς (Ευρωπαϊκή Ένωση, ΟΟΣΑ κ.α.).

Ο ΟΟΣΑ με απώτερο σκοπό την οικονομική ανάπτυξη, την αύξηση της απασχόλησης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής⁵ προώθησε την αντίληψη για την τοπική ανάπτυξη μέσω του προγράμματος των «Τοπικών Πρωτοβουλιών για τη Δημιουργία Θέσεων Απασχόλησης» (Πρόγραμμα ILE – OECD), το οποίο στηρίζεται από τη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης.

Συγκεκριμένα το πρόγραμμα ILE εφαρμόζει διάφορες μεθόδους αξιολόγησης των τοπικών πρωτοβουλιών και παρέχει τεχνική βοήθεια κατά την εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων στις χώρες – μέλη (Barquero, 1991).

Στην Ελλάδα στα πλαίσια αυτού του προγράμματος πραγματοποιήθηκε διεθνές σεμινάριο με τη συνεργασία μιας σειράς φορέων, όπως το Υπουργείο Εσωτερικών, το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς, EOMMEX, ΕΛΚΕΠΑ κ.α.

Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι ο ΟΟΣΑ παρά το ότι αναγνωρίζει το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αναπτυξιακή διαδικασία, προτείνει μεταξύ άλλων ορισμένες αποφασιστικές λειτουργίες οι οποίες πρέπει να ασκούνται κεντρικά, το περιεχόμενο των οποίων εκφεύγει του αντικείμενου της παρούσης εργασίας.

⁵ Όπως καθορίστηκαν στη σύνοδο του Παρισιού το 1960

B. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Εξέλιξη και αναδιάρθρωση του αναπτυξιακού προγραμματισμού σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο – Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο

Λέγοντας αναπτυξιακό προγραμματισμό εννοούμε τη δυνατότητα κατάρτισης προγράμματος για την ανάληψη, από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, δράσεων και στη συνέχεια την υλοποίηση έργων και παρεμβάσεων αναπτυξιακού χαρακτήρα, μεμονωμένα ή συνολικά, με προβλέψιμο κόστος και επιπτώσεις, καθώς και πηγές χρηματοδότησης.

Βασικό ζητούμενο της παρούσης εργασίας είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο εμπλέκεται η Τοπική Αυτοδιοίκηση σε διαδικασίες αναπτυξιακού προγραμματισμού. Πριν από αυτό όμως κρίνεται απαραίτητο να γίνει μια ιστορική αναδρομή σε ότι αφορά τον τρόπο συγκρότησης διοικητικών μονάδων σε τοπικό επίπεδο.

1.1. Ιστορική αναδρομή

Η πρώτη μεταρρύθμιση στο χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης πραγματοποιήθηκε το 1833 με την ψήφιση του νόμου “περί συστάσεως των Δήμων”. Έτσι το σύνολο της Επικρατείας διαιρέθηκε σε 750 Δήμους. Ο αριθμός αυτός ύστερα από συνεχείς συνενώσεις έβαινε συνεχώς μειούμενος. Έτσι το 1834 υπήρχαν 457 Δήμοι και το 1836 μόλις 250. Οι συσταθέντες Δήμοι χωρίζονταν σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με τον πληθυσμό τους:

1. σε δήμους με πληθυσμό τουλάχιστον 10.000 κατοίκους,
2. σε Δήμους με πληθυσμό τουλάχιστον 2.000 κατοίκους και
3. σε Δήμους με πληθυσμό μικρότερο των 2.000 κατοίκων.

Στην πρώτη και δεύτερη κατηγορία Δήμων ο Δήμαρχος ορίζονταν από το βασιλιά, ενώ στην τρίτη κατηγορία από το Νομάρχη, ο οποίος προέβαινε πολλές φορές σε αυστηρούς ελέγχους στους τοπικούς Δήμους. Η λειτουργία ενός αυστηρά συγκεντρωτικού κράτους δεν άφηνε περιθώρια στην κεντρική αυτοδιοίκηση να διαδραματίσει ένα ξεχωριστό από την κεντρική διοίκηση ρόλο.

Να σημειωθεί ότι οι δημιουργούμενες μέχρι τότε διοικητικές μονάδες ονομάζονταν “Δήμοι”. Την έννοια της κοινότητας τη συναντάμε πολύ αργότερα.

Το 1864, με το Νέο Σύνταγμα καθιερώνεται η εκλογή των δημοτικών αρχών με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία. Το πρωτοποριακό για την εποχή του σύστημα δεν κατάφερε να υπερκεράσει τις πελατειακές σχέσεις που είχαν αναπτυχθεί σε τοπικό επίπεδο. Έτσι αντί για αναβάθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης επικράτησε τελικώς η ισχυροποίηση των τοπικών εξουσιών.

Το 1912, επί διακυβέρνησης Ε. Βενιζέλου ψηφίζεται ο νόμος ΔΝΖ/1912 “περί συστάσεως Δήμων και Κοινοτήτων”. Με το νόμο αυτό θεσπίζεται η διάκριση σε

Δήμους και Κοινότητες ανάλογα με τους τύπους (αγροτικοί ή αστικοί) των οικισμών. Η Ελληνική επικράτεια κατακερματίζεται σε 6.000 πρωτοβάθμιους ΟΤΑ. Ειδικά άρθρα προέβλεπαν το δικαίωμα εθελοντικής συνένωσης και ίδρυσης συνδέσμων. Στο Σύνταγμα του 1925 εμφανίζεται για πρώτη φορά η έννοια του "αποκεντρωτικού συστήματος" και στο σύνταγμα του 1927 το άρθρο 107 αναφέρει ότι "το Κράτος διαιρείται εις περιφέρειας εντός των οποίων οι πολίται διαχειρίζονται απευθείας τας τοπικάς υποθέσεις ως ο νόμος θέλει ορίσει". Αυτό σημαίνει ότι γίνονταν διάκριση μεταξύ τοπικών υποθέσεων που οι πολίτες διαχειρίζονταν απευθείας μέσω ΟΤΑ και γενικών υποθέσεων από αποκεντρωμένα περιφερειακά κρατικά όργανα.

Έπειτα, κατά τις περιόδους της δικτατορίας του 1936, του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου και του εμφυλίου πολέμου που ακολούθησε, ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης παρέμεινε περιορισμένος, καθώς οι κοινότητες διοικούνταν από αρχές που διορίζονταν από τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής δικτατορίας του 1967-1974 οι συνταγματάρχες καταργούν τη θέση του αιρετού δημάρχου, ο οποίος διορίζονταν από την κυβέρνηση. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης αποδυναμώθηκε. Η θέση του αιρετού δημάρχου αποκαταστάθηκε με τη μεταπολίτευση.

Τέλος με το σύστημα του 1975 κατοχυρώνεται το αποκεντρωτικό σύστημα. Με βάση το άρθρο 102 μεταξύ άλλων αναφέρονται: "Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των οποίων πρώτη βαθμίδα αποτελούν οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Οι λοιπές βαθμίδες ορίζονται με νόμο" και "Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης απολαύουν διοικητικής αυτοτέλειας. Οι αρχές αυτών εκλέγονται δια καθολικής και μυστικής ψηφοφορίας".

Η συγκεντρωτική δομή των προηγούμενων χρόνων στην οργάνωση της κεντρικής διοίκησης αποδυνάμωσε τους Δήμους, και είχε ως συνέπεια την ενίσχυση των μητροπολιτικών περιοχών με υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων και παράλληλα την περιθωριοποίηση των μικρών αστικών και κυρίως αγροτικών κέντρων.

Βέβαια θα ήταν παράλογο να αναφερόμαστε σε διαδικασίες προγραμματισμού σε τοπικό επίπεδο σε τέτοιες περιόδους που η ίδια η υπόσταση των Δήμων, ως διοικητικών μονάδων, αποτελούσε αντικείμενο έντονων αμφισβητήσεων και διαπραγματεύσεων ανάμεσα σε ένα ισχυρό συγκεντρωτικό κράτος και στους αδύναμους τοπικούς φορείς.

Οι πρώτες προσπάθειες που έγιναν και αφορούν διαδικασίες αναπτυξιακού προγραμματισμού διατυπώνονται μέσα από την κατάρτιση των πρώτων Πενταετών Προγραμμάτων Οικονομικής Ανάπτυξης (1958-1963, 1966-1970 και 1968-1972). Παρά την επικράτηση συγκεντρωτικού συστήματος διοίκησης, δειλά – δειλά ετίθετο οι βάσεις και τονίζονταν η αναγκαιότητα σταδιακής εκχώρησης αρμοδιοτήτων και ενδυνάμωση του ρόλου των περιφερειακών αρχών. Παράλληλα προς την αντιμετώπιση των έντονων συνεπειών της εσωτερικής μετανάστευσης και της απερίμενης της υπαίθρου, το κράτος προχώρησε στη θέσπιση μέτρων διοικητικής αποκέντρωσης και στην παροχή οικονομικών κινήτρων σε ιδιωτικές επιχειρήσεις,

μέσω αναπτυξιακών νόμων⁶. Επίσης η ενίσχυση της περιφερειακής υποδομής ήταν το κύριο μέλημα της περιφερειακής πολιτικής της περιόδου.

Βέβαια παρά τα σημαντικά βήματα που έγιναν ο αναπτυξιακός προγραμματισμός εξακολουθούσε να λειτουργεί συγκεντρωτικά και ελλειμματικά. Ταυτόχρονα όμως ετέθησαν οι βάσεις για την αναδιάρθρωση του όλου συστήματος προγραμματισμού της περιόδου μετά το 1980 που ακολούθησε.

1.2. Περίοδος 1981 - 1986

Κατά την περίοδο 1981-1986, αναδεικνύονται νέα θεωρητικά σχήματα και αρχίζουν να αναπτύσσονται και να κυριαρχούν οι ιδέες για τη σημασία της ενδογενούς ανάπτυξης και την οργάνωση του προγραμματισμού σε τοπικό επίπεδο. Η πρόταση αναδιοργάνωσης του συστήματος προγραμματισμού ξεκίνησε με το πρόγραμμα 1983-1987⁷ όπου γίνεται λόγος για την αναβάθμιση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης και τη συμμετοχή του πληθυσμού στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Παράλληλα επιχειρήθηκε και η εισαγωγή ενός ευρύτερου θεσμικού πλαισίου που να στηρίζει την προσπάθεια αυτή σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Παρακάτω αναφέρονται οι σημαντικότεροι νόμοι που αφορούν την τοπική αυτοδιοίκηση:

Ο **νόμος 1060/1980**, γνωστός ως “Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας” εισάγει το θεσμό της σύστασης των Δημοτικών Επιχειρήσεων προκειμένου οι ΟΤΑ να αναπτύσσουν δραστηριότητες, να παρέχουν υπηρεσίες και αγαθά και να εκτελούν έργα για δικό τους όφελος.

Έπειτα με το **νόμο 1235/1982** συστήνονται τα νέα νομαρχιακά συμβούλια με επικεφαλής εκπρόσωπο του κράτους (το νομάρχη), τα οποία ανέλαβαν γνωμοδοτικό ρόλο για θέματα των ΟΤΑ.

Με το **νόμο 1256/1982** προβλέπονται οι προγραμματικές συμβάσεις που μπορούν να συνάπτουν οι ΟΤΑ με φορείς του Δημοσίου Τομέα για τη μελέτη και εκτέλεση έργων ή προγραμμάτων ανάπτυξης της περιοχής τους.

Στη συνέχεια με το **νόμο 1270/1982** ενισχύεται η δημοτική αποκέντρωση και διευρύνεται η αυτοτέλεια των Δήμων με την εισαγωγή του θεσμού των δημοτικών και συνοικιακών συμβουλίων.

1.2.1. Ο νόμος 1416/1984

Ο **νόμος 1416/1984** θεσμοθετεί ένα νέο τρόπο συνένωσης των κοινοτήτων, μέσω των “αναπτυξιακών συνδέσμων” με σκοπό την προώθηση της διακοινοτικής συνεργασίας. Επίσης σύμφωνα με το νόμο αυτό δόθηκε η δημιουργία νέων μηχανισμών υποστήριξης των ΟΤΑ, όπως οι κοινές υπηρεσίες, οι προγραμματικές συμβάσεις, οι διαδημοτικές επιχειρήσεις οι τοπικές αναπτυξιακές εταιρείες κ.α.

⁶ Βλέπε σχετικά Ν.Δ. 1312/1972, Ν. 289/1976 κ.α.

⁷ Πρόγραμμα 1983-1987, σελ. 70-80 (αποκέντρωση & τοπική αυτοδιοίκηση), σελ. 160-168 (περιφερειακή και χωροταξική πολιτική)

1.2.1.1. Οι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι

Ο αναπτυξιακός σύνδεσμος συνίσταται στη βάση μιας προκαθορισμένης χωρικής μονάδας που καλείται "γεωγραφική ενότητα" και έχει σαν αντικείμενο⁸ το σχεδιασμό και την υλοποίηση του συνολικού προγράμματος ανάπτυξης της περιοχής αυτής.

Οι κυριότεροι σκοποί της σύστασης ενός αναπτυξιακού συνδέσμου είναι (ΕΕΤΑΑ 1987):

1. Η εκπόνηση χωροταξικού σχεδίου και η μελέτη προγράμματος ανάπτυξης της περιοχής.
2. Η υποβοήθηση των ΟΤΑ του συνδέσμου στην καταγραφή και ιεράρχηση αναγκών, στην αξιολόγηση των αναγκαίων έργων τεχνικής υποδομής και στον προγραμματισμό τους.
3. Η μελέτη, κατασκευή, διαχείριση και συντήρηση των έργων τεχνικής υποδομής που θα του αναθέτουν οι ΟΤΑ.
4. Η προμήθεια μηχανικού εξοπλισμού και υλικών για την κατασκευή και συντήρηση των έργων.
5. Η συλλογή, μεταφορά, διάθεση και επεξεργασία των απορριμμάτων, καθώς και εν γένει η προστασία του περιβάλλοντος της περιοχής.
6. Η κατάρτιση προγραμμάτων για την αξιοποίηση των τοπικών πλουτοπαραγωγικών πόρων και η ανάπτυξη των τοπικών παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Στο σύνολο της χώρας δημιουργήθηκαν 573 γεωγραφικές ενότητες. Από αυτές στις μισές περίπου συστάθηκαν Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι, από τους οποίους ελάχιστοι προχώρησαν στο στάδιο εκπόνησης μελετών και ανάλυσης των προβλημάτων και δυνατοτήτων της περιοχής με σκοπό το σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός Τοπικού Αναπτυξιακού Προγράμματος. Συνήθως οι περισσότεροι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι ακολούθησαν τους δοκιμασμένους τρόπους συνεργασίας και το παραδοσιακό μοντέλο προγραμματισμού και εκτέλεσης έργων υποδομής χωρίς κάποιο συγκεκριμένο αναπτυξιακό πλαίσιο και ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης (Ευαγγελινίδου - Αραχωβίτου 1987).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ν. 1416/1984 εκτός από τη σύσταση αναπτυξιακών συνδέσμων προέβλεπε και τις εθελοντικές συνενώσεις ΟΤΑ⁹ με κίνητρα κυρίως οικονομικά, γεγονός που οδήγησε σε μία σχετική έξαρση για τη σύσταση νέων Δήμων.

1.2.1.2. Οι Κοινές Υπηρεσίες

Με βάση το ν. 1416/1984 δύο ή περισσότεροι ΟΤΑ έχουν δικαίωμα να συστήσουν κοινές υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους (π.χ. ανάγκες σε εξειδικευμένο ή βοηθητικό προσωπικό κ.α.). Επιπλέον ένας ΟΤΑ μπορεί να θέσει στη διάθεση κάποιου άλλου μέσα και υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση του (π.χ. κοινά απορριμματοφόρα κ.α.).

⁸ άρθρο 23 του ν. 1416/1984

⁹ Στα πλαίσια του ν. 1416/1984 είχαμε τη σύσταση 17 νέων Δήμων την τριετία 1984-1987.

Η απλούστερη αυτή μορφή διακοινοτικής συνεργασίας, εκτός από την προώθηση της κοινοτικής αλληλεγγύης και συλλογικής πρωτοβουλίας ξεπερνά και εν μέρει κυρίως στους μικρότερους Δήμους και Κοινοότητες το πρόβλημα της έλλειψης μιας αναγκαίας οργάνωσης και στελέχωσης που απαιτούν οι διαδικασίες παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και εξυπηρέτησης των πολιτών (Ευαγγελινίδου - Αραχωβίτου 1987).

1.2.1.3. Οι Προγραμματικές Συμβάσεις¹⁰

Για τη μελέτη και εκτέλεση έργων σε μια περιοχή οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), οι Σύνδεσμοι Δήμων και Κοινοτήτων, οι Τοπικές Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ), η Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας (ΚΕΔΚΕ), καθώς και οι Δημοτικές Επιχειρήσεις Ύδρευσης και Αποχέτευσης (ΔΕΥΑ) μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με φορείς του δημοσίου τομέα.

Στις προγραμματικές συμβάσεις ορίζεται απαραίτητα το έργο, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων, το ποσό χρηματοδότησης και το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης του έργου. Ορίζεται επίσης ο συμβαλλόμενος φορέας στον οποίο ανατίθεται η διαχείριση, εκμετάλλευση και συντήρηση του έργου μετά την ολοκλήρωση του.

Οι συμβαλλόμενοι φορείς για την εκτέλεση των προγραμματικών συμβάσεων μπορούν να χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ, τον τακτικό κρατικό προϋπολογισμό και από τους προϋπολογισμούς των φορέων που συμμετέχουν.

Αξιολογώντας την εφαρμογή του θεσμού πρέπει να αποδεχτούμε ότι αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα σχεδιασμού και υλοποίησης έργων και προγραμμάτων μεσώ συμβασιακής πολιτικής του κράτους προς την αυτοδιοίκηση και ενίσχυσε κρατικές και δημοτικές προγραμματικές λειτουργίες, αλλά δεν εξασφάλισε προγραμματική διαφάνεια (Μαϊστρος 2000).

1.2.1.4. Οι Διαδημοτικές επιχειρήσεις

Οι πρώτες γενικές διατάξεις για τις Δημοτικές Επιχειρήσεις περιλαμβάνονται, στο ΝΔ 2888/1954¹¹. Έπειτα ολοκληρωμένες διατάξεις για τις Δημοτικές Επιχειρήσεις περιλαμβάνονται, όπως προαναφέρθηκε, στο ν. 1065/1980 (Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα). Στη συνέχεια με το νόμο 1416/1984 δίδεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην ενίσχυση των επιχειρήσεων αυτών.

Οι Δημοτικές ή Διακοινοτικές Επιχειρήσεις αποτελούν ΝΠΙΔ, συνιστώνται από δύο ή περισσότερους ΟΤΑ και διοικούνται από Δημοτικό Συμβούλιο στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι των Δήμων και Κοινοτήτων. Η σκοπιμότητα της σύστασης τους αναφέρεται στην επιχειρηματική δραστηριότητα και στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων.

¹⁰ Βλ. άρθρο 11 του ν. 1416/1984

¹¹ Με βάση το ΝΔ 2888/1954 συγκροτήθηκαν 10 επιχειρήσεις μεταξύ των οποίων η Δημοτική Επιχείρηση Ραδιοφωνικού Σταθμού Ανατολικής Κρήτης του Δήμου Ιεράπετρας, η Δημοτική Επιχείρηση Εκμετάλλευσης Ιαματικών Πηγών Λαγκαδά, του Δήμου Λαγκαδά Θεσ/νίκης, η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ρόδου κ.α.

Αξιολογώντας το θεσμό των διαδημοτικών επιχειρήσεων μπορούμε να πούμε ότι συνέβαλαν σημαντικά στην ενεργοποίηση των τοπικών φορέων και προώθησαν σε ορισμένες περιοχές σημαντικά προγράμματα ανάπτυξης, όμως εξυπνέτησαν και πελατειακές σχέσεις γεγονός που οδήγησε μέσω μεταγενέστερων νόμων στην αναδιάρθρωση της λειτουργίας τους σε θέματα ανάθεσης έργων, πρόσληψης προσωπικού κ.α.

1.2.1.5. Οι Τοπικές Αναπτυξιακές Εταιρείες

Εκτός από τις δημοτικές επιχειρήσεις οι δήμοι και οι κοινότητες μπορούν να συνιστούν δικές τους ή να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις που συνιστούν με άλλα νομικά ή φυσικά πρόσωπα. Για την ενθάρρυνση της σύστασης ή της συμμετοχής των δήμων και κοινοτήτων σε τέτοιες επιχειρήσεις προβλέπονταν διάφορα κίνητρα (φοροαπαλλαγές, επιδοτήσεις για εκπαιδευτικά σεμινάρια κ.α.).

Οι αναπτυξιακές εταιρείες, όπως προβλέπεται από το καταστατικό τους, έχουν τη δυνατότητα προώθησης πολλαπλών δραστηριοτήτων.

Πιο συγκεκριμένα έχουν ως κύριο έργο:

1. Τη σύναψη προγραμματικών συμβάσεων
2. Την εκπόνηση μελετών
3. Την τεχνική υποστήριξη των ΟΤΑ
4. Την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών
5. Την επιμόρφωση στελεχών του ΟΤΑ
6. Την εκπόνηση προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος, κ.α.

Τα αποτελέσματα από την ίδρυση αναπτυξιακών εταιρειών αρχικά δεν ήταν σημαντικά. Έτσι η πολιτεία μετέπειτα προχώρησε στη θέσπιση αρκετών νόμων¹² προς προώθηση της ανάπτυξης και της διακοινοτικής συνεργασίας. Τελευταία οι αναπτυξιακές εταιρείες στη χώρα μας παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Υπάρχουν αναπτυξιακές εταιρείες που δημιουργήθηκαν είτε με πρωτοβουλία της κεντρικής διοίκησης, είτε με πρωτοβουλίες τοπικών φορέων, είτε από πρωτοβουλίες ειδικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

1.2.2. Ο νόμος 1622/1986

Η δεύτερη και πιο σημαντική προσπάθεια για την αναδιάρθρωση της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης επιχειρείται δύο χρόνια αργότερα με το **νόμο 1622/1986**, (*Τοπική Αυτοδιοίκηση, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Δημοκρατικός Προγραμματισμός*).

Ο νόμος αυτός προέβλεπε τη δυνατότητα συνενώσεων κοινοτήτων σε Δήμους, ανεξάρτητα από τον πληθυσμό τους και με ισχυρά οικονομικά, διοικητικά και άλλα κίνητρα. Η μόνη προϋπόθεση ήταν να βρίσκονται σε πλαίσια συγκεκριμένων χωρικών μονάδων, τις "γεωγραφικές περιοχές", οι οποίες διέφεραν από τις γεωγραφικές ενότητες του ν. 1416/1984. Σε γενικές γραμμές ακολουθείται και εδώ το ίδιο μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε για τη σύσταση των αναπτυξιακών συνδέσμων, με ορισμένες βέβαια διαφοροποιήσεις. Οι γεωγραφικές περιοχές προσδιορίζονται

¹² Βλπ και ΠΔ 323/1989, ν. 2218/1994, ν.2307/1995

ανεξάρτητα από τις γεωγραφικές ενότητες και χωρίς καμία απολύτως συσχέτιση με αυτές. Από την άλλη ο κάθε ΟΤΑ διατηρεί το δικαίωμα να συνενωθεί προς την κατεύθυνση που ο ίδιος επιθυμεί εφόσον διατηρούνται σε ισχύ και οι προηγούμενες διατάξεις (του ν. 1416/1984).

Όσον αφορά τον απολογισμό αυτής της προσπάθειας τα αποτελέσματα δεν υπήρξαν ικανοποιητικά, εφόσον από τις 1151 γεωγραφικές περιοχές που δημιουργήθηκαν στη χώρα μας μόνο σε 43 από αυτές πραγματοποιήθηκε συνένωση ΟΤΑ. Μέχρι το 1994 προέκυψαν 43 νέοι Δήμοι από 181 ΟΤΑ με μέσο μέγεθος πληθυσμού 3.000 κατ. Βασικά οι λόγοι των φτωχών αποτελεσμάτων της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας μπορούν να διακριθούν σε λόγους τεχνικού και πολιτικού χαρακτήρα (Μπεριάτος 1994).

Με το ν. 1622/1986 επίσης γίνεται η ουσιαστικότερη μέχρι τότε προσπάθεια για την αναδιάρθρωση του συστήματος αναπτυξιακής οργάνωσης του κράτους. Η έννοια του δημοκρατικού προγραμματισμού αποτελεί πλέον θεσμοθετημένη λειτουργία, ενώ μέχρι τότε η αντιμετώπιση του προβλήματος του προγραμματισμού υπήρξε εντελώς αποσπασματική και αναποτελεσματική. Έτσι προβλέπεται η συγκρότηση νέων οργάνων προγραμματισμού που συγκροτούνται σε κάθε χωρικό επίπεδο.

Σύμφωνα με το ν. 1622/86 σαν όργανα προγραμματισμού προσδιορίστηκαν:

- οι κεντρικοί φορείς του Δημοσίου Τομέα που έχουν τη σχετική αρμοδιότητα
- τα Περιφερειακά Συμβούλια
- τα Νομαρχιακά Συμβούλια¹³
- τα Δημοτικά Συμβούλια καθώς και τα Διοικητικά Συμβούλια των Αναπτυξιακών Συνδέσμων¹⁴

1.2.2.1. Εθνικός Προγραμματισμός - Μορφές και διαδικασία κατάρτισης αναπτυξιακών προγραμμάτων

Ο εθνικός προγραμματισμός σχετικά με τα αναπτυξιακά προγράμματα, τα διακρίνει σε μεσοχρόνια και ετήσια. Τα πρώτα έχουν διάρκεια μεγαλύτερη του ενός έτους ενώ τα ετήσια έχουν διάρκεια ενός έτους.

Τα αναπτυξιακά προγράμματα αφορούν τον εθνικό χώρο, τις περιφέρειες, τις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις και την τοπική αυτοδιοίκηση.

Ως προς τη διαδικασία κατάρτισης, το Εθνικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα καταρτίζεται από το ΥΠΕΘΟ, μετά από την επεξεργασία των προτάσεων των κεντρικών φορέων του δημοσίου τομέα, των Περιφερειακών Συμβουλίων και του Εθνικού Συμβουλίου Αναπτυξιακής Πολιτικής.

Στο αμέσως παρακάτω στάδιο και στα πλαίσια του Εθνικού Αναπτυξιακού Προγράμματος καταρτίζεται το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ((ΠΕΠ) από το Περιφερειακό Συμβούλιο της αντίστοιχης περιφέρειας, μετά από σχετικές προτάσεις των Νομαρχιακών Συμβούλων και εγκρίνεται από το ΥΠΕΘΟ.

¹³ του ν. 1235/1982

¹⁴ του ν. 1416/1984

Έπειτα, το Νομαρχιακό Πρόγραμμα καταρτίζεται στα πλαίσια του αντίστοιχου περιφερειακού από το Νομαρχιακό Συμβούλιο μετά από προτάσεις των δημοτικών συμβουλίων και εγκρίνεται από το αρμόδιο Περιφερειακό Συμβούλιο.

Τέλος, κάθε Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα καταρτίζεται από το Δημοτικό Συμβούλιο του νέου Δήμου, ύστερα από προτάσεις των Τοπικών Συμβουλίων του αντίστοιχου δήμου και εγκρίνεται από το αντίστοιχο Νομαρχιακό Συμβούλιο. Οι ΟΤΑ καταρτίζουν προγράμματα μεγαλύτερα του ενός έτους. Τα Κοινοτικά Συμβούλια δεν έχουν το δικαίωμα κατάρτισης Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων.

1.2.2.2. Περιφερειακός Προγραμματισμός. Αρμοδιότητες Περιφερειακού Συμβουλίου

Η περιφέρεια αποτελεί διοικητική διαίρεση της χώρας που καθορίστηκε¹⁵ με προεδρικό διάταγμα, μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

Σε κάθε περιφέρεια συνιστάται Περιφερειακό Συμβούλιο που αποτελείται από:

1. Το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας
2. Τους Νομάρχες των Νομαρχιών που περιλαμβάνει η περιφέρεια
3. Τους προέδρους των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων των ιδίων νομών
4. έναν εκπρόσωπο των ΤΕΔΚ των νομών της περιφέρειας.

Εξαίρεση για επιπλέον συμμετοχή εκπροσώπου υπάρχει στο Περιφερειακό Συμβούλιο της ευρύτερης περιοχής Αθηνών (Δήμαρχοι Αθηνών Πειραιώς, ΓΣΕΕ, ΤΕΕ, ΟΕΕ, κ.α.)

Οι αρμοδιότητες του Περιφερειακού Συμβουλίου είναι:

- η διατύπωση προς τους κεντρικούς φορείς του δημοσίου προτάσεων για έργα και μέτρα πολιτικής που αφορούν την περιφέρεια
- η κατάρτιση ύστερα από σχετικές προτάσεις των νομαρχιακών συμβουλίων του μεσοχρόνιου περιφερειακού προγράμματος (ΠΕΠ) στα πλαίσια του εθνικού
- η διαμόρφωση και έγκριση του μεσοχρόνιου νομαρχιακού αναπτυξιακού προγράμματος
- η κατανομή πιστώσεων του ΠΔΕ για έργα νομαρχιακής και τοπικής σημασίας
- η διατύπωση προτάσεων προς τους φορείς του δημοσίου τομέα για έργα και μέτρα πολιτικής που εντάσσονται σε ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα. Επίσης γνωμοδοτεί για τα προγράμματα αυτά πριν από την έγκρισή τους.

Η θητεία των αιρετών μελών του Περιφερειακού Συμβουλίου είναι διετής. Συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά το μήνα, μετά από πρόσκληση του προέδρου δηλαδή του περιφερειάρχη¹⁶, ο οποίος είναι άμεσος εκπρόσωπος της Κυβέρνησης και υπεύθυνος για την άσκηση κυβερνητικής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο.

1.2.2.3. Νομαρχιακός Προγραμματισμός - Αρμοδιότητες Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις αποτελούν τη δεύτερη βαθμίδα ΟΤΑ, οι οποίες σε αντίθεση με την περιφέρεια είναι πλέον αιρετές με μυστική και καθολική ψηφοφορία

¹⁵ Βλέπε σχετικά ν. 2503/1997

¹⁶ Ο περιφερειάρχης είναι μετακλητός υπάλληλος 1^{ου} βαθμού και ορίζεται ή παύεται με προεδρικό διάταγμα, μετά από πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών και απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

και σκοπό έχουν την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιφέρειας τους με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση έχει αρμοδιότητα στους τομείς του δημοκρατικού προγραμματισμού, της κοινωνικής πρόνοιας, της υγείας, των συγκοινωνιών, του πολιτισμού, του αθλητισμού, του περιβάλλοντος, της γεωργίας - κτηνοτροφίας - αλιείας - δασών, της βιομηχανίας, του εμπορίου, του τουρισμού κ.α.

Η όποια μεταφορά αρμοδιοτήτων από την Κεντρική Διοίκηση στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση συνοδεύεται με τη διάθεση των αναγκαίων πόρων. Επίσης η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση δεν ασκεί πλέον εποπτεία στους Δήμους και στις κοινότητες αφού μεταξύ των δύο βαθμίδων δεν υπάρχει ιεραρχική σχέση.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση στα πλαίσια του δημοκρατικού προγραμματισμού¹⁷ έχει τις εξής αρμοδιότητες:

1. Διατυπώνει στο Περιφερειακό Συμβούλιο προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής περιφερειακής και εθνικής σημασίας, που αφορούν το νομό αλλά εντάσσονται στο μεσόχρονο περιφερειακό ή εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα
2. Καταρτίζει μετά από προτάσεις των δημοτικών συμβούλων το Νομαρχιακό Πρόγραμμα στα πλαίσια του αντίστοιχου περιφερειακού
3. Διαμορφώνει τα πλαίσια για την κατάρτιση Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και τα εγκρίνει
4. Καταρτίζει το ετήσιο Νομαρχιακό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα
5. Χρηματοδοτεί στα πλαίσια του ΠΔΕ έργα νομαρχιακής ή τοπικής σημασίας
6. Κατανέμει τις πιστώσεις ΣΑΝΑ - ΣΑΤΑ για έργα τοπικής σημασίας.
7. Διατυπώνει προς τους κεντρικούς φορείς προτάσεις για έργα που αφορούν το νομό εντάσσοντας όμως σε ειδικό αναπτυξιακό πρόγραμμα.

1.2.2.4. Τοπικός προγραμματισμός - Αρμοδιότητες Δημοτικού Συμβουλίου

Το Δημοτικό Συμβούλιο στα πλαίσια των διαδικασιών του Δημοκρατικού Προγραμματισμού έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες:

1. Διατυπώνει προτάσεις προς το Νομαρχιακό Συμβούλιο για έργα και μέτρα πολιτικής, νομαρχιακής ή περιφερειακής σημασίας, που αφορούν το Δήμο και εντάσσονται στο Νομαρχιακό ή το Περιφερειακό πρόγραμμα.
2. Καταρτίζει μετά από πρόταση των τοπικών συμβουλίων, Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα
3. Καταρτίζει το ετήσιο πρόγραμμα τεχνικών έργων και μελετών
4. Χρηματοδοτεί έργα τοπικής σημασίας από ίδιους πόρους και από τις πιστώσεις του ΠΔΕ που κατανέμει στο Δήμο το Νομαρχιακό Συμβούλιο¹⁸.
5. Χρηματοδοτεί από κοινού με φορείς του δημοσίου τομέα τοπικά έργα μέσω του θεσμού των προγραμματικών συμβάσεων
6. Διατυπώνει προτάσεις στους ανωτέρω φορείς για έργα που εντάσσονται σε ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα.

¹⁷ Τα όργανα της ΝΑ και οι αρμοδιότητες τους αναφέρονται αναλυτικά στο ν. 1622/1986 και στο ν. 2128/1994

¹⁸ Σύμφωνα με το άρθρο του 74 του ν. 1622/1986

1.3. Περίοδος 1987 - 1994

1.3.1. Ο νόμος 2218/1994

1.3.1.1. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Την περίοδο αυτή παρά τις καθυστερήσεις και κωλυσιεργίες τελικά με το **νόμο 2218/1994** (Ίδρυση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, τροποποίηση διατάξεων για την Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση και την Περιφέρεια και άλλες διατάξεις) θεσμοθετείται ο δεύτερος βαθμός τοπικής αυτοδιοίκησης¹⁹. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση αντικατέστησε την κρατική διοίκηση σε επίπεδο νομού και ο αιρετός Νομάρχης χειρίζεται πλέον τις περισσότερες από τις υποθέσεις που μέχρι τότε χειρίζονταν ο κρατικός Νομάρχης και οι κρατικές αποκεντρωμένες υπηρεσίες (Λουκάκης, 1995). Επιπλέον με το ν. 2218/1994 θεσμοθετούνται νέες χωρικές ενότητες προγραμματισμού τα "Συμβούλια Περιοχής".

1.3.1.2. Τα Συμβούλια Περιοχής

Η έλλειψη αποτελεσματικότητας της εθελοντικής συνένωσης των ΟΤΑ έθεσαν νέους προβληματισμούς σχετικά με τη συγκρότηση δυναμικών αναπτυξιακών χωρικών μονάδων. Έτσι δημιουργήθηκε ένα νέο σχήμα εδαφικής ανασυγκρότησης τα λεγόμενα "Συμβούλια Περιοχής". Εκείνο που θα πρέπει να σημειωθεί είναι η καθιέρωση πλέον της αναγκαστικής συνεργασίας των ΟΤΑ συγκεκριμένων περιοχών. Προκειμένου να λειτουργήσει το νέο αυτό σχήμα απαιτείται και πάλι ο καθορισμός κατάλληλων χωρικών ενοτήτων.

Στο νέο αυτό σχήμα οι ΟΤΑ διατηρούν την αυτονομία τους, αλλά οι βασικές αρμοδιότητες ασκούνται από το Συμβούλιο Περιοχής στο οποίο ανήκουν.

Τα Συμβούλια Περιοχής έχουν ως σκοπό²⁰

- το σχεδιασμό και τον προγραμματισμό της ανάπτυξης στην περιοχή τους
- την εκτέλεση έργων
- την παροχή υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής.

Για την εκπλήρωση του σκοπού τους τα Συμβούλια Περιοχής ασκούν τις εξής αρμοδιότητες (Κουτσούρη 1996):

- α) Καταρτίζουν τα μεσοχρόνια και τα ετήσια τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα της περιοχής σύμφωνα με το ν. 1622/1986
- β) Συμμετέχουν στη διαδικασία κατάρτισης των μεσοχρόνιων αναπτυξιακών προγραμμάτων με σχετικές προτάσεις
- γ) Διαχειρίζονται τις χρηματοδοτήσεις από το ΠΔΕ και από τους πόρους των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν την περιοχή τους
- δ) Υλοποιούν τον πολεοδομικό σχεδιασμό στα πλαίσια των εγκεκριμένων Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) ή των Ειδικών Χωροταξικών Μελετών
- ε) Παρέχουν οργανωτική και διοικητική υποστήριξη στους ΟΤΑ
- στ) Μεριμνούν για την εκτέλεση και λειτουργία έργων τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού

¹⁹ Οι πρώτες εκλογές για το β' βαθμό ΤΑ γίνονται Οκτώβριο του 1995.

- ζ) Μεριμνούν για την προστασία του περιβάλλοντος σε θέματα διακοινοτικής ή διαδημοτικής σημασίας
- η) Αξιοποιούν τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους διακοινοτικής ή διαδημοτικής σημασίας
- θ) Ασκούν άλλες αρμοδιότητες που τους ανατίθενται από τους ΟΤΑ-μέλη τους και από τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις.

Τα Συμβούλια Περιοχής λειτούργησαν παράλληλα με τους Αναπτυξιακούς Σύνδεσμούς. Βέβαια οι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι που βρίσκονταν εντός των ορίων τους καταργήθηκαν, όμως οι Σύνδεσμοι που δεν περιέχονταν εξ' ολοκλήρου μέσα στα όρια ενός Συμβουλίου Περιοχής εξακολούθησαν να υφίστανται. Η συνύπαρξη αυτών των δύο γεωγραφικών ενοτήτων στον ίδιο γεωγραφικό χώρο προκάλεσε επιπλέον συγχύσεις και προβλήματα για τις αρμοδιότητες τους και τη μεταξύ τους σχέση.

1.3.2. Ο νόμος 2240/1994

Στη συνέχεια ακολουθεί ο **νόμος 2240/1994** (Συμπλήρωση Διατάξεων για τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις), που όπως αναφέρει και ο τίτλος του περιλαμβάνει τροποποιήσεις και συμπληρώσεις διατάξεων του ν. 2218/1994. Με βάση το νόμο αυτό λοιπόν συνιστώνται οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις με χωρική αρμοδιότητα την περιφέρεια περισσοτέρων του ενός νομών ή της μίας νομαρχιών. Ωστόσο ορίζονται ειδικά αναπτυξιακά και οικονομικά κίνητρα²⁰ για τις ΝΑ και τους ΟΤΑ α' βαθμού αυτών των ΝΑ

Επιπλέον δημιουργείται ο θεσμός των Περιφερειακών Διευθυντών, οι οποίοι λειτουργούν παράλληλα με τους αιρετούς Νομάρχες, ενώ προΐστανται των υπηρεσιών του νομού. Έτσι, τις αρμοδιότητες²¹ που προβλέπονταν να μεταβιβασθούν στη ΝΑ τις αναλαμβάνουν οι Περιφερειακοί Διευθυντές. Οι Περιφερειακοί Διευθυντές καταργήθηκαν με την έναρξη ισχύος του ν. 2503/1997 και οι αρμοδιότητες τους παραχωρήθηκαν στους Γενικούς Γραμματείς των Περιφερειών.

1.4. Περίοδος μετά το 1994

1.4.1. Ο νόμος 2503/1997

Όσον αφορά την περίοδο μετά το 1994 δύο νέες θεσμικές μεταρρυθμίσεις διευρύνουν το πεδίο δραστηριοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης και ενισχύουν τις διαδικασίες αποκέντρωσης.

Η πρώτη αφορά το **νόμο 2503/1997** (Διοίκηση, οργάνωση και στελέχωση της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις) και αποτέλεσε μια προσπάθεια οργάνωσης της περιφερειακής διοίκησης του κράτους και παράλληλα καθόρισε ειδικά θέματα σχετικά με την πρωτοβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση.

²⁰ Βλπ. άρθρο 3 του ν. 2240/1994

²¹ Για τις αρμοδιότητες των Περιφερειακών Διευθυντών βλπ. άρθρο 4 του ν. 2240/1994

Πιο συγκεκριμένα θεσμοθετεί τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας²² και προβλέπει την ίδρυση στις Περιφέρειες των Διευθύνσεων Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης οι οποίες είναι αρμόδιες για την άσκηση εποπτείας και τη λήψη αναγκαίων μέτρων για την εύρυθμη λειτουργία των ΟΤΑ και των ΝΠΔΔ. Επιπλέον ρυθμίζονται θέματα σχετικά με την Τοπική Αυτοδιοίκηση²³ (οργάνωση, προσωπικό κ.α.).

Ο νόμος 2539/1997 (Σύσταση ΟΤΑ - Πρόγραμμα Ι. Καποδίστριας) αποτελεί τη δεύτερη σημαντική διοικητική μεταρρύθμιση της περιόδου με βάση την οποία οργανώνονται οι νέοι Δήμοι.

1.4.2. Το πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας» - ν. 2539/97²⁴.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει το φαινόμενο του κατακερματισμού των ΟΤΑ είναι ιδιαίτερα έντονο στον ελληνικό χώρο. Εκείνο που αποτελεί το βασικό ζητούμενο δεν είναι η διατήρηση κάποιας "παράδοσης", αλλά η συγκρότηση φορέων που θα είναι βιώσιμοι, για να μπορούν να εξασκήσουν τις συνεχώς διευρυνόμενες αρμοδιότητες τους. Αναζητείται λοιπόν το κρίσιμο όριο μεγέθους των νέων ΟΤΑ, που θα προέλθει από την ομαδοποίηση των μικρότερων χωρικών μονάδων (Μπεριάτος 1994).

Ένας νέος τρόπος συνένωσης των δήμων και κοινοτήτων με ισχυρά οικονομικά και διοικητικά κίνητρα θεσμοθετείται με το πρόγραμμα που φέρει το συμβολικό τίτλο "Ι. Καποδίστριας". Το πρόγραμμα "Ι. Καποδίστριας" συζητήθηκε και εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο το Φεβρουάριο του 1997 και αποτελεί μία μεταρρύθμιση η οποία, όπως προαναφέρθηκε αφορά στο συνολικό σχεδιασμό για τη ριζική ανασυγκρότηση της τοπικής αυτοδιοίκησης.

1.4.2.1. Στόχοι του προγράμματος

Στόχοι του προγράμματος είναι:

1. Η ενίσχυση του "ένδογενούς δυναμικού" της ελληνικής περιφέρειας που είναι αναγκαία προϋπόθεση για μια διαρκή και βιώσιμη περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη.
2. Ο εκσυγχρονισμός του διοικητικού συστήματος και η παροχή υπηρεσιών ισοδύναμης αποτελεσματικότητας στους κατοίκους των πόλεων και των χωριών.
3. Η ουσιαστικοποίηση του ρόλου των ΟΤΑ και η αναβάθμιση των αιρετών και επομένως ο εκσυγχρονισμός του τοπικού πολιτικού συστήματος στη χώρα μας και η διεύρυνση της πολιτικής βαρύτητας της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης.
4. Η δημιουργία ουσιαστικών προϋποθέσεων για τη διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια των ΟΤΑ.
5. Ο συντονισμός των τοπικών δημοσίων επενδύσεων για έργα τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού.

²² Σύμφωνα με το ν. 2503/1997 οι δεκατρείς περιφέρειες της χώρας είναι: Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων, Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Αττικής, Πελοποννήσου, Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης.

²³ Βλπ άρθρα 7, 9, 11 και 12 του ν. 2503/1997

²⁴ Το σχετικό κεφάλαιο βασίζεται σε στοιχεία από το διαδίκτυο. Βλπ <http://www.ypes.gr/kapodistrias>

6. Η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και ο κοινωνικός έλεγχος της τοπικής εξουσίας που οδηγούν στην εξασφάλιση της νομιμότητας και της προστασίας των πολιτών.

1.4.2.2. Οι αρχές και τα καινοτομικά στοιχεία του προγράμματος

Οι γενικές αρχές στις οποίες βασίζεται το πρόγραμμα είναι:

- **Η αρχή της συντονισμένης δράσης**

Η αρχή της συντονισμένης δράσης αποτυπώνεται ειδικότερα στο άρθρο 13 που θεσμοθετεί τους πόρους και τα χρηματοδοτικά μέσα του προγράμματος. Σε αυτό φαίνεται η ειδική φροντίδα της πολιτείας που στοχεύει στην κάλυψη βασικών προϋποθέσεων βιωσιμότητας της μεταρρύθμισης.

- **Η αρχή της κοινωνικής συναίνεσης**

Η συναίνεση των τοπικών κοινωνιών στους στόχους και στη μέθοδο της μεταρρύθμισης αποτελεί μία από τις προϋποθέσεις της επιτυχίας της. Η επιτυχής υλοποίηση του προγράμματος πρέπει να έχει την αποδοχή εκείνων προς τους οποίους απευθύνεται και τις προσδοκίες των οποίων προορίζεται να ικανοποιήσει.

- **Η αρχή της αποτελεσματικής διοίκησης και της δημοκρατικής αντιπροσώπευσης**

Ουσιαστικά σχετίζεται με το συνδυασμό των αρχών της δημοκρατικότητας και της αποτελεσματικότητας (μεγάλοι ΟΤΑ αλλά με ισχυρή δημοτική αποκέντρωση)

1.4.2.3. Περιεχόμενο του προγράμματος

Τα ακόλουθα υποπρογράμματα και μέτρα που περιγράφονται αναλύουν το περιεχόμενο του προγράμματος, καταδεικνύουν τη σκοπιμότητα του και υπογραμμίζουν τις διαχρονικές προγραμματικές δεσμεύσεις της πολιτείας για την υποστήριξη του.

Υποπρόγραμμα 1: Επεξεργασία Νομικού Πλαισίου - Νομοπαρασκευαστικό έργο

Το υποπρόγραμμα 1 περιλαμβάνει τα ακόλουθα μέτρα:

Μέτρο 1: Νομική και νομοπαρασκευαστική επεξεργασία της διαδικασίας των Συνενώσεων μετά το χωροταξικό σχεδιασμό (κυρίως νομοθετικό πλαίσιο)

Μέτρο 2: Νομική και νομοπαρασκευαστική επεξεργασία τροποποιήσεων στο ευρύτερο πεδίο των διατάξεων του Δημοτικού και Κοινοτικού κώδικα και άλλων νόμων που βελτιώνουν την οργάνωση και λειτουργία της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, υπό το πρίσμα των συνενώσεων των ΟΤΑ.

Υποπρόγραμμα 2: Χωροταξικός Σχεδιασμός των νέων ΟΤΑ

Μέτρο 1: Προπαρασκευή χωροταξικού σχεδιασμού, διεύρυνση της αλληλοεπικάλυψης των υφιστάμενων ενοτήτων και παραγωγή νέων χαρτών με «κοινούς τόπους» (αφετηρία νέων ΟΤΑ).

Μέτρο 2: Επεξεργασία στο πεδίο εφαρμογής - Συμμετοχική διαδικασία.

Οργάνωση συζήτησης στις ΤΕΔΚ κάθε νομού με συμμετοχή των ενδιαφερομένων ΟΤΑ, αφού προηγηθεί η κατάρτιση των στελεχών των ΤΕΔΚ και των Περιφερειακών Διοικήσεων. Σύναξη πορίσματος και αιτιολογημένης πρότασης δημιουργίας νέων ΟΤΑ, η οποία θα σταλεί στο ΥΠΕΣΔΔΑ και παράλληλα θα χρησιμεύσει ως εισήγηση για γνωμοδότηση από τη Διοικούσα Επιτροπή της ΤΕΔΚ.

Μέτρο 3: Τελική επεξεργασία - Σύναξη οριστικού σχεδίου.

Πολιτική απόφαση του ΥΠΕΣΔΔΑ και σύνταξη των σχετικών διατάξεων του Σχεδίου Νόμου, όπου θα αποτυπώνεται ανά Νομό η διοικητική γεωγραφία της χώρας μετά την αποστολή πρότασης της ΤΕΔΚ και της επιτροπής της Περιφερειακής Διοίκησης κάθε νομού.

Υποπρόγραμμα 3: Τοπικές Δημόσιες Επενδύσεις

Μέτρο 1: Διοικητική υποδομή και τεχνικός εξοπλισμός των νέων Δήμων.

Το Μέτρο αφορά:

- την επισκευή και τον εξοπλισμό ενός κτιρίου στην έδρα κάθε νέου Δήμου, (εφόσον δεν υπάρχει κατάλληλο Δημοτικό Κατάστημα),
- την προμήθεια ενός ελαχίστου αναγκαίου τεχνικού εξοπλισμού,
- την εξασφάλιση ενός δημόσιου μεταφορικού μέσου (για τη μεταφορά των μαθητών, την ενδοδημοτική μετακίνηση των κατοίκων κλπ).

Μέτρο 2: Βελτίωση και συμπλήρωση των διακοινοτικών έργων τεχνικής υποδομής και προστασίας του περιβάλλοντος.

Το Μέτρο αφορά:

- τις αναπλάσεις κοινοχρήστων χώρων, τον πολεοδομικό σχεδιασμό, αισθητικές παρεμβάσεις κ.α.
- τη βελτίωση και συμπλήρωση των διακοινοτικών έργων τεχνικής υποδομής που εξασφαλίζουν τη συγκοινωνιακή επικοινωνία των πρώην κοινοτήτων με την έδρα του νέου Δήμου
- την κατασκευή έργων προστασίας του περιβάλλοντος (π.χ. ΧΥΤΑ κ.α.)

Μέτρο 3: Βελτίωση της εκπαιδευτικής υποδομής.

Το Μέτρο αφορά τη βελτίωση και επέκταση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων που είναι απαραίτητες για την ενοποίηση ολιγοθέσιων σχολείων με στόχο, όπου είναι εφικτό εξατάξιο σχολείο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Μέτρο 4: Βελτίωση και συμπλήρωση του κοινωνικού εξοπλισμού υπερτοπικής σημασίας. Το Μέτρο αφορά τη βελτίωση και συμπλήρωση του κοινωνικού εξοπλισμού υπερτοπικής (διακοινοτικής) σημασίας (π.χ. βρεφονηπιακός σταθμός, αγροτικό ιατρείο, ΚΑΠΗ κ.α.).

Μέτρο 5: Βελτίωση και συμπλήρωση της πολιτιστικής και αθλητικής υποδομής υπερτοπικής σημασίας. Το Μέτρο αφορά τη βελτίωση και συμπλήρωση της πολιτιστικής και αθλητικής υποδομής υπερτοπικής (διακοινοτικής) σημασίας (π.χ. χώρος πολλαπλών χρήσεων, βιβλιοθήκη, γήπεδα αθλοπαιδιών κ.α.)

Μέτρο 6: Ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας και του ανθρωπίνου δυναμικού.

Το Μέτρο περιλαμβάνει:

- οικονομικά και άλλα κίνητρα προς τους κατοίκους κάθε περιοχής, που θα αναλάβουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες για την ίδρυση βιώσιμων μονάδων, οι οποίες θα αξιοποιούν τοπικούς πόρους και θα δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας,
- προγράμματα συμβουλευτικής επαγγελματικού προσανατολισμού, κατάρτισης και ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας νέων και κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων, με αξιοποίηση και του θεσμού των τοπικών συμφώνων απασχόλησης.

Υποπρόγραμμα 4: Στελέχωση των Νέων ΟΤΑ

Μέτρο 1: Εφαρμογή ρυθμίσεων θεμάτων υπηρετούντος προσωπικού.

Μέτρο 2: Αποσπάσεις και μετατάξεις διοικητικού και τεχνικού προσωπικού από φορείς του δημοσίου τομέα με οικονομικά και άλλα κίνητρα.

Μέτρο 3: Πρόσληψη επιστημονικού προσωπικού.

Υποπρόγραμμα 5: Κάλυψη λειτουργικών δαπανών

Το υποπρόγραμμα στοχεύει στην κάλυψη των βασικών λειτουργικών δαπανών κυρίως από τους ΚΑΠ οι οποίες θα προυπολογισθούν μετά την ολοκλήρωση του προσδιορισμού προτύπου λειτουργικών δαπανών. Επιδιώκεται η εξασφάλιση ενός ελαχίστου επιπέδου παροχής δημοτικών υπηρεσιών.

Υποπρόγραμμα 6: Οργάνωση και εκσυγχρονισμός υπηρεσιών - Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Οι στόχοι του υποπρογράμματος υπηρετούν τους πολιτικούς και τους επιχειρησιακούς στόχους του Προγράμματος "Ιωάννης Καποδίστριας" με μια σειρά από μέτρα και ενέργειες. Τα μέτρα και οι ενέργειες ενημέρωσης/δημοσιότητας απευθύνονται:

- στους αιρετούς και το προσωπικό των ΟΤΑ, ώστε να συμβάλλουν στην εξειδίκευση του κατά νομό και να συμμετάσχουν ενεργά στην εφαρμογή του
- στην πολιτική ηγεσία και στα αρμόδια στελέχη της κεντρικής και περιφερειακής διοίκησης, ώστε να αξιοποιήσουν τις δημόσιες πολιτικές, τα χρηματοδοτικά προγράμματα και άλλα μέσα που έχουν στη διάθεση τους για την επιτυχή εφαρμογή του προγράμματος,
- στα κόμματα και στους κοινωνικούς φορείς, ώστε να εξασφαλισθεί η συναίνεση και υποστήριξη τους
- στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ώστε να ενημερωθεί η κοινή γνώμη.

1.4.2.4. Χρηματοδότηση του προγράμματος:

Το χρηματοδοτικό πρόγραμμα χωρίζεται σε δύο ενότητες: αυτό που υποστήριζε την ίδια τη μεταρρύθμιση (χρηματοδότηση του συστήματος διοίκησης, της δημοσιότητας, της ενημέρωσης των πολιτών για το ρυθμιστικό σχέδιο κ.α.) και αυτό που υποστηρίζει τους νεοσύστατους Δήμους. Πρόκειται για το Ε.Π.Τ.Α. για το οποίο γίνεται λόγος στην παράγραφο 2.5.

Οι προυπολογιζόμενοι πόροι του ΥΠΕΣΔΔΑ για την τετραετία 1998-2001 που θα διατεθούν για την εφαρμογή του προγράμματος "Ιωάννης Καποδίστριας" και ειδικότερα για την υλοποίηση της ανασυγκρότησης της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης και την υποστήριξη των νέων ΟΤΑ προέρχονται κατεξοχήν από τέσσερις πηγές:

- α. Τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους
- β. Τη Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΣΑΤΑ)
- γ. Το κονδύλι που διατίθεται για την παροχή απόκων δανείων στους ΟΤΑ.

δ. Το Ε.Π.Τ.Α.

Το ποσό που θα διατεθεί από τους Κ.Α.Π. αντιστοιχεί στα 2/3 της αναμενόμενης αύξησης των πόρων αυτών, η οποία κυμαίνεται στο 15% του ετήσιου συνολικού ποσού τους. Το ποσό που θα διατεθεί από τη ΣΑΤΑ είναι ίσο με το 20% του ετήσιου συνολικού ποσού. Το κονδύλι των άτοκων δανείων υπολογίζεται με βάση την αναμενόμενη ετήσια αύξηση του ποσού που έως τώρα διένειμε το ΥΠΕΣΔΔΑ με τη μορφή άτοκων δανείων στους ΟΤΑ. Με τα ποσά από το εν λόγω κονδύλι χρηματοδοτούνται κυρίως οι μικροί ΟΤΑ για την κάλυψη των αναγκών τους.

Το ΥΠΕΣΔΔΑ εκτίμησε ότι μπορεί να εξασφαλίσει την πενταετία 1997-2001 το ποσό των 266.750.000.000 δρχ από τους Κ.Α.Π., τη ΣΑΤΑ κλπ και από το πρόγραμμα "Κλεισθένης" το ποσό των 2.000.000.000 δρχ. Η διαχείριση των πόρων αυτών δεν θα γίνει από το ΥΠΕΣΔΔΑ αλλά από το κάθε υπουργείο χωριστά.

Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι εκτός από τα αναφερόμενα ποσά το ΥΠΕΣΔΔΑ διαθέτει στους ΟΤΑ πρώτου βαθμού το σύνολο του υπολοίπου ποσού των ΚΑΠ και της ΣΑΤΑ έτσι ώστε οι ΟΤΑ τόσο το 1998 όσο και από το 1999 και μετά, να διαθέτουν αποπληθωρισμένους τους πόρους που διατίθενται σήμερα στο υπουργείο.

Επιπρόσθετα θα χρηματοδοτήσει:

- το ΥΠΕΧΩΔΕ: πολεοδομικές μελέτες, αναπλάσεις, διακοινοτικά έργα τεχνικής υποδομής, έργα προστασίας περιβάλλοντος
- το Υπουργείο Παιδείας: την ενοποίηση ολιγοθέσιων σχολείων σε εξατάξια (της α' βαθμίας και β' βαθμίας εκπαίδευσης)
- το Υπουργείο Υγείας - Πρόνοιας: κοινωνικό εξοπλισμό διακοινοτικής σημασίας (βρεφονηπιακούς σταθμούς, ΚΑΠΗ, κέντρα κοινωνικής μέριμνας κλπ)
- το Υπουργείο Πολιτισμού: πολιτιστικά κέντρα και αθλητικές εγκαταστάσεις
- τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Εργασίας: μικρές ιδιωτικές επενδύσεις και την ένταξη κοινωνικά αποκλεισμένων στην αγορά εργασίας
- το ΥΠΕΣΔΔΑ: τη βελτίωση του Δημοτικού καταστήματος και την οργάνωση των δημοτικών υπηρεσιών, καθώς επίσης και τον τεχνικό εξοπλισμό και τις ελάχιστες αναγκαίες λειτουργικές δαπάνες των ΟΤΑ.

1.4.2.5. Τα όργανα του προγράμματος

Τα όργανα διοίκησης και παρακολούθησης της εφαρμογής του προγράμματος είναι:

- Σε κεντρικό επίπεδο η Επιτροπή Διοίκησης του Προγράμματος, η οποία αποτελείται από 6 μέλη που ορίζονται από τον Υπουργό ΕΣΔΔ.&Α, έναν εκπρόσωπο του ΥΠΕΘΟ, έναν εκπρόσωπο του ΥΠΕΧΩΔΕ και δύο εκπροσώπους της ΚΕΔΚΕ, από τους οποίους ο ένας εκπροσωπεί απαραίτητα τις κοινότητες. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο αρμόδιος Υφυπουργός ΕΣΔΔΑ. Με την Επιτροπή συνδέονται οι ομάδες εργασίας που αποτελούνται από υπηρεσιακούς παράγοντες του ΥΠΕΣΔΔΑ και άλλων αρμοδίων Υπουργείων και Εμπειρογνώμονες. Η Επιτροπή υποστηρίζεται διοικητικά από την Ομάδα Εργασίας Δ'. Επίσης

υποστηρίζεται από επιστημονικές ομάδες υποστήριξης για την εκπόνηση των αναγκαίων επιστημονικών ερευνών και μελετών.

- Σε επίπεδο Περιφέρειας συγκροτείται ομάδα υποστήριξης, ενημέρωσης και προβολής του προγράμματος, υπό την προεδρία του Γ.Γ. της Περιφέρειας.
- Σε επίπεδο νομού συγκροτείται Επιτροπή Νομού για την υποστήριξη του προγράμματος με επικεφαλής εκπρόσωπο του ΥΠΕΣΔΔΑ, αποτελούμενη από δύο στελέχη της περιφερειακής διοίκησης και δύο εκπροσώπους της ΤΕΔΚ. Διοικητικά υποστηρίζεται από το αρμόδιο τμήμα της περιφερειακής διοίκησης.

Αρμοδιότητες των οργάνων διοίκησης του Προγράμματος

Η Επιτροπή Διοίκησης του προγράμματος εγκρίνει την εξειδίκευση των μέτρων, παρακολουθεί την εφαρμογή του προγράμματος, συντονίζει τις ομάδες εργασίας, τις ομάδες επιστημονικής υποστήριξης, τις Επιτροπές Νομού και τις Περιφερειακές Ομάδες Υποστήριξης και ενημερώνει την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΣΔΔΑ.

Ομάδα Α' - Νομοπαρασκευαστικό έργο

Ομάδα Β' - Χωροταξικός Σχεδιασμός

Ομάδα Γ' - Τοπικές Δημόσιες Επενδύσεις

Ομάδα Δ' - Διοικητική Υποστήριξη

Ομάδα Ε' - Ενημέρωση και Προβολή.

2. Ο αναπτυξιακός προγραμματισμός στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1981) η περιφερειακή πολιτική της χώρας μας συνδέεται άρρηκτα με την περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας. Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός της Ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής είναι η μείωση των υπαρχουσών περιφερειακών ανισοτήτων και η πρόληψη της δημιουργίας νέων, ώστε να διευκολυνθεί η προσαρμογή της οικονομίας των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών στο επίπεδο των άλλων εταίρων.

Στα πλαίσια του παραπάνω σκοπού η Κοινότητα μεταβιβάζει πόρους στις περιοχές που έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη ενίσχυσης. Η ίδρυση του ΕΤΠΑ το 1975²⁵ αποτελεί την αφετηρία του αναπτυξιακού προγραμματισμού της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και μία βασική πηγή εσόδων για την υλοποίηση αναπτυξιακών έργων. Προς την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και προόδου, η χρηματοδότηση των έργων, δράσεων και λοιπών παρεμβάσεων προέρχεται από μια σειρά ταμείων που έχει συστήσει για αυτό το σκοπό η Ένωση. Τον πρώτο λόγο εδώ έχουν τα διαρθρωτικά ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ –Π), για τα οποία γίνεται λόγος στην παράγραφο 2.4.

Εκτός όμως από τα χρηματοδοτικά μέσα, σημαντικές ενισχύσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση δόθηκαν και μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν στη χώρα μας, για τα οποία γίνεται λόγος παρακάτω.

2.1. Τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ)

Ουσιαστικά η περίοδος του περιφερειακού προγραμματισμού στην Ελλάδα αρχίζει με την εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων – (ΜΟΠ)²⁶. Τα ΜΟΠ ήταν προσαρμοσμένα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινωνικής και οικονομικής δομής των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου (Ελλάδα, Mezzogiorno - Ιταλία, νότια Γαλλία). Τα προγράμματα αφορούσαν το σύνολο των τομέων της οικονομικής δραστηριότητας (κυρίως όμως τη γεωργία και την αλιεία), τη βελτίωση των υποδομών κ.α. Ως χρονικός ορίζοντας των ΜΟΠ ορίστηκε η περίοδος 1985-1990.

Ειδικότερα για τη χώρα μας τα ΜΟΠ είχαν ιδιαίτερη σημασία εφόσον για πρώτη φορά αναδεικνύονταν ο ρόλος των περιφερειακών φορέων, δεδομένου ότι η απόφαση της Επιτροπής λαμβάνονταν υπό τη μορφή τριμερούς σύμβασης που υπέγραφαν η Επιτροπή, το κράτος - μέλος και οι περιφερειακές αρχές. Επίσης για πρώτη φορά συντάχθηκαν ολοκληρωμένα πολυετή προγράμματα, που στηρίχθηκαν σε μια αναλυτική αποτύπωση της κατάστασης κάθε περιφέρειας και στην ομαδοποίηση των έργων σε συγκεκριμένα μέτρα και με προκαθορισμένους πόρους χρηματοδότησης τους για κάθε έτος εφαρμογής. Μέχρι τότε επικρατούσε η πρακτική της χρηματοδότησης μεμονωμένων έργων, εκτός ενός συγκεκριμένου προγραμματικού πλαισίου.

²⁵ Βλπ κανονισμό 724/1975

²⁶ Βλπ κανονισμό 2088/1985

Μέσω των ΜΟΠ υλοποιήθηκαν πολλά έργα περιφερειακής και τοπικής σημασίας όπως επαρχιακή οδοποιία, αρδευτικά έργα, δίκτυα αποχέτευσης, μικρές πολεοδομικές παρεμβάσεις κ.α. Επιπρόσθετα δόθηκαν υψηλά ποσοστά για επιχορηγήσεις επενδύσεων, προβλέπονταν δράσεις για συμβουλευτικές υπηρεσίες σε αγρότες κ.α.

Κατά τη διαδικασία προγραμματισμού και υλοποίησης των ΜΟΠ τόσο τα στελέχη της κεντρικής διοίκησης, όσο και οι περιφερειακοί φορείς χαρακτηρίστηκαν από έλλειψη ικανοποιητικής εμπειρίας και ανεπαρκή προετοιμασία. Επιπρόσθετα η ανεπάρκεια των κατάλληλων μηχανισμών υποστήριξης και αξιολόγησης της όλης διαδικασίας είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση σημαντικών προβλημάτων. Έτσι κατά την περίοδο εφαρμογής σημειώθηκαν αρκετές αλλαγές και τροποποιήσεις του αρχικού σχεδιασμού των έργων, προς διευκόλυνση της απορρόφησης των πόρων και βέβαια εις βάρος του ολοκληρωμένου χαρακτήρα του προγράμματος.

Τα ΜΟΠ ακολούθησαν μεγαλύτερα αναπτυξιακά προγράμματα τα λεγόμενα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ).

2.2. Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ)

Σύμφωνα με κανονισμό της κοινότητας²⁷ κάθε κράτος – μέλος μπορεί να υποβάλλει συνολικό Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ) ή Σχέδιο Ανάπτυξης (ΣΑ) όπως έχει επικρατήσει να λέγεται τελευταία, το οποίο πρέπει να περιλαμβάνει:

- ✚ τους δείκτες ανισοτήτων και αναπτυξιακής καθυστέρησης
- ✚ τον προσδιορισμό των βασικών αξόνων της αναπτυξιακής στρατηγικής και των στόχων κατά τομέα και περιφέρεια
- ✚ την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων
- ✚ τα στοιχεία και τις πηγές χρηματοδότησης.

Η Επιτροπή προβαίνει σε μια σειρά από τροποποιήσεις και συμπληρώσεις επί των προτάσεων ενός ΣΑ, οι οποίες είναι δευτερεύουσας σημασίας και δεν αλλοιώνουν τους βασικούς στόχους της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής και των επιμέρους περιφερειακών πολιτικών. Κατόπιν αυτών το αναθεωρημένο ΣΑ αποτελεί το λεγόμενο ΚΠΣ, το οποίο έχει τη μορφή δεσμευτικής προγραμματικής συμφωνίας ανάμεσα στο κράτος – μέλος και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Τα ΚΠΣ αποτελούν ένα τρόπο διοχέτευσης των χρημάτων των διαρθρωτικών ταμείων της Κοινότητας. Συνήθως στα ΚΠΣ πηγαίνει «η μερίδα του λέοντος», ήτοι 90% των πόρων. Το Α' ΚΠΣ (1989-1993) αποτέλεσε ένα μεγάλο πακέτο οικονομικής βοήθειας της Κοινότητας προς τη χώρα μας με σκοπό να τη βοηθήσει να αναπτυχθεί με ταχύτερους ρυθμούς και να μπορέσει να προσεγγίσει τις πιο προηγμένες χώρες - μέλη, με σκοπό την εξάλειψη ή τουλάχιστον την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και την επίτευξη της απαραίτητης οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Στο Α ΚΠΣ (πακέτο Ντελόρ Ι), προγραμματίστηκε η υλοποίηση διαφόρων έργων, δράσεων και παρεμβάσεων που ήταν αναγκαίες για τη βελτίωση των υποδομών και τη μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων και προβλέπονταν η χρηματοδότηση για την υλοποίησή τους.

²⁷ 2081/1993, άρθρο 8, παράγραφος 4

Το συνολικό ποσό που διατέθηκε για την εφαρμογή του Α' ΚΠΣ ήταν 15,5 δις ECU (τιμές 1989) και οι επιπτώσεις του στη βελτίωση των βασικών υποδομών στη δημιουργία θέσεων εργασίας και γενικότερα στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων ήταν ιδιαίτερα σημαντικές.

Η εμπειρία που αποκτήθηκε από την εφαρμογή του Α' ΚΠΣ στον τομέα της διοίκησης, διαχείρισης και αξιολόγησης έργων αποτέλεσε σημαντική εισροή στη διαμόρφωση του οργανωτικού πλαισίου διοίκησης των έργων του Β' ΚΠΣ (Κόνσολας: 1997).

Το Β' ΚΠΣ (πακέτο Ντελόρ II) για την Ελλάδα συμφωνήθηκε τον Ιούλιο του 1994 για την πενταετία 1994-1999. Στα πλαίσια του η Ελλάδα χρηματοδοτήθηκε από την Ε.Ε. για (μεγάλα ή μεσαία) έργα υποδομής, αναπτυξιακές δράσεις και λοιπές διαρθρωτικές παρεμβάσεις με 14 δις ECU περίπου (τιμές 1994). Βάσει της αρχής της προσθετικότητας η χρηματοδότηση αυτή λειτούργησε συμπληρωματικά: έπρεπε δηλαδή να προστίθεται σε επενδύσεις κυρίως του δημοσίου αλλά δευτερευόντως και του ιδιωτικού τομέα της χώρας μας.

Επιπλέον η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, η υποστήριξη των παραγωγικών κλάδων και η προστασία του περιβάλλοντος αποτέλεσαν τις κυριότερες παρεμβάσεις του Β' ΚΠΣ.

Σε επίπεδο προγραμματισμού το Β' ΚΠΣ προέβλεπε τη σύσταση Έπιτροπής Παρακολούθησης του Β' ΚΠΣ²⁸. Παράλληλα δημιουργήθηκε η Ειδική μονάδα Οργάνωσης και Διοίκησης του ΚΠΣ (ΜΟΔ), η οποία συγκροτείται κυρίως από τεχνοκρατικά στελέχη που βοηθούν στην επίλυση των προβλημάτων εφαρμογής του.

Τέλος, το Μάιο του 2000 συμφωνήθηκε για την Ελλάδα το Γ' ΚΠΣ, (17,3 τρις δρχ. περίπου) το οποίο καλύπτει την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006 με κύριους στόχους την ολοκλήρωση των βασικών υποδομών, την ενίσχυση των παραγωγικών τομέων, την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού κ.α. Με το Γ' ΚΠΣ τίθεται για πρώτη φορά σε λειτουργία το Νέο Πληροφοριακό Σύστημα Διοίκησης (MIS), το οποίο παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης των έργων και προγραμμάτων.

2.2.1. Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης και τοπικός προγραμματισμός

Τα ΚΠΣ αποτελούνται από ένα εθνικό και ένα περιφερειακό σκέλος. Το πρώτο σκέλος περιλαμβάνει τα λεγόμενα "μεγάλα έργα", δηλαδή τα έργα εθνικής σημασίας και εμβέλειας, ενώ το δεύτερο, δηλαδή το περιφερειακό σκέλος είναι αυτό που έχει την κύρια σημασία για τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές, εφόσον αφορά έργα και δράσεις σε περιφερειακό και τοπικό και επίπεδο.

Το περιφερειακό σκέλος του ΚΠΣ αποτελείται από Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)²⁹, που αντιπροσωπεύουν ολοκληρωμένες δράσεις και έργα στο

²⁸ Στην Επιτροπή Παρακολούθησης του ΚΠΣ συμμετείχαν εκπρόσωποι της Ε.Ε., της ΕΤΕ, του κράτους και διαφόρων οργανώσεων

²⁹ Τα ΠΕΠ είναι πολυταμειακά προγράμματα, δηλαδή συγχρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας.

επίπεδο καθεμιάς από τις 13 περιφέρειες της χώρας. Υπάρχουν συνεπώς 13 ΠΕΠ, όσες δηλαδή και οι περιφέρειες της Ελλάδας. Τα ΠΕΠ περιλαμβάνουν έργα βασικής υποδομής, προστασίας, έργα ενίσχυσης των παραγωγικών τομέων, έργα προστασίας του περιβάλλοντος, αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού κ.α.

Μία περιφερειακή αρχή ή ένας ΟΤΑ μπορεί να λάβει κοινοτική χρηματοδότηση στα πλαίσια ενός ΚΠΣ για να υλοποιήσει ένα έργο, αρκεί να ζητήσει να ενταχθεί το έργο αυτό στο ΠΕΠ της Περιφέρειας στην οποία ανήκει ο συγκεκριμένος ΟΤΑ. Το ζήτημα αυτό αποφασίζεται σε επίπεδο Περιφέρειας. Αρμόδια αρχή είναι ο Περιφερειάρχης και το Περιφερειακό Συμβούλιο που υπάρχουν σε καθεμιά από τις 13 Περιφέρειες.

Ειδικότερα η διαδικασία αυτή έχει ως εξής: Σε καθεμιά από τις 13 Περιφέρειες της χώρας συστήνεται μια Επιτροπή, η λεγόμενη Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία είναι αρμόδια για την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τη λήψη αποφάσεων, ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγεται και η έγκριση ή απόρριψη μίας πρότασης για ένταξη ενός έργου ή δράσης στο αντίστοιχο ΠΕΠ. Η Επιτροπή Παρακολούθησης αποτελείται από εκπροσώπους της Περιφέρειας (δηλαδή του Περιφερειακού Συμβουλίου), εκπροσώπους των Κοινοτικών Χρηματοδοτικών Οργάνων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ κ.α.) και εκπροσώπους του ΥΠΕΘΟ και άλλων συναρμόδιων Υπουργείων.

Την ένταξη ωστόσο ενός έργου ή δράσης στο ΠΕΠ προτείνει η Περιφέρεια και συγκεκριμένα το Περιφερειακό Συμβούλιο που στην τεχνική ορολογία καλείται «Φορέας Προγραμματισμού», καθώς είναι αυτό που είναι αρμόδιο για τον αναπτυξιακό προγραμματισμό για το σύνολο της Περιφέρειας. Το Περιφερειακό Συμβούλιο ως Φορέας Προγραμματισμού καταθέτει την πρόταση του στην Επιτροπή Παρακολούθησης. Στην πρόταση του αυτή που ουσιαστικά προβλέπει πια έργα ή δράσεις θα πρέπει ή δεν θα πρέπει να ενταχθούν στο αντίστοιχο ΠΕΠ λαμβάνει υπόψη του:

- την κατά προτεραιότητα συμβολή των έργων στην ικανοποίηση των αναγκών της περιοχής
- τις προτάσεις των τοπικών φορέων (Νομαρχίες, ΟΤΑ, κοινωνικοί φορείς)
- τις εθνικές κατευθύνσεις ή προτεραιότητες
- το κόστος των έργων σε συνάρτηση με το συνολικό ποσό που διατίθεται για την περιοχή.

Όταν λοιπόν ένας Δήμαρχος, Κοινοτάρχης, Νομάρχης ή άλλος φορέας θέλει να εντάξει ένα έργο ή δράση στο αντίστοιχο ΠΕΠ θα πρέπει κατ' αρχήν να καταθέσει μια σχετική πρόταση στον αρμόδιο φορέα προγραμματισμού, εν προκειμένω δηλαδή στην Περιφέρεια, η οποία θα μεταφέρει την πρόταση στην αρμόδια να αποφασίσει Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία θα λάβει και την τελική αποδεκτική ή απορριπτική απόφαση. Η Περιφέρεια είναι εκείνη, η οποία είναι επίσης αρμόδια για την παροχή οποιασδήποτε πληροφορίας σχετικά με τις χρηματοδοτικές δυνατότητες που υπάρχουν, καθώς και το τι ακριβώς πρέπει να περιλαμβάνει μια αίτηση ένταξης ενός έργου ή δράσης στο αντίστοιχο ΠΕΠ.

2.2.2. Τα Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ I & II)

Τμήμα του κοινοτικού περιφερειακού προγραμματισμού αποτέλεσαν και τα Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ), τα οποία εντάχθηκαν στα ΠΕΠ υλοποίησης των ΚΠΣ. Τα προγράμματα αυτά έδωσαν σημαντική αναπτυξιακή ώθηση στην τοπική αυτοδιοίκηση, διότι εκτός από έργα υποδομής³⁰ των ΟΤΑ χρηματοδότησαν μελέτες τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων και επενδύσεις δημοτικών επιχειρήσεων.

Το ΕΑΠΤΑ των ετών 1989-1993 αποτέλεσε το δείκτη συμμετοχής της Τ.Α. στους στόχους και στη διαδικασία υλοποίησης της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην ενίσχυση της οικονομική και κοινωνικής συνοχής.

Προτεραιότητες του αναπτυξιακού αυτού προγράμματος ήταν³¹:

1. η υλοποίηση έργων υποδομής και έργων παραγωγικής επένδυσης, που πρότειναν οι τότε Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι και Δήμοι και γενικότερα προγράμματα και έργα που περιέχονταν σε ολοκληρωμένα ΤΑΠ Δήμων ή Α.Σ.
2. η υλοποίηση έργων προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση των συνθηκών ζωής
3. η κατασκευή μεμονωμένων έργων, εφόσον συνδέονταν άμεσα με παραγωγικές επενδύσεις
4. η κατασκευή έργων και επενδύσεων που συμπλήρωναν και αξιοποιούσαν έργα νομαρχιακής σημασίας, τα οποία προωθούσαν την τοπική ανάπτυξη.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΑΠΤΑ I ανήρχετο σε 60 δις περίπου.

Με το ΕΑΠΤΑ I η τοπική αυτοδιοίκηση κλήθηκε να συμμετάσχει ουσιαστικά στο δύσκολο έργο του προγραμματισμού και σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο. Σημαντικό ρόλο στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των έργων του ΕΑΠΤΑ έπαιξαν αφενός η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) μέσω της απαραίτητης πληροφόρησης και υποδομής που στήριξαν την τοπική αυτοδιοίκηση και αφετέρου το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (ΤΠΔ) που λειτούργησε ως ενδιάμεσος φορέας χρηματοδότησης κατά τη διαδικασία υλοποίησης του προγράμματος. Το ΤΠΔ εξασφάλισε την ίδια συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης μέσα από τη δανειοδότηση του 20% του προγράμματος, σε περίπτωση που ο φορέας δεν μπορούσε να διαθέσει αυτό το ποσό. Το υπόλοιπο 20% εξασφαλίστηκε από το περιφερειακό σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, ενώ η Κοινότητα χρηματοδότησε το υπόλοιπο 60% της δαπάνης. Το ΕΑΠΤΑ II αφορούσε την προγραμματική περίοδο 1994-1999.

Οι άξονες προτεραιότητας του προγράμματος προσιδίαζαν στις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής. Κύριοι στόχοι του ήταν η αναβάθμιση και διερεύνηση του αναπτυξιακού

³⁰ Περιλαμβάνει έργα οδοποιίας, ύδρευσης - αποχέτευσης, προστασίας περιβάλλοντος, κοινωνικών και πολιτιστικών υποδομών, πολεοδομικού σχεδιασμού κ.α.

³¹ Βλέπε ΕΑΠΤΑ I & II, Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων

ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης μέσω της συμμετοχής της σε δράσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων σε τοπικό επίπεδο.

Προτεραιότητες του ΕΑΠΤΑ II ήταν οι εξής:

1. υποστήριξη της τοπικής οικονομίας, με την κατασκευή των αναγκαίων έργων υποδομής
2. ενίσχυση της λειτουργίας των θεσμών αυτοδιοίκησης
3. αξιοποίηση των τουριστικών πόρων
4. κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές
5. προστασία του περιβάλλοντος με τις απαραίτητες μελέτες και έργα
6. πολεοδομικός σχεδιασμός
7. ύδρευση – αποχέτευση
8. οδοποιία, κ.α.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΑΠΤΑ II ανήρχετο σε 202,3 δις περίπου.

Το χρηματοδοτικό σχήμα του προγράμματος είχε ως εξής: 75% από κοινοτικούς πόρους και 25% από ίδιους πόρους των φορέων υλοποίησης των έργων. Για τους οικονομικά αδύνατους φορείς το Υπουργείο Εσωτερικών επρόκειτο να καλύψει κατά περίπτωση, μέρος της ίδιας συμμετοχής από το ΠΔΕ. Η κατανομή των κονδυλίων προβλέπονταν να γίνει με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της αντίστοιχης περιφέρειας και με διάφορους συντελεστές με βάση πληθυσμιακά και άλλα κριτήρια.

Η κοινοτική χρηματοδότηση για το ΕΑΠΤΑ I & II προήλθε βέβαια από τα διαρθρωτικά ταμεία της Κοινότητας. Η παρακολούθηση και η διαχείριση των έργων έγινε από το Υπουργείο Εσωτερικών και την Περιφέρεια. Οι ΤΕΔΚ είχαν εμπλακεί αρχικά στο σχεδιασμό του ΕΑΠΤΑ αλλά όχι αποτελεσματικά, εφόσον δεν υπήρχε σύστημα παρακολούθησης των έργων των ΟΤΑ της περιοχής τους.

Παρόλα αυτά η εμπειρία από την εφαρμογή των ΕΑΠΤΑ I & II θεωρείται σημαντική εφόσον τόνισε τη σημασία της συνεργασίας των ΟΤΑ και την ανάγκη ύπαρξης ικανών στελεχών καθώς και την ανάγκη πληροφόρησης. Στη συνέχεια με τη μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τη θέσπιση της δευτεροβάθμιας Ν.Α.³² δημιουργήθηκαν θέσεις ειδικού επιστημονικού προσωπικού για θέματα αυτοδιοίκησης και ανάπτυξης και ενισχύθηκε ο θεσμός συνεργασίας των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ, οι οποίοι αξιοποιώντας και την προϋπάρχουσα εμπειρία ενεργοποιήθηκαν και συντονίστηκαν καλύτερα στα πλαίσια του ΕΑΠΤΑ II

2.3. Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του κανονισμού εφαρμογής³³, του κανονισμού 2052/88 τα διαρθρωτικά ταμεία της Ένωσης μπορούν να παρεμβαίνουν μαζί ή χωριστά για τη στήριξη προγραμμάτων κοινοτικού ενδιαφέροντος (κοινοτικές πρωτοβουλίες). Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες αποτελούν ένα ακόμα μέσο της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και συγκεντρώνουν περίπου το 9% των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων.

³² ν. 2218/94

³³ Βλέπε π.χ. ΕΕ C196 της 04.08.1990, ΕΕ C327 της 29.12.1990 και ΕΕ C33 της 08.02.1991

Πέρα από τα ΚΠΣ τα οποία βασίζονται σε εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα, η Κοινότητα προωθεί και προγράμματα με δική της πρωτοβουλία πολλά από τα οποία απευθύνονται σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι "Κοινοτικές Πρωτοβουλίες" όπως ονομάζονται είναι διεθνικά προγράμματα (κατά το πλείστον τομεακά), στα οποία απαιτείται η ενεργός συμμετοχή των περιφερειακών και τοπικών αρχών (Γετίμης, Καυκαλάς, Μαραβέγιας 1994).

Σε σχέση με τις υπόλοιπες ενέργειες που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία, οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες υποστηρίζουν τη συνεργασία σε διασυνοριακό, διακρατικό και διαπεριφερειακό επίπεδο και ακολουθούν τη μέθοδο της προσέγγισης "εκ των κάτω", δηλαδή στηρίζουν την ενίσχυση των τοπικών πρωτοβουλιών.

Κατά την περίοδο προγραμματισμού 1989-1993 θεσπίστηκαν δεκατέσσερις κοινοτικές πρωτοβουλίες (LEADER I, REGIS I, κ.α). Έπειτα την περίοδο 1994-1999 οι νέες κοινοτικές πρωτοβουλίες είναι δεκατρείς και εστιάζονται όπως και προηγούμενα στα εξής πρωταρχικά θέματα:

- αγροτική ανάπτυξη (LEADER II)
- διασυνοριακή συνεργασία (INTERREG)
- ιδιαίτερα απομακρυσμένες περιφέρειες (REGIS II)
- απασχόληση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού (NOW, HORIZON κ.α.)
- ανάπτυξη των αστικών συννοικιών που αντιμετωπίζουν κρίση (URBAN)
- διαχείριση των βιομηχανικών μεταλλαγών και μέτρα κατά της ανεργίας (MME, RESIDER, RETEX, ADAPT κ.α.)
- ανασυγκρότηση του τομέα της αλιείας (PESCA).

Τέλος οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες για την περίοδο 2000-2006 μειώθηκαν σε τέσσερις οι οποίες αφορούν:

- την αγροτική ανάπτυξη (LEADER+)
- τη διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία (INTERREG III)
- την αναζωογόνηση πόλεων ή τμημάτων αυτών που διέρχονται κρίση (URBAN)
- την καταπολέμηση του ρατσισμού στην αγορά εργασίας (EQUAL).

Η σημαντικότερη καινοτομία που εισάγεται με τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες είναι η άμεση συμμετοχή των τοπικών φορέων στις διαδικασίες σχεδιασμού και υλοποίησης των δράσεων. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι αιτήσεις συμμετοχής των κρατών - μελών έχουν τη μορφή εθνικών ή περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων, στην κατάρτιση των οποίων ακολουθείται η εξής διαδικασία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1994):

Κατ' εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας και σε συνάρτηση με τα θεσμικά χαρακτηριστικά εκάστου των κρατών - μελών, αρμόδιοι για τη διαχείριση του προγράμματος είναι οι τοπικοί συλλογικοί φορείς (κράτος, περιφέρεια, νομός, ΟΤΑ κλπ). Οι θεσμικοί αυτοί φορείς επεξεργάζονται και υποβάλλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα εθνικό ή περιφερειακό πρόγραμμα (το οποίο αφορά την εκάστοτε πρωτοβουλία), που έχει ως σκοπό την εφαρμογή μιας καινοτόμου στρατηγικής ανάπτυξης του ενδογενούς δυναμικού, στηριζόμενη σε συγκεκριμένες ανάγκες και σε παραδείγματα σχεδίων που διατυπώνονται από τις ομάδες τοπικής δράσης ή/και συλλογικούς φορείς. Οι τοπικές ομάδες ή/και οι άλλοι συλλογικοί φορείς υποβάλλουν

τις προτάσεις τους στους θεσμικούς αυτούς φορείς, που αναλαμβάνουν την ευθύνη για την εφαρμογή του προγράμματος και για την επιλογή των τοπικών σχεδίων.

Όπως γίνεται κατανοητό αναγκαία προϋπόθεση για το σωστό προγραμματισμό και εφαρμογή των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών από τα κράτη - μέλη είναι η δυνατότητα αυτοδυναμίας των περιφερειακών και τοπικών αρχών, όχι μόνο ως προς την εκπροσώπηση τους στα πλαίσια της Κοινότητας, όπως αναφέρθηκε προηγούμενα αλλά και κυρίως ως προς τη συγκρότηση τους σε προγραμματικές μονάδες με αποφασιστικές αρμοδιότητες. Στη χώρα μας π.χ. οι περιφερειακές και τοπικές αρχές «πάσχουν» από έλλειψη πληροφόρησης, κυρίως η Τοπική Αυτοδιοίκηση, η οποία δεν διαθέτει ούτε οργάνωση ούτε οικονομική αυτοδυναμία, ώστε να εκμεταλλευθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα πλεονεκτήματα αυτών των πρωτοβουλιών. Επιπλέον δεν παρέχεται στους ΟΤΑ η δυνατότητα να έρχονται σε απευθείας επαφή με τις κοινοτικές αρχές αλλά θα πρέπει μέσω μιας γραφειοκρατικής διαδικασίας να απευθύνονται στις κεντρικές υπηρεσίες του κράτους – μέλους, δηλαδή στα καθ' ύλην αρμόδια υπουργεία, αφού εκείνα είναι αρμόδια για την εφαρμογή και τη διαχείριση τους.

2.4. Η δράση των διαρθρωτικών ταμείων της Κοινότητας

Εκτός από τα ΚΠΣ και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες η Κοινότητα διαθέτει, όπως έχει προαναφερθεί, και άλλα χρηματοδοτικά μέσα που μπορούν να παρεμβαίνουν στις περιφερειακές οικονομίες, μέσω του συντονισμού των παρεμβάσεων τους, τόσο μεταξύ τους, όσο και με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) και τα άλλα χρηματοδοτικά όργανα της Κοινότητας. Ιδιαίτερα προσαρμοσμένη στα προβλήματα των περιοχών που αντιμετωπίζουν προβλήματα ανάπτυξης είναι η δράση των διαρθρωτικών ταμείων της Κοινότητας (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ-Π).

Με το ΕΤΠΑ αναλήφθηκαν από την κοινότητα οι πρώτες συντονισμένες δράσεις περιφερειακής πολιτικής. Συγκεκριμένα το ταμείο «προορίζεται να συμβάλλει στη διόρθωση των κυριότερων περιφερειακών ανισοτήτων στην Κοινότητα, μέσω μιας συμμετοχής στην ανάπτυξη και στη διαρθρωτική αναπροσαρμογή των περιοχών που παρουσιάζουν καθυστέρηση στην ανάπτυξη τους, καθώς και στη μετατροπή των βιομηχανικών περιοχών που βρίσκονται σε παρακμή»³⁴. Το ΕΤΠΑ μετά την αναδιάρθρωση των διαρθρωτικών ταμείων³⁵, έχει ειδικό άρθρο το οποίο αναφέρεται στην αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού και στην τοπική ανάπτυξη³⁶ του κράτους - μέλους και συγκεκριμένα στην παροχή ενίσχυσης για:

- μικρά έργα υποδομής
- πρόσβαση στην αγορά κεφαλαίων
- παροχή υπηρεσιών, όπως μελέτες έρευνας αγοράς, κ.α.
- μεταφορά τεχνολογίας, πληροφόρηση.

³⁴ σύμφωνα με το άρθρο 130Γ της συνθήκης ΕΟΚ

³⁵ κανονισμός 214/79: τροποποίηση της λειτουργίας του, κανονισμός 2088/84: συνολική αναμόρφωση της λειτουργίας του.

³⁶ Σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4 του κανονισμού της ΕΟΚ προβλέπεται η υποχρεωτική εκπόνηση σχεδίων περιφερειακού χαρακτήρα και η υποβολή τους από τα κράτη μέλη για χρηματοδότηση.

Έπειτα το ΕΚΤ χρηματοδοτεί:

- κατάρτιση νέων ανέργων και γυναικών που επιθυμούν να επιστρέψουν στην αγορά εργασίας ή να συμμετάσχουν σε τοπικές πρωτοβουλίες
- πρόσληψη νέων, κάτω των 25
- κατάρτιση συμβούλων ανάπτυξης.

Αυτές οι δράσεις μπορούν να συνδυασθούν με ειδικά προγράμματα που προωθούνται σε τοπικό επίπεδο για την ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού.

Στη συνέχεια το ΕΓΤΠΕ - Π ενισχύει επίσης διάφορες δράσεις σχετικά με την τοπική ανάπτυξη σε αγροτικές περιοχές. Επίσης ένα σημαντικό τμήμα κοινοτικών πόρων διοχετεύεται στην ενίσχυση του ενδογενούς δυναμικού μέσω των δανείων που χορηγεί η ΕΤΕ (Ποταμιάνος, Τόπος 1991).

Παράλληλα με τα προϋπάρχοντα ταμεία λειτουργεί και το ταμείο Συνοχής³⁷ με σκοπό να διευκολύνει τις χώρες συνοχής (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία) των οποίων το ΑΕΠ ήταν κατώτερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου να προετοιμαστούν για την ΟΝΕ. Το Ταμείο υποστηρίζει έργα στους τομείς του περιβάλλοντος, της υποδομής μεταφορών και των διευρωπαϊκών δικτύων (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια).

Καθίσταται εμφανές ότι τόσο οι στόχοι, όσο και τα προγράμματα της Κοινότητας αφορούν σχεδόν στο σύνολο τους άμεσα ή έμμεσα την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Στην περίπτωση των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών η διαχείριση των επιχορηγήσεων της Κοινότητας μέσω των διαρθρωτικών ταμείων ανατίθεται σε ενδιαμέσους φορείς σε κεντρικό επίπεδο. Στην περίπτωση των ΚΠΣ οι ΟΤΑ θα πρέπει να απευθύνονται στις περιφερειακές αρχές. Μόνο οι καινοτόμες δράσεις και τα πιλοτικά προγράμματα της Κοινότητας παρέχουν τη δυνατότητα απευθείας επαφής των ΟΤΑ με τις υπηρεσίες της, αιτούμενος χρηματοδότηση για ένα έργο ή δράση, χωρίς να χρειασθεί η διαμεσολάβηση της κεντρικής εξουσίας, ή λοιπών υπηρεσιών, ή των περιφερειακών αρχών, όπως συμβαίνει στις άλλες δύο περιπτώσεις.

Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η τοπική αυτοδιοίκηση, υπό το υφιστάμενο καθεστώς, θα πρέπει να αναδιαρθρώσει τη δομή της και τον εξοπλισμό της, να προχωρήσει στην αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού της και να διευρύνει το ρόλο της στην ανάληψη δράσεων, εκμεταλλευόμενη των ευκαιριών που τις παρουσιάζονται από την κοινότητα, και στον προγραμματισμό και στην υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων.

2.5. Το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΠΤΑ)³⁸

Για την ολοκλήρωση των υποδομών και την υποστήριξη της οργάνωσης και λειτουργίας των νέων ΟΤΑ, καθώς και για την πραγματοποίηση των αναγκαίων δημοσίων επενδύσεων τοπικής ανάπτυξης, προβλέπεται από τις διατάξεις του ν.

³⁷ άρθρο 130Δ συνθήκης του Μάαστριχτ "περί ιδρύσεως Ταμείου Συνοχής"

³⁸ Βλπ άρθρο 13 του ν.2539/1997

2539/97 η κατάρτιση προγράμματος αναπτυξιακού χαρακτήρα, του Ειδικού Προγράμματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΠΤΑ).

Το ΕΠΤΑ έχει πενταετή χρονική διάρκεια (1998-2002), που μπορεί να παραταθεί σε επτά χρόνια (1998-2004) με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

2.5.1. Το Περιεχόμενο του ΕΠΤΑ

Το περιεχόμενο του ΕΠΤΑ περιλαμβάνει 6 υποπρογράμματα και είναι τα ακόλουθα:

Υποπρόγραμμα 1: Το υποπρόγραμμα αυτό θα χρηματοδοτήσει τις αναγκαίες ελάχιστες λειτουργικές δαπάνες των νέων Δήμων και Κοινοτήτων.

Υποπρόγραμμα 2: Με το υποπρόγραμμα αυτό προβλέπεται η χρηματοδότηση της εκπόνησης των αναγκαίων μελετών, την οργάνωση και μηχανογράφηση και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των νέων ΟΤΑ.

Υποπρόγραμμα 3: Αφορά τη χρηματοδότηση μελετών και κατασκευών έργων τεχνικής υποδομής, προστασίας του περιβάλλοντος και αναβάθμισης της ποιότητας ζωής, καθώς και έργα δημοσίων επενδύσεων τοπικής ανάπτυξης.

Υποπρόγραμμα 4: Το υποπρόγραμμα αυτό θα χρηματοδοτήσει τις αθλητικές, διοικητικές και πολιτιστικές υποδομές, καθώς και το μηχανολογικό εξοπλισμό και τα οχήματα των νέων ΟΤΑ.

Υποπρόγραμμα 5: Το υποπρόγραμμα αυτό είναι ανάλογο με τα υποπρογράμματα 2, 3 και 4 και αφορούν Δήμους της Αττικής και της Θεσσαλονίκης.

2.5.2. Οι Πόροι του ΕΠΤΑ

Τα χρήματα του ΕΠΤΑ, τα οποία προέρχονται από εθνικούς και κατά ένα μεγάλο μέρος από κοινοτικούς πόρους δεν είναι απεριόριστα. Πόροι του προγράμματος³⁹ είναι:

- ποσοστό 8,50% των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων από το αναλογούν ποσό του φόρου εισοδήματος
- ποσοστό 20% των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων που εγγράφονται στον ΠΔΕ, (ΣΑΤΑ)
- ποσοστό 80% από το αναλογούν ποσό του τόκου των φόρων και καταθέσεων,
- τα έσοδα των ειδικών λογαριασμών που τηρούν τα διάφορα υπουργεία,
- οι πόροι εθνικών και περιφερειακών κοινοτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών, που διαχειρίζονται τα υπουργεία και οι περιφέρειες και αφορούν έργα δήμων και κοινοτήτων,
- οι πόροι του ΠΔΕ με τους οποίους χρηματοδοτούνται έργα δήμων και κοινοτήτων

Με βάση τη διάταξη της παρ. 7 του ιδίου άρθρου, από 1/1/98 οι ΟΤΑ θα χρηματοδοτούνται από τους ΚΑΠ, τη ΣΑΤΑ και από το ΕΠΤΑ.

³⁹ Βλέπε παρ. 4, άρθρο 13, ν.2539/97

2.5.3. Σύστημα Διοίκησης του ΕΠΤΑ

Το σύστημα διοίκησης του ΕΠΤΑ είναι διαρθρωμένο σε τρία επίπεδα: το εθνικό, το περιφερειακό και το νομαρχιακό.

Σε εθνικό επίπεδο για την κατάρτιση, παρακολούθηση, υποστήριξη του ΕΠΤΑ συστάθηκε και λειτουργεί Διυπουργική Επιτροπή που ονομάζεται Επιτροπή Παρακολούθησης ΕΠΤΑ και αποτελείται από εκπροσώπους των υπουργείων, που χρηματοδοτούν δράσεις και ενέργειες των ΟΤΑ. Το έργο της Επιτροπής υποστηρίζεται από την Ομάδα Διοίκησης Έργου, η οποία συνεπικουρείται από μία Γραμματεία.

Σε περιφερειακό επίπεδο αρμόδια για την παρακολούθηση του προγράμματος είναι η Περιφερειακή Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΠΤΑ, η οποία συγκροτείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της κάθε Περιφέρειας. Η Περιφερειακή Επιτροπή συνεπικουρείται επίσης από μία Γραμματεία.

Σε επίπεδο νομού αρμόδια για την παρακολούθηση του ΕΠΤΑ είναι η Τεχνική Επιτροπή του Νομού (ΤΕΝ), η οποία συγκροτείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας.

Έργο της Τεχνικής Επιτροπής Νομού είναι:

- η ενημέρωση των ΟΤΑ για τους στόχους και τις προτεραιότητες του ΕΠΤΑ
- η ενημέρωση των ΟΤΑ για προγράμματα που αφορούν την τοπική αυτοδιοίκηση
- η υποβοήθηση για τη σύνταξη τεχνικών δελτίων των προτεινόμενων έργων, μελετών ή ενεργειών από τους ΟΤΑ,
- η συγκέντρωση και η επεξεργασία των προτάσεων των ΟΤΑ,
- η παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης του προγράμματος σε επίπεδο νομού, κ.α.

Για την υποστήριξη του έργου της Τεχνικής Επιτροπής Νομού συγκροτείται ολιγομελής Γραμματεία, η σύνθεση της οποίας ορίζεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας.

2.5.4. Διαδικασίες κατάρτισης

Η διαδικασία κατάρτισης του ΕΠΤΑ περιλαμβάνει δύο στάδια: το στάδιο προένταξης και το στάδιο της οριστικής ένταξης.

Στο στάδιο της προένταξης οι ΟΤΑ σε συνεργασία με τις ΤΕΝ προβαίνουν στην κατάρτιση πρότασης για ένταξη έργων, μελετών ή ενεργειών στο ΕΠΤΑ, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου συμπληρώνοντας τα αντίστοιχα τεχνικά δελτία. Η πρόταση μαζί με τα τεχνικά δελτία ανά έργο υποβάλλεται στην Τεχνική Επιτροπή του Νομού.

Το τεχνικό δελτίο περιλαμβάνει τον τίτλο του έργου, τα οικονομικά στοιχεία, την πηγή χρηματοδότησης, το χρονοδιάγραμμα των φάσεων του, ανάλυση των επιπτώσεων, κ.α.

Η ΤΕΝ συγκεντρώνει τις προτάσεις αυτές σε επίπεδο νομού, τις επεξεργάζεται και τις υποβάλλει για αξιολόγηση στην Περιφερειακή Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΠΤΑ. Η **Περιφερειακή Επιτροπή** αξιολογεί το σύνολο των προτάσεων που της υποβάλλονται από τις ΤΕΝ της Περιφέρειας με βάση τις προτεραιότητες, τις κατευθύνσεις και τα κριτήρια της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΠΤΑ και **αποφασίζει την προσωρινή ένταξη έργων, μελετών και ενεργειών στο ΕΠΤΑ.**

Η απόφαση η οποία συνοδεύεται από πρακτικό αξιολόγησης υποβάλλεται για έγκριση στην Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΠΤΑ. Η Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΠΤΑ αξιολογεί μετά από πρόταση της Ομάδας Διοίκησης Έργου τις αποφάσεις των Περιφερειακών Επιτροπών Παρακολούθησης και τις εγκρίνει ή τις τροποποιεί προκειμένου να καταρτίσει το ΕΠΤΑ για το σύνολο της χώρας.

Το στάδιο της οριστικής ένταξης περιλαμβάνει έργα τα οποία έχουν ήδη προενταχθεί στο ΕΠΤΑ με απόφαση της Περιφερειακής Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΠΤΑ. Η διαδικασία που ακολουθείται είναι η εξής:

Ο φορέας υλοποίησης του έργου υποβάλλει αίτηση στην Περιφερειακή Επιτροπή η οποία συνδέεται από το φάκελλο του έργου. Για την οριστική ένταξη του έργου στο ΕΠΤΑ η Περιφερειακή Επιτροπή εξετάζει τη συμβατότητα του έργου με τις προτεραιότητες του ΕΠΤΑ, την ωριμότητα του και την ύπαρξη των αναγκαίων πόρων για τη χρηματοδότηση του. Εφόσον διαπιστωθεί η εκπλήρωση των παραπάνω προϋποθέσεων η Περιφερειακή Επιτροπή Παρακολούθησης αποφασίζει την οριστική ένταξη του έργου στο ΕΠΤΑ, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα σε συνεργασία με το φορέα χρηματοδότησης την ομαλή πορεία υλοποίησης του.

2.5.5. Διαδικασίες χρηματοδότησης έργων

Προς το παρόν η χρηματοδότηση των έργων⁴⁰ του ΕΠΤΑ γίνεται από το ΥΠΕΣΔΔΑ στους δικαιούχους ΟΤΑ μέσω του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, ύστερα από την αποστολή της σχετικής εντολής χρηματοδότησης από την Περιφέρεια.

⁴⁰ Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 2539/1997 τα έργα των παραγράφων 3,4 και 5 προβλέπεται να εγγραφούν στις ΣΑΕΠ. Έτσι οι πληρωμές θα γίνονται μέσω των Περιφερειακών Ταμείων Ανάπτυξης, τα οποία αποτελούν ΝΠΙΔ και διαχειρίζονται/κατανέμουν με αποφάσεις του Περιφερειακού Συμβουλίου τις πιστώσεις και χρηματοδοτήσεις φορέων και έργων.

3. Η συμπληρωματικότητα του ΠΔΕ στη διαδικασία προγραμματισμού

Το Πρόγραμμα (ή Προϋπολογισμός) Δημοσίων Επενδύσεων αφορά τους πόρους που διατίθενται για χρηματοδότηση επενδυτικών έργων. Είναι ετήσιας διάρκειας και αποτελεί τμήμα του Γενικού Κρατικού Προϋπολογισμού.

Η ένταξη έργων στο ΠΔΕ γίνεται κατά ομάδες έργων βάσει έκδοσης ειδικών αποφάσεων, των συλλογικών αποφάσεων. Οι Συλλογικές Αποφάσεις διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες (ΠΕΤΑ 1998):

1. Συλλογικές Αποφάσεις Έργων (ΣΑΕ). Στις αποφάσεις αυτές περιλαμβάνονται κατασκευές έργων, προμήθειες εξοπλισμού καθώς και διάφορα ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα και αφορούν έργα εθνικής, περιφερειακής και τοπικής σημασίας.
2. Συλλογικές Αποφάσεις Μελετών (ΣΑΜ). Στις αποφάσεις αυτές περιλαμβάνονται εγκρίσεις για τη χρηματοδότηση της σύνταξης αποκλειστικά μελετών για την κατασκευή έργων του ΠΔΕ.
3. Συλλογικές Αποφάσεις Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (ΣΑΝΑ). Στις αποφάσεις αυτές περιλαμβάνονται κατασκευές έργων, εγκρίσεις για εκπόνηση μελετών κλπ Νομαρχιακού και Τοπικού επιπέδου. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι από το 1983 άρχισε μια προσπάθεια αποκέντρωσης του ΠΔΕ, που είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση των έργων και την ένταξη στις ΣΑΝΑ και μεγάλων έργων τα οποία στο παρελθόν εκτελούνταν από Κεντρικούς Φορείς. Με την καθιέρωση του Β' βαθμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης⁴¹ οι εν λόγω δραστηριότητες προτείνονται με ευθύνη του Νομαρχιακού Συμβουλίου.
4. Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΣΑΤΑ)⁴². Στην απόφαση αυτή περιλαμβάνονται εγκρίσεις και κατασκευές έργων, εκπόνηση μελετών κλπ τοπικού επιπέδου.
5. Συλλογικές Αποφάσεις Έργων Περιφέρειας (ΣΑΕΠ). Στις αποφάσεις αυτές περιλαμβάνονται κατασκευές έργων, προμήθειες, μελέτες κλπ περιφερειακού, νομαρχιακού και τοπικού επιπέδου (ν. 2503/97) και προτείνονται με απόφαση του Περιφερειακού Συμβουλίου. Σημειώνεται ότι η αποκέντρωση των έργων του ΠΔΕ από τους κεντρικούς φορείς προς τις περιφέρειες ξεκίνησε το 1998.

Οι εν λόγω ΣΑ διακρίνονται σε ΣΑ/2, οι οποίες περιλαμβάνουν έργα, μελέτες, κλπ, που συγχρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΓΤΠΕ, ΕΚΤ, κλπ), σε ΣΑ/1 οι οποίες περιλαμβάνουν έργα που δανειοδοτούνται από Διεθνείς Χρηματοδοτικούς Οργανισμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, το Ταμείο Κοινωνικής Αποκατάστασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κλπ, σε απλές ΣΑ που περιλαμβάνουν τα έργα που χρηματοδοτούνται μόνο από εθνικούς πόρους και σε ΣΑ/4, ΣΑ/5, ΣΑ/6 που περιλαμβάνουν έργα εκτελούμενα από ΔΕΚΟ ΑΕ ή Ανώνυμες Εταιρείες του Δημοσίου.

Μετά την ψήφιση του Προϋπολογισμού το ΥΠΕΘΟ στέλνει στις αρχές Δεκεμβρίου στους φορείς εκτέλεσης του ΠΔΕ εγκύκλιο με την ανάλυση των εγκεκριμένων οικονομικών μεγεθών μαζί με σχετικές οδηγίες για την υποβολή των προτάσεων τους

⁴¹ Βλπ. ν.2218/1994 και ν. 2240/1994

⁴² Η ΣΑΤΑ καθιερώθηκε με το ν.1828/89.

μέχρι το τέλος του Δεκεμβρίου, έτσι ώστε από τις αρχές του επόμενου έτους να αρχίσει η έκδοση των σχετικών Συλλογικών Αποφάσεων και η υλοποίηση του ΠΔΕ.

Οι προτάσεις των φορέων αφού ελεγχθούν για να διαπιστωθεί ότι είναι αφ' ενός μεν στα πλαίσια των προβλέψεων της σχετικής εγκυκλίου του ΥΠΕΘΟ, αφ' ετέρου δε στα πλαίσια των εγκεκριμένων προγραμμάτων της Ε.Ε. αποτελούν τη βάση για την έκδοση των Συλλογικών Αποφάσεων (ΣΑ) μέσω των οποίων γίνεται η χρηματοδότηση των εγκεκριμένων έργων, μελετών κλπ. Από το 1998 καθιερώθηκε η διάρθρωση του ΠΔΕ κατά χωρικό επίπεδο διοίκησης ως εξής:

- Εθνικό Πρόγραμμα με φορείς τα Υπουργεία, που περιλαμβάνει έργα και μελέτες αντίστοιχα των ΣΑΕ και ΣΑΜ.
- Περιφερειακά Προγράμματα, με φορείς εκτέλεσης τις περιφέρειες, που περιλαμβάνει έργα των ΣΑΕΠ.
- Νομαρχιακά Προγράμματα, με φορείς εκτέλεσης τις Ν.Α., που περιλαμβάνει έργα των ΣΑΝΑ.

Για τα έργα που εκτελούνται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση⁴³ εκδίδεται η ΣΑΤΑ. Στην περίπτωση αυτή η εγκύκλιος του ΥΠΕΘΟ δεν αναφέρεται σε Τοπικά Προγράμματα.

Όπως έχει προαναφερθεί με βάση το ν. 2539/1997⁴⁴ από 1/1/1998 οι ΟΤΑ προβλέπονταν να χρηματοδοτούνται:

- από τους ΚΑΠ
- από τη ΣΑΤΑ
- από το ΕΠΤΑ
- από το ΠΔΕ, μόνο για έργα που έως 31/12/1997 ήταν ενταγμένα στις ΣΑΕ, ΣΑΜ, ΣΑΝΑ ή πρόκειται να μεταφερθούν στις ΣΑΕΠ ως (συνεχιζόμενα) και χρηματοδοτούνται από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους. Η δυνατότητα αυτή παρέχονταν για τη μεταβατική περίοδο από 1/1/1998, έως την κατάρτιση του ΕΠΤΑ.

Σκοπός ήταν να συμπεριληφθούν στα αντίστοιχα προγράμματα του ΕΠΤΑ όλα τα έργα που αφορούσαν την πρωτοβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση, με σκοπό την ορθολογική κατανομή των πόρων.

Αναλυτικότερα η διαδικασία ένταξης έργων τοπικού επιπέδου στο ΠΔΕ και συγκεκριμένα τα επιμέρους στάδια των λειτουργιών προγραμματισμού, υλοποίησης και παρακολούθησης τους απεικονίζονται συγκεντρωτικά στον ακόλουθο πίνακα.

⁴³ Ο διαχωρισμός αυτός έγινε με βάση το ν. 1622/86.

⁴⁴ Βλέπε συγκεκριμένα άρθρο 13, παράγραφος 7.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ ΕΡΓΩΝ ΤΟΠΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΣΤΟ ΠΔΕ

	Διαδικασίες/Αποφάσεις Διαχείρισης	Δ	Ν	Π	Σ	Υ	Κ
ΠΡΟΓΡΑΜ- ΜΑΤΙΣΜΟΣ	Πρόταση	X		↔			
	Αξιολόγηση προγραμματικής επιλεξιμότητας	↔		X			
	Αρχική ένταξη στο πρόγραμμα	←	X	X	X	X	X
	Ανάθεση και εκπόνηση μελέτης	X		Π ή ΤΥΔΚ			
	Αδειοδοτήσεις						
	Κατάρτιση ΤΔΕ	X		Π ή ΤΥΔΚ			
	Έλεγχος τεχνικοοικονομικής εφικτότητας (έλεγχος μελετών & ΤΔΕ)	↔		X			
	Οριστική ένταξη σε πρόγραμμα						
	Χρηματοδοτική ένταξη στο ΠΔΕ		X	X		X	
	Έγκριση Δημοπράτησης	←		X	X		
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	Δημοπράτηση	X		→		X	X
	Εκτέλεση	X		→			
	Επίβλεψη			Π ή ΤΥΔΚ			
	Εγκρίσεις ανακεφαλαιωτικών πινάκων κ.α.	←		X			
ΠΑΡΑΚΟ- ΛΟΥΘΗΣΗ	Παρακολούθηση	X	X	X	X	X	X
	Απολογισμός	X	X	X			
	Πληροφόρηση						

Δ: Δήμος

Ν: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Π: Γ.Γ.Περιφέρειας

Σ: Περιφερειακό Συμβούλιο

Υ: ΥΠΕΣΔΔΑ

Κ: Κεντρικοί Φορείς (ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΘΟ κ.α.)

3.1. Αδυναμίες και Προβλήματα

Το χαμηλό ύψος του ετήσιου ΠΔΕ στη χώρα μας σε συνδυασμό με τις μεγάλες και συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες έχει δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα στην εκτέλεση των δημοσίων έργων, καθώς και στη συντήρηση των ήδη ολοκληρωμένων. Τα αιτήματα των φορέων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο είναι πολύ μεγαλύτερα από τα όρια πληρωμών, στοιχείο που δείχνει τις μεγάλες ανάγκες για έργα υποδομής. Επιπρόσθετα το ΠΔΕ έχει επιβαρυνθεί με μεγάλο αριθμό έργων και το χαμηλό όριο πληρωμών κατακερματίζεται σε πολλά έργα. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την έλλειψη συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων εκτέλεσης έχει ως αποτέλεσμα την απαράδεκτη καθυστέρηση ολοκλήρωσης κατασκευής και έναρξης λειτουργίας των περισσότερων έργων.

Στις παραπάνω αδυναμίες προστίθεται η έλλειψη οργάνωσης και συντονισμού των υπηρεσιών που λειτουργούν σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, καθώς επίσης και οι ελλείψεις εξειδικευμένου προσωπικού στην εκτέλεση και αξιολόγηση επενδυτικών προγραμμάτων.

Παράλληλα η εξυπηρέτηση τρεχουσών πολιτικών σκοπιμοτήτων και η χρησιμοποίηση αυθαίρετων κριτηρίων για την κατανομή των διαθέσιμων πιστώσεων ανάμεσα στους τομείς και τις περιφέρειες της χώρας, καθώς και φαινόμενα επικάλυψης αρμοδιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, αποτελούν σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα στην προώθηση και αποτελεσματική εφαρμογή του ΠΔΕ.

4. Διαδικασίες Προγραμματισμού σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης

4.1. Η σημασία των Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΤΑΠ)

Οι ΟΤΑ μπορούν και πρέπει να παίζουν συνεργαζόμενοι μεταξύ τους ουσιαστικό ρόλο στη διαδικασία του προγραμματισμού και της αναπτυξιακής ολοκλήρωσης. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης σε μια τέτοια διαδικασία είναι καθοριστικός όχι μόνο στο κοντινό της τοπικό επίπεδο αλλά και στις ανώτερες βαθμίδες διοίκησης.

Ο θεσμός του Τοπικού Αναπτυξιακού Προγράμματος (ΤΑΠ) αποτελεί το εργαλείο της τοπικής αυτοδιοίκησης για τον προγραμματισμό και την τοπική ανάπτυξη. Μέσα από τα ΤΑΠ γίνεται κυρίως μία προσπάθεια δημιουργίας ενός πλαισίου παρεμβάσεων σε τοπική κλίμακα στο πλαίσιο ενός γενικότερου σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Η διαδικασία κατάρτισης των ΤΑΠ αρχικά προβλέπονταν από το ν.1622/86⁴⁵. Με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο η κατάρτιση ενός Αναπτυξιακού Προγράμματος ΟΤΑ γίνεται στα πλαίσια του υποπρογράμματος 4 του Ειδικού Προγράμματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΠΤΑ)⁴⁶.

Σκοποί και επιδιώξεις των ΤΑΠ είναι:

- η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και ο εντοπισμός και η καταγραφή των προβλημάτων των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας
- η καταγραφή και αξιολόγηση των δυνατοτήτων αξιοποίησης των τοπικών πόρων
- η διατύπωση ενός προγράμματος ανάπτυξης που θα περιλαμβάνει όλες τις αναγκαίες παρεμβάσεις (έργα και ενέργειες) που πρέπει να γίνουν, ώστε να επιλυθούν στο μέγιστο βαθμό τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.

Στο πλαίσιο αυτών των στόχων το ΤΑΠ δεν θα πρέπει να αποτελεί έναν απλό κατάλογο έργων, αλλά να διατυπώνει ένα πλαίσιο έργων που να αναφέρονται σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης και οικονομικής δραστηριότητας (τεχνικές και κοινωνικές υποδομές, παραγωγικές επενδύσεις, πολιτισμός, ενέργειες επιμόρφωσης) με έμφαση στην ενεργοποίηση και συμμετοχή του ανθρώπινου δυναμικού και των τοπικών φορέων σε αυτή τη διαδικασία.

Το μέσο για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης είναι η διακοινοτική συνεργασία. Η συνεργασία αυτή συγκροτεί τη γεωγραφική ενότητα ως μικροπεριφέρεια προγραμματισμού ενταγμένη στην υπόλοιπη περιφέρεια. Έτσι η σχέση κέντρου - μικροπεριφέρειας διρθρώνεται στη στήριξη και ενεργή συμπαράσταση των κεντρικών φορέων προς τους τοπικούς. Αυτή είναι η βασική επιδίωξη τόσο για την κατάρτιση αλλά κυρίως για την υλοποίηση του ΤΑΠ (Λουκάκης 1995).

⁴⁵ Ο νόμος αυτός σε βασικά σημεία του παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό ανενεργός. Έτσι τα ΤΑΠ δεν είχαν καμιά θεσμική κατοχύρωση και οι προτάσεις τους ελάχιστα ενδιέφεραν και ελάχιστα αξιοποιούνταν από τις νομαρχιακές, περιφερειακές ή κεντρικές υπηρεσίες.

⁴⁶ Όπως προβλέπεται στο άρθρο 13 του νόμου 2539/97

4.2. Το περιεχόμενο των ΤΑΠ - Το πλαίσιο και ο χαρακτήρας των παρεμβάσεων

Κατά την αναλυτική φάση το ΤΑΠ περιλαμβάνει την επεξεργασία των αναπτυξιακών παραμέτρων της γεωγραφικής ενότητας. Εκτενέστερα γίνεται αναφορά στα:

- φυσικά χαρακτηριστικά
- βασικές χρήσεις γης
- πληθυσμιακά χαρακτηριστικά
- κοινωνική διάρθρωση και οργάνωση
- δίκτυα κυκλοφορίας και μεταφορών
- δίκτυα κοινωνικής και τεχνικής υποδομής
- διάρθρωση οικιστικού δικτύου κ.α.

Κύρια επιδίωξη είναι να εντοπισθούν τα βασικά προβλήματα και οι ανάγκες της περιοχής καθώς και οι περιοριστικοί παράγοντες της αναπτυξιακής διαδικασίας. Περαιτέρω διερευνούνται οι δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης της περιοχής. Έτσι διαμορφώνεται η τελική πρόταση του ΤΑΠ, η οποία περιέχει εξειδικευμένες προτάσεις έργων και ενεργειών. Οι τελικές προτάσεις αφορούν:

- στους τομείς παραγωγής
- στους φυσικούς πόρους
- στους οικισμούς
- στα δίκτυα μεταφορών
- στις υποδομές
- στο φυσικό περιβάλλον κ.α.

Ο χαρακτήρας των παρεμβάσεων δεν πρέπει να είναι μεμονωμένος και αποσπασματικός αλλά να αφορά την επίλυση συνολικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ευρύτερη περιοχή λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

4.3. Χρηματοδότηση των ΤΑΠ

Από πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο κανονισμός της ΕΟΚ που αφορά στο ΕΤΠΑ (άρθρο 1) αναφέρονταν στη χρηματοδότηση από αυτό ενεργειών που συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη. Επίσης γίνονταν λόγος (άρθρο 6) για τη διαχείριση των συνολικών επιχορηγήσεων με τις οποίες παρεμβαίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέρ των πρωτοβουλιών που αφορούσαν την τοπική ανάπτυξη. Επιπλέον τα Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα εξασφάλιζαν τη χρηματοδότηση τους και από το ΕΑΠΤΑ Ι & ΙΙ στα πλαίσια των Α' και Β' ΚΠΣ αντίστοιχα. Στην παρούσα συγκυρία, περίοδος εφαρμογής του Γ' ΚΠΣ οι τοπικές αρχές είχαν τη δυνατότητα να υποβάλλουν προτάσεις για ένταξη έργων. Εκτός αυτών, οι τοπικοί φορείς έχουν επίσης το δικαίωμα άντλησης πόρων από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.

Στη συνέχεια ο νόμος 2539/1997 προβλέπει τη χρηματοδότηση για την εκπόνηση μελετών σε τοπικό επίπεδο.

Συμπεραίνεται λοιπόν ότι στην παρούσα χρονική συγκυρία οι προοπτικές για τη χρηματοδότηση των ΤΑΠ είναι πολύ καλές, εφόσον τυγχάνουν υποστήριξης τόσο

κεντρικά, όσο και από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι οι τοπικές αρχές θα πρέπει να αξιοποιήσουν την ευκαιρία αυτή και να προχωρήσουν στην κατάρτιση ΤΑΠ και συνακόλουθα στον προγραμματισμό και στην υλοποίηση αναπτυξιακών παρεμβάσεων.

4.4. Χρονικοί ορίζοντες για την εφαρμογή τους

Με την ανάδειξη των νέων τοπικών αρχών θα πρέπει να συντάσσεται μεσοχρόνια σχέδια δράσης (τετραετούς χρονικού ορίζοντα) για την ανάπτυξη της περιοχής του ΟΤΑ λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις προτάσεις των Τοπικών Συμβουλίων και των τοπικών φορέων και αφετέρου τις κατευθύνσεις και τους περιορισμούς που τίθενται από τα άλλα επίπεδα προγραμματισμού (νομαρχιακό, περιφερειακό, εθνικό, κοινοτικό).

Μετά την ανάλυση των τοπικών προβλημάτων και δυνατοτήτων το στρατηγικό σχέδιο θα πρέπει να καταλήγει, εκτός από τον καθορισμό μιας σειράς έργων, στον καθορισμό ενός επιπέδου παροχής υπηρεσιών από το Δήμο. Έτσι θα πρέπει να υπάρχει ένα σχέδιο δράσης για για κάθε υπηρεσία και για κάθε τομέα προβλημάτων της τοπικής κοινωνίας, για κάθε Δημοτικό Διαμέρισμα σε ετήσια βάση, καθώς και ένα συνολικό σχέδιο δράσης του Δήμου για την ανάπτυξη της περιοχής. Δηλαδή το συνολικό πρόγραμμα του Δήμου θα αποτελείται από το άθροισμα των προγραμμάτων των επιμέρους Δημοτικών Διαμερισμάτων που τον απαρτίζουν. Έτσι τα ετήσια προγράμματα δράσης των Δημοτικών Διαμερισμάτων θα υλοποιούν σταδιακά το τετραετές στρατηγικό σχέδιο δράσης του Δήμου.

Για την υποστήριξη των διαδικασιών προγραμματισμού και τη συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης των προγραμμάτων θα πρέπει να συσταθούν σε επίπεδο ΟΤΑ μονάδες προγραμματισμού, οργάνωσης και ελέγχου. Επιπρόσθετα θα πρέπει να δημιουργηθούν μονάδες πληροφοριακών συστημάτων.

4.5. Διαπιστώσεις από την υπάρχουσα κατάσταση

Κατά την τελευταία δεκαετία αρκετοί ΟΤΑ εκπόνησαν μελέτες ΤΑΠ αξιοποιώντας εξωτερικά μελετητικά γραφεία.

Τα ΤΑΠ εστίαζαν το περιεχόμενο τους στην εξαντλητική/λεπτομερή περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης της περιοχής και στον εντοπισμό των γενικών αξόνων δράσης για την ανάπτυξη της. Δεν αποτελούσαν συγκεκριμένο πρόγραμμα δράσης του Δήμου με συμπληρωμένα Τεχνικά Δελτία έργων και ενεργειών. Έτσι τα ΤΑΠ αναφέρονταν κυρίως σε ένα γενικότερο προσανατολισμό της δράσης των Δήμων.

Έπειτα η μεθοδολογία εκπόνησης των ΤΑΠ μόνο από εξωτερικούς συνεργάτες και όχι μέσω της παράλληλης εμπλοκής όλου του ανθρώπινου δυναμικού του ΟΤΑ έχει ως συνέπεια οι προτεινόμενες λύσεις να μην ανταποκρίνονται στα πραγματικά τοπικά προβλήματα εφόσον οι εξωτερικοί μελετητές συνήθως δεν έχουν καλή γνώση των προβλημάτων της περιοχής του κάθε Δήμου. Επίσης ακόμα κι αν η μελέτη είναι "καλή", οι συνεχείς εξελίξεις στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον του Δήμου την καθιστούν σύντομα ανεπίκαιρη, ή δημιουργούν την ανάγκη για συνεχείς

τροποποιήσεις για τις οποίες δεν υπάρχει η δυνατότητα να γίνουν από τον ίδιο το Δήμο, όταν δεν εμπλέκεται άμεσα στη διαδικασία εκπόνησης της.

Όσον αφορά τον προγραμματισμό της τοπικής ανάπτυξης οι υπάρχοντες ΟΤΑ χαρακτηρίζονται από (Λίτσος 26:1998):

- Περιορισμένη έκταση της εφαρμογής διαδικασιών προγραμματισμού
 - Απουσία ιεράρχησης των προβλημάτων που κατά προτεραιότητα θα πρέπει να αντιμετωπισθούν, με αποτέλεσμα τη διάχυση των προσπαθειών σ' ένα μεγάλο φάσμα μικροπαραμβάσεων, που συνήθως δεν οικοδομούν κάτι ολοκληρωμένο
 - Εφαρμογή των προγραμμάτων και προτάσεων της Δημόσιας Διοίκησης ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης άκριτα, χωρίς προσαρμογή στις τοπικές συνθήκες, μόνο και μόνο γιατί υπάρχει η αντίστοιχη χρηματοδότηση
 - Μικρό βαθμό συμμετοχής των ενδιαφερομένων πολιτών ή άλλων σχετικών φορέων με αποτέλεσμα την έλλειψη αποδοχής και τη ματαίωση της υλοποίησης των προγραμμάτων
 - Σχεδόν ανύπαρκτες επιτελικές μονάδες με αποτέλεσμα τη μειωμένη ικανότητα πληροφόρησης για την αξιοποίηση ευκαιριών και την εισαγωγή καινοτομιών και βελτιώσεων στη λειτουργία του ΟΤΑ
 - Απουσία λειτουργιών χρηματο-οικονομικής διοίκησης και πρωτόγονο λογιστικό σχέδιο
 - Απουσία διαδικασιών παρακολούθησης και αξιολόγησης των τοπικών αναγκών
- Απουσία πληροφοριακών συστημάτων που υποστηρίζουν την παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων.

Γ. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. Εισαγωγή

Είναι σαφές ότι τα έργα και οι δράσεις των αναπτυξιακών προγραμμάτων πρέπει να συνδέονται με συγκεκριμένες χωροθετήσεις και να καταλήγουν σε μια αιτιολογημένη χωρική κατανομή και με εκτιμήσεις για τις χωρικές επιπτώσεις τους. Είναι επομένως απαραίτητο ο αναπτυξιακός προγραμματισμός να συνδέεται και να εναρμονίζεται με ένα ιεραρχημένο κατά χωρικά επίπεδα θεσμικό πλαίσιο σχεδιασμού, ώστε να ρυθμίζονται και να προβλέπονται οι χωρικές διαστάσεις των αναπτυξιακών παρεμβάσεων

Ο υφιστάμενος αναπτυξιακός προγραμματισμός, ο χωροταξικός σχεδιασμός και η διαπλοκή των νέων μηχανισμών κεντρικής και τοπικής διοίκησης χαρακτηρίζονται σε μεγάλο βαθμό από "ασύμπτωτες σχέσεις και ιεραρχίες" (ΠΕΤΑ 1998).

Μέχρι σήμερα, ενώ τα πεδία άσκησης του αναπτυξιακού προγραμματισμού συμβαίνει να ταυτίζονται με τα πεδία άσκησης της διοίκησης (δηλαδή εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό, τοπικό), δεν συμβαίνει το ίδιο με το χωροταξικό σχεδιασμό. Θα μπορούσαμε να πούμε δε ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός στη χώρα μας είναι αποσπασματικός και ελλειμματικός και στερείται αναπτυξιακών διαστάσεων.

Η αναγκαιότητα χωρικού σχεδιασμού και ενεργής παρέμβασης του κράτους εμφανίζεται στη δεκαετία του '60⁴⁷. Βέβαια ο χωρικός προγραμματισμός οργανώνεται κεντρικά με ένα συγκεντρωτικό σύστημα αποφάσεων. Το φαινόμενο αυτό αναπαράγεται στη διαδικασία εκπόνησης των μελετών και προγραμμάτων είτε αυτή γίνεται κεντρικά από τη διοίκηση, είτε από ιδιωτικά γραφεία.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός αν και έθετε το αίτημα της καθολικής παρέμβασης τελικώς οργανώθηκε περιορισμένα με τη μορφή αποσπασματικών και μεμονωμένων ρυθμίσεων.

Έτσι μετά το 1974 τέθηκε πλέον έντονα το ζήτημα εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου, του τρόπου εκπόνησης των μελετών και των διαδικασιών που θα ήταν αναγκαίες για το χωροταξικό και πολυεδομικό σχεδιασμό. Τέθηκε βέβαια με ιδιαίτερη έμφαση η ανάγκη μιας διαφορετικής παρέμβασης στον αστικό και ευρύτερο χώρο (Λουκάκης, 1985).

Παρακάτω γίνεται μία συνοπτική αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση χωροταξικής πολιτικής μετά το 1974.

⁴⁷ Καθοριστικοί φορείς προγραμματισμού ήταν το Υπουργείο Συντονισμού που εκπόνησε τα πενταετή 1959-1963, 1960-1964 και το ΚΕΠΕ που εκπόνησε τα πενταετή 1966-1970 και 1968-1972 καθώς και τη Χωροταξική Μελέτη για την «αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του συστήματος των αστικών κέντρων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο» το 1967.

Με το Σύνταγμα του 1975⁴⁸ καθιερώνεται για πρώτη φορά ο Χωροταξικός και Πολεοδομικός Προγραμματισμός ως ρυθμιστική αρμοδιότητα και υποχρέωση του κράτους. Παράλληλα θεσπίζονται ρυθμίσεις που αφορούν τη χωροταξική οργάνωση, τις αγροτικές εκτάσεις, τις απαλλοτριώσεις, τα δάση, τις οικιστικές περιοχές, τα μνημεία και τις περιοχές προστασίας.⁴⁹

2. Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο σε ζητήματα χωρικού σχεδιασμού

2.1. Περίοδος 1975-1986

2.1.1. Ο νόμος 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος»

Νομοθετικά ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός κατοχυρώνεται με το νόμο 360/1976 (*«Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος»*), ο οποίος θεσπίζει για πρώτη φορά γενικά πλαίσια πολιτικής για το περιβάλλον και τη χωροταξική διάρθρωση της χώρας. Με βάση το νόμο αυτό η γενική πολιτική για τη Χωροταξία ασκείται από το Υπουργείο Συντονισμού και Προγραμματισμού, το οποίο καλείται να συντάξει και να εγκρίνει τα Εθνικά, Περιφερειακά και Ειδικά Χωροταξικά Σχέδια και Προγράμματα.

2.1.2. Ο νόμος 1032/1980 «Περί ιδρύσεως του ΥΧΟΠ»

Σημαντική για την ιστορία του χωροταξικού σχεδιασμού είναι και η ίδρυση του Υπουργείου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ) το 1980⁵⁰ με βασικό στόχο την άσκηση ενιαίας πολιτικής για τη χωροταξική και οικιστική ανάπτυξη και το περιβάλλον. Με την ίδρυση του ΥΧΟΠ μεταβιβάζεται σε αυτό η αρμοδιότητα για την εκπόνηση και έγκριση των περιφερειακών και των ειδικών χωροταξικών σχεδίων, την ευθύνη των οποίων είχε μέχρι τότε, το Υπουργείο Συντονισμού.

Την ίδια περίοδο σημειώνεται η συγκρότηση νέων θεσμών και φορέων σχετικών με τα ζητήματα ρύθμισης του χώρου (ίδρυση Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος, ίδρυση Δημόσιας Επιχείρησης Πολεοδομικής (ΔΕΠ), Οικισμού και Στέγασης – ΔΕΠΟΣ κ.α.), ενώ παράλληλα υπογράφηκε και η συνθήκη RAMSAR για την προστασία των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Παρόλα αυτά εξακολουθούσαν να αναλαμβάνονται μεμονωμένες δράσεις και ενέργειες. Η χωροταξική πολιτική εξακολούθησε να είναι αποσπασματική και δε συνδέονταν με την πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης.

Στο τέλος της δεκαετίας του '70 και μετά από συστηματικές πιέσεις και αιτήματα διαφόρων φορέων (π.χ. ΤΕΕ, ΟΤΑ κ.α.) εξασφαλίζονται οι πρώτες διαδικασίες για τη συμμετοχή τους σε χωροταξικά ή ρυθμιστικά προγράμματα (Λουκάκης, 1997)

Το 1979 υπήρξε το σημαντικότερο έτος για τα πολεοδομικά και χωροταξικά ζητήματα στη χώρα μας. Ήταν σημαντικό έτος γιατί, μέσα στη γενικότερη προσπάθεια εκσυγχρονισμού του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής της χώρας και μέσα στην προοπτική ένταξης στην ΕΟΚ πάρθηκαν μέτρα θεσμικά και εφαρμογής

⁴⁸ Βλέπε άρθρο 24 του Συντάγματος

⁴⁹ Βλέπε αντίστοιχα άρθρα 17, 18 και 24

⁵⁰ Βλπ ν. 1032/1980

σημαντικότερα τόσο για τον τομέα της οικοδομής, όσο και για τον εκσυγχρονισμό των πολεοδομικών – χωροταξικών μηχανισμών (Λουκάκης, 1985).

Έτσι, πέραν της ίδρυσης του ΥΧΟΠ το ίδιο έτος ψηφίσθηκαν αρκετοί νόμοι⁵¹ οι οποίοι αφορούσαν πολεοδομικά και χωροταξικά ζητήματα οι σημαντικότεροι από τους οποίους αναφέρονται παρακάτω.

2.1.3. Οι οικιστικοί νόμοι (947/1979, 1337/1983)

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 συσσωρευμένα χωροταξικά προβλήματα κάνουν πιο επιτακτική την ανάγκη ρύθμισης του χώρου. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα προβλήματα αυθαίρετης δόμησης και περιβαλλοντικής ρύπανσης στα μεγάλα αστικά κέντρα, οι ελλείψεις σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές στην περιφέρεια κ.α. Επιπλέον με την εισαγωγή της χώρας μας στην ΕΟΚ το 1981, η ύπαρξη χωροταξικών μελετών για τη χωροθέτηση παραγωγικών δραστηριοτήτων θεωρούνταν πια απαραίτητη προϋπόθεση για την άντληση πόρων από τα κοινοτικά ταμεία.

Τα προβλήματα αυτά της εφαρμογής χωροταξικού σχεδιασμού ήρθε να καλύψει ο ν. 947/79 «Περί Οικιστικών Περιοχών», η κυριότερη μεταρρύθμιση του οποίου αφορούσε την υποχρεωτική εισφορά σε γη και χρήμα όλων των ιδιοκτητών για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων και για την κατασκευή έργων υποδομής αντίστοιχα. Παράλληλα προέβλεπε την ενεργητική συμμετοχή σε όλες τις διαδικασίες εφαρμογής του σχεδιασμού των ενδιαφερομένων κατοίκων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η οποία είχε την κύρια ευθύνη της εφαρμογής (Γετίμης, 1994). Για πρώτη φορά μέσα από αυτές τις συμμετοχικές διαδικασίες σε θεωρητικό επίπεδο αναβαθμίζεται ο ρόλος των ΟΤΑ. Στην πράξη όμως η ενεργοποίηση τους υπήρξε ανύπαρκτη και οφείλονταν σε διαρθρωτικές αδυναμίες της τοπικής αυτοδιοίκησης (έλλειψη εμπειρίας, αναγκαίας οργανωτικής υποδομής, ειδικευμένου προσωπικού, κ.α.).

Παράλληλα το ίδιο έτος θεσπίστηκε και ο ν. 998/79 «Περί Προστασίας Δασών», σύμφωνα με τον οποίο τα δάση που ανήκαν στους ΟΤΑ θεωρούνταν ιδιωτικά και οι ΟΤΑ ήταν υποχρεωμένοι το 30% των εσόδων από την εκμετάλλευση των δασών για την εκτέλεση δασικών έργων. Επίσης σύμφωνα με το νόμο αρμόδια όργανα για την καταστολή των πυρκαγιών εκτός από τη δασική και πυροσβεστική υπηρεσία ήταν και οι ΟΤΑ.

Ο ν. 1337/83 γνωστός ως «οικιστικός νόμος» ακολούθησε, τροποποίησε και συμπλήρωσε το ν. 947/79 σε ό,τι αφορά τα οικιστικά και πολεοδομικά ζητήματα. Πιο συγκεκριμένα προέβλεπε δύο βασικά επίπεδα σχεδιασμού: α) το επίπεδο των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων (ΓΠΣ) και β) το επίπεδο των Πολεοδομικών Μελετών. Στα ΓΠΣ καθορίζονταν οι ανάγκες της οικιστικής ανάπτυξης της πόλης και προσδιορίζονταν οι γενικές χρήσεις γης και οι άξονες κυκλοφορίας, ενώ στην πολεοδομική μελέτη (η οποία δεσμεύονταν από τις κατευθύνσεις του ΓΠΣ) καθορίζονταν οι χρήσεις γης, συγκεκριμενοποιούνταν ο προσδιορισμός των κοινόχρηστων και κοινωφελών εκτάσεων, οργανώνονταν τα δίκτυα υποδομής και

⁵¹ Συγκεκριμένα πρόκειται για τους νόμους 880/79 «περί ανωτάτου ορίου συντελεστή δόμησης», 947/79 «περί οικιστικών περιοχών», 960/79 «περί υποχρεωτικών χώρων στάθμευσης», 973/79 «περί ιδρύσεως Κτηματικής Εταιρείας Δημοσίου», 998/79 «περί δασών» κ.α.

εφαρμόζονταν οι νέοι πολεοδομικοί μηχανισμοί κατά ζώνες (Γετίμης, 1994). Επίσης με το ν. 1337/83 θεσμοθετήθηκαν νέοι τρόποι οικιστικής ανάπτυξης κατά ζώνες (*Ζώνες Ενεργού Πολεοδομίας – ΖΕΠ και Ζώνες Αστικού Αναδασμού – ΖΑΑ*).

Ειδικά για τα δύο μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης προβλέφθηκε αργότερα (ν. 1512/1985 και ν. 1561/1985) και ένα τρίτο επίπεδο σχεδιασμού, εκείνο του Ρυθμιστικού Σχεδίου. Στα Ρυθμιστικά Σχέδια καθορίζονταν οι στόχοι και οι δομικές παρεμβάσεις για τη χωροταξική και πολεοδομική οργάνωση των μητροπολιτικών κέντρων και της ευρύτερης περιοχής τους.

Με το νέο αυτό θεσμικό πλαίσιο για πρώτη φορά η Τοπική Αυτοδιοίκηση είχε τη δυνατότητα να συμμετέχει στην υλοποίηση του ευρύτερου σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορούσε να συμμετέχει με εκπρόσωπο της στην τριμελή επιτροπή ενεργοποίησης των ΓΠΣ. Επιπλέον προβλέπονταν η δυνατότητα μεταβίβασης αρμοδιοτήτων πολεοδομικών εφαρμογών⁵² στους ΟΤΑ, ύστερα από τη διαπίστωση ότι υπήρχε σε αυτούς οργανωμένη Τεχνική Υπηρεσία. Νομοθετικά τους παρέχονταν η δυνατότητα εκπόνησης μιας Πολεοδομικής Μελέτης (διανοίξεις δρόμων, εξασφάλιση κοινοχρήστων χώρων κ.α.), η οποία βέβαια ποτέ δεν ενεργοποιήθηκε. Τέλος οι ΖΕΠ και ΖΑΑ καθορίζονταν κατόπιν προτάσεως του Υπουργού ΧΟΠ και κατόπιν γνωμοδότησης του οικείου Δημοτικού ή Κοινοτικού Συμβουλίου. Οι ΟΤΑ ήταν υπεύθυνοι για τα προγράμματα οικιστικής ανάπτυξης στις ΖΕΠ και χορηγούνταν σε αυτούς κρατική ενίσχυση από το Δημόσιο⁵³. Με τις τελευταίες εκείνες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες αναβαθμίστηκε μεν ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι δεν μπόρεσε επί της ουσίας να ανταποκριθεί στο ρόλο της, να οργανώσει Τεχνικές Υπηρεσίες και να αναλάβει αρμοδιότητες στον πολεοδομικό σχεδιασμό.

Συγχρόνως το ΥΠΕΧΩΔΕ το 1983 προχώρησε στη διατύπωση προτάσεων για τη χωροταξική οργάνωση των νομών καθώς και στην πρόταση ανά νομό των «Ανοικτών Πόλεων»⁵⁴.

2.1.4. Τα Π.Δ. 24/4-3/5/1985 και Π.Δ. 20-30/8/1985 «Περί καθορισμού ορίων οικισμών»

Στη συνέχεια οι προσπάθειες για την οργάνωση του χώρου εμφανίζονται μέσα από δύο Προεδρικά Διατάγματα (Π.Δ. 24/4-3/5/1985⁵⁵ και Π.Δ. 20-30/8/1985) τα οποία αφορούσαν τον καθορισμό ορίων και την πολεοδόμηση οικισμών μέχρι 2000 κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή. Τα όρια των οικισμών καθορίζονταν με απόφαση του Νομάρχη⁵⁶ η οποία εκδίδονταν μετά από γνώμη του Συμβουλίου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΣΧΟΟΠ) του νομού και του οικείου Δημοτικού ή Κοινοτικού Συμβουλίου. Η διαδικασία για τον καθορισμό των ορίων κινούνταν από τον οικείο Δήμο ή Κοινότητα, μπορούσε δε να κινηθεί και από

⁵² Βλέπε άρθρο 33,34 του ν. 1337/83

⁵³ Βλέπε άρθρο 10 του ν. 1337/83 (λεπτομέρειες για τις ΖΕΠ)

⁵⁴ Ως «Ανοικτή Πόλη» νοείται το σύνολο των γειτονικών οικισμών του μη αστικού χώρου, καθένας από τους οποίους έχει πληθυσμό μέχρι 2000 κατοίκους, σύμφωνα με την εκάστοτε τελευταία απογραφή. Η συγκρότηση και ανάδειξη των ανοικτών πόλεων προωθήθηκε και από άλλους νόμους (1650/1986, 2508/1997)

⁵⁵ Βλέπε άρθρο 2

⁵⁶ Βλέπε σχετικά άρθρο 3 του Π.Δ. 24/4-3/5/1985

την οικεία νομαρχία ή το ΥΠΕΧΩΔΕ. Ο καθορισμός χάραξης ορίων με βάση τα ισχύοντα Π.Δ. δεν περιελάμβανε τους τουριστικούς, προστασιακούς, παραθαλάσσιους οικισμούς, καθώς και τους οικισμούς με αύξοντα πληθυσμό.

2.1.5. Ο ν. 1650/1986 «Περί Προστασίας του Περιβάλλοντος»

Σκοπός του παραπάνω νόμου ήταν κυρίως η θέσπιση κανόνων περιβαλλοντικής πολιτικής και συνακόλουθα η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κυρίως σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος καθώς και στην κατασκευή έργων υποδομής. Κύρια επιδίωξη του νόμου αυτού ήταν η κατάργηση της αποσπασματικότητας των δράσεων και άσκηση συντονισμένης και ενιαίας πολιτικής από το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Όσον αφορά την περιβαλλοντική προστασία τα έργα (δημόσια και ιδιωτικά) διακρίνονταν σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον:

- Έργα και δραστηριότητες που ήταν πιθανό λόγω του μεγέθους τους να προκαλούν σοβαρούς κινδύνους για το περιβάλλον,
- Έργα και δραστηριότητες που δεν θα προκαλούσαν σοβαρούς κινδύνους ή οχλήσεις και
- Έργα και δραστηριότητες που θα προκαλούσαν ιδιαίτερα μικρό κίνδυνο ή όχληση. Στην κατηγορία αυτή ο έλεγχος των περιβαλλοντικών όρων γίνονταν με απόφαση του Δημάρχου ή του Προέδρου.

Για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση με κοινή απόφαση των υπουργών Εσωτερικών, Υγείας, ΠΕΧΩΔΕ και σύμφωνα γνώμη των ΟΤΑ καθορίζονταν οι χώροι στους οποίους επιτρέπονταν η τελική διάθεση τοξικών αποβλήτων, λυμάτων και στερεών αποβλήτων. Φορείς διαχείρισης των στερεών αποβλήτων ήταν οι ΟΤΑ. Έπειτα για την προστασία από το θόρυβο οι ΟΤΑ είχαν τη δυνατότητα να προετοιμάζουν μελέτη για την υπόδειξη αντιθορυβικών ζωνών.

Στη συνέχεια περιοχές που παρουσίαζαν σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα προκειμένου να χαρακτηρισθούν ως Ζώνες Ειδικών Περιβαλλοντικών Ενισχύσεων καλούνταν οι αρμόδιοι ΟΤΑ ή η Νομαρχία να εκπονήσουν ειδική μελέτη η οποία να τεκμηριώνει την κρισιμότητα του προβλήματος.

Τέλος με το ν. 1650/86 προβλέπονταν η ίδρυση ΝΠΔΔ με την επωνυμία «Ενιαίος Φορέας Περιβάλλοντος» (ΕΦΟΠ), ο οποίος θα είχε αρμοδιότητες συντονισμού και ελέγχου σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Κατόπιν μιας συνοπτικής αξιολόγησης θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Ν. 1650/86 παρουσίασε ορισμένα μειονεκτήματα τόσο ως προς τη θεσμοθέτηση όσο και προς την εφαρμογή. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο ΕΦΟΠ δεν ιδρύθηκε ποτέ. Έπειτα είχαν προβλεφθεί μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων χωρίς να εκδοθούν τα ΠΔ και οι Υπουργικές Αποφάσεις για την υλοποίηση των σχετικών διατάξεων. Βέβαια εκδόθηκε η ΚΥΑ 69269/5387/90 για την οποία γίνεται λόγος παρακάτω. Τέλος ο νόμος θέσπισε εργαλεία πολιτικής γης στη βάση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού, όμως τα εκτελεστικά διατάγματα του νόμου που αφορούσαν τη χωροταξία δεν εκδόθηκαν ποτέ με αποτέλεσμα ο νόμος να παραμείνει ανενεργός.

2.2. Η περίοδος μετά το 1986

2.2.1. ΚΥΑ 69269/5387/90

Η ΚΥΑ 69269/5387/90 αφορούσε την υποχρέωση να συντάσσονται «Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων» και «Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες» με βάση τις οποίες θα εκτιμούταν οι πιθανές επιπτώσεις έργων ή δραστηριοτήτων (ιδιωτικού και δημοσίου τομέα) στο περιβάλλον. Βασική επιδίωξη ήταν η προσπάθεια για την αποτροπή της ρύπανσης και υποβάθμισης του περιβάλλοντος, μέσω της αξιολόγησης των άμεσων και έμμεσων επιπτώσεων των έργων.

Σύμφωνα με αυτή την Υπουργική Απόφαση οι Δήμοι και οι Κοινότητες είχαν τη δυνατότητα να ελέγχουν την τήρηση των περιβαλλοντικών όρων⁵⁷ για την ίδρυση, επέκταση ή μετεγκατάσταση έργων και δραστηριοτήτων τρίτης κατηγορίας (έργα με χαμηλή περιβαλλοντική όχληση ή υποβάθμιση).

Έτσι με την ΚΥΑ 69269/5387/90 εκχωρήθηκαν στους ΟΤΑ αρμοδιότητες που αφορούσαν κυρίως την προστασία του περιβάλλοντος. Δεν έγιναν όμως σημαντικά βήματα εκχώρησης ουσιαστικών αρμοδιοτήτων σε χωροταξικά και πολεοδομικά ζητήματα σε τοπικό επίπεδο.

2.2.2. Ο ν. 2508/1997 «Περί βιώσιμης οικιστικής ανάπτυξης»

Με το νόμο αυτό θεσπίζονται βασικές διατάξεις ανά επίπεδο πολεοδομικού σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα η οικιστική οργάνωση και ο πολεοδομικός σχεδιασμός πραγματοποιούνται σε δύο επίπεδα⁵⁸:

- α) Στο πρώτο επίπεδο περιλαμβάνονται το Ρυθμιστικό Σχέδιο (ΡΣ) και το πρόγραμμα προστασίας περιβάλλοντος για την περιοχή Αθήνας και Θεσσαλονίκης και
- β) Το δεύτερο επίπεδο αφορά το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) και το Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) για το μη αστικό χώρο.

2.2.2.1 Τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ)

Το ΓΠΣ περιλαμβάνει την εδαφική περιφέρεια του νέου Δήμου που συνίσταται με το άρθρο 1 του ν. 2539/97, στην οποία περιλαμβάνεται ένας τουλάχιστον οικισμός με πληθυσμό άνω των 2000 κατοίκων σύμφωνα με την εκάστοτε τελευταία απογραφή⁵⁹ (άρθρο 4, παράγραφος 1).

2.2.2.2. Τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων (ΣΧΟΟΑΠ)

Για την οικιστική οργάνωση και ανάπτυξη κάθε Ανοικτής Πόλης προβλέπονταν η εκπόνηση και έγκριση ΣΧΟΟΑΠ, το οποίο είχε προταθεί από το 1983. Τα όρια της

⁵⁷ Οι περιβαλλοντικοί όροι για τις δραστηριότητες β' κατηγορίας (έργα των οποίων οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις είναι σημαντικές, χωρίς όμως να φθάνουν στο επίπεδο των έργων της α' κατηγορίας) εγκρίνονταν με απόφαση του οικείου Νομάρχη.

⁵⁸ Βλέπε σχετικά άρθρο 1 του ν. 2508/97

⁵⁹ Βλέπε άρθρο 4, παράγραφος 1.

Ανοικτής Πόλης ταυτίζονται κατ'αρχήν με τα όρια του νέου Δήμου (ν. 2539/97) στο οποίο δεν περιλαμβάνεται οικισμός πάνω από 2000 κατοίκους. Η έγκριση και αναθεώρηση του ΣΧΟΟΑΠ γίνεται με απόφαση του Γ.Γ. Περιφέρειας μετά από γνώμη του οικείου Περιφερειακού Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος. Επίσης ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ μπορεί με πρωτοβουλία του να κινήσει τη διαδικασία εκπόνησης ορισμένων ΣΧΟΟΑΠ.

Όσον αφορά τα όργανα εφαρμογής των ΓΠΣ και των ΣΧΟΟΑΠ, συνίσταται ΝΠΔΔ σε κάθε Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση με την επωνυμία «Οργανισμός Εφαρμογής Πολεοδομικού Σχεδιασμού ...» ακολουθούμενο από το όνομα του νομού. Μπορεί ακόμα αντί νομικών προσώπων να συνίσταται πενταμελής επιτροπή.

2.2.2.3. Οι Πολεοδομικές Μελέτες

Ο νόμος 2508/97 περιλαμβάνει διατάξεις για πολεοδομικές μελέτες⁶⁰ (για τον καθορισμό όρων δόμησης, χρήσεων γης, αναπλάσεις κ.α.) εφόσον έχει εγκριθεί ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ. Η έγκριση των Πολεοδομικών Μελετών ανεξάρτητα από το μέγεθος του πληθυσμού γίνεται με απόφαση του οικείου νομάρχη, μετά από γνώμη του ΣΧΟΠ και των Δημοτικών Συμβουλίων του νομού⁶¹. Αυτό σημαίνει ότι οι ΟΤΑ εφόσον διαθέτουν τεχνική υπηρεσία έχουν τη δυνατότητα εκπόνησης πολεοδομικής μελέτης.

2.2.2.4. Οριοθέτηση οικισμών με πληθυσμό μέχρι 2000 κατοίκους

Σύμφωνα με το άρθρο 19 η οριοθέτηση των οικισμών με πληθυσμό μέχρι 2000 κατοίκους που είχαν δημιουργηθεί μέχρι την ισχύ του ν. 1337/83 γίνεται με απόφαση του οικείου νομάρχη. Για τους τουριστικούς, προαστιακούς, παραθαλάσσιους κλπ οικισμούς η αρμοδιότητα αυτή ανήκει στο Γ.Γ. της Περιφέρειας. Ειδικά για τους χαρακτηρισμένους ως παραδοσιακούς οικισμούς η οριοθέτηση γίνεται με ΠΔ⁶².

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι με το ν. 2508/1997 οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ έχουν τις εξής δυνατότητες σε ζητήματα χωροταξικού σχεδιασμού:

- ✓ γνωμοδοτούν για το ρυθμιστικό σχέδιο της περιοχής τους
- ✓ γνωμοδοτούν για το Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης της Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ)
- ✓ κινούν τη διαδικασία εκπόνησης Πολεοδομικής Μελέτης και την εγκρίνουν με γνωμοδότηση του Δημοτικού Συμβουλίου
- ✓ κινούν τη διαδικασία και έχουν τον έλεγχο ενός προγράμματος ανάπλασης.

2.2.3. Ο νόμος «Περί Χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης» (2742/1999)

⁶⁰ Βλέπε αντίστοιχα άρθρο 7

⁶¹ Κατ' εξαίρεση Οι Πολεοδομικές Μελέτες των ΠΕΡΠΟ (δηλαδή οι Πολεοδομικές Μελέτες οικοδομικών συνεταιρισμών και ιδιωτών) εγκρίνονται με ΠΔ με πρόταση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ.

⁶² Διευκρινίζεται ότι ισχύει η κατάταξη σε κατηγορίες των οικισμών σύμφωνα με το ΠΔ. 24-4/3-5/1985

Με το ν. 2742/1999 προβλέπονται ως μέσα του χωροταξικού σχεδιασμού το Γενικό, τα Ειδικά και τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης⁶³.

Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης καθορίζει τις κατευθύνσεις για τη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων παραγωγικών τομέων και υποδομών σε εθνικό επίπεδο. Έπειτα με τα Ειδικά Πλαίσια εξειδικεύονται ή και συμπληρώνονται οι κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου σε ότι αφορά την οργάνωση του εθνικού χώρου. Τέλος τα Περιφερειακά Πλαίσια καταρτίζονται αντίστοιχα για τη χωρική ανάπτυξη των περιφερειών.

Επιπρόσθετα με το νόμο αυτό θεσπίζεται η οριοθέτηση εκτάσεων ως:

- Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ) για την ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων του α' γενή, β' γενή και γ' γενή τομέα
- Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερα προβλήματα χωρικής ανάπτυξης και απαιτούν ειδικό χωρικό σχεδιασμό και
- Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων για αστικά κέντρα ή τμήματα τους που παρουσιάζουν προβλήματα ανάπτυξης.

Πρόσθετες ειδικές παρεμβάσεις για το χωροταξικό σχεδιασμό σε τοπικό επίπεδο δεν προβλέπονταν.

Παρά τις τελευταίες εξελίξεις σε ζητήματα σχεδιασμού, χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι υπάρχει πλήθος φορέων που ασκούν χωροταξική πολιτική με μεμονωμένα και αποσπασματικά έργα, χωρίς να τα εντάσσουν σε ένα ενιαίο χωροταξικό πρόγραμμα. Αυτοί είναι:

- ❖ Το ΥΠΕΧΩΔΕ, το οποίο καταρτίζει τα χωροταξικά σχέδια, δραστηριοποιείται σε θέματα περιβάλλοντος, (οριοθέτησης περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, κ.α.), μελετών και κατασκευών τεχνικών έργων (οδοποιία κ.α)
- ❖ Το ΥΠΠΟ, το οποίο αναλαμβάνει αρμοδιότητες σχετικά με το χωρικό σχεδιασμό και τις οριοθετήσεις αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων, παραδοσιακών οικισμών κ.α.
- ❖ Το ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, το οποίο είναι αρμόδιο για τη διαχείριση και αξιοποίηση των γεωργικών - κτηνοτροφικών περιοχών, δασικών εκτάσεων κ.α.
- ❖ Το ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ, το οποίο σε συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ καθορίζει τη χωροταξική διάρθρωση των δικτύων μεταφορών και επικοινωνιών.
- ❖ Το ΥΕΝ, οι αρμοδιότητες του οποίου αναφέρονται στο σχεδιασμό λιμένων και ακτοπλοϊκών γραμμών
- ❖ Το ΥΠΕΣΑΔΑ, το οποίο παίζει σημαντικό ρόλο στον χωρικό προγραμματισμό και σχεδιασμό, μέσω της κατανομής κονδυλίων, της κατάρτισης Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και της υλοποίησης έργων σε επίπεδο ΟΤΑ.
- ❖ Ο ΕΟΤ, μέσω της εκπόνησης μελετών τουριστικής ανάπτυξης και των εισηγήσεων για χωροταξικά θέματα τουρισμού
- ❖ Η ΕΤΒΑ, δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί κ.α.

⁶³ Σύμφωνα με το άρθρο 9 ΡΣ, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ κ.α. οφείλουν να εναρμονίζονται προς τις επιλογές ή κατευθύνσεις των εγκεκριμένων περιφερειακών πλαισίων και αν αυτά ελλείπουν των εγκεκριμένων ειδικών και του εγκεκριμένου γενικού.

2.2.4. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι ακόμα και σήμερα η διασπορά αρμοδιοτήτων και η άσκηση χωροταξικής πολιτικής μέσω μεμονωμένων έργων και δραστηριοτήτων από ένα πλήθος φορέων στερείται ουσιαστικών αναπτυξιακών διαστάσεων και οδηγεί μάλλον σε «χωροταξική αναρχία» παρά σε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού.

Ο χωροταξικός προγραμματισμός – σχεδιασμός παραμένει ελλειμματικός και συγκεντρωτικός, σαφώς ιεραρχημένος «εκ των άνω». Παρά τα θετικά βήματα που έγιναν προς ενίσχυση των διαδικασιών αποκέντρωσης σε ότι αφορά το χωροταξικό σχεδιασμό και την εκχώρηση ουσιαστικών αρμοδιοτήτων στους ΟΤΑ, τελικώς οι περιφέρειες και σε μεγαλύτερο βαθμό η τοπική αυτοδιοίκηση δεν μπορούν να πούμε ότι συμμετέχουν καθοριστικά στον χωρικό σχεδιασμό. Έχουν μεν τη δυνατότητα να γνωμοδοτήσουν, όμως κυρίως εντέλλονται για διαδικασίες εφαρμογής.

Φαίνεται ότι ο χωρικός σχεδιασμός σε επίπεδο πρωτοβάθμιων ΟΤΑ κινείται με το πολεοδομικό θεσμικό πλαίσιο (ν. 1337/83, 2508/97). Σε μία μόνο περίπτωση οι νέοι Δήμοι γνωμοδοτούν και συμμετέχουν στα Σχέδια Οργάνωσης Αστικών Περιοχών (ΣΧΟΟΑΠ). Δεν θίγεται όμως καθόλου ο αναπτυξιακός προγραμματισμός, δηλαδή τα ΤΑΠ και πως συνδέονται με τον πολεοδομικό σχεδιασμό (ΠΕΤΑ, 1998).

Εάν δεχθούμε ότι οι ΟΤΑ μπορούν να συμβάλλουν στο σχεδιασμό και στη χωρική ανάπτυξη «εκ των κάτω», τότε θα πρέπει να θεωρήσουμε ως απαραίτητες προϋποθέσεις εκτός από τη χωρική κατανομή πόρων, την οργάνωση και την κατάλληλη στελέχωση των ΟΤΑ με ειδικευμένο προσωπικό καθώς και την εκχώρηση ουσιαστικότερων αρμοδιοτήτων χωρικού σχεδιασμού σε περιφερειακό και κατ'επέκταση σε τοπικό επίπεδο.

Δ. ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΤΑ

1. Εισαγωγή

Οι ΟΤΑ σήμερα αναλαμβάνουν και διεκπεραιώνουν αρμοδιότητες που αφορούν όχι μόνο τοπικές υποθέσεις αλλά και πολλές κρατικές υποθέσεις, η άσκηση των οποίων βέβαια από τους ΟΤΑ δεν γίνεται αυτοτελώς αλλά υπόκειται σε ιεραρχικό έλεγχο.

Σύμφωνα με το άρθρο 296 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (ΔΚΚ-π.δ. 410/1995) «ο δήμαρχος ή ο πρόεδρος κοινότητας οφείλει να ασκεί τα καθήκοντα οργάνου του κράτους ή άλλου δημόσιου φορέα, που επιβάλλονται ρητά με νόμο». Παρά την έλλειψη αντίστοιχης διάταξης το ίδιο ισχύει, προφανώς, και για τον Νομάρχη⁶⁴, ιδιαίτερα μετά την κατάργηση των Περιφερειακών Διευθυντών.

Όπως προαναφέρθηκε οι ΟΤΑ δεν ενεργούν αυτοτελώς αλλά πολλές φορές δρουν ως εντολοδόχοι του κράτους. Επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις αναλαμβάνουν από μόνοι τους αρμοδιότητες που βασίζονται στη σύναψη προγραμματικών συμβάσεων⁶⁵ μεταξύ ΟΤΑ και φορέων του δημοσίου τομέα.

Τέλος, με το άρθρο 23 του ν. 2539/1997 εισάγεται ο θεσμός των «συμβάσεων διαδημοτικής συνεργασίας». Κατά το νόμο, «Δήμος μπορεί να συνάπτει με όμορους δήμους και κοινότητες συμβάσεις με τις οποίες αναλαμβάνει την άσκηση αρμοδιότητας για λογαριασμό τους ή την υποστήριξη της άσκησής τους». Η σχετική σύμβαση μπορεί μάλιστα να προβλέπει ακόμη και την σύσταση πρόσθετων θέσεων προσωπικού στο οργανισμό εσωτερικής υπηρεσίας του αναλαμβάνοντος δήμου.

2. Οι Αρμοδιότητες των Πρωτοβάθμιων ΟΤΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (ΔΚΚ) απαριθμούνται ενδεικτικά ορισμένες αρμοδιότητες, η περιγραφή των οποίων δεν είναι πλήρης και σαφής. Έτσι προέκυψε η ανάγκη να ρυθμισθούν αναλυτικά σε ιδιαίτερα άρθρα (25, 26, 27, 29, 31 ΔΚΚ,) ορισμένες άλλες πρόσθετες αρμοδιότητες.

Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι, συνήθως, οι αρμοδιότητες των ΟΤΑ ασκούνται μέσω ιδιαίτερων νομικών προσώπων κι άλλοτε επιχειρήσεων που ιδρύουν οι δήμοι και οι κοινότητες. Αυτές οι μονάδες (Δημοτικές Επιχειρήσεις, ΝΠΔΔ κ.α.) διατηρούν άμεσες σχέσεις με κρατικούς φορείς και μέσα από αυτή τη συνεργασία προωθείται η διαδικασία ανάληψης αρμοδιοτήτων και εκτέλεσης έργων.

Οι αρμοδιότητες των δήμων και των κοινοτήτων απλώνονται σήμερα σε ένα ευρύτατο πεδίο που περιλαμβάνει “παραδοσιακά”, όπως λ.χ., την τοπική οδοποιία, αλλά και “σύγχρονα” αντικείμενα, όπως λ.χ., την αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας (Χλέπας, 1999). Η παρουσίαση των αρμοδιοτήτων διευκολύνεται με την κατάταξή τους σε τομείς δραστηριότητας. Οι τομείς αυτοί είναι:

⁶⁴ Στο άρθρο 62 ΚΝΑ υπογραμμίζεται πάντως πως ο Νομάρχης “ασκεί τις αρμοδιότητες που του ανατίθενται από το νόμο”, αρκετές από τις οποίες δεν αφορούν τοπικές υποθέσεις.

⁶⁵ Βλέπε άρθρο 35 ΔΚΚ

2.1. Υλικοτεχνική υποδομή

Πρόκειται για την κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία:

1. των συστημάτων ύδρευσης και αποχέτευσης,
2. έργων δημοτικής οδοποιίας,
3. των δημοτικών ή κοινοτικών καταστημάτων
4. των αντυπλημμυρικών και εγγειοβελτιωτικών έργων
5. των έργων ηλεκτροφωτισμού των κοινόχρηστων χώρων
6. των χώρων πρασίνου, των κοινοχρήστων χώρων και των παιδικών χαρών

Οι σημερινοί δήμοι εξουσιοδοτούνται⁶⁶ να καθορίζουν με **τοπικές αποφάσεις** τους όρους για την χρήση και την λειτουργία των συστημάτων υδρεύσεως, αρδεύσεως και αποχετεύσεως, των πεζοδρομίων, των πλατειών, των παιδικών χαρών και των λοιπών κοινοχρήστων χώρων, καθώς και των δημοτικών κήπων και αλσών. Με τις ίδιες αποφάσεις μπορούν να καθορίζονται και οι περιπτώσεις για τις οποίες επιβάλλονται πρόστιμα⁶⁷ καθώς και το ύψος του προστίμου για κάθε περίπτωση. Ο έλεγχος μάλιστα για την τήρηση των σχετικών με την ύδρευση, την άρδευση και την αποχέτευση διατάξεων μπορεί να ασκείται και από τη δημοτική αστυνομία.

Επιπρόσθετα οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ έχουν την ευθύνη για την παροχή των σχετικών αδειών αναφορικά με την τοπική υλικοτεχνική υποδομή, και συγκεκριμένα (Χλέπας, 1998):

1. την άδεια υδροδότησης⁶⁸, που απαιτείται για την σύνδεση με τον δημοτικό ή κοινοτικό δίκτυο σύμφωνα με τον οικείο κανονισμό ύδρευσης
2. την άδεια τομών ή εκσκαφών οδοστρώματος, ερείσματος, πεζοδρόμου ή πεζοδρομίου δημοτικής ή κοινοτικής οδού⁶⁹

2.2. Κοινωνική πρόνοια

Συγκεκριμένα πρόκειται για τις εξής αρμοδιότητες:

1. την ίδρυση και τη λειτουργία παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, βρεφοκομείων, ορφανοτροφείων, κέντρων ηλικιωμένων και ΚΑΠΗ, κέντρων υποστήριξης και αποκατάστασης ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς και τον καθορισμό, με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις, των όρων για την χρήση και λειτουργία τους⁷⁰
2. την μελέτη και την εφαρμογή κοινωνικών προγραμμάτων.

Για τους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, ο νέος ΔΚΚ περιέλαβε ιδιαίτερη ρύθμιση στο άρθρο 26. Για την μεταβίβαση σταθμού (σε δήμο με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων) η εν λόγω διάταξη απαιτούσε σχετική απόφαση - αίτημα του εκεί δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, την οποία ακολουθεί σχετική Υπουργική Απόφαση με την οποία δημιουργείται αντίστοιχο δημοτικό ή κοινοτικό νομικό πρόσωπο. Η κάλυψη εξάλλου των αναγκών λειτουργίας, η συντήρηση των

⁶⁶ Βλέπε, άρθρο 37 παρ. 1 ΔΚΚ

⁶⁷ Βλέπε άρθρο 37 παρ. 2 ΔΚΚ

⁶⁸ Βλέπε π.δ. 256/1989 –ΦΕΚ Α121 «άδεια χρήσης νερού

⁶⁹ (άρθρ. 47 ν. 2094/1992 και 30 παρ. 2 ν. 1080/1980).

⁷⁰ (άρθρο 37 παρ. 1α ΔΚΚ).

εγκαταστάσεων και η αγορά εξοπλισμού επρόκειτο να επιχορηγούνται υποχρεωτικά κάθε έτος από το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (άρθρο 26 παρ. 7 ΔΚΚ). Βέβαια ο νόμος δεν κατοχύρωσε σαφώς την πλήρη ή – έστω - κατ' ένα ελάχιστο ποσοστό κάλυψη των εξόδων των σταθμών και έτσι πολλοί ΟΤΑ δίστασαν να αναλάβουν τη σχετική ευθύνη.

Τελικά, με το άρθρο 9 (παρ. 6) του ν. 2503/1997 τροποποιήθηκαν οι σχετικές διατάξεις. Έτσι, μεταφέρθηκαν οι κρατικοί παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί σε πρωτοβάθμιους ΟΤΑ με πληθυσμό άνω των 4.000 κατοίκων, ενώ τέθηκε προθεσμία (12/1997) για την μεταφορά κρατικών παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών και σε μικρότερους ΟΤΑ, μετά από αίτημα του οικείου δημοτικού συμβουλίου και σχετική απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υγείας - Πρόνοιας

Βέβαια θα πρέπει να τονίσουμε στο σημείο αυτό, ότι η παραχώρηση τέτοιων αρμοδιοτήτων από το κράτος στους ΟΤΑ σχετίζεται και με υψηλό κόστος, για την κάλυψη του οποίου δεν αρκεί η επιβολή ανταποδοτικών τελών. Έτσι προκύπτει η ανάγκη χρηματοδοτικής ενίσχυσης και στήριξης από το κράτος.

2.3. Δημόσια υγεία

Σε ότι αφορά τον τομέα της δημόσιας υγείας οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ μπορούν να αναπτύσσουν δραστηριότητες:

1. για την κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των κοιμητηρίων⁷¹,
2. για την κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των δημοτικών λουτρών και αποχωρητηρίων
3. για την αδειοδότηση της ίδρυσης και της λειτουργίας όλων των καταστημάτων και επιχειρήσεων,
4. για την ανάκληση ή αφαίρεση αδειών ή σφράγιση των άνευ αδείας λειτουργούντων καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος⁷²
5. για την ρύθμιση θεμάτων καθαριότητας⁷³ και τον έλεγχο τήρησης των σχετικών διατάξεων
6. για τα αδέσποτα ζώα
7. για την δημιουργία υγειονομικών σταθμών και τον καθορισμό, (με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις), των όρων για την χρήση και την λειτουργία τους (άρθρο 37 παρ. 1α ΔΚΚ)
8. τη κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων πρόληψης, άμεσης βοήθειας και θεραπείας.
9. τον έλεγχο της τήρησης των διατάξεων που αφορούν τη λειτουργία καταστημάτων και επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος, θεάτρων, κινηματογράφων κ.α. (Υγειονομικές και Αστυνομικές Διατάξεις, ν. 2647/1998).

Αποτέλεσμα των συναφών αρμοδιοτήτων που περιγράφονται στο νέο ΔΚΚ σχετικά με θέματα δημόσιας υγείας είναι η διεκδίκηση της ευθύνης ενός μέρους των υπηρεσιών υγείας από δυναμικούς δήμους.

⁷¹ Βλέπε άρθρο 37, παρ. 1^α ΔΚΚ

⁷² Βλέπε σχετικά άρθρο 25 του ΔΚΚ

⁷³ Βλέπε άρθρο 37 παρ. 1β ΔΚΚ

2.4. Εκπαίδευση – Πολιτισμός - Αθλητισμός

Όσον αφορά την εκπαίδευση, σύμφωνα με τη νέα διατύπωση του ΔΚΚ, ο νόμος αναθέτει στους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ την ευθύνη:

1. για την ίδρυση, κατασκευή και λειτουργία σχολών διδασκαλίας μουσικής, χορού, ζωγραφικής
2. για την ίδρυση και τη λειτουργία νηπιαγωγείων
3. για την κατασκευή, επισκευή και συντήρηση σχολικών κτιρίων

Από τα παραπάνω αξίζει να σημειωθεί η νέα αρμοδιότητα για τα νηπιαγωγεία. Βέβαια απουσιάζει διάταξη για τη χρηματοδότηση των νηπιαγωγείων. Προφανώς όμως πρόκειται για νέα, δημοτικά νηπιαγωγεία, αφού δεν τίθεται ρητά θέμα μεταφοράς των κρατικών νηπιαγωγείων (τα οποία υπάγονται στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας) στους δήμους και τις κοινότητες.

Έπειτα ο νόμος αναφέρει δύο φορές⁷⁴ την ευθύνη των ΟΤΑ για “πολιτιστικά και πνευματικά κέντρα”. Επίσης περιλαμβάνει σχετική εξουσιοδότηση για την ρύθμιση της λειτουργίας τους και αναφέρει ειδικότερα:

1. τις δημοτικές βιβλιοθήκες, τα μουσεία, τις πινακοθήκες, τις φιλαρμονικές, τα θέατρα
2. την ίδρυση και λειτουργία κέντρων νεότητας καθώς και τον καθορισμό, (με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις), των όρων χρήσης και λειτουργίας τους⁷⁵
3. την επισκευή ή συντήρηση παραδοσιακών ή ιστορικών κτιρίων
4. τη συντήρηση και λειτουργία αρχαιολογικών ή ιστορικών χώρων της περιοχής σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς
5. τη μελέτη και εφαρμογή πολιτιστικών προγραμμάτων, κ.α.

Στο τομέα του αθλητισμού οι δραστηριότητες των ΟΤΑ παρουσιάζουν εντυπωσιακή αύξηση κατά την τελευταία δεκαετία. Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας (ΔΚΚ) αναφέρει τις σχετικές αρμοδιότητες για την κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία των δημοτικών χώρων άθλησης καθώς και των δημοτικών σταδίων, γυμναστηρίων και αθλητικών κέντρων ή άλλων αθλητικών εγκαταστάσεων, καθώς και την ρύθμιση των όρων για την χρήση και λειτουργία τους⁷⁶

2.5. Πολεοδομία-Στέγαση

Ο νέος ΔΚΚ συμπεριέλαβε στις αρμοδιότητες της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης:

1. την εξασφάλιση στέγης, καθώς και την καθιέρωση με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις ειδικών όρων δόμησης⁷⁷
2. την μελέτη και εκτέλεση προγραμμάτων οικιστικής και πολεοδομικής ανάπτυξης

⁷⁴ Βλέπε στοιχεία ε και θ του άρθρου 24 παρ. 1 ΔΚΚ

⁷⁵ Βλέπε άρθρο 37 παρ. 1α ΔΚΚ

⁷⁶ Βλέπε άρθρο 37 παρ. 1α ΔΚΚ

⁷⁷ Βλέπε άρθρο 37 παρ. 1^α και 1β ΔΚΚ

3. την υλοποίηση του πολεοδομικού σχεδιασμού, σύμφωνα με το εγκεκριμένο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), καθώς και τη γνωμοδότηση για προγράμματα χωροταξίας και ρυθμιστικά ή χωροταξικά ή πολεοδομικά σχέδια⁷⁸
4. τον έλεγχο της τήρησης των διατάξεων για την οικοδόμηση⁷⁹
5. τη γνωμοδότηση σχετικά με πρόταση για Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (Σ.Ο.Α.Π.), και τη μέριμνα για τη συμμετοχή των πολιτών, την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής του ΣΟΑΠ καθώς και τη σύνταξη, ανά διετία, σχετικής έκθεσης (άρθρ. 12 παρ. 4, 7, 9 ν. 2742/1999)
6. την ανάληψη πρωτοβουλίας για τη κίνηση της διαδικασίας ανάπλασης ορισμένης περιοχής. Βέβαια την ευθύνη σχετικά με τη διαδικασία ανάπλασης την έχει το ΥΠΕΧΩΔΕ, καθώς και την ευθύνη για την έγκριση της προκαταρκτικής πρότασης ανάπλασης όταν αυτή αφορά συγκεκριμένο πρωτοβάθμιο ΟΤΑ (άρθρ. 9 ν. 2508/97).

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι η πολεοδομική νομοθεσία περιλαμβάνει αρκετές ρυθμίσεις που προβλέπουν την ανάληψη αρμοδιοτήτων από τους δήμους. Συγκεκριμένα, προβλέπονται, όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι δυνατότητες των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ να προτείνουν την έγκριση ή τροποποίηση σχεδίου πόλεως, να αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία για την εκπόνηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) να γνωμοδοτούν για το ΓΠΣ και την Πολεοδομική Μελέτη (ΠΜ), ενώ ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος τους κατά την υλοποίηση της Πολεοδομικής Μελέτης με τις Πράξεις Εφαρμογής.

Πρέπει επίσης να υπογραμμισθεί ότι σε αρκετές περιπτώσεις έχουν μεταβιβασθεί με Προεδρικά Διατάγματα σε συγκεκριμένους δήμους αρμοδιότητες πολεοδομικών εφάρμογών ή τροποποιήσεων εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως, σύμφωνα και με σχετικές διατάξεις των νόμων 947/1979 και 1337/1983.

Τέλος, σήμερα με την ΥΑ 60885/4983/1990⁸⁰ «Χορήγηση αδειών οικοδομής από προέδρους κοινοτήτων», οι πρόεδροι των κοινοτήτων έχουν το δικαίωμα να εκδίδουν άδειες για τις εξής εργασίες:

1. περίφραξη ή περιτοίχιση οικοπέδων
2. επισκευές ή εσωτερικές διαρρυθμίσεις οικοδομών
3. κατασκευές βοηθητικών εγκαταστάσεων (αποθηκών, στάβλων, κλπ)
4. προσθήκες χώρων κύριας ή βοηθητικής χρήσης (δωμάτιο, λουτρό, κουζίνα, κλπ) σε απλές μονώροφες κατασκευές.

2.6. Προστασία του Περιβάλλοντος

Όπως έχει αναφερθεί και στα προηγούμενα, πολλές από τις αρμοδιότητες των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ (ύδρευση, αποχέτευση, αστικό πράσινο, διαχείριση απορριμμάτων, κλπ) σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος. Επιπρόσθετα ο ισχύων ΔΚΚ περιλαμβάνει τις εξής αρμοδιότητες:

⁷⁸ Βλέπε άρθρο 38 παρ. 1,2 και 5 του ΔΚΚ

⁷⁹ Σχετικά μπορεί να δραστηριοποιείται η δημοτική αστυνομία (άρθρο 24 παρ. 3 ΔΚΚ).

⁸⁰ Βλέπε και την τροποποιητική (ΥΑ) ΠΕΧΩΔΕ 21800/1996

1. την καθαριότητα και τη διαχείριση των απορριμμάτων. Ο νόμος υπογραμμίζει μάλιστα την ευθύνη⁸¹ των δημάρχων και κοινοταρχών για τους χώρους απορριμμάτων και την αποφυγή πρόκλησης πυρκαγιών.
2. την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, των τοπικών φυσικών πόρων και περιοχών καθώς και των ιαματικών πηγών
3. την ρύθμιση, με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις, θεμάτων προστασίας των κατοίκων από την ηχορύπανση
4. την ρύθμιση, με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις, της προστασίας των υπόγειων και επίγειων υδάτινων αποθεμάτων από την ρύπανση καθώς και την ρύθμιση, της προστασίας των θαλασσών από πηγές ξηράς⁸²
5. την αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας
6. την ίδρυση και λειτουργία δημοτικών ή κοινοτικών εργαστηρίων για τον έλεγχο των αποβλήτων και της ρύπανσης⁸³
7. την διαχείριση και καλλιέργεια των δημοτικών και κοινοτικών δασών⁸⁴
8. την γνωμοδότηση των ΟΤΑ για οποιαδήποτε διοικητική κανονιστική πράξη των κρατικών αρχών που αφορά την προστασία του περιβάλλοντος⁸⁵

Βέβαια αρκετά σημαντικές είναι και οι ρυθμίσεις για τις περιβαλλοντικές αρμοδιότητες των ΟΤΑ που βρίσκονται διάσπαρτες σε διάφορους νόμους. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε:

1. τον έλεγχο της εφαρμογής των διατάξεων για την κοινή ησυχία, την καθαριότητα και αισθητική των πόλεων (ν. 2647/1998)
2. την προστασία σπηλαίων (ν. 2647/1998)
3. τον έλεγχο της τήρησης των διατάξεων που αφορούν την αλιεία στα εσωτερικά ύδατα (λιμνοθάλασσες, λίμνες, ιχθυοτροφεία, ποταμοί) (ν. 2647/1998)
4. τον έλεγχο για την τήρηση περιβαλλοντικών όρων δραστηριοτήτων γ' κατηγορίας (σύμφωνα με την ΚΥΑ 69269/5387/90).

Επιπρόσθετα, σε περίπτωση πυρκαγιάς ή άλλης σοβαρής περιβαλλοντικής καταστροφής προβλέπεται η αναγκαστική συμμετοχή των υπηρεσιών της αυτοδιοίκησης. Έτσι, οι δήμαρχοι και οι πρόεδροι των κοινοτήτων υποχρεούνται να προσφέρουν αμέσως την συνδρομή τους για την κατάσβεση πυρκαγιάς που εκδηλώνεται σε δασικές εκτάσεις της περιοχής τους.⁸⁶ Τέλος σε περιπτώσεις μεγάλου περιβαλλοντικού κινδύνου ή καταστροφής, το δημοτικό ή κοινοτικό συμβούλιο μπορεί να επιβάλει στους κατοίκους, με ειδική απόφασή του, την προσφορά προσωπικής εργασίας⁸⁷.

⁸¹ Βλέπε άρθρο 30 ΔΚΚ

⁸² Βλέπε άρθρο 37 παρ. 1β ΔΚΚ

⁸³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι μονάδες μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που διατηρεί ο Δήμος Αθηναίων.

⁸⁴ Βλέπε άρθρο 257 ΔΚΚ

⁸⁵ Βλέπε άρθρο 38 παρ. 1 ΔΚΚ

⁸⁶ Βλέπε άρθρο 115, νόμος 1892/1990

⁸⁷ Βλέπε άρθρο 23 παρ. 1 ΔΚΚ

2.7. Μεταφορές

Οι σχετικές αρμοδιότητες των δήμων και των κοινοτήτων αφορούν:

1. τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, καθώς και την ρύθμιση θεμάτων στάθμευσης οχημάτων⁸⁸
2. τον έλεγχο τήρησης των διατάξεων που αφορούν την κυκλοφορία και την στάθμευση των οχημάτων
3. τη κατακόρυφη και οριζόντια σήμανση των δημοτικών και κοινοτικών οδών, καθώς και την αφαίρεση ή εξάλειψη οποιασδήποτε πινακίδας, αφίσας, κλπ, που δημιουργεί σύγχυση και έχει γενικά δυσμενή επίδραση στην ασφάλεια της κυκλοφορίας⁸⁹
4. τον έλεγχο σήμανσης των εργασιών που εκτελούνται στις οδούς (άρθρο 9 και 10 ΚΟΚ)
5. τον έλεγχο στάθμευσης αυτοκινήτων και την επιβολή του σχετικού διοικητικού προστίμου⁹⁰.

Από τις παραπάνω αρμοδιότητες, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει πάντως ο έλεγχος τήρησης των διατάξεων για τη κυκλοφορία και τη στάθμευση των οχημάτων. Ο ισχύων ΔΚΚ προβλέπει ρητά τη συγκρότηση ειδικής υπηρεσίας (Δημοτική Αστυνομία) για την βεβαίωση των παραβάσεων και την επιβολή κυρώσεων. Συγκεκριμένα, η βεβαίωση της παράβασης και η επιβολή κυρώσεων ρυθμίζονται στο άρθρο 45 του ν. 2218/1994. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι για την άσκηση πολλών από τις παραπάνω αρμοδιότητες πρέπει προηγουμένως να εκδοθεί προεδρικό διάταγμα σχετικά με την δημοτική αστυνομία.

Θα πρέπει τέλος να επισημανθεί η προβλεπόμενη⁹¹ αρμοδιότητα εποπτείας του ΥΠΕΧΩΔΕ (Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων) για θέματα κυκλοφοριακής σήμανσης καθώς και η δυνατότητα που παρέχει η ίδια διάταξη στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ να ακυρώνει αποφάσεις των ΟΤΑ που δεν είναι σύμφωνες με τις οδηγίες της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Έργων (άρθρ. 10 παρ. 2 ΚΟΚ).

2.8. Τοπική Οικονομία

Δεδομένου ότι οι ΟΤΑ γνωρίζουν και εκπροσωπούν καλύτερα τα συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας, τους παρέχεται η δυνατότητα από τη σχετική νομοθεσία να υποστηρίζουν ή να αποκλείουν δραστηριότητες που συχνά έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην τοπική οικονομία και κοινωνία.

Αυτού του είδους οι δραστηριότητες οι οποίες ως προς την ανάληψη τους διαφέρουν μεταξύ των Δήμων σχετίζονται, βεβαίως, και με το επίπεδο ανάπτυξης και οργάνωσης των ΟΤΑ, και συνίστανται σε αρμοδιότητες ρύθμισης, αδειοδότησης αλλά και ελέγχου τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων.

⁸⁸ Βλέπε άρθρο 37 παρ. 1β ΔΚΚ

⁸⁹ Βλέπε άρθρο 10 παρ. 2,9 του ΚΟΚ

⁹⁰ Βλέπε αντίστοιχα ν. 2647/1998 και ν. 2696/1999

⁹¹ Βλέπε άρθρο 10 παρ. 1 ΚΟΚ

Συγκεκριμένα πρόκειται:

1. για τον καθορισμό, με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις, των όρων λειτουργίας των δημοτικών και κοινοτικών αγορών και των τόπων αγορών καθώς και των εμποροπανηγύρεων⁹².
2. για τον καθορισμό, με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις, των όρων για την χρήση και λειτουργία δημοτικών θέρετρων και τουριστικών εγκαταστάσεων
3. για τον καθορισμό, με κανονιστική απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, των όρων, των προϋποθέσεων και κάθε άλλη απαραίτητη λεπτομέρεια για τη διενέργεια κατά τις Κυριακές παζαριού στους χώρους ευθύνης τους⁹³
4. για τον καθορισμό, με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις, των όρων λειτουργίας των ψυχαγωγικών παιδιών, των θεάτρων, των κινηματογράφων και παρεμφερών επιχειρήσεων, των νυκτερινών κέντρων, των μπαρ και των συναφών καταστημάτων⁹⁴
5. τον προσδιορισμό του χώρου λειτουργίας των λαϊκών αγορών καθώς και τον έλεγχο της τήρησης των διατάξεων που αφορούν το υπαίθριο εμπόριο και τις λαϊκές αγορές⁹⁵
6. τον έλεγχο επιχειρήσεων τουριστικού ενδιαφέροντος, σχετικά με την εφαρμογή της τουριστικής νομοθεσίας (ν. 2647/1998)
7. την εφαρμογή διατάξεων που αφορούν τους χώρους εγκατάστασης πλανόδιων νομάδων (ν. 2647/1998)

Επίσης, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις οι δήμοι και οι κοινότητες χορηγούν άδειες:

- ❖ μικροπωλητών
- ❖ λειτουργίας κυλικείων σε κοινόχρηστους χώρους (άλση, κήπους, κλπ)
- ❖ εγκατάστασης και λειτουργίας θεάτρων, κινηματογράφων και παρεμφερών επιχειρήσεων που προβλέπονται από τους Α.Ν. 445/1937 και 446/1937
- ❖ συμμετοχής επαγγελματιών σε παζάρι που μπορεί να διενεργείται κατά τις Κυριακές σε προκαθορισμένους χώρους ευθύνης των ΟΤΑ (άρθρο 31 ΔΚΚ).
- ❖ διαφήμισης σε χώρους όπου επιτρέπεται η πραγματοποίηση διαφήμισης και την τοποθέτηση διαφημιστικών κατασκευών-πλαισίων
- ❖ βοσκής για εγκατάσταση κτηνοτρόφων σε δημοτικούς ή κοινοτικούς βοσκήσιμους τόπους, κ.α.

Από τις αρμοδιότητες ελέγχου σε τοπικές οικονομικές δραστηριότητες αξίζει να αναφερθούν:

1. έλεγχος της τήρησης των διατάξεων που αφορούν τη λειτουργία των πάσης φύσεως επιτηδευμάτων και επαγγελμάτων⁹⁶
2. η ανάκληση ή αφαίρεση αδειών ή σφράγιση των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος⁹⁷
3. η εκτέλεση των διοικητικών πράξεων και το κλείσιμο των άνευ αδείας λειτουργούντων καταστημάτων και επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος⁹⁸

⁹² Βλέπε άρθρο 37 παρ. 1 ΔΚΚ

⁹³ Βλέπε άρθρο 31 παρ. 1 ΔΚΚ

⁹⁴ Βλέπε άρθρο 37, παρ. 1γ ΔΚΚ

⁹⁵ Βλέπε άρθρο 24, παρ 1^α ΔΚΚ

⁹⁶ Βλέπε άρθρο 24 παρ. 1ιστ ΔΚΚ

⁹⁷ Βλέπε άρθρο 25 παρ. 2 ΔΚΚ

4. η αφαίρεση ή ανάκληση αδειών ή τη διενέργεια τακτικών ή έκτακτων επιθεωρήσεων ή το κλείσιμο των επιχειρήσεων κινηματογράφων, θεάτρων ή άλλων παρεμφερών εγκαταστάσεων καθώς και επιχειρήσεων ψυχαγωγικών παιδιών⁹⁹

Στο πλαίσιο της αναπτυξιακής τους αποστολής, οι ΟΤΑ εξουσιοδοτούνται από το νομοθέτη να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της περιοχής τους. Έτσι, με βάση πάντα τον ισχύον ΔΚΚ, αρμοδιότητες των δήμων και των κοινοτήτων είναι:

1. η αξιοποίηση και εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών πόρων και περιοχών, των ιαματικών πηγών και των ήπιων μορφών ενέργειας
2. η διαχείριση της δημοτικής ή κοινοτικής περιουσίας
3. τη μελέτη, εκτέλεση και εκμετάλλευση βιοτεχνικών κέντρων και κτιρίων στις ειδικές βιοτεχνικές και βιομήχανικές ζώνες που καθορίζονται στα πλαίσια του χωροταξικού σχεδιασμού
4. τη δημιουργία θέρετρων και τουριστικών εγκαταστάσεων καθώς και ο καθορισμός, με τοπικές κανονιστικές αποφάσεις, των όρων για την χρήση και την λειτουργία τους
5. τη δημιουργία δημοτικών επιχειρήσεων με σκοπό τη δημιουργία εσόδων ή την οικονομική εκμετάλλευση έργων που εξυπηρετούν το κοινό¹⁰⁰

2.9. Διοικητική Υποστήριξη

Εκτός των άλλων οι ΟΤΑ είναι υπεύθυνοι και για τη διεκπεραίωση διοικητικών υποθέσεων. Από τα καθήκοντα που διεκπεραιώνουν οι ΟΤΑ για λογαριασμό του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων αξίζει να αναφερθούν:

1. η χορήγηση διάφορων πιστοποιητικών (λ.χ., πιστοποιητικό οικογενειακής καταστάσεως κλπ)
2. η χορήγηση άδειας γάμου και η τέλεση πολιτικού γάμου¹⁰¹
3. η τήρηση του Μητρώου αρρένων για τα στρατολογικά¹⁰²
4. η προετοιμασία των εκλογικών καταλόγων και η διενέργεια των Ευρωπαϊκών, Βουλευτικών, Νομαρχιακών, Δημοτικών και Κοινοτικών εκλογών¹⁰³
5. η επικύρωση φωτοαντιγράφου από έγγραφο άλλων υπηρεσιών¹⁰⁴, καθώς και τη βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής σε έγγραφο με το οποίο δίνεται δικαστική πληρεξουσιότητα κ.α.

Όπως προκύπτει από την ανάλυση που προηγήθηκε οι Δήμοι με βάση τον ισχύον ΔΚΚ και τις «εξουσίες» που τους έχουν ανατεθεί έχουν τη δυνατότητα να δραστηριοποιούνται σε ένα ευρύτατο πεδίο, να αναλαμβάνουν δράσεις και να προχωρούν σε ενέργειες προς όφελος των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών.

⁹⁸ Βλέπε άρθρο 25 παρ. 4 ΔΚΚ

⁹⁹ Βλέπε άρθρο 25 παρ. 7 ΔΚΚ

¹⁰⁰ Βλέπε άρθρο 277 παρ. 1 ΔΚΚ

¹⁰¹ Βλέπε σχετικά Π.Δ. 391/1982

¹⁰² Βλέπε ν. 1763/1988

¹⁰³ Βλέπε Π.Δ. 92/1994

¹⁰⁴ Βλέπε άρθρο 14 παρ. 3 ν. 1599/1986

3. Οι Πόροι των ΟΤΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 217 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (ΔΚΚ), τα έσοδα των Δήμων και Κοινοτήτων διακρίνονται σε τακτικά και έκτακτα:

Τα τακτικά έσοδα προέρχονται από:

- α) θεσμοθετημένους υπέρ αυτών πόρους (ΚΑΠ)
- β) από τα εισοδήματα της κινητής και ακίνητης περιουσίας
- γ) από ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα
- δ) από φόρους, τέλη, δικαιώματα και εισφορές

Τα έκτακτα προέρχονται:

- α) από δάνεια, δωρεές, κληροδοτήματα και κληρονομίες
- β) από εκποίηση περιουσιακών στοιχείων και
- γ) από κάθε άλλη πηγή

Οι ΟΤΑ έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν διάφορα τέλη και φόρους σε τοπικό επίπεδο, τα οποία επιβάλλονται και εισπράττονται με δική τους πρωτοβουλία και ευθύνη και προορίζονται για την εκτέλεση έργων σε τοπικό επίπεδο. Τα έσοδα που προέρχονται από τα δημοτικά τέλη έχουν φτάσει σε σημαντικό ύψος τον τελευταίο καιρό. Τέτοια είναι τα τέλη καθαριότητας, ύδρευσης, αποχέτευσης, διαφήμισης, στάθμευσης οχημάτων, παραμονής παρεπιδημούντων κ.α. Τα δικαιώματα¹⁰⁵ αφορούν σταθμικά και μετρικά δικαιώματα, δικαιώματα χρήσης δημοτικών αγορών, δικαιώματα χρήσης σφαγείων κ.α. Τέλος οι εισφορές, το ύψος των οποίων καθορίζεται από τους ΟΤΑ αφορούν την εισφορά σε χρήμα λόγω ένταξης στο σχέδιο πόλης, εισφορά ιδιοκτησιών κλπ.

Επιπλέον τα τακτικά και έκτακτα έσοδα των ΟΤΑ α' βαθμού, εκτός από τους ΚΑΠ συμπληρώνονται από:

- Τις κρατικές ενισχύσεις και επιχορηγήσεις
- Το ΕΠΤΑ
- Το δημόσιο δανεισμό

3.1. Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (ΚΑΠ)

Σύμφωνα με διάφορους νόμους, κυριότεροι από τους οποίους είναι ο 1828/1989 και ο 2503/1997, παρέχεται η δυνατότητα χρηματοδότησης των ΟΤΑ από τους ΚΑΠ, το ύψος των οποίων ορίζεται ρητά και δεν επηρεάζεται κάθε φορά από τη βούληση της κεντρικής διοίκησης. Έτσι οι ΚΑΠ των ΟΤΑ προέρχονται από τα παρακάτω έσοδα¹⁰⁶:

- 3% των φόρων μεταβίβασης ακινήτων
- 50% των τελών κυκλοφορίας αυτοκινήτων
- 20% των καθαρών εσόδων του φόρου εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων και

¹⁰⁵ Βλέπε σχετικά Π.Δ. 20/10/58

¹⁰⁶ Βλέπε Ν. Τάτσος: Οι κρατικές επιχορηγήσεις προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ΕΕΤΑΑ, Επιστημονικές Μελέτες 2, Αθήνα 1998

- 20% του φόρου που εισπράττεται από τους φόρους καταθέσεων.

Η κατανομή των ΚΑΠ γίνεται με κριτήρια που καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών, ύστερα από πρόταση της ΚΕΔΚΕ. Βέβαια το κυριότερο κριτήριο που ισχύει για την κατανομή των ΚΑΠ είναι το πληθυσμιακό. Όμως πέραν αυτού έχουν καθιερωθεί επιπλέον κριτήρια όπως το μήκος και η βατότητα του οδικού δικτύου, ο ορεινός, πεδινός ή νησιωτικός χαρακτήρας των ΟΤΑ, το μήκος των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης, οι κλιματολογικές συνθήκες κ.α.

3.2. Κρατικές ενισχύσεις και επιχορηγήσεις

Το 1912 θεσπίστηκε για πρώτη φορά η ετήσια τακτική κρατική επιχορήγηση από Κρατικό Προϋπολογισμό. Το σύστημα των επιχορηγήσεων ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει μέχρι σήμερα. Στόχος των επιχορηγήσεων ήταν να ενισχυθούν ουσιαστικά οι ΟΤΑ, οι οποίοι είχαν χαμηλή φορολογική δυνατότητα.

Πέραν των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων λοιπόν οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ ενισχύονται με κονδύλια (επιχορηγήσεις), οι οποίες αφορούν κυρίως:

- επιχορηγήσεις για αναπτυξιακούς σκοπούς, σε Δήμους που εκτελούν αναπτυξιακά προγράμματα,
- επιχορηγήσεις για την αναπλήρωση των εσόδων που απωλέσθηκαν λόγω κατάργησης των τελών ύδρευσης,
- οικονομική ενίσχυση των δήμων που δημιουργήθηκαν από τη συνένωση των ΟΤΑ,
- οικονομική ενίσχυση απόρων κοινοτήτων.

Επιπρόσθετα οι επιχορηγήσεις διακρίνονται σε τακτικές και έκτακτες, καθώς και σε γενικές και ειδικές. Οι ΟΤΑ μπορούν να διαθέτουν τις γενικές επιχορηγήσεις κατά τον τρόπο που επιθυμούν, σε αντίθεση με τις ειδικές, οι οποίες διατίθενται για τη χρηματοδότηση συγκεκριμένων τομέων ή δραστηριοτήτων. Τέλος οι τακτικές επιχορηγήσεις μπορεί να είναι διαφόρων κατηγοριών, ενώ οι έκτακτες δίνονται περιστασιακά και δεν αποτελούν σταθερή πηγή εσόδων των ΟΤΑ.

3.3. Το ΕΠΤΑ

Το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελεί το χρηματοδοτικό μέσο για την υλοποίηση του προγράμματος «Ι. Καποδίστριας», όπως προβλέπεται από το άρθρο 13 αυτού. Κύριος στόχος του ΕΠΤΑ είναι η δημιουργία ισχυρών και βιώσιμων πρωτοβάθμιων ΟΤΑ. Αναλυτικά στοιχεία για το ΕΠΤΑ παρατέθηκαν στην παράγραφο 2.5. της Β Θεματικής Ενότητας.

3.4. Δημόσιος δανεισμός

Δεδομένου ότι οι δυνατότητες χρηματοδότησης των δαπανών της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι σχετικά περιορισμένες (ανεπαρκή φορολογικά έσοδα, χαμηλές κρατικές επιχορηγήσεις, περιορισμοί στο ύψος των δημοτικών τελών, περιορισμένες δυνατότητες πρόσβασης στην κεφαλαιαγορά κ.α.) αρκετά συχνά οι ΟΤΑ καταφεύγουν στο δανεισμό για την κάλυψη των δαπανών τους.

Οι ΟΤΑ μπορούν να δανειοδοτηθούν είτε από το εσωτερικό, είτε από το εξωτερικό. Πιο συγκεκριμένα πηγές εσωτερικού δανεισμού αποτελούν:

1. το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (ΤΠΔ)
2. το Υπουργείο Εσωτερικών
3. από τον ΠΔΕ
4. από άλλους πιστωτικούς οργανισμούς (ΑΤΕ, Εμπορική τράπεζα κ.α.)

3.4.1. Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (ΤΠΔ)

Το ΤΠΔ ιδρύθηκε το 1919, αποτελεί ΝΠΔΔ και υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών. Μέχρι πριν από λίγα χρόνια στους σκοπούς του περιλαμβάνονταν η φύλαξη και διαχείριση κάθε μορφής παρακαταθηκών και κεφαλαίων ΝΠΔΔ και η παροχή δανείων, όμως τελευταία ρυθμίζει και θέματα που αφορούν ειδικά την παροχή δανείων προς τους ΟΤΑ¹⁰⁷. Έτσι το ΤΠΔ μπορεί να χορηγεί δάνεια στους ΟΤΑ, σε δημοτικές επιχειρήσεις, σε ΝΠΔΔ, δημόσιους οργανισμούς και επιχειρήσεις κ.α. Το ύψος των δανείων μπορεί να καλύπτει μέχρι και το 100% του προϋπολογισμού των προγραμμάτων για τα οποία χορηγούνται, ενώ το επιτόκιο και η διάρκεια των δανείων εξαρτώνται από τις δραστηριότητες που πρόκειται να χρηματοδοτηθούν. Τα δάνεια προς τους ΟΤΑ δίνονται για την εκτέλεση έργων κοινής ωφελείας, για προμήθεια εξοπλισμού, για την εκπόνηση μελετών κ.α.

3.4.2. Το Υπουργείο Εσωτερικών

Το Υπουργείο Εσωτερικών έχει τη δυνατότητα να χορηγεί άτοκα δάνεια¹⁰⁸ σε ΟΤΑ με πληθυσμό μέχρι 20.000 κατοίκους και σε όλες τις κοινότητες ανεξάρτητα από τον αριθμό των κατοίκων τους για την εκτέλεση έργων κοινής ωφελείας, με προτεραιότητα συνήθως στα έργα ύδρευσης. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση του δανείου είναι η υποβολή μελέτης ή προμελέτης του έργου.

3.4.3. Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Τα δάνεια προς τους ΟΤΑ χορηγούνται από τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων μέσω των νομαρχιακών ταμείων. Σκοπός της δανειοδότησης είναι η εκτέλεση κοινωφελών έργων και συνήθως υπάρχει παράλληλη επιχορήγηση ή/και δανειοδότηση του κόστους του έργου από τις Δημόσιες Επενδύσεις. Η χρηματοδότηση των ΟΤΑ μέσα από το ΠΔΕ περιγράφεται αναλυτικά και στο κεφάλαιο 3 της Β Θεματικής Ενότητας.

3.4.4. Άλλοι πιστωτικοί φορείς

Ο πιο συνηθισμένος πιστωτικός φορέας στον οποίο καταλήγουν οι ΟΤΑ για δανειοδότηση είναι η Αγροτική Τράπεζα, μολονότι η ΑΤΕ είναι επιφυλακτική απέναντι στους ΟΤΑ και τους χορηγεί δάνεια αφού πρώτα ελέγξει ότι έχουν εξαντληθεί όλα τα περιθώρια δανειοδότησης τους από άλλους φορείς. Επίσης η εμπορική τράπεζα προχώρησε στη δημιουργία της Δ/σης Δημοσίου στην οποία

¹⁰⁷ Βλέπε Π.Δ. 256/1984

¹⁰⁸ Βλέπε Κ. Αθανασόπουλος: Περιφερειακή Διοίκηση & Τοπική Αυτοδιοίκηση, Γ' έκδοση, Αθήνα 1995

υπάγεται και η δανειοδότηση των ΟΤΑ και των επιχειρήσεων που συστήνονται από αυτούς.

Σε περίπτωση εκτέλεσης μεγάλων έργων οι ΟΤΑ μπορούν να δανειοδοτηθούν και από πηγές του εξωτερικού, με τη μεσολάβηση του υπουργείου Εσωτερικών. Επίσης οι ΟΤΑ μπορούν να χρηματοδοτηθούν ή/και να δανειοδοτηθούν από όλες τις χρηματοδοτικές πηγές και τα ταμεία της Ε.Ε.

Πιο αναλυτικά οι οργανισμοί από τους οποίους μπορούν να δανειοδοτηθούν οι ΟΤΑ είναι:

1. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Στη χώρα μας η δανειοδότηση των ΟΤΑ από την ΕΤΕ γίνεται με εγγυητή το ΥΠΕΘΟ.
2. Από χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς του εξωτερικού (European Investment Bank, International Investment Bank κ.α.),
3. Από τα διαρθρωτικά ταμεία της Κοινότητας ή/και από τις Κοινοτικές δράσεις, προγράμματα και πρωτοβουλίες (λήψη χρηματοδότησης).

3.5. Παρακολούθηση των οικονομικών των ΟΤΑ

Από το 2000 τα Υπουργεία Οικονομικών και ΥΠΕΣΔΔΑ εισήγαγαν ορισμένες σημαντικές αλλαγές στον τρόπο παρακολούθησης των οικονομικών των ΟΤΑ που αφορούσαν:

- τη δημιουργία ταμιακής υπηρεσίας σε όλους τους ΟΤΑ με πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους¹⁰⁹ και προαιρετικά τη συγκρότηση της και από τους υπόλοιπους Δήμους
- τη δημοσίευση των προϋπολογισμών και των απολογισμών των ΟΤΑ
- τη δημιουργία από το ΥΠΕΣΔΔΑ βάσης δεδομένων για την παρακολούθηση και εξέλιξη της οικονομικής κατάστασης των ΟΤΑ,
- τη διενέργεια τακτικών και έκτακτων διαχειριστικών ελέγχων¹¹⁰ σε όλους τους ΟΤΑ της χώρας

3.6. Διαπιστώσεις από την υπάρχουσα κατάσταση

Από την ανάλυση αυτή θα μπορούσαμε να πούμε ότι η οικονομική αυτοτέλεια των ΟΤΑ είναι περιορισμένη, αν λάβουμε υπόψη τις αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί. Έτσι ακόμα και σήμερα ελέγχονται κεντρικά σε ότι αφορά τα οικονομικά τους και την κατανομή πόρων και περιορίζονται σημαντικά οι δυνατότητες τους για προγραμματισμό και ανάληψη σοβαρών επενδυτικών σχεδίων.

Το οικονομικό πρόβλημα της ελληνικής τοπικής αυτοδιοίκησης προέρχεται από μια άνιση εις βάρος των ΟΤΑ ανταγωνιστική σχέση με την κεντρική διοίκηση για την απόσπαση περισσότερων πόρων. Εξαιτίας της αναβάθμισης του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης η κεντρική διοίκηση φαίνεται να εντείνει τις προσπάθειες διατήρησης των εξουσιών της καθώς και την άσκηση ελέγχου στην τοπική αυτοδιοίκηση.

¹⁰⁹ Βλέπε σχετικά ν. 2503/1997

¹¹⁰ Ο έλεγχος των προϋπολογισμών γίνεται κατ' αρχήν με την εξέταση όλων των πράξεων των ΟΤΑ (άρθρα 117, 118 ΔΚΚ) και επιπλέον ελέγχονται καταστατικά οι απολογισμοί τους από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Έτσι, ο απεγκλωβισμός και η οικονομική ανεξαρτησία των ελληνικών ΟΤΑ αποτελεί θέμα άμεσης προτεραιότητας. Στην ελληνική επικράτεια υπάρχουν πολλοί Δήμοι οι οποίοι λόγω μεγέθους έχουν περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες και «αδυνατούν» να προσφέρουν στους δημότες τους τα βασικά τοπικά αγαθά. Για να μπορέσουν αυτοί οι ΟΤΑ να ανταπεξέλθουν στις σύγχρονες συνθήκες θα πρέπει να σχεδιασθεί ένα σύστημα τέτοιο που να συνδυάζει την ανάπτυξη των ιδίων πόρων τους μέσα από την επιβράβευση της τοπικής πρωτοβουλίας και προσπάθειας.

Επιπλέον, πολλοί τοπικοί φορείς ομολογούν την άγνοια τους για τις δραστηριότητες που αναπτύσσει η Κοινότητα σε θέματα που τους αφορούν άμεσα. Συνεπώς θα πρέπει να σχεδιασθεί ένας τρόπος ενημέρωσης για τις δυνατότητες χρηματοδότησης τους από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Συνοψίζοντας, σε ότι αφορά την οργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης επισημαίνεται ότι από τη δεκαετία του '80 έως και σήμερα αναδύθηκαν και αναπτύχθηκαν στον αντίποδα των προηγούμενων θεωρητικών προσεγγίσεων και διοικητικών εφαρμογών διάφορα θεωρητικά και διοικητικά σχήματα και άρχισαν σιγά σιγά να κυριαρχούν και να «ωριμάζουν» οι ιδέες για τη σημασία της ενδογενούς ανάπτυξης και της αναβάθμισης του ρόλου της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης σε ζητήματα οργάνωσης και προγραμματισμού σε τοπικό επίπεδο.

Παρά τη μέχρι τότε βελτίωση του ελληνικού θεσμικού πλαισίου σε ζητήματα σταδιακής εκχώρησης αρμοδιοτήτων και προγραμματισμού, η έννοια των ολοκληρωμένων παρεμβάσεων έγινε για πρώτη φορά γνωστή από τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με αφετηρία τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ). Τότε για πρώτη φορά εισήχθη η λογική του συντονισμού των μέτρων και των παρεμβάσεων για την επίτευξη των στόχων ανάπτυξης μιας περιοχής, έναντι των ποικίλων και διάσπαρτων ενεργειών που γίνονταν έως τότε. Τα ΜΟΠ διαδέχονται τα ΣΠΑ τα οποία στη συνέχεια ενσωματώθηκαν στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (Α', Β' & Γ'), τα οποία με τη σειρά τους επιβάλλουν την ευρύτερη θεώρηση των τοπικών προβλημάτων και την τεκμηρίωση της ανάλογης θετικής επίδρασης των προτεινόμενων προς χρηματοδότηση έργων και μελετών. Σημαντικά ποσά και ενισχύσεις για την τοπική αυτοδιοίκηση δόθηκαν μέσα από τα ΕΑΠΤΑ Ι & ΙΙ και εξακολουθούν να δίνονται στην παρούσα συγκυρία μέσα από το Ταμείο Συνοχής, τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, και άλλα χρηματοδοτικά μέσα.

Βέβαια αυτές οι εξαιρετικά σημαντικές ενισχύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπεδείκνυν την ανάγκη συνένωσης – συνεργασίας περισσότερων ΟΤΑ και τη δημιουργία ευέλικτων και βιώσιμων διοικητικών μονάδων προκειμένου να υπάρξουν οι αντικειμενικές και υποκειμενικές προϋποθέσεις κατάρτισης και υποβολής προτάσεων αναπτυξιακού χαρακτήρα και της εξασφάλισης της χρηματοδότησης τους.

Κατόπιν αυτών και με δεδομένη την πολυδιάσπαση της Πρωτοβάθμιας Αυτοδιοίκησης σε μικρούς – μη βιώσιμους ΟΤΑ οι θεσμικές αλλαγές μετά κυρίως το 1986 στόχευαν ακριβώς να δημιουργήσουν ισχυρές διοικητικές μονάδες μέσα από την ένωση τους (προεραϊτική αρχικά, υποχρεωτική αργότερα) και την ανάπτυξη μορφών συνεργασίας μεταξύ τους, ώστε να είναι σε θέση να διεκδικήσουν τη συμμετοχή τους σε διάφορα προγράμματα και να προωθήσουν έργα και δραστηριότητες προς χρηματοδότηση από ανώτερες βαθμίδες διοίκησης (νομαρχιακό, περιφερειακό, εθνικό επίπεδο).

Σήμερα, η εφαρμογή του προγράμματος «Ι. Καποδίστριας» (ν.2539/1997) θέτει τις βάσεις για τη διαμόρφωση νέων δεδομένων σε ότι αφορά τον τρόπο με τον οποίο συμμετέχουν οι Δήμοι στον αναπτυξιακό προγραμματισμό και στην ιεράρχηση και αντιμετώπιση των προβλημάτων τους. Όμως μια σειρά από προβλήματα και οργανωτικές αδυναμίες, όπως η άσκοπη δαπάνη των πόρων σε αλλότριους σκοπούς, η υπολειτουργία των Τεχνικών Υπηρεσιών λόγω έλλειψης αξιόλογων και ειδικευμένων στελεχών, η εξυπηρέτηση πελατειακών σχέσεων, η διασπορά αρμοδιοτήτων σε πολλούς φορείς, η απουσία πληροφοριακών συστημάτων κ.α στέκεται την παρούσα χρονική συγκυρία εμπόδιο στην επιτυχία αυτού του θεσμού. Σήμερα λοιπόν, δύο

χρόνια μετά την εφαρμογή του προγράμματος, άτυπες πληροφορίες θέλουν το ΥΠΕΣΔΔΑ να σχεδιάζει αλλαγές που στοχεύουν στη βελτίωση του προγράμματος, εφόσον πολλοί «καποδιστριακοί δήμοι» αντιμετωπίζουν προβλήματα βιωσιμότητας και οργάνωσης.

Ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα είναι και η οργάνωση του χωρικού σχεδιασμού σε επίπεδο νέων Δήμων. Είναι σημαντικό όχι μόνο επειδή είναι σαφώς ιεραρχημένος «εκ των άνω», αλλά κυρίως επειδή δεν εναρμονίζεται με τα έργα και τις δράσεις των αναπτυξιακών προγραμμάτων με αποτέλεσμα οι παρεμβάσεις να χωροθετούνται τυχαία σε σχέση με την ένταση των προβλημάτων, τον πληθυσμό, τις δυνατότητες και τα προβλήματα κάθε γεωγραφικής περιοχής σε τοπικό ή υπερτοπικό επίπεδο.

Το ζήτημα του ορθού προγραμματισμού, η ευθύνη του σχεδιασμού, η επιλογή των τομεακών ή χωρικών προτεραιοτήτων και τελικώς η λήψη αποφάσεων προκύπτει εξαιρετικά σημαντικό δεδομένου ότι οι νέοι Δήμοι δύνανται να ασκήσουν ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων και να υλοποιήσουν έργα και δραστηριότητες σε όλους τους τομείς, υπό τον περιορισμό των συγκεκριμένων ή/και εξαιρετικά περιορισμένων πόρων.

Ολοκληρώνοντας, κρίνεται σκόπιμη μία συγκεντρωτική απεικόνιση των δραστηριοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης σε χωροταξικά και πολεοδομικά ζητήματα και σε θέματα αναπτυξιακού προγραμματισμού καθώς και για τις πηγές χρηματοδότησης της στην παρούσα συγκυρία.

ΟΤΑ Α' Βαθμού	
<u>Αναπτυξιακός Προγραμματισμός</u>	- κατάρτιση Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΤΑΠ) - κατάρτιση Τεχνικού Προγράμματος - σύναψη Προγραμματικών Συμβάσεων με το Δημόσιο ή φορείς του δημοσίου τομέα - ίδρυση ή/και συμμετοχή σε Αναπτυξιακές Εταιρείες - διατύπωση προτάσεων για ένταξη έργων στο νομαρχιακό ή στο περιφερειακό πρόγραμμα - χρηματοδότηση τοπικών έργων από ίδιους πόρους ή άλλες πηγές.
<u>Χωρικός - Πολεοδομικός Σχεδιασμός</u>	- γνωμοδότηση για το Σχέδιο Χωρικής & Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) - εκκίνηση της διαδικασίας εκπόνησης Πολεοδομικής Μελέτης και γνωμοδότηση για την τελική έγκριση της - εκκίνηση της διαδικασίας και γνωμοδότηση για τον καθορισμό μιας περιοχής ως ΖΕΠ ή ΖΑΑ - εκκίνηση της διαδικασίας ανάπλασης μιας περιοχής
<u>Πηγές Χρηματοδότησης</u>	- από ίδιους πόρους - από κρατικές επιχορηγήσεις - από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) - από το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης - από δημόσιο δανεισμό - από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - από τα ΚΠΣ (μέσω των περιφερειακών αρχών) - από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες (μέσω κεντρικών υπηρεσιών) - από καινοτόμες δράσεις ή πιλοτικά προγράμματα της Κοινότητας (απευθείας επαφή).

Πολύ συνοπτικά, οι σημερινοί πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ έχουν τη δυνατότητα κατάρτισης ΤΑΠ και τη δυνατότητα συμμετοχής – γνωμοδότησης στο ΣΧΟΟΑΠ της περιοχής τους. Όσον αφορά δε τις λοιπές παρεμβάσεις και αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί, κυρίως δρουν ως εντολοδόχοι του κράτους.

Οι πηγές χρηματοδότησης τους στην παρούσα συγκυρία είναι κυρίως το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΠΤΑ) καθώς επίσης και κονδύλια από το Γ' ΚΠΣ, το Ταμείο Συνοχής και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Σημαντική τέλος είναι η ενίσχυση και από το ΠΔΕ. Η ικανοποιητική διαχείριση των πόρων κυρίως από κεφάλαια που εισρέουν από την Κοινότητα εναπόκειται στην οργάνωση των τοπικών αρχών, στη διαπραγματευτική ικανότητα των τοπικών φορέων, καθώς και στη δυνατότητα τους να καταρτίζουν προγράμματα στα πλαίσια ενός γενικότερου ορθολογικού προγραμματισμού και σχεδιασμού.

Σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν, οι θεσμικές αλλαγές των τελευταίων καιρών στόχευαν να αφήσουν πεδίο δράσης και πρωτοβουλίας στην τοπική αυτοδιοίκηση και να αποδώσουν στο κράτος το ρόλο του συντονιστή και όχι του απόλυτου εξουσιαστή.

Από την άλλη όμως η κεντρική εξουσία φαίνεται να αποφεύγει επιμελώς να αποδώσει μέρος της οικονομικής της εξουσίας στις περιφερειακές αρχές και να καθιερώσει την οικονομική αδυναμία έστω της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης παρά τη νομοθετημένη δυνατότητα της (με το ν. 2218/94) να μπορεί να χειρίζεται τα οικονομικά της. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συνέχιση της χειραγώγησης και τον συνεχή ασφυκτικό οικονομικό έλεγχο της τοπικής αυτοδιοίκησης, γεγονός το οποίο της στερεί το δικαίωμα να ενισχύσει την αυτοτέλεια της, την παρουσία της και τη λειτουργία της στο διοικητικό – προγραμματικό επίπεδο του νέου Δήμου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Α. Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ¹

1. Φυσικό περιβάλλον

Ο νομός Ηρακλείου χωρίζεται από τους όμορους νομούς του ανατολικά και δυτικά από τους ορεινούς όγκους της Δίκτης και της Ίδης, ενώ ημιορεινές προεκτάσεις των δύο αυτών οροσειρών χωρίζουν το βόρειο με το νότιο τμήμα του νομού, όπου υπάρχουν δυο πεδιάδες: η πεδιάδα του Ηρακλείου στο βόρειο τμήμα και η μεγάλη πεδιάδα της Μεσσαράς νότια.

Στην ευρύτερη περιοχή του νομού υπάρχουν διάφοροι αξιόλογοι φυσικοί σχηματισμοί όπως το όρος Γιούχτα, το δάσος Ρούβα, το πευκόδασος Κουδουμά, το φαράγγι της Άρβης, τα Μάταλα κ.α. Στο πλαίσιο της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, στο νομό Ηρακλείου έχουν οριοθετηθεί εννέα περιοχές εξαιρετικής αισθητικής και οικολογικής σημασίας υποψήφιες για ένταξη στο πανευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών «Natura 2000», καθώς επίσης και 14 περιοχές Corine.

Τα προβλήματα του φυσικού περιβάλλοντος στο νομό συνίστανται:

- ✧ Στην αστική και τουριστική ανάπτυξη της βόρειας ζώνης με συνέπεια αυξημένες απαιτήσεις σε γη και υποδομές
- ✧ Στη συνύπαρξη οικολογικά ευαίσθητων περιοχών και κτηνοτροφικών ζωνών στο νότιο τμήμα.

2. Πληθυσμιακά – Δημογραφικά Δεδομένα

Ο νομός Ηρακλείου είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση και πληθυσμός νομός της Κρήτης. Καταλαμβάνει 2.641 τ.χλμ και έχει πληθυσμό 264.906 κατοίκους με βάση την απογραφή του 1991. Η πόλη του Ηρακλείου είναι η μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης, βρίσκεται στα βόρεια παράλια του νομού και είναι πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού και έδρα του Δήμου. Αριθμεί 120.563 κατοίκους (απογραφή 1991). Ως σπουδαίο εμπορικό λιμάνι, βιομηχανικό και τουριστικό κέντρο διαπεριφερειακής εμβέλειας αποτελεί τη σημαντικότερη πόλη του νησιού.

Για τις πληθυσμιακές εξελίξεις σε επίπεδο περιφέρειας, νομού και Δήμου χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας 1 που ακολουθεί.

Πίνακας 1. Εξέλιξη πληθυσμού και έκταση σε επίπεδο Δήμου, ΠΣ, Νομού και Περιφέρειας

	Πληθ. 1981	%	Πληθ. 1991	%	Μτβ '81-'91 %	Έκταση
Α. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	106.281	21,2	120.563	22,3	13,44	108,8
Π.Σ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	120.385	24,0	140.034	25,9	16,32	220,7
Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	243.764	48,5	264.906	49,1	8,67	2.641,20
ΚΡΗΤΗ	502.165	100	540.054	100	7,55	8.336,20

Πηγή: Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Κρήτης, Φάση Α' Διάγνωση - Προοπτικές, τεύχος 1

¹ Τα στατιστικά στοιχεία του παρόντος κεφαλαίου, προέκυψαν από:

α)το Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Κρήτης- Γραφείο Μελετών: Ράνια Κλουτσινιώτη, 1998 &
β)Προτάσεις Χωροταξικής Οργάνωσης Νομού Ηρακλείου, ΥΠΕΧΩΔΕ – Δ/ση Χωροταξίας, 1984

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα στο νομό Ηρακλείου συγκεντρώνεται το 49,1% του πληθυσμού της περιφέρειας Κρήτης, ενώ αντίστοιχα μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού παρατηρείται και στο Πολεοδομικό Συγκρότημα και στο Δήμο Ηρακλείου (25,9% και 22,3% αντίστοιχα).

Σε ότι αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη, ο νομός Ηρακλείου ήταν ο μόνος νομός της Κρήτης που είχε ρυθμό αύξησης του πληθυσμού μεγαλύτερο από το μέσο όρο της περιφέρειας στη δεκαετία 1971-1981 (16,2% έναντι 10,0%). Ο ρυθμός αυτός επιβραδύνεται στη δεκαετία 1981-1991 παραμένοντας ωστόσο υψηλός (8,67% έναντι 7,55%).

Η τάση αστικοποίησης του πληθυσμού είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό φαινόμενο εφόσον ο αστικός πληθυσμός στο νομό προσέγγισε το 49,8% επί του συνολικού. Διαχρονικά παρατηρούνται φαινόμενα διάχυσης της αστικοποίησης του αστικού πόλου του Ηρακλείου, με αποτέλεσμα τη συνεχή αύξηση του αστικού και ημιαστικού πληθυσμού και παράλληλα τη μείωση του αγροτικού πληθυσμού. Παράλληλα παρατηρείται το φαινόμενο της εγκατάλειψης και ερήμωσης της υπαίθρου, κυρίως δε των μικρών αγροτικών και ορεινών οικισμών, και της συγκέντρωσης του πληθυσμού αφενός μεν στην πόλη του Ηρακλείου και αφετέρου σε δυναμικά ημιαστικά κέντρα του νομού (Αρκαλοχώρι, Μοίρες κ.α.).

Σχετικά με τη σύνθεση των ηλικιών ο νομός Ηρακλείου ακολουθεί τις δημογραφικές εξελίξεις που παρατηρούνται στο σύνολο της χώρας. Διαχρονικά παρατηρείται μείωση της γεννητικότητας και συρρίκνωση του νεανικού πληθυσμού, ενώ έντονο εμφανίζεται το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού.

Σε ότι αφορά τις μεταναστευτικές τάσεις έντονο είναι το φαινόμενο της αύξησης των οικονομικών μεταναστών προς αναζήτηση εργασίας (Αλβανοί, Ρουμάνοι), ενώ φθίνουσα πορεία παρουσιάζει η εισροή του πληθυσμού από άλλες περιοχές της Ελλάδος. Τέλος το ισοζύγιο εσωτερικής μετανάστευσης ήταν θετικό για τη δεκαετία του '91 και ανήλθε στο επίπεδο της τάξεως του 1,2% έναντι του ποσοστού 1,4% της περασμένης δεκαετίας.

Τέλος σε επίπεδο εκπαίδευσης, το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων είναι αγράμματοι ή απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης (63,05%, έναντι του ποσοστού 16,39% οι οποίοι είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 9,7% φοιτητές ή πτυχιούχοι ΑΕΙ – ΤΕΙ) φανερώνει γενικότερα την επικράτηση χαμηλού μορφωτικού επιπέδου στο σύνολο του νομού, παράγοντας που δρα ανασταλτικά στη διαδικασία ανάπτυξης.

3. Οικονομικά χαρακτηριστικά

Ο πρωτογενής τομέας παραγωγής αποτελεί βασικό παραγωγικό τομέα αφού σ' αυτόν στηρίζεται η οικονομία του νομού.

Η καλλιεργούμενη έκταση στο σύνολο του νομού (56,5%) περιλαμβάνει στο μεγαλύτερο τμήμα της δενδρώδεις καλλιέργειες (κυρίως ελαιόδεντρα), αμπέλια και καλλιέργειες κηπευτικών. Επιπλέον η μορφολογία του εδάφους και οι ευνοϊκές

κλιματολογικές συνθήκες επιτρέπουν την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, κύρια της αιγοπροβατοτροφίας. Η κτηνοτροφική γη στο νομό Ηρακλείου φτάνει στο 35,5%. Ο κλάδος της αλιείας δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και έχει ερασιτεχνικό κυρίως χαρακτήρα.

Σε ότι αφορά το δευτερογενή τομέα, ο νομός δεν έχει μονάδες βαριάς βιομηχανίας – βιοτεχνίας. Οι μεταποιητικές μονάδες οι περισσότερες από τις οποίες χωροθετούνται στη Βιομηχανική Περιοχή Ηρακλείου (ΒΙ.ΠΕ.Η.) είναι:

- Μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων
- Μονάδες που καλύπτουν μέρος των τοπικών αναγκών σε είδη διατροφής, ένδυσης, υπόδησης κλπ
- Μονάδες κατασκευής γεωργικών μηχανημάτων
- Μονάδες ειδών λαϊκής τέχνης (κεραμικά, υφαντά κ.α.)
- Μονάδες επεξεργασίας ορυκτών (μάρμαρα, γύψος κ.α.).

Γενικότερα η μεταποιητική δραστηριότητα είναι περιορισμένη εφόσον οι μονάδες εντάσεως κεφαλαίου είναι ελάχιστες, δεν υπάρχουν «μεταποιητικά προϊόντα» υψηλής τεχνολογίας (βιοτεχνολογία – πληροφορική), ούτε έχει αναπτυχθεί η συνεργασία ερευνητικών ιδρυμάτων με βιομηχανικές μονάδες.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια ταχύτατα είναι η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα στο νομό. Ο τουρισμός αποτελεί τον πλέον αναπτυγμένο κλάδο του τριτογενή τομέα. Τελευταία το νησί υποδέχεται ετησίως περίπου 2 εκατομμύρια τουρίστες. Στο νομό λειτουργούν αρκετές μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, ενοικιαζόμενα δωμάτια, camping, παραθεριστικές κατοικίες κ.α. τα οποία συγκεντρώνονται στις παραλιακές ζώνες του βορείου τμήματος του.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι οι δύο καίριοι τομείς στους οποίους βασίζεται η οικονομία του νομού είναι ο Τουρισμός και η Γεωργία.

Σε ότι αφορά την απασχόληση, το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού απασχολείται στον τριτογενή τομέα, ο οποίος απορρόφησε εργατικό δυναμικό από τη μείωση των απασχολούμενων στον πρωτογενή. Στη συνέχεια ένα σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, ενώ η απασχόληση στο δευτερογενή παρουσιάζει μείωση τα τελευταία χρόνια.

4. Τεχνική και Κοινωνική Υποδομή

Με δεδομένη τη χωροθέτηση βασικών έργων κοινωνικής και τεχνικής υποδομής στο βόρειο τμήμα του νομού και εξαιτίας της διάρθρωσης του οδικού δικτύου (βόρειος άξονας, σύγκλιση όλων των δευτερευόντων αξόνων στο Ηράκλειο) παρατηρείται μια υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων στην ευρύτερη περιοχή του Π.Σ. Ηρακλείου. Το φαινόμενο αυτό καθιστά το Ηράκλειο σημαντικό οικονομικό, κοινωνικό και διοικητικό κέντρο, συμβάλλει στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής του, ενώ παράλληλα ενισχύει τις τάσεις απομόνωσης και ερήμωσης των οικισμών του νοτίου τμήματος, κυρίως δε της νοτιοανατολικής περιοχής του νομού.

Ειδικότερα, από άποψης μεταφορικών υποδομών, στο Ηράκλειο χωροθετούνται δύο σημαντικές πύλες εισόδου-εξόδου του νησιού (λιμάνι και αεροδρόμιο). Από πλευράς εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο Ηράκλειο λειτουργεί το Πανεπιστήμιο και τμήματα του ΤΕΙ Κρήτης, καθώς και το ερευνητικό κέντρο «Ίδρυμα Τεχνολογίας – Έρευνας». Επιπλέον στην ευρύτερη περιοχή χωροθετείται η ΒΙ.ΠΕ., το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο, μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες κ.α.

Όσον αφορά τον τομέα της ενέργειας, ο νομός παρουσιάζει σημαντικές εποχιακές διακυμάνσεις και σημαντικό πρόβλημα ενεργειακής επάρκειας, ενώ το πρόβλημα αναμένεται να λυθεί με την υλοποίηση προγράμματος κατασκευής ενός νέου ΑΗΣ.

Ο στόχος για την ισόρροπη ανάπτυξη του βόρειου και νότιου τμήματος του νομού μπορεί να επιτευχθεί κατ' αρχήν με την ολοκλήρωση του ΝΟΑΚ και τη δημιουργία κοινωνικών και τεχνικών υποδομών και υψηλού επιπέδου εξυπηρέτησεων σε δυναμικούς οικισμούς του νοτίου τμήματος (Τυμπάκι, Μοίρες, Πύργος, Αρκαλοχώρι κ.α.), ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής του αγροτικού πληθυσμού και να αποφευχθούν οι συνεχείς μετακινήσεις (παροδικές και μόνιμες) προς την πόλη του Ηρακλείου.

5. Πολιτιστικό περιβάλλον

Αξιόλογη είναι η πολιτιστική κληρονομιά και τα ιστορικά μνημεία που υπάρχουν στην περιοχή του νομού και αποτελούν σημαντικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τουρισμού. Ενδεικτικά αναφέρονται οι αρχαιολογικοί διεθνούς ακτινοβολίας χώροι της Κνωσσού και της Φαιστού και πλήθος άλλων αρχαιολογικών μνημείων όπως Γόρτυνα, Αγία Τριάδα, Λύττος, Τύλισσος, Πρίανσος κ.α.

6. Οικιστική Δομή

Τα βασικά χαρακτηριστικά του οικιστικού δικτύου στο νομό Ηρακλείου είναι:

- ✚ η πληθυσμιακή διόγκωση της πόλης του Ηρακλείου,
- ✚ η έλλειψη ενδιάμεσων ημιαστικών κέντρων (κέντρων 2^{ου} επιπέδου)
- ✚ η ύπαρξη μικρού αριθμού οικιστικών κέντρων που συγκεντρώνουν λειτουργίες και εξυπηρέτησεις κάποιου ανώτερου επιπέδου (3^ο, 4^ο ενισχυμένο κ.α.)
- ✚ η κυριαρχία πολλών μικρών οικισμών, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι πληθυσμιακά φθίνοντες.

Έτσι ο νομός Ηρακλείου περιλαμβάνει 442 οικισμούς εκ των οποίων:

- 1 οικισμό 1^{ου} επιπέδου (Ηράκλειο)
- 3 οικισμούς 3^{ου} επιπέδου ενισχυμένους (Μοίρες, Αρκαλοχώρι, Λιμένας Χερσονήσου)
- 6 οικισμούς 3^{ου} επιπέδου (Πύργος, Τυμπάκι, Αρχάνες, Γάζι, Μάλλια, Νέα Αλικαρνασός)
- 5 οικισμούς 4^{ου} επιπέδου ενισχυμένους (Άνω Βιάννος, Καστέλλι, Σταυρωμένο, Αγία Βαρβάρα, Κρουσώνας)
- 15 οικισμούς 4^{ου} επιπέδου (Πόμπια, Αγίους Δέκα, Ασήμι, Ζαρό, Γέργερη, Θρασανό, Βενεράτο, Αγιο Μύρωνα, Προφήτη Ηλία, Μελέσες, Πεζά, Τύλλισος, Επισκοπή, Γούβες, Μοχός) και

- 8 οικισμούς 5^{ου} επιπέδου ενισχυμένους (Βαγιονιά, Χάρακας, Μεσοχωριό, Τεφέλι, Γαρίπα, Σχινιάς, Έμπαρος, Πεύκος).

Σύμφωνα με τα προηγούμενα οι ευρύτερες οικιστικές ενότητες που δημιουργούνται στο νομό είναι τρεις (3) και είναι οι εξής:

- ❖ **Οικιστική Ενότητα Ηρακλείου:** Περιλαμβάνει τους νέους Δήμους Ηρακλείου, Γαζίου, Τυλίσσου, Κρουσώνος, Τετραχωρίου, Γοργολαίνη, Αγίας Βαρβάρας, Τεμένους, Αρχανών, Ν. Καζαντζάκη, Επισκοπής, Νέας Αλικαρνασσού και Γουβών (Εξυπηρετούμενος πληθυσμός: 181.817 κάτοικοι). Η οικιστική ενότητα του Ηρακλείου περιέχει μια μικρότερη υποενότητα των Δήμων Χερσονήσου-Μαλλίων (Εξυπηρετούμενος πληθυσμός: 11.914 κάτοικοι)
- ❖ **Οικιστική ενότητα Μοιρών-Τυμπακίου:** Περιλαμβάνει τους νέους Δήμους Τυμπακίου, Μοιρών, Ζαρού, Ρούβα, Γόρτυνας, Κόφινα, Αστερουσίων (Εξυπηρετούμενος πληθυσμός: 44.621 κάτοικοι)
- ❖ **Οικιστική ενότητα Αρκαλοχωρίου:** Περιλαμβάνει τους νέους Δήμους Αρκαλοχωρίου, Βιάννου, Θραψανού, και Καστελλίου (Εξυπηρετούμενος πληθυσμός: 26.554 κάτοικοι).

7. Διοικητική οργάνωση

Μέχρι το 1995 η διοικητική διαίρεση του νομού Ηρακλείου αναφέρονταν στις επαρχίες οι οποίες συγκεκριμένα είναι 7 και είναι οι εξής: Βιάννου, Καινουργίου, Μαλεβυζίου, Μονοφατίου, Πεδιάδος, Πυργιωτίσσης και Τεμένους.

Το 1995 (ΦΕΚ 140Α – 3/6/1995 και 16^Α – 17/8/1995) θεσμοθετούνται με αποφάσεις των Νομαρχιακών Συμβουλίων οι εδαφικές περιφέρειες, οι οποίες είναι χωρικές ενότητες που προκύπτουν από συνενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων, καθώς και οι έδρες των Συμβουλίων Περιχής.

Έτσι οι Εδαφικές Περιφέρειες που δημιουργήθηκαν στο νομό ήταν 11 με έδρες κατά σειρά τους ακόλουθους Δήμους ή Κοινότητες: 1^η Ε.Π.: Κ. Άνω Βιάννου, 2^η Ε.Π.: Δ. Αρκαλοχωρίου, 3^η Ε.Π.: Κ. Πύργου, 4^η Ε.Π.: Δ. Μοιρών, 5^η Ε.Π.: Δ. Γαζίου, 6^η Ε.Π.: Κ. Δαφνές, 7^η Ε.Π.: Δ. Αρχανών, 8^η Ε.Π.: Δ. Καστελλίου, 9^η Ε.Π.: Κ. Λιμένος Χερσονήσου, 10^η Ε.Π.: Δ. Ηρακλείου, 11^η Ε.Π.: Δ. Γουβών.

Βέβαια πριν τη θεσμοθέτηση των Εδαφικών Περιφερειών στο νομό είχαν σημειωθεί οικειοθελώς μεταξύ του 1991 και 1995 αρκετές διοικητικές μεταβολές (συνενώσεις κοινοτήτων, μετατροπή κοινοτήτων σε Δήμους κ.α.). Πιο συγκεκριμένα το Αρκαλοχώρι έγινε Δήμος και συνενώθηκε μαζί του η πρώην κοινότητα Πατσιδερου, η κοινότητα Γαλιάς συνενώθηκε με το Δήμο Μοιρών, οι πρώην κοινότητες Γέργερης, Νυβρίτου και Πανασού συνενώθηκαν και αποτέλεσαν το Δήμο Ρούβα, το Τυμπάκι έγινε Δήμος, η κοινότητα Γαζίου έγινε Δήμος και συνενώθηκε μαζί της η πρώην κοινότητα Καλεσίου, οι πρώην κοινότητες Αγίου Βασιλείου, Αγίων Παρασκιών, Αστρακών, Αστριτσίου, Καλλονής, Καταλαγαρίου, Κουνάβων, Μελεσών, Μυρτιάς, Πεζών, Χουδετσίου και Αλαγίου συνενώθηκαν και αποτέλεσαν το Δήμο Νίκου Καζαντζάκη, οι πρώην κοινότητες Αγίου Σύλλα, Κυπαρίσσου και Προφήτη Ηλία συνενώθηκαν στο Δήμο Τεμένους, οι κοινότητες

Γερακίου, Καρουζανών, Καστελλίου, Λιλιανού και Πολυθέας συνενώθηκαν στο **Δήμο Καστελλίου** και η κοινότητα **Βασιλείας** συνενώθηκε στο **Δήμο Ηρακλείου**.

Οι ομαδοποιήσεις των Δήμων και κοινοτήτων σε Εδαφικές Περιφέρειες, δεν έγιναν με τον πιο ορθολογικό τρόπο με αποτέλεσμα να εμφανισθούν προβλήματα έλλειψης συνοχής και μεγάλης ανομοιογένειας, τα οποία οφείλονταν στο πλήθος των οικισμών, στη δυναμική τους, στις ανταγωνιστικές σχέσεις που προέκυψαν μεταξύ τους κ.α.

Το 1997 με το νόμο 2539/97 Πρόγραμμα «Ι, Καποδίστριας» (ΦΕΚ 244-4/12/97) έγινε νέα συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης και προσδιορίστηκαν ως βασικές χωρικές ενότητες οι νέοι Δήμοι, οι οποίοι συγκροτήθηκαν με συνενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων.

Στο νομό Ηρακλείου καθορίστηκαν 26 Δήμοι. Οι Δήμοι αυτοί είναι οι εξής: Δ. Αγίας Βαρβάρας, Δ. Αρκαλοχωρίου, Δ. Αρχανών, Δ. Αστερουσίων, Δ. Βιάννου, Δ. Γαζίου, Δ. Γοργολαίνης, Δ. Γόρτυνας, Δ. Γουβών, Δ. Επισκοπής, Δ. Ζαρού, Δ. Ηρακλείου, Δ. Θραψανού, Δ. Καστελλίου, Δ. Κόφινα, Δ. Κρουσώνα, Δ. Μαλλίων, Δ. Μοιρών, Δ. Νέας Αλικαρνασσού, Δ. Νίκου Καζαντζάκη, Δ. Ρούβα, Δ. Τεμένους, Δ. Τετραχωρίου, Δ. Τυλίσσου, Δ. Τυμπακίου και Δ. Χερσονήσου. Από αυτούς οι Δήμοι Ρούβα και Τεμένους διατηρήθηκαν ως είχαν.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μια προσπάθεια συνοπτικής αποτύπωσης της αναπτυξιακής φυσιογνωμίας των νέων Δήμων του νομού Ηρακλείου, οι οποίοι με κριτήρια τη γεωγραφική τους θέση και την οικονομική τους δομή χωρίζονται καταρχήν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- στους βόρειους παραθαλάσσιους – αστικούς και αστικοποιούμενους Δήμους (Δ. Ηρακλείου, Δ. Γαζίου, Δ. Νέας Αλικαρνασσού, Δ. Γουβών, Δ. Χερσονήσου και Δ. Μαλλίων).
- στους αγροτικούς Δήμους της ενδοχώρας και του νότιου τμήματος του νομού (Δ. Αγίας Βαρβάρας, Δ. Αρκαλοχωρίου, Δ. Αρχανών, Δ. Αστερουσίων, Δ. Βιάννου, Δ. Γοργολαίνης, Δ. Γόρτυνας, Δ. Επισκοπής, Δ. Ζαρού, Δ. Θραψανού, Δ. Καστελλίου, Δ. Κόφινα, Δ. Κρουσώνα, Δ. Μοιρών, Δ. Ν. Καζαντζάκη, Δ. Ρούβα, Δ. Τεμένους, Δ. Τετραχωρίου, Δ. Τυλίσσου και Δ. Τυμπακίου).

Εκτενέστερα γίνεται λόγος για τους Δήμους Αρκαλοχωρίου, Βιάννου και Γουβών.

Εξετάζεται κατ' αρχήν ο **Δήμος Αρκαλοχωρίου**, ως ένας αγροτικός αναπτυσσόμενος Δήμος της ενδοχώρας του νομού με σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες. Το Αρκαλοχώρι, (έδρα Δήμου) είναι χωροθετημένος πλησίον του ενός από τους δύο κεντρικούς οδικούς άξονες Β – Ν και αποτελεί ένα δυναμικό ημιαστικό κέντρο, της ευρύτερης οικιστικής ενότητας. Επίσης λειτουργεί ως σημαντικό αγροτικό, εμπορικό, οικονομικό και διοικητικό κέντρο – κέντρο διαδημοτικής εμβέλειας και παρέχει εξυπηρετήσεις τόσο στην περιοχή του Δήμου, όσο και στην ευρύτερη ζώνη επιρροής του, που περιλαμβάνει τους όμορους Δήμους Καστελλίου, Θραψανού και Βιάννου.

Στη συνέχεια εξετάζεται ο **Δήμος Βιάννου**, ως ένας αγροτικός προβληματικός Δήμος στο νοτιοανατολικό τμήμα του νομού, ο οποίος εξαιτίας της γεωγραφικής του θέσης και της περιορισμένης προσπελασιμότητάς του, αλλά και λόγω της μορφολογίας του εδάφους του (ορεινός Δήμος) παρουσιάζει προβλήματα ανάπτυξης και είναι σχετικά

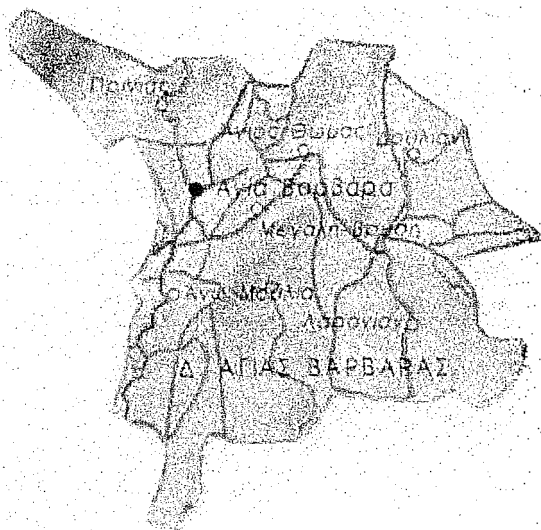
απομονωμένος. Ο Δήμος εμφανίζει σημαντικές ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό και σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. ενώ με τη δημιουργία του ΝΟΑΚ προβλέπεται να επιτευχθεί βελτίωση της θέσης του και άρση της απομόνωσης του.

Τέλος εξετάζεται ο **Δήμος Γουβών** ως αναπτυσσόμενος παραλιακός – τουριστικός και εν δυνάμει αστικοποιούμενος Δήμος στο βόρειο τμήμα του νομού και εντάσσεται στη ευρύτερη ζώνη επιρροής του αστικού κέντρου Ηρακλείου. Ο Δήμος εμφανίζει έντονα προβλήματα συγκρούσεων χρήσεων γης και υποβάθμισης του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος ιδίως στο βόρειο παράκτιο τμήμα του, το οποίο αποτελεί περιοχή έντονων πιέσεων οικιστικής ανάπτυξης, και παρουσιάζει ιδιαίτερα προβλήματα συγκριτικά με τους γειτονικούς Δήμους Χερσονήσου, Μαλλίων και Νέας Αλικαρνασσού στους τομείς των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών.

ΠΗΓΗ: ΥΠΕΣΔΔΑ

7.1. Δήμος Αγίας Βαρβάρας

Ο Δήμος Αγίας Βαρβάρας βρίσκεται στην ενδοχώρα του νομού και συνορεύει βόρεια με τους Δήμους Γοργολαινή, Τετραχωρίου και Τεμένους, νότια με τους Δήμους Γόρτυνας και Κόφινα, δυτικά με το Δήμο Ρούβα και ανατολικά με το Δήμο Ν. Καζαντζάκη. Ο Δήμος αποτελείται από επτά διάσπαρτους οικισμούς οι οποίοι είναι: Αγία Βαρβάρα (έδρα), Άγιος Θωμάς, Άνω Μούλια, Δούλι, Λαράνι, Μεγάλη Βρύση και Πρινιάς. Κατάλαμβάνει έκταση 99.038 στρεμμάτων και έχει πληθυσμό 5.176

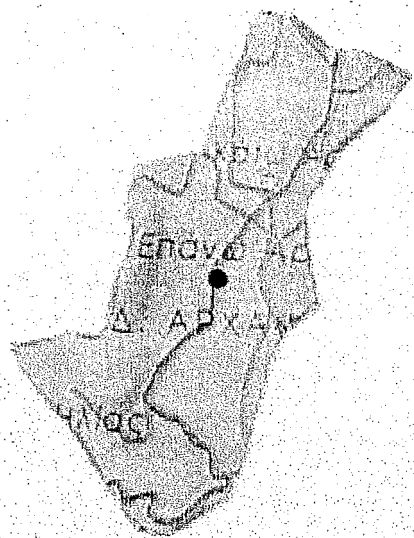
κατ., ενώ οι μόνιμοι κάτοικοι εκτιμούνται στους 4.800.

Ο Δήμος χαρακτηρίζεται στο 70% της συνολικής του έκτασης ημιορεινός και στο 30% ορεινός. Είναι κυρίως αγροκτηνοτροφικός δήμος με κύρια προϊόντα παραγωγής λάδι, σταφίδα και γαλακτοκομικά. Δευτερευόντως καλλιεργούνται κηπευτικά και υπάρχουν εναλλακτικές ασχολήσεις, όπως μελισσοκομία και καλλιέργεια μανιταριών. Η απασχόληση των κατοίκων στον πρωτογενή τομέα φτάνει περίπου στο 70%, το 10% των κατοίκων ασχολείται στο δευτερογενή τομέα, ενώ το 20% στον τριτογενή. Οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα είναι κυρίως μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο δήμος δεν έχει αναπτυχθεί καθόλου τουριστικά, ενώ υπάρχουν τέτοιου είδους δυνατότητες σε δύο από τα δημοτικά διαμερίσματα του λόγω του φυσικού κάλλους και αξιόλογων αρχαιοτήτων που βρίσκονται εκεί (Πρινιάς, Άγιος Θωμάς).

Ο Δήμος υστερεί σημαντικά σε κοινωνικές υποδομές εφόσον σημαντικές ελλείψεις εμφανίζονται στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης. Επίσης υπάρχει γενικότερη έλλειψη υπηρεσιών και σε άλλους τομείς. Στο νέο Δήμο δεν υπάρχουν καθόλου παιδικοί σταθμοί, ΚΑΠΗ, κέντρο ΑΜΕΑ, μουσείο, πολιτιστικό κέντρο, βιβλιοθήκη, τράπεζες, κατάστημα ΔΕΗ, ΔΟΥ, κ.α. Όσον αφορά τις τεχνικές υποδομές, τόσο το δίκτυο ύδρευσης, όσο και το δίκτυο αποχέτευσης είναι αρκετά παλιά και χρήζουν επέκτασης και αντικατάστασης. Στην περιοχή του Δήμου δεν υπάρχει ΧΥΤΑ και η διάθεση των απορριμμάτων από το δ.δ. του Πρινιά γίνεται σε χώρο ημιελεγχόμενης απόρριψης, ενώ για όλα τα άλλα δημοτικά διαμερίσματα η διάθεση γίνεται σε χώρους ανεξέλεγκτης απόρριψης. Επίσης δεν υπάρχει ούτε ΜΕΛ, ενώ ο κύριος αποδέκτης τους για όλο το Δήμο είναι ο ποταμός - χειμάρρος. Τέλος η κατάσταση του οδικού δικτύου κρίνεται μέτρια και χρειάζεται διαρθρωτικές παρεμβάσεις (συντηρήσεις, επισκευές, διανοίξεις, διαπλατύνσεις), εφόσον κατά τη διάρκεια του χειμώνα πολλοί αγροτικοί δρόμοι είναι μη βατοί.

Στο πλαίσιο του νέου Δήμου Αγίας Βαρβάρας δραστηριοποιείται η εταιρεία "ΚΡΟΝΟΣ Α.Ε.", μικτή επιχείρηση φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης με αντικείμενο τον εκσυγχρονισμό των σφαγείων. Επιπλέον ο Δήμος συμμετέχει στις αναπτυξιακές εταιρείες ΑΚΟΜ-Μ., ΟΑΝΑΚ και ΑΝ.Η.

7.2. Δήμος Αρχανών

Ο Δήμος Αρχανών βρίσκεται 14 km νοτιότερα από το Ηράκλειο, συνορεύει με τους δήμους Ηρακλείου, Τεμένους και Ν. Καζαντζάκη και απαρτίζεται από τα δ.δ. των Επάνω και Κάτω Αρχανών. Έχει συνολική έκταση 31.516 στρέμματα και πληθυσμό 4.279 κατοίκους (απογραφή 1991).

Το φυσικό περιβάλλον του Δήμου Αρχανών συντίθεται από:

- το όρος Γιούχτα, αναδασωτέα έκταση, χαρακτηρισμένη ως έκταση ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (1970), το οποίο προστατεύεται ως αρχαιολογικός χώρος από το 1980. Επιπλέον έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο "Natura 2000"
- το Κνωσσινό φαράγγι, το οποίο αποτελεί φυσική συνέχεια του όρους Γιούχτα. Εκτείνεται νότια των Αρχανών (Αγ. Μάμας), διατρέχει την υδατογέφυρα της Αγίας Ειρήνης (Σπήλια) και συνεχίζει βόρεια περνώντας από την Κνωσό. Στο φαράγγι επικρατεί πλούσια υδρόφιλη βλάστηση (πλατάνια, λυγαριές, ιτιές κ.α.). Η ποικιλία της χλωρίδας είναι μικρή λόγω της ύπαρξης σκίασης, ενώ υπάρχουν 11 ενδημικά είδη. Σε ότι αφορά την πανίδα υπάρχουν πολλά είδη σπονδυλωτών, πουλιών και θηλαστικών.

Το 70% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του Δήμου απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, το 12% στο δευτερογενή και το υπόλοιπο 18% σε υπηρεσίες του τριτογενή τομέα. Τα κυριότερα παραγόμενα προϊόντα είναι επιτραπέζια σταφύλια, κρασί, σταφίδες και ελαιόλαδο. Σε ότι αφορά τη μεταποίηση σημαντική είναι η παρουσία μονάδων μεταποίησης αγροτικών προϊόντων (συσκευασίας σταφυλιών, εμφιαλωτήριο κρασιών, ελαιουργεία κ.α.). Σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα τα τελευταία έτη εμφανίζεται κάμψη του εμπορίου - κυρίως λόγω της γειννίας του Δήμου με το Ηράκλειο και ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού λόγω του φυσικού κάλλους, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής και της ανάπτυξης του οικιστικού περιβάλλοντος.

Το επίπεδο των κοινωνικών υποδομών στο Δήμο κρίνεται ικανοποιητικό στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγείας και του πολιτισμού (λαογραφικό μουσείο, πνευματικό κέντρο, στέκι νέας γενιάς, βιβλιοθήκες, κινηματογράφος κ.α.). Σε ότι αφορά τον αθλητισμό υπάρχει ένα γήπεδο ποδοσφαίρου και ένα κλειστό γυμναστήριο. Στον τομέα της υγείας-πρόνοιας υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου ένα Κέντρο Υγείας, ένα αγροτικό ιατρείο και ένα ΚΑΠΗ. Σε επίπεδο διοικητικών και οικονομικών υπηρεσιών και εξυπηρέτησεων στο Δήμο υπάρχει κατάστημα ΕΛΤΑ και ΟΤΕ, αστυνομικός σταθμός, υποθηκοφυλακείο και συμβολαιογραφείο.

Τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου εμφανίζονταν ελλειμματικά, όμως πρόσφατα, στο πλαίσιο της ανάπτυξης του οικισμού τα δίκτυα επεκτάθηκαν και αντικαταστάθηκαν

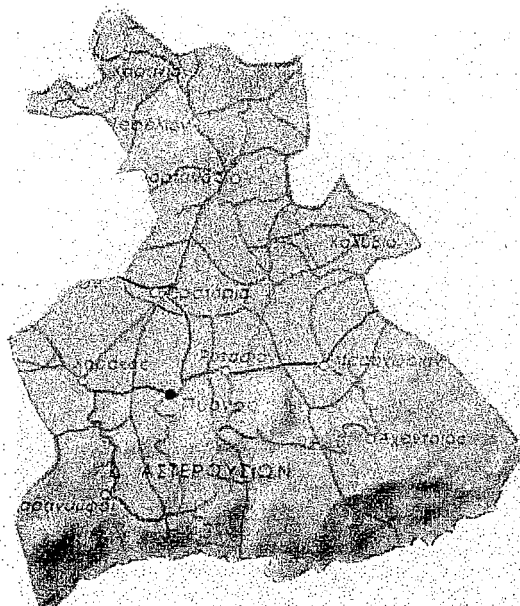
σε όλο το μήκος τους. Σε ότι αφορά τα απορρίμματα αποθηκεύονται προσωρινά σε κάδους που έχουν τοποθετηθεί στους δρόμους των δ.δ., συλλέγονται από το απορριμματοφόρο του Δήμου και η τελική τους διάθεση γίνεται σε χώρο ημελεγχόμενης διάθεσης, εφόσον στην περιοχή δεν υπάρχει ΧΥΤΑ.

Στο πλαίσιο της διαδημοτικής συνεργασίας, στο Δήμο εδρεύει και δραστηριοποιείται ο πρώην Οργανισμός Ανάπτυξης Τεμένους Πεδιάδας Α.Ε. (ΟΑΤΕΠ Α.Ε.) και νυν Αναπτυξιακή Ηρακλείου. Στην ΑΝ.Η., η οποία αναλαμβάνει και υλοποιεί ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις στην περιοχή, στα πλαίσια περιφερειακών προγραμμάτων συμμετέχουν όλοι οι Δήμοι του νομού Ηρακλείου.

Ένα από τα σημαντικότερα προγράμματα που υλοποιεί σήμερα ο ΟΑΤΕΠ Α.Ε. είναι το "Οικολογικό - Αρχαιολογικό Πάρκο Γιούχτας", το οποίο περιλαμβάνει την προστασία του Γύπα, την προστασία και ανάδειξη ιστορικών αρχαιολογικών χώρων, την οργάνωση της πρόσβασης του κοινού, κ.α.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι η Δημοτική Αρχή θέλοντας να διατηρήσει την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική των Αρχανών ξεκίνησε μια σημαντική προσπάθεια το 1991 εξασφαλίζοντας χρηματοδότηση από τα ΜΟΠ Κρήτης (100.000.000 δρχ.) για την "Ανάδειξη - Ανάπλαση Οικιστικού πυρήνα Δήμου Αρχανών". Το θετικό αποτέλεσμα του έργου (επισκευή 60 κτιρίων) δημιούργησε την προοπτική συνέχισης της αποκατάστασης και ανάδειξης του οικισμού. Έτσι το 1994 ο Δήμος Αρχανών, η Περιφέρεια Κρήτης και ο ΟΑΤΕΠ Α.Ε. υπέγραψαν προγραμματική σύμβαση συνολικού προϋπολογισμού 380.000.000 δρχ. για την ολοκλήρωση του προγράμματος κατασκευής έργων και για την "Ανάπλαση και ανάδειξη του συνεκτικού τμήματος του οικιστικού πυρήνα των Αρχανών". Το 1998 η επιτυχία των παραπάνω προγραμμάτων, τόσο σε τοπικό και περιφερειακό, όσο και σε πανελλαδικό και πανευρωπαϊκό επίπεδο, έδωσε τη δυνατότητα συνέχισης του έργου. Η Δημοτική Αρχή εξασφάλισε νέα χρηματοδότηση, αυτή τη φορά από το ΥΠΕΧΩΔΕ, για την επέκταση των έργων ανάπλασης και ανάδειξης και σε άλλα σημεία του οικισμού πέρα των κεντρικών. Στόχος της Δημοτικής Αρχής ήταν η ανάπλαση όλου του οικισμού μέχρι το τέλος του 2000. Το έργο ολοκληρώθηκε με επιτυχία και στις 12/10/2000 ο Δήμος Αρχανών παρέλαβε το δεύτερο Ευρωπαϊκό Βραβείο αναβάθμισης χωριού 2000 από την Ευρωπαϊκή οργάνωση για την ανάπτυξη της υπαίθρου και την αναβάθμιση χωριού (ARGE) στα πλαίσια ειδικής εκδήλωσης που πραγματοποιήθηκε στο Kaiserslautern, Rheinland-Pfalz στη Γερμανία. Πρόκειται για μια πολύ σημαντική διάκριση που κέρδισαν οι Αρχάνες οι οποίες αναμετρήθηκαν με 32 Ευρωπαϊκές χώρες και περιοχές από 11 έθνη που συμμετείχαν στο διαγωνισμό. Εκτός από την εξωτερική εμφάνιση συνεκτιμήθηκαν θέματα που σχετίζονται με την αρχιτεκτονική, την ανάπτυξη του οικισμού, την οικολογία. Επίσης συνεκτιμήθηκαν και άλλα στοιχεία όπως οι κοινωνικοί θεσμοί, οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες κ.α.

7.3. Δήμος Αστερουσίων

Ο Δήμος Αστερουσίων βρίσκεται στα νότια του νομού Ηρακλείου, ανάμεσα στους Δήμους Αρκαλοχωρίου και Κόφινα και προήλθε από τη συνένωση 11 πρώην κοινοτήτων, οι οποίες είναι: Αχεντριάς, Εθιά, Καλύβια, Λιγόρτυνος, Μεσοχωριό, Παράνυμφοι, Προτόρια, Πύργος (έδρα), Τεφέλι, Χαράκι και Χάρακας. Καταλαμβάνει έκταση 203.420 στρεμμάτων και έχει πληθυσμό 6.850 κατοίκους (απογραφή 1991), ενώ σύμφωνα με εκτιμήσεις της δημοτικής αρχής οι μόνιμοι κάτοικοι είναι περίπου 7.010.

Όσον αφορά το ανάγλυφο του Δήμου, μπορούμε να πούμε ότι παρουσιάζει έντονη ανομοιογένεια. Οι βόρειες περιοχές είναι ημιορεινές, το κεντρικό τμήμα είναι πεδινό, στα νότια βρίσκεται η οροσειρά των Αστερουσίων και τέλος το νοτιότερο τμήμα του Δήμου είναι παραθαλάσσιο (απόκρημνες και βραχώδεις παραλίες).

Ο Δήμος έχει αρκετά φυσικά πλεονεκτήματα τα περισσότερα από τα οποία είναι ανεκμετάλλευτα. Εντός των διοικητικών του ορίων υπάρχουν αρκετές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους οι οποίες παραμένουν αναξιοποίητες. Τέτοιες είναι: το φοινικόδασος του Αχεντριά στον Άγιο Νικήτα, το φαράγγι ανάμεσα στην Εθιά και στο Μεσοχωριό, το φαράγγι στους Παράνυμφους ο βράχος χαράκι στο Χάρακα, κ.α.

Σε ότι αφορά την οικονομία του, ο νεοσύστατος Δήμος είναι κυρίως αγροτοκτηνοτροφικός. Το 75% των κατοίκων του απασχολείται στον πρωτογενή τομέα. Τα κυριότερα παραγόμενα προϊόντα είναι το λάδι, η σταφίδα, το κρασί, γαλακτοκομικά είδη, τα οπωροκηπευτικά και οι πατάτες. Στο δευτερογενή τομέα λειτουργούν 79 επιχειρήσεις και 24 μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, οι οποίες απασχολούν συνολικά 260 εργαζομένους. Στον τριτογενή τομέα δραστηριοποιούνται περίπου 240 επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου κυρίως με 390 περίπου θέσεις εργασίας.

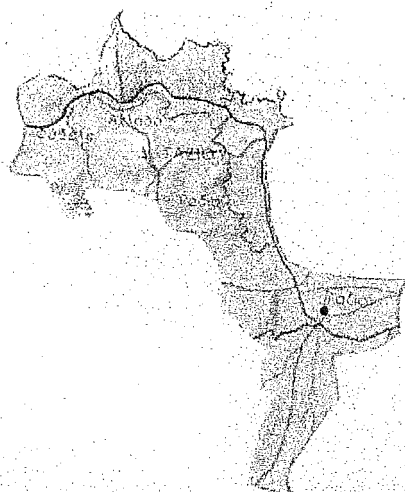
Ως προς τις κοινωνικές υποδομές, προβληματικός εμφανίζεται ο τομέας της υγείας εφόσον το κέντρο υγείας του Χάρακα και τα τρία αγροτικά ιατρεία του Δήμου υπολειτουργούν λόγω των ελλείψεων σε εξοπλισμό και προσωπικό. Συνολικά στο δήμο υπάρχουν 2 ΚΑΠΗ, 2 παιδικοί σταθμοί, 1 κινηματογράφος και 3 γήπεδα ποδοσφαίρου, ενώ σε κανένα από τα 11 δημοτικά διαμερίσματα δεν υπάρχει Κέντρο Υγείας, κτηνιατρείο, κέντρο ΑΜΕΑ, πολιτιστικό κέντρο, θέατρο, κλειστό γυμναστήριο, γήπεδο μπάσκετ. Στον Πύργο (έδρα του Δήμου και οικιστικό κέντρο 3^{ου} επιπέδου –απλό–) είναι συγκεντρωμένες οι διοικητικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες δικαιοσύνης και δημόσιας τάξης. Επιπρόσθετα στα δ.δ. Πύργου και Χάρακα υπάρχουν επίσης Γραφεία Γεωργικής Ανάπτυξης.

Στον τομέα των τεχνικών υποδομών και συγκεκριμένα για το οδικό δίκτυο έχουμε να επισημάνουμε τα εξής: Το συνολικό μήκος του κύριου οδικού δικτύου χαρακτηρίζεται ως επαρχιακό και ένα μεγάλο τμήμα του χρειάζεται επισκευή. Όλα τα δημοτικά διαμερίσματα επικοινωνούν οδικά μεταξύ τους, υπάρχουν όμως προβλήματα βατότητας (τμήμα οδικού δικτύου Χαρακίου-Τεφελίου, Παράνυμφοι-Εθιά-Αχεντριάς, κ.α.).

Όσον αφορά τη διαχείριση των απορριμμάτων η αποκομιδή από τα δ.δ. Πύργου, Μεσοχωριού, Ροτασίου, Χάρακα και Τεφελίου έχει ανατεθεί σε εργολάβο, ο οποίος συλλέγει τα απορρίμματα και τα μεταφέρει στις αντίστοιχες - περιορισμένης έκτασης - χωματερές. Για τα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα ισχύει το σύστημα της ανεξέλεγκτης απόρριψης σε διάφορες τοποθεσίες. Στα πλαίσια του Συμβουλίου περιοχής είχε βρεθεί τοποθεσία κατασκευής ΧΥΤΑ στην κοινότητα Άνω Άκριας (η οποία ανήκει πλέον στο Δήμο Κόφινα). Όμως η κοινότητα Σοκαρά είχε θέσει ιδιοκτησιακό ζήτημα, με αποτέλεσμα το έργο να ανασταλεί προσωρινά. Μετά τη σύσταση των νέων Δήμων η απόθεση των απορριμμάτων γίνεται σε χώρους ημιελεγχόμενης διάθεσης εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου. Όσον αφορά την αποχέτευση, επισημαίνεται ότι η έλλειψη αποχετευτικού δικτύου αποτελεί ένα από τα βασικότερα προβλήματα του νεοσύστατου δήμου. Η διαχείριση των λυμάτων στους πρώην ΟΤΑ είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Κύριος αποδέκτης είναι οι οικιακοί βόθροι και σε ορισμένες περιπτώσεις τελικός αποδέκτης οι διάφοροι χείμαρροι της περιοχής. Τέλος σε ότι αφορά την ύδρευση - άρδευση, σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη νερού σε ορισμένα δημοτικά διαμερίσματα (Χαράκι, Τεφέλι), ενώ παράλληλα μεγάλες ποσότητες νερού (χείμαρροι & ρέματα) παραμένουν αναξιοποίητες και χάνονται τη στιγμή που το κόστος άρδευσης των καλλιεργειών είναι αρκετά μεγάλο.

Σε επίπεδο μηχανισμών υποστήριξης του έργου του Δήμου έχει συσταθεί η Αναπτυξιακή Εταιρεία Αστερουσίων στον αντίποδα του Αναπτυξιακού Συνδέσμου Αστερουσίων, στον οποίο συμμετείχαν όλοι οι πρώην ΟΤΑ του νεοσύστατου Δήμου καθώς και οι κοινότητες Μεταξοχώρι και Δαμάνια, οι οποίες ανήκουν πλέον στη Δήμο Ν. Καζαντζάκη. Σκοπός της σύστασης της εταιρείας είναι η ανάπτυξη της περιοχής μέσω της εκτέλεσης έργων αναπτυξιακού χαρακτήρα. Επιπλέον ο Δήμος συμμετέχει στην «Αναπτυξιακή Ηρακλείου».

7.4. Δήμος Γαζίου

Ο Δήμος Γαζίου αποτελείται από τη συνένωση των πρώην κοινοτήτων Γαζίου, Αχλάδας, Ροδιάς και Φόδελε, έχει έδρα το Γάζι, που βρίσκεται στο 7^ο χιλιόμετρο του παλαιού δρόμου Ηρακλείου – Γαζίου και συνορεύει με τους Δήμους Ηρακλείου, Κρουσώνα, Τυλίσου, Γοργολαίνη και από τα δυτικά με το νομό Ρεθύμνης.

Η έκταση του νέου Δήμου καταλαμβάνει 95.810 στρέμματα και αποτελείται από πεδινές, ορεινές-ημιορεινές καθώς και παραθαλάσσιες περιοχές. Ο συνολικός πληθυσμός του νέου Δήμου ανέρχεται στους 8.133 κατοίκους με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (απογραφή 1991), ενώ σε περιόδους

αιχμής (καλοκαιρινούς μήνες) προσεγγίζει συνολικά τα 30.000 άτομα.

Η περιοχή αποτελεί μια φυσική ενότητα με πλούσιο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Η περιοχή του Αλμυρού και του παράπλευρου φαραγγιού είναι από τα πλέον ενδιαφέροντα στοιχεία στην έδρα του νέου Δήμου. Εξαιρετικής ομορφιάς τοπία δημιουργούν επίσης οι απότομες πλαγιές στην ακτογραμμή και στις παρυφές της κοιλάδας και του φαραγγιού που ξεκινάει από τον όρμο του Παλαίικαστρου και καταλήγει στον οικισμό της Ροδιάς. Περιοχή ιστορικής σημασίας είναι επίσης η περιοχή που περιβάλλει το σπίτι του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου και τη Βυζαντινή εκκλησία στις Λουμπινιές.

Ο πρώτος σε σημασία τομέας οικονομικής δραστηριότητας για την περιοχή του νέου Δήμου είναι ο τριτογενής. Η τουριστική κίνηση αποτελεί την πρώτη πλουτοπαραγωγική πηγή των κατοίκων λόγω της ύπαρξης μεγάλου αριθμού ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών επιχειρήσεων. Επίσης το εμπόριο τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει ιδιαίτερη άνθηση. Επιπλέον η οικονομία της περιοχής στηρίζεται και στον πρωτογενή τομέα και πιο συγκεκριμένα στις καλλιέργειες της ελιάς και του αμπελιού. Τέλος η σημασία του δευτερογενή τομέα είναι μικρή και εντοπίζεται κυρίως στη μεταποίηση των προϊόντων του πρωτογενή τομέα.

Σε ότι αφορά τις κοινωνικές υποδομές και συγκεκριμένα στον τομέα της υγείας εξαιτίας και της γειννίας του Δήμου με το Ηράκλειο υπηρεσίες υγείας παρέχονται από το αγροτικό ιατρείο, το οποίο εδρεύει στη Ροδιά. Στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας παρουσιάζονται σημαντικές ελλείψεις. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η έλλειψη παιδικών σταθμών, ΚΑΠΗ και κέντρων ΑΜΕΑ. Στον τομέα της εκπαίδευσης, σχολεία (νηπιαγωγεία και δημοτικά) υπάρχουν και λειτουργούν σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα, ενώ στο Γάζι υπάρχει επιπλέον γυμνάσιο και λύκειο. Όσον αφορά τον πολιτισμό υπάρχουν και δραστηριοποιούνται στο σύνολο του Δήμου αρκετοί πολιτιστικοί σύλλογοι, μία βιβλιοθήκη και ένα λαογραφικό μουσείο. Τέλος, οι αθλητικές εγκαταστάσεις περιορίζονται στην ύπαρξη 5 γηπέδων ποδοσφαίρου και ενός γηπέδου μπάσκετ. Οι διοικητικές υπηρεσίες καθώς και οι υπηρεσίες δικαιοσύνης που υπάρχουν στον ΟΤΑ είναι ένα κατάστημα ΔΕΗ, ένας αστυνομικός σταθμός και μία τράπεζα.

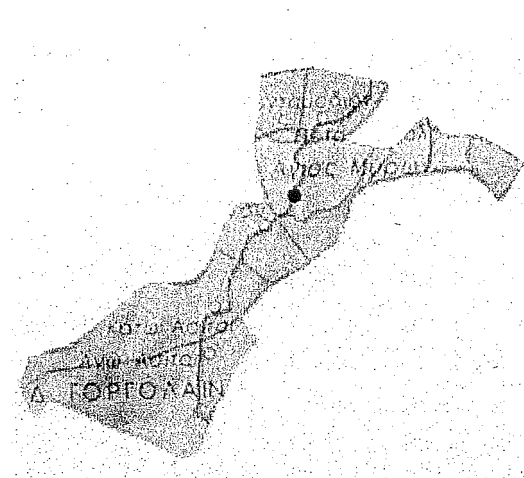
Τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου εμφανίζουν σημαντικά προβλήματα και οι ανάγκες για βελτίωση και επέκταση των δικτύων είναι άμεσες και επιτακτικές. Επίσης, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες παρατηρείται ανεπάρκεια νερού. Η περιοχή του Δήμου – πλην της Αχλάδας- εξυπηρετείται ως προς τη διάθεση των απορριμμάτων από μία περιοχή που βρίσκεται στην τοποθεσία «Μέσα Γαληνούς» στο Φόδελε. Το δημοτικό διαμέρισμα της Αχλάδας εναποθέτει τα απορρίμματα σε χώρο δικής της περιοχής. Όσον αφορά τα λύματα στην περιοχή του Γαζίου δεν υπάρχει Μονάδα Βιολογικού Καθαρισμού με αποτέλεσμα να διοχετεύονται ανεξέλεγκτα σε ρέματα και ποτάμια της περιοχής με τα γνωστά προβλήματα της μόλυνσης του περιβάλλοντος. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ξενοδοχειακές μονάδες της περιοχής εξυπηρετούνται από δικούς τους βιολογικούς καθαρισμούς.

Γενικότερα ο Δήμος Γαζίου παρουσιάζει φαινόμενα έντονης περιβαλλοντικής υποβάθμισης, τα οποία οφείλονται:

- Στην έλλειψη τεχνικής υποδομής
- στην άναρχη και αυθαίρετη δόμηση και συνακόλουθα στην επιβάρυνση του οικιστικού περιβάλλοντος ιδιαίτερα στις περιοχές Αγία Πελαγία, Αχλάδα, Παλαίικαστρο, Παντάνασσα και στην παραλία του Φόδελε από την ύπαρξη και επέκταση μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων
- στην άναρχη χωροθέτηση βιοτεχνιών (μονάδες επεξεργασίας μετάλλων, γυψάδικα κ.α.) στο βόρειο τμήμα
- στη συγκέντρωση ρύπων στον υγροβιότοπο του Αλμυρού από τις εγκαταστάσεις της ΔΕΗ στα Λινοπεράματα
- στη συγκέντρωση στερεών αποβλήτων (μπάζα, σκουπίδια) και λυμάτων στους ποταμούς που εκβάλλουν στη δυτική παραλία του Ηρακλείου.

Σε ότι αφορά τους μηχανισμούς υποστήριξης στο Δήμο υπάρχει και δραστηριοποιείται η Δημοτική Αναπτυξιακή Επιχείρηση Γαζίου, αντικείμενο της οποίας είναι η δημιουργία έργων υποδομής και η υποβοήθηση του έργου του Δήμου για την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής του. Επίσης ο Δήμος συμμετέχει στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου (ΑΝ.Η.).

7.5. Δήμος Γοργολαΐνη

Ο Δήμος Γοργολαΐνη βρίσκεται νοτιοδυτικά της πόλης του Ηρακλείου και συνορεύει με τους Δήμους Ηρακλείου, Γαζίου, Κρουσώνα, Τετραχωρίου, Αγίας Βαρβάρας και Ρούβα. Έχει συνολική έκταση 41.711 στρέμματα και πληθυσμό 3.124 άτομα. Αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Άγιος Μύρωνας, Άνω & Κάτω Ασίτες, Πενταμόδι, Πετροκέφαλο και Πυργού. Πήρε την ονομασία του από τη Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη που βρίσκεται κοντά στο χωριό Κάτω Ασίτες στους πρόποδες του Ψηλορείτη.

Η κύρια οικονομική δραστηριότητα του Δήμου είναι η γεωργία, εφόσον στον τομέα αυτό απασχολείται το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού. Επίσης ιδιαίτερα αναπτυγμένη είναι και η κτηνοτροφία και δευτερευόντως η μελισσοκομία. Ο δευτερογενής τομέας είναι ουσιαστικά ανύπαρκτος στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου και συνίσταται απλά στην ύπαρξη ορισμένων βιοτεχνικών μονάδων (μονάδα αεριούχων ποτών, ελαιουργεία, μηχανουργεία κ.α.). Τέλος, σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα, είναι ελάχιστα αναπτυγμένος και συνίσταται κυρίως στο λιανικό εμπόριο εφόσον στο Δήμο υπάρχουν κυρίως εμπορικά καταστήματα (πρατήρια καυσίμων, παντοπωλεία, στεγνοκαθαριστήρια κ.α.) τα οποία καλύπτουν ανάγκες των κατοίκων της περιοχής. Ο τουρισμός στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος επειδή δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές.

Στο Δήμο Γοργολαΐνη υπάρχουν αρκετά μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς και υψηλής ιστορικής σημασίας. Στους πρόποδες του Ψηλορείτη όπως προαναφέρθηκε βρίσκεται η Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη, στον περίβολο της οποίας υπάρχει ένα φτερωτό λιοντάρι του Αγίου Μάρκου, το οποίο χρονολογείται το 16^ο αιώνα. Στην περιοχή υπάρχουν επίσης τα θερμά λουτρά του Βασιλιά του Πρινιά, που χτίστηκαν πριν τη Ρωμαϊκή εποχή, καθώς και αρχαίοι μινωικοί τάφοι και αρκετές εκκλησίες ιστορικής σημασίας (Μονή Αγίου Μύρωνος, Μονή Αγίων Αποστόλων κ.α.). Στο δημοτικό διαμέρισμα Πενταμόδι ενδιαφέρον παρουσιάζει η βενετσιάνικη κρήνη του 15^{ου} αιώνα, με το οικόσημο του οίκου Quirini. Επίσης στο Πετροκέφαλο βρέθηκε λαξευτός τάφος με λουτροειδή λάρνακα. Τέλος μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν δύο αλευρόμυλοι που σώζονται στην περιοχή «Καζόλα».

Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου υπάρχουν επίσης αρκετά σημεία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, όπως ο Νυχτεριδόσπηλιος, το φαράγγι του Αγίου Χαραλάμπους, το φαράγγι του Αγίου Αντωνίου πάνω στο ορειβατικό μονοπάτι Ε4, Ο Μιχαλοπόταμος κ.α.

Οι κοινωνικές υποδομές στο Δήμο στον τομέα του πολιτισμού – αθλητισμού και της υγείας – πρόνοιας παρουσιάζονται ελλειμματικές εφόσον ο Δήμος δεν διαθέτει γυμναστήριο, ΚΑΠΗ, Κέντρο Υγείας, κέντρο ΑΜΕΑ, πνευματικά κέντρα κ.α. Επίσης δεν υπάρχουν αρκετές διοικητικές και οικονομικές υπηρεσίες (ΔΕΗ, ΔΟΥ

κ.α.). Ο Δήμος διαθέτει δύο αγροτικά ιατρεία (Άγιος Μύρωνας, Κάτω Ασίτες), ένα αστυνομικό σταθμό, κατάστημα ΟΤΕ και ΕΛΤΑ. Σε ότι αφορά την εκπαίδευση τα προβλήματα που παρουσιάζονται συνίστανται κυρίως στις υποδομές και στην έλλειψη επαρκούς αριθμού μαθητών κυρίως για τις τάξεις του Δημοτικού με συνέπεια την υπολειτουργία των σχολείων σε ορισμένα δημοτικά διαμερίσματα.

Όσον αφορά τις μεταφορικές υποδομές, η οδική σύνδεση των δημοτικών διαμερισμάτων μέσω του επαρχιακού οδικού δικτύου κρίνεται σχετικά ικανοποιητική. Τα σημαντικότερα προβλήματα οδικής υποδομής εντοπίζονται στην κατάσταση του τοπικού οδικού δικτύου (μη προσπελασιμότητα και στενότητα αγροτικών δρόμων) και στην έλλειψη χώρων στάθμευσης.

Σημαντικά προβλήματα παρουσιάζουν και τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου και συγκεκριμένα τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης λόγω παλαιότητας. Σε ορισμένα μόνο δημοτικά διαμερίσματα τα δίκτυα ή τμήματα τους έχουν αντικατασταθεί σχετικά πρόσφατα (Άγιος Μύρωνας, Άνω Ασίτες, Κάτω Ασίτες). Γενικότερα πρόβλημα εντοπίζεται και στη διάθεση των λυμάτων, η οποία γίνεται σε ρυάκια και σε ρέματα με αποτέλεσμα τη μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα. Τελευταία ο Δήμος έχει προχωρήσει σε υπογραφή σύμβασης με την Περιφέρεια για την αποτύπωση των δικτύων των δημοτικών του διαμερισμάτων. Η αποκομιδή και διάθεση των απορριμμάτων αποτελεί σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της Δημοτικής Αρχής, εφόσον δεν υπάρχει στην περιοχή χώρος υγειονομικής ταφής και ρίχνονται σε πλήθος χώρων ημιελεγχόμενης και ανεξέλεγκτης διάθεσης, μετά τη διακοπή της μεταφοράς τους στη χωματερή του Φόδελε τον Ιανουάριο του 1999.

Ο Δήμος συμμετέχει στην αναπτυξιακή εταιρεία ΑΝ.Η. Στην ευρύτερη περιοχή του δεν δραστηριοποιούνται αμιγείς ή διακοινοτικές επιχειρήσεις και αναπτυξιακές εταιρείες.

τεχνολογίας και χαμηλή παραγωγικότητα και στοχεύουν στην κάλυψη των τοπικών αναγκών. Οι επιχειρήσεις αυτές είναι κυρίως ελαιουργεία, αρτοποιεία, τυροκομεία, κατασκευής οικοδομικών υλικών κ.α. Τέλος οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τριτογενή τομέα είναι κυρίως καταστήματα λιανικού εμπορίου, εστιατόρια, πρατήρια γεωργικών ειδών, πρατήρια καυσίμων κ.α. Η τουριστική δραστηριότητα δεν είναι επαρκώς αναπτυγμένη δεδομένων των ελλείψεων σε βασικές υποδομές και υπηρεσίες, παρά την ύπαρξη αξιόλογου φυσικού και πολιτιστικού πλούτου στην περιοχή.

Σε ότι αφορά τις κοινωνικές υποδομές και συγκεκριμένα στον τομέα της υγείας, η περιθαλψη στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου παρέχεται το Κέντρο υγείας των Μοιρών καθώς και από τρία αγροτικά ιατρεία (Αγίων Δέκα, Βασιλικών Ανωγείων και Μιαμούς), στα οποία παρατηρούνται ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή και προσωπικό. Όσον αφορά τη δευτεροβάθμια περιθαλψη η εξυπηρέτηση γίνεται από τα νοσοκομεία του Ηρακλείου. Επίσης στο Δήμο δεν υπάρχουν σημαντικές αθλητικές εγκαταστάσεις, αν εξαιρέσουμε τρία γήπεδα ποδοσφαίρου με ελλείψεις σε υποδομές. Στον τομέα του πολιτισμού πρέπει να επισημάνουμε την ύπαρξη πολιτιστικών συλλόγων οι οποίοι στο σύνολο τους υπολειτουργούν. Σε ότι αφορά την εκπαίδευση, η υποδομή σε γενικές γραμμές μπορεί να χαρακτηριστεί σχεδόν ικανοποιητική.

Όσον αφορά τις τεχνικές υποδομές, σε γενικές γραμμές το δίκτυο που εξυπηρετεί τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου χαρακτηρίζεται πολύ καλό σε ποσοστό 3%, καλό σε ποσοστό 64%, ικανοποιητικό (3%), μέτριο (23%), κακό (7%). Σύμφωνα με εκτιμήσεις τοπικών παραγόντων προκύπτει άμεσα η ανάγκη ασφαλιτοστρωσης - διαπλάτυνσης επαρχιακών οδών (Απεστωκαρίου - Μιαμούς, Πλατάνου - Καπαριανών) και συντήρησης - διάνοιξης νέων αγροτικών δρόμων.

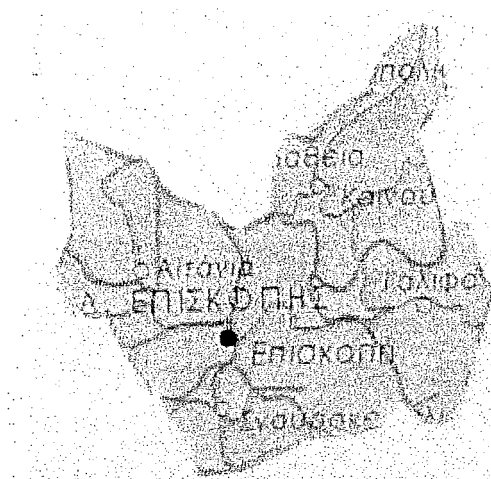
Η υδροδότηση των δημοτικών διαμερισμάτων του Δήμου γίνεται κυρίως από γεωτρήσεις αλλά και από πηγές. Για την αναβάθμιση του δικτύου ύδρευσης έχει γίνει τελευταία σημαντικό έργο με χρηματοδότηση από το ΕΠΤΑ. Όσον αφορά τον τομέα της αποχέτευσης, το αποχετευτικό θεωρείται σαν ένα από τα σημαντικά προβλήματα του Δήμου, εφόσον σε όλα τα δ.δ. αποδέκτες των οικιακών λυμάτων είναι οι βόθροι, ενώ σε ορισμένα άλλα αποδέκτες όμβριων υδάτων είναι τα ρυάκια. Όσον αφορά στη διαχείριση των απορριμμάτων θα πρέπει να επισημανθεί η έλλειψη ΧΥΤΑ. Στα περισσότερα δ.δ. η αποκομιδή γίνεται μέσω ιδιώτη εργολάβου, ενώ σε άλλα η εναπόθεση των απορριμμάτων γίνεται από τους ίδιους τους κατοίκους σε ανεξέλεγκτους χώρους. Στην περιφέρεια του Δήμου υπάρχουν συνολικά 17 χώροι ανεξέλεγκτης απόρριψης απορριμμάτων. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί ο ανεξέλεγκτος χώρος απόθεσης στον Αμπελούζο και συγκεκριμένα στη θέση Αγ. Ιωάννης, ο οποίος είναι εμφανής από τον αρχαιολογικό χώρο. Επίσης το πρόβλημα με τα λύματα των εργοστασίων είναι πολύ σοβαρό. Δεδομένης της έλλειψης ΜΕΛ η εναπόθεση πολλές φορές γίνεται σε ρυάκια και ποτάμια.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Δήμος παρουσιάζει ένα σημαντικό αριθμό ιστορικών-αρχαιολογικών στοιχείων και μνημείων, πράγμα το οποίο του αποδίδει σημαντικές προοπτικές για την ανάπτυξη του. Ο κηρυγμένος αρχαιολογικός χώρος της Γόρτυνας είναι ο σημαντικότερος του Δήμου. Ο συγκεκριμένος αρχαιολογικός χώρος είναι οργανωμένος, περιφραγμένος και επισκέψιμος, όπως επίσης και ο αρχαιολογικός

χώρος του Λέντα. Δεδομένου ότι η ευρύτερη περιοχή της Μεσσαράς διαθέτει μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά (Γόρτυνα, Φαιστός, Αγ. Τριάδα, Κοιμμός, Μάταλα κ.α.) και με δεδομένο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί ενέργειες ανάδειξης ιστορικών μνημείων θα πρέπει να αξιοποιηθεί και να αναδειχθεί η πολιτιστική κληρονομιά σε διαδημοτικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο της διακοινοτικής συνεργασίας οι επιχειρήσεις - ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου ο Οργανισμός Ανάπτυξης Μεσσαράς (Ο.ΑΝΑ.Μ.) και το Αναπτυξιακό Κέντρο Μυλοποτάμου - Μαλεβιζίου (Α.Κ.Ο.Μ.-Μ.). Επιπλέον ο Δήμος συμμετέχει στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου.

7.7. Δήμος Επισκοπής

Ο Δήμος Επισκοπής βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του νομού, νοτιοδυτικά του Δήμου Γουβών και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα της Επισκοπής (έδρα), των Αιτανίων, της Γαλίας, του Καινούριου Χωριού και του Σγουροκεφαλίου. Η συνολική έκταση του Δήμου είναι 45.500 στρέμματα και αριθμεί 2.651 μόνιμους κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991.

Από άποψης φυσικού περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς ο Δήμος έχει να επιδείξει αρκετές εκκλησίες και κτίσματα αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, υπαίθριες βρύσες, νερόμυλοι (Επισκοπή), παλιές φάμπρικες (Σγουροκεφάλι), παλιά πατητήρια (Καινούριο Χωριό) κ.α.

Ο Δήμος Επισκοπής αποτελεί έναν ακόμα αγροτικό δήμο στο νομό. Η κύρια απασχόληση των κατοίκων του είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Μικρότερα ποσοστά συμμετοχής εμφανίζονται στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Σε ότι αφορά τις κοινωνικές υποδομές στον τομέα της εκπαίδευσης υπάρχουν και λειτουργούν νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία στην Επισκοπή και στο Σγουροκεφάλι. Επίσης στην Επισκοπή υπάρχει και λειτουργεί ένα γυμνάσιο και ένα λύκειο. Η μεταφορά των μαθητών από τους λοιπούς οικισμούς γίνεται με λεωφορείο. Σημαντικές ελλείψεις παρουσιάζονται στον τομέα του αθλητισμού εφόσον στο νέο Δήμο υπάρχουν δύο γήπεδα ποδοσφαίρου με σημαντικά προβλήματα υποδομών. Σε ότι αφορά την υγειονομική περίθαλψη οι κάτοικοι του Δήμου εξυπηρετούνται από ένα αγροτικό ιατρείο που εδρεύει στην Επισκοπή. Τέλος ελλειπείς εμφανίζονται οι διοικητικές και οικονομικές υπηρεσίες που υπάρχουν στο νέο Δήμο (ΕΛΤΑ, ΟΤΕ, Αστυνομικός Σταθμός), ενώ δεν έχει επιλυθεί ακόμα το ζήτημα της στέγασης των υπηρεσιών του Δήμου.

Τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου γενικά βρίσκονται σε μέτρια κατάσταση. Προβλήματα παρουσιάζονται σε ορισμένα τμήματα του δικτύου ύδρευσης, τα οποία είναι παλιά και χρήζουν αντικατάστασης. Το αποχετευτικό δίκτυο δεν είναι επαρκές και παράλληλα πρόβλημα εμφανίζεται στη διοχέτευση των λυμάτων. Τέλος τα απορρίμματα συλλέγονται και αποτίθενται σε χώρο ημιελεγχόμενης διάθεσης σε περιοχή του Δήμου Γουβών, ενώ υπό δημοπράτηση βρίσκεται η κατασκευή έργου μονάδας εγκατάστασης βιολογικού καθαρισμού. Να σημειωθεί ότι ο Δήμος στο σύνολο του παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα άρδευσης λόγω των ελαχίστων γεωτρήσεων και της έλλειψης δικτύων άρδευσης.

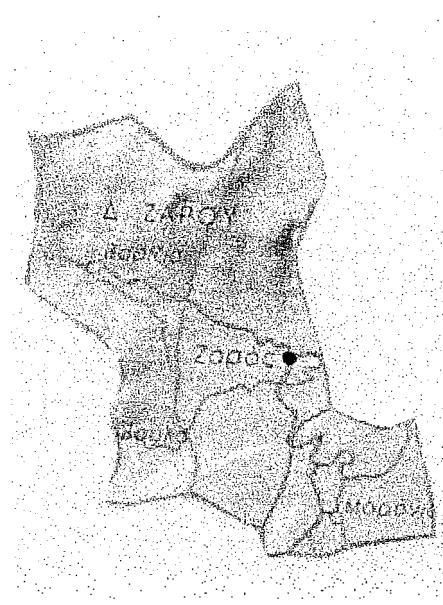
Σε ότι αφορά τα μεταφορικά δίκτυα γενικότερα βρίσκονται σε μέτρια κατάσταση. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι συναντώνται προβλήματα βατότητας στους αγροτικούς δρόμους ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες με αποτέλεσμα να δημιουργούνται

προβλήματα πρόσβασης των δημοτών στις περιουσίες τους και παράλληλα να αλλοιώνονται τα αγροτικά προϊόντα κατά τη μεταφορά τους.

Δημοτική επιχείρηση ή αναπτυξιακή εταιρεία δεν υπάρχει στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου. Υπό σύσταση βρίσκεται η «Δημοτική Επιχείρηση Δήμου Επισκοπής». Επιπλέον στην περιοχή υπάρχει και εξακολουθεί να δραστηριοποιείται ένας υδρευτικός σύνδεσμος στον οποίο συμμετέχουν οι πρώην κοινότητες Άνω Βάθεια, Ανώπολη και Επισκοπή.

Ο Δήμος Επισκοπής, όπως και οι λοιποί του νομού συμμετέχει στον αναπτυξιακό φορέα «Αναπτυξιακή Ηρακλείου» και στον ΟΑΝΑΚ.

7.8. Δήμος Ζαρού

Ο Δήμος Ζαρού βρίσκεται στους νότιους πρόποδες του Ψηλορείτη, έχει έδρα το Ζαρό και επιπλέον αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα των Βοριζίων και του Μορονίου. Ο Δήμος Ζαρού είναι κυρίως ορεινός Δήμος, έχει 75.441 στρέμματα συνολική έκταση, η οποία στο μεγαλύτερο μέρος της είναι γεωργική και θαμνοσκεπής – δασοσκεπής. Ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σύμφωνα με την απογραφή του 1991 σε 3.414 κατοίκους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η φυσική ομορφιά του Δήμου. Σημαντικό είναι το οικοσύστημα του πευκόδασους στις νότιες κλιτύς του όρους Σαμάρη, με αρκετά είδη χλωρίδας και πανίδας. Επίσης υψηλού

ενδιαφέροντος οικοσύστημα είναι αυτό του πουρναρόδασους του Ρούβα. Τα οικολογικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του φαραγγιού του Αγίου Νικολάου το καθιστούν ως ένα από τα ωραιότερα και σπανιότερα τοπία του Δήμου. Παράλληλα αποτελεί πόλο έλξης πολλών τουριστών, οι οποίοι μπορούν να επιδίδονται σε δραστηριότητες ήπιας αναψυχής, όπως πεζοπορία, ορειβασία, φυσιολατρία κ.α. Ολόκληρος ο Δήμος είναι διάσπαρτος από μικρούς πνεύμονες αυτοφυούς ανοργάνωτου πρασίνου κυρίως στις όχθες των δύο χειμάρρων. Περιοχές οργανωμένου πρασίνου δεν υπάρχουν. Τέλος εντός των ορίων του Δήμου υπάρχει επίσης τεχνητή λίμνη έξι στρεμμάτων στη θέση της πηγής Βότομου, γύρω από την οποία διαμορφώνονται χώροι εστίασης και αναψυχής. Στην ευρύτερη περιοχή βρίσκονται δύο μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας, κυρίως πέστροφας, που υδροδοτούνται από το Δήμο.

Τελευταία, στο πλαίσιο μιας γενικότερης πολιτικής που προωθεί την ανάπτυξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ο Δήμος Ζαρού με τη στήριξη του Υπουργείου Γεωργίας σχεδιάζει να προχωρήσει στη δημιουργία δασικού χωριού στην περιοχή Κουτσουνάρα πάνω από το Βροντήσι. Ο σχεδιασμός είναι να δημιουργηθούν κατ' αρχήν είκοσι πετρόχτιστα σπίτια και στη συνέχεια να γίνει διαμόρφωση της ευρύτερης περιοχής, ώστε να λειτουργήσει ως πόλος έλξης της τουριστικής δραστηριότητας και να συμβάλει στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Όπως προκύπτει από στοιχεία της απασχόλησης η κύρια οικονομική δραστηριότητα εντοπίζεται στην αγροτική παραγωγή, κυρίως δε στη γεωργία και σε μικρότερο βαθμό στη κτηνοτροφία με κυριότερα προϊόντα παραγωγής της περιοχής το ελαιόλαδο, τη σταφίδα, το κρασί και κτηνοτροφικά προϊόντα. Σχετικά με το δευτερογενή τομέα στο Δήμο υπάρχουν και δραστηριοποιούνται μία μονάδα εμφιάλωσης ποσίμου νερού (BOTOMOS A.E.), μονάδες μεταποίησης αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, ξενοδοχεία, ξενώνες, κ.α.

Σε ότι αφορά τις κοινωνικές υποδομές στο Δήμο υπάρχουν τρία αγροτικά ιατρεία, εκ των οποίων λειτουργεί μόνο το ένα σε καθημερινή βάση, λόγω της ελλιπούς

υποδομής και της έλλειψης ειδικευμένου προσωπικού. Αναφορικά με τις αθλητικές υποδομές υπάρχει ένα γήπεδο ποδοσφαίρου, ενώ κρίνεται αναγκαία η αποπεράτωση του αθλητικού κέντρου. Η αστυνόμευση της περιοχής είναι ένα από τα σημαντικά προβλήματα καθώς υπάρχει ένα αστυνομικό τμήμα το οποίο υπολειτουργεί. Σημαντικές τέλος είναι οι ελλείψεις του Δήμου και σε διοικητικές και οικονομικές υπηρεσίες (ΔΟΥ, ΔΕΗ, ΟΤΕ, κ.α.).

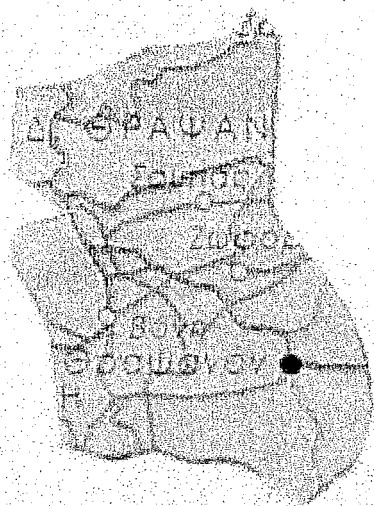
Η μορφή του οδικού δικτύου του Δήμου είναι τελείως ακανόνιστη και ακολουθεί σχεδόν πάντα τις μορφολογικές ιδιομορφίες της περιοχής. Η χάραξη και η διάνοιξη των δρόμων θεωρείται ανεπαρκής. Η έλλειψη παρακαμπτήριας οδού και η ανάγκη διέλευσης φορτηγών αυτοκινήτων μέσα από τον οικισμό του Άνω Ζαρού, εξαιτίας της ύπαρξης του εργοστασίου «Βότομος Α.Ε.» δημιουργεί σοβαρά προβλήματα για την ποιότητα ζωής και στο οικιστικό περιβάλλον αν ληφθεί υπόψη και η στενότητα του οδικού δικτύου σε πολλά σημεία του.

Παρά το ότι στην έδρα του Δήμου υπάρχει πλούσιος υδροφόρος ορίζοντας στα δημοτικά διαμερίσματα υπάρχει σοβαρό πρόβλημα επάρκειας νερού. Η ηλικία του δικτύου ύδρευσης στα δημοτικά διαμερίσματα είναι περίπου 30 χρόνια. Σχετικά με το αποχετευτικό δίκτυο καλύπτεται μόλις το 70% της έδρας του Δήμου, ενώ το υπόλοιπο 30% εξυπηρετείται με βόθρους. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι στα άλλα δύο δημοτικά διαμερίσματα (Βορίζια, Μορόνι) δεν υπάρχει καθόλου αποχετευτικό δίκτυο.

Η αποκομιδή και απόθεση των απορριμμάτων γίνεται σε σκουπιδότοπο ο οποίος βρίσκεται στη θέση Χάλεφε, σε απόσταση μόλις 500 μέτρων από τον οικισμό του Ζαρού. Το πρόβλημα εξεύρεσης χώρου υγειονομικής ταφής για την ευρύτερη περιοχή της Μεσσαράς έχει απασχολήσει τόσο τους όμορους Δήμους, όσο και τον ΟΑΝΑΜ, χωρίς όμως να έχουν καταλήξει σε συγκεκριμένες αποφάσεις. Η διάθεση των λυμάτων γίνεται στον ποταμό Κουτσουλίδη, ο οποίος καταλήγει στη Φανερωμένη με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα μόλυνσης και περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Στο πλαίσιο της διακοινοτικής συνεργασίας ο Δήμος συμμετέχει ως μέτοχος στον Οργανισμό Ανάπτυξης Μεσσαράς (ΟΑΝΑΜ) ,στο Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου και Μαλεβυζίου (ΑΚΟΜ-Μ) καθώς και στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου. Ο Δήμος Ζαρού ανήκε στο Συμβούλιο Περιοχής της 4^{ης} Εδαφικής Περιφέρειας, η συμμετοχή του οποίου στο πρόγραμμα Terra Lore ήταν μία από τις σημαντικότερες δραστηριότητες του. Μετά την κατάργηση των Σ.Π. (Δεκέμβριος 1998) η εφαρμογή του προγράμματος Terra μετατέθηκε στον ΟΑΝΑΜ. Πρόσφατα (Οκτώβριος 2000) ο Δήμος προχώρησε στη σύσταση της Δημοτικής Αναπτυξιακής Επιχείρησης Ζαρού, η οποία βέβαια δεν έχει λειτουργήσει ακόμα. Η εταιρεία αυτή πρόκειται να αναλάβει την προώθηση μιας σειράς αναπτυξιακών δράσεων σε επενδυτικά έργα για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής και επιπλέον έχει την ευθύνη για την αξιοποίηση των εθνικών και μέρους των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων.

7.9. Δήμος Θραψανού

Ο Δήμος Θραψανού βρίσκεται βόρεια του Δήμου Αρκαλοχωρίου, δημιουργήθηκε από τη συνένωση τεσσάρων πρώην κοινοτήτων, του Θραψανού, της Βόνης, των Ζωφόρων και του Σαμπά και έχει έδρα το Θραψανό. Συνορεύει βόρεια με το Δήμο Επισκοπής, ανατολικά με το Δήμο Καστελλίου, νότια με το Δήμο Αρκαλοχωρίου και δυτικά με το Δήμο Ν. Καζαντζάκη. Έχει συνολική έκταση 37.292 στρέμματα και πληθυσμό 2.368 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991.

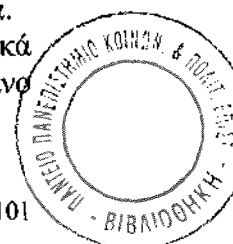
Ο Δήμος διαθέτει αρκετά αξιόλογα τοπία καθώς και σημαντική πολιτιστική κληρονομιά. Χαρακτηριστικά αναφέρονται η τεχνητή λίμνη – υδροβιότοπος στη θέση Λειβάδες, η οποία φιλοξενεί σπάνια είδη πουλιών, το φαράγγι στη τοποθεσία Άγιος Νικόλαος η Μονή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Αγκάραθο, ο αρχαιολογικός χώρος της Γαλατιανής Κεφάλας (ο οποίος υπήρξε μινωικός οικισμός) κ.α.

Ο Δήμος Θραψανού είναι ένας μικρός - συγκριτικά με τους άλλους - αγροτικός Δήμος. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων απασχολείται στη γεωργία και δευτερευόντως στη κτηνοτροφία. Το μεγαλύτερο ποσοστό της καλλιεργήσιμης έκτασης καταλαμβάνει η ελιά και το αμπέλι. Τέλος ένα σημαντικό ποσοστό των κατοίκων απασχολείται σε βιοτεχνικές επιχειρήσεις (εργαστήρια αγγειοπλαστικής τέχνης, ανθοκομικοί συνεταιρισμοί, μονάδες τυποποίησης λαδιού, επιπλοποιεία, μηχανουργεία, αποστακτήρια ρακής κ.α.).

Λόγω της ενασχόλησης των κατοίκων με την αγγειοπλαστική τέχνη αλλά και της φυσικής ομορφιάς στο Δήμο σημειώνεται ιδιαίτερη τουριστική κίνηση, αλλά μεμονωμένα και ανοργάνωτα, δεδομένης της έλλειψης των κατάλληλων υποδομών υποδοχής.

Σημαντικά προβλήματα εντοπίζονται στις κοινωνικές υποδομές του Δήμου. Συγκεκριμένα στον τομέα της υγείας υπάρχει ένα αγροτικό ιατρείο με μεγάλες ελλείψεις σε ιατρικά μέσα και προσωπικό. Επίσης στον τομέα του αθλητισμού και του πολιτισμού οι υποδομές κρίνονται ανεπαρκείς. Τέλος από την έδρα του Δήμου απουσιάζουν διοικητικές και οικονομικές υπηρεσίες (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΔΟΥ) με αποτέλεσμα οι κάτοικοι να εξυπηρετούνται από τους όμορους Δήμους Αρκαλοχωρίου και Καστελλίου. Όσον αφορά την εκπαίδευση στην έδρα του Δήμου υπάρχουν και λειτουργούν ένα νηπιαγωγείο, τρία δημοτικά σχολεία και ένα γυμνάσιο, ενώ οι μαθητές λυκείου μετακινούνται στο Καστέλλι και στο Αρκαλοχώρι.

Όσον αφορά το οδικό δίκτυο η κατάσταση του σε γενικές γραμμές είναι καλή. Στη μεγαλύτερη έκταση του Δήμου όμως η αγροτική οδοποιία παρουσιάζει προβλήματα. Σε ότι αφορά τις τεχνικές υποδομές, το δίκτυο ύδρευσης του Δήμου είναι σχετικά νέο, βρίσκεται σε καλή κατάσταση και καλύπτει τις ανάγκες του Δήμου. Το υδάτινο

δυναμικό του Δήμου είναι αρκετά πλούσιο. Επίσης η κατάσταση του αρδευτικού δικτύου κρίνεται γενικώς καλή, χωρίς όμως να καλύπτεται το σύνολο των αρδευτικών αναγκών του Δήμου. Ένα από τα βασικότερα προβλήματα που εντοπίζεται στα τεχνικά δίκτυα αφορά την αποχέτευση. Τα δημοτικά διαμερίσματα του Σαμπά και της Βόνης δεν διαθέτουν αποχετευτικό δίκτυο, ενώ στο Θραψανό και στους Ζωφόρους υπάρχει δίκτυο αποχέτευσης, το οποίο όμως δεν λειτουργεί. Πρόβλημα υπάρχει επίσης και με τη διάθεση των λυμάτων. Για το βιολογικό καθαρισμό εκπονείται μελέτη για εγκατάσταση και δίκτυα σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα. Τέλος όσον αφορά την αποκομιδή των απορριμμάτων δεν υπάρχει χώρος υγειονομικής ταφής αλλά εναποτίθενται σε χώρους ημιελεγχόμενης διάθεσης στην περιοχή Καστελλίου, σε συνεργασία με τους Δήμους Καστελλίου και Επισκοπής.

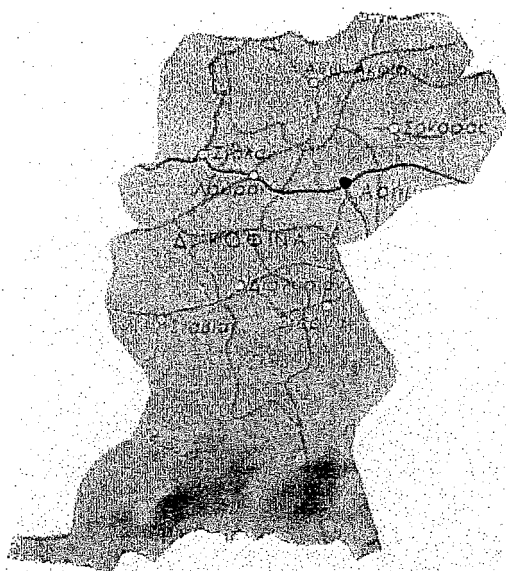
Στο Δήμο Θραψανού δεν υπάρχουν δημοτικές επιχειρήσεις, ενώ υπό σύσταση βρίσκεται η Δημοτική Αναπτυξιακή Επιχείρηση Θραψανού. Επίσης ο Δήμος συμμετέχει στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου, στον ΟΑΝΑΚ, καθώς και στο φορέα πολιτιστικού κυρίως χαρακτήρα «ΔΙΑΣ» σε συνεργασία με τους Δήμους Ν. Καζαντζάκη, Αρχανών, Τεμένους και Επισκοπής.

δυνατότητα νοσηλείας. Στο Καστέλλι υπάρχουν 3 πολιτιστικοί σύλλογοι, οι οποίοι αναπτύσσουν έντονη πολιτιστική δραστηριότητα. Επίσης στο Δήμο λειτουργούν συνολικά 7 βιβλιοθήκες, η οργάνωση των οποίων είναι το αποτέλεσμα της προσπάθειας μιας μικρής ομάδας ανθρώπων και βεβαίως παρουσιάζουν σημαντικές ελλείψεις.

Ως προς τις τεχνικές υποδομές, προβλήματα παρουσιάζει η ενδοδημοτική οδοποιία, τα οποία γίνονται εντονότερα κατά τη χειμερινή περίοδο. Το δίκτυο ύδρευσης στο σύνολο του βρίσκεται σε ικανοποιητική κατάσταση, εφόσον το μεγαλύτερο μέρος του έχει αντικατασταθεί πρόσφατα. Η κάλυψη του δικτύου σε όλους τους ΟΤΑ είναι πλήρης, ενώ η ποσότητα του νερού δεν επαρκεί ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες. Το αποχετευτικό δίκτυο είναι γενικώς προβληματικό. Τα δημοτικά διαμερίσματα Αμαριανού, Κασταμονίτσας και Σμαρίου είναι τα μόνα που διαθέτουν ολοκληρωμένο δίκτυο σε λειτουργία. Προβλήματα όμως δημιουργούνται λόγω της έλλειψης βασικών υποδομών συλλογικής διάθεσης και επεξεργασίας των λυμάτων της περιοχής, τα οποία καταλήγουν σε γειτονικά ρέματα. Σε ότι αφορά την αποκομιδή των απορριμμάτων γίνεται σε χώρους ημιελεγχόμενης διάθεσης, σε σκουπιδότοπο βορειοδυτικά του δρόμου Καστέλλι - Χερσονήσου, όπου η συσσώρευση, η προσωρινή παραμονή τους και η τελική καύση τους δημιουργεί περιβαλλοντικά προβλήματα και προβλήματα υγιεινής.

Ο Δήμος Καστελλίου είναι μέτοχος στον πρώην Οργανισμό Ανάπτυξης Τεμένους Πεδιάδας (ΟΑΤΕΠ Α.Ε.) και νυν Αναπτυξιακή Κρήτης.

7.11. Δήμος Κόφινα

Ο Δήμος Κόφινα βρίσκεται στο νότιο τμήμα του νομού και συνορεύει βόρεια με το Δήμο Αγίας Βαρβάρας, ανατολικά με το Δήμο Αστερουσίων, δυτικά με το Δήμο Γόρτυνας και νότια βρέχεται από το Λυβικό πέλαγος. Έχει έδρα το Ασκήμι και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα των Άνω Άκριων, Διονυσίου, Λουρών, Σοκαρά, Σταβίων, Στερνών και Στόλων. Η έκταση του Δήμου είναι 144.768 στρέμματα και ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 1991 ήταν 5.313 κάτοικοι.

Η περιοχή του Δήμου Κόφινα αποτελείται από τρία μορφολογικά τμήματα: το

βόρειο τμήμα που είναι ημιορεινό, το κεντρικό τμήμα που είναι πεδινό, και το νότιο, ορεινό τμήμα. Επικρατούσα εικόνα αποτελούν οι επιβλητικοί ορεινοί όγκοι με το περιορισμένο πευκοδάσος της Μονής Κουδουνιά, που είναι και το μοναδικό στο νομό. Η κατάληξη τους στη θάλασσα διαμορφώνει απόκρημνους βραχώδεις σχηματισμούς και ελάχιστες δυνατότητες προσέγγισης των ακτών. Η περιοχή συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο των προτεινόμενων περιοχών "Natura 2000" και ανήκει στους "περί χαρακτηρισμού τόπους ιδιαίτερου φυσικού κάλλους" (ΦΕΚ 666/23-09-70).

Το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων του Δήμου απασχολείται στον πρωτογενή τομέα και τα κυριότερα προϊόντα που παράγονται είναι λάδι, σταφίδα και πατάτες. Σε μικρότερο ποσοστό οι κάτοικοι στα ορεινά και ημιορεινά τμήματα ασχολούνται με τη κτηνοτροφία, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

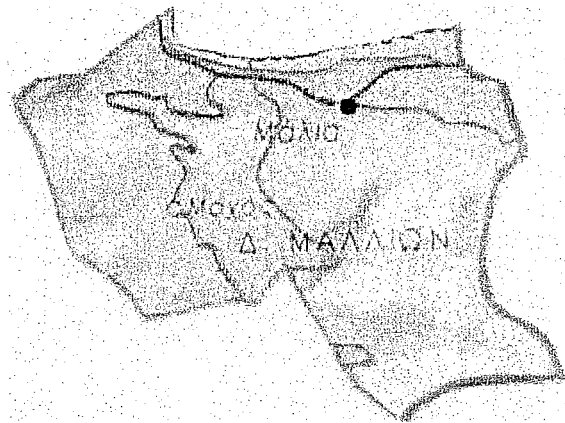
Όσον αφορά τις κοινωνικές υποδομές στον τομέα της υγείας - πρόνοιας το δίκτυο υγειονομικής περίθαλψης παρουσιάζει ανεπάρκειες και ελλείψεις που συνίστανται κυρίως στην έλλειψη ειδικοτήτων και υλικοτεχνικής υποδομής. Ανεπάρκειες εμφανίζονται επίσης στον τομέα της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα στους μικρότερους οικισμούς του Δήμου (έλλειψη υποδομών, υπολειτουργία σχολείων κ.α.). Ο Δήμος από την πλευρά των αθλητικών εγκαταστάσεων χαρακτηρίζεται φτωχός μιας και δεν διαθέτει επαρκείς αθλητικές υποδομές, ενώ οι υπάρχουσες είναι σε κακή κατάσταση.

Σε ότι αφορά τις τεχνικές υποδομές και συγκεκριμένα τις υποδομές μεταφορών, το μεγαλύτερο μέρος του οδικού δικτύου βρίσκεται σε μέτρια ή/και κακή κατάσταση και χρειάζεται συνεχείς συντηρήσεις και βελτιώσεις, όπως π.χ. το τμήμα Αγίου Θωμά - Λουρών. Επιπρόσθετα το δίκτυο ύδρευσης δεν είναι σε καλή κατάσταση. Πολλά τμήματα του είναι από αμιαντοσωλήνες, σε άλλα τμήματα υπάρχουν κακοτεχνίες και χρειάζονται συχνές συντηρήσεις όπως στο Σοκαρά π.χ., όπου οι κάτοικοι αντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα. Επίσης απαιτείται, επέκταση του σε όλα τα

έλλειψη ΧΥΤΑ. Η απόθεση των απορριμμάτων γίνεται σε χώρο που βρίσκεται στην κοινότητα Φόδελε στη θέση “Μέσα Γαληνούς” του δήμου Γαζίου. Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι και η διάθεση των λυμάτων γίνεται ανεξέλεγκτα εφόσον δεν υπάρχει Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων, ενώ έχει προταθεί (ΠΕΠ Κρήτης – Γ’ ΚΠΣ) η εκπόνηση μελέτης για την κατασκευή ΜΕΛ και αναμένεται η έγκριση της.

Στα πλαίσια του νέου Δήμου δεν λειτουργούν Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι ούτε Δημοτικές Επιχειρήσεις ή άλλες Αναπτυξιακές Εταιρείες. Υπάρχει όμως συνεργασία με τις ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρείες «ΑΚΟΜ-Μ» και «ΑΝΗ», για τις οποίες έχει γίνει λόγος σε προηγούμενη περιγραφή.

7.13. Δήμος Μαλλίων

Ο Δήμος Μαλλίων βρίσκεται βορειοανατολικά του νομού Ηρακλείου, νοτιοδυτικά συνορεύει με το Δήμο Χερσονήσου, ανατολικά με το νομό Λασηθίου και βόρεια βρέχεται από το Κρητικό πέλαγος. Ο νέος Δήμος αποτελείται από τον πρώην Δήμο Μαλλίων (έδρα) και την κοινότητα του Μοχού. Καταλαμβάνει έκταση 60.720 στρεμμάτων και έχει πληθυσμό 4.510 κατοίκους (με βάση την

απογραφή του 1991), ενώ κατά τους θερινούς μήνες ο πληθυσμός προσεγγίζει περίπου τους 18.000 κατοίκους.

Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου υπάρχουν σημαντικοί υδροβιότοποι στους οποίους ενδημούν πολλά είδη πανίδας και χλωρίδας (Λιβιάδι στα Μάλλια, Λυγαράς στο Μοχό κ.α.). Περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους επίσης αποτελεί για το Δήμο Μαλλίων ο οικισμός του Κρασίου με πολλά νερά και μινωικές και ρωμαϊκές αρχαιότητες. Επίσης αξιόλογος φυσικός πόρος του Δήμου είναι ο πλούσιος υδροφόρος ορίζοντας της παραλιακής ζώνης, ο οποίος τροφοδοτείται από τον υπερκείμενο ορεινό όγκο της Δίκτης. Η περιοχή τροφοδοτεί με πόσιμο νερό και την πόλη του Ηρακλείου, μέσω 9 γεωτρήσεων της ΔΕΥΑΗ.

Ο Δήμος αποτελεί έναν κατεξοχήν τουριστικό Δήμο. Οι κύριες οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή είναι ο τουρισμός και η γεωργία. Τα κυριότερα γεωργικά προϊόντα που παράγονται είναι λάδι, πατάτες και κηπευτικά. Ο δευτερογενής τομέας είναι ελάχιστα αναπτυγμένος και αφορά κυρίως τη λειτουργία μονάδων μεταποίησης γεωργικών προϊόντων, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στον τριτογενή τομέα και ιδιαίτερα στα ξενοδοχεία και λοιπές τουριστικές επιχειρήσεις και καταλύματα. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Δήμος, όπως και οι λοιποί παραλιακοί Δήμοι του νομού παρουσιάζουν προβλήματα άνισης ανάπτυξης μεταξύ του βορείου και νοτίου τμήματος τους.

Στον τομέα των κοινωνικών υποδομών ο Δήμος παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις εφόσον στερείται κέντρου υγείας, ΚΑΠΗ, κέντρου ΑΜΕΑ, κλειστό γυμναστήριο, πολιτιστικό κέντρο, βιβλιοθήκες κ.α. Επίσης στον τομέα της εκπαίδευσης το Λύκειο Μοχού αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα στη διατήρηση και λειτουργία του, δεδομένου ότι ο αριθμός των μαθητών συνεχώς φθίνει εξαιτίας της απορρόφησης τους κυρίως από το λύκειο Μαλλίων και Χερσονήσου.

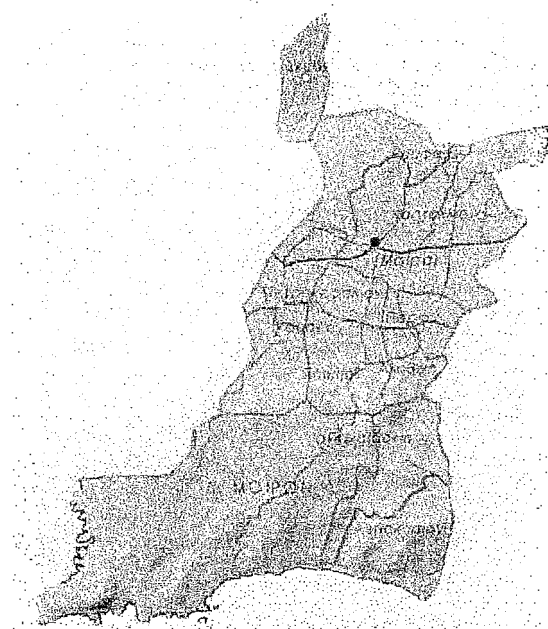
Το οδικό δίκτυο του Δήμου γενικώς κρίνεται ικανοποιητικό. Η οδική σύνδεση μεταξύ του μοναδικού για το Δήμο δημοτικού διαμερίσματος Μοχού με την έδρα του Δήμου (Μάλλια) είναι καλή, καθώς επίσης και η σύνδεση Κρασίου - Μοχού.

Τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου είναι προβληματικά. Παρά το γεγονός ότι η περιοχή είναι πλούσια σε υδάτινο δυναμικό η ύδρευση του Δήμου παρουσιάζει προβλήματα που εντοπίζονται στις υποδομές. Πρόσφατα έχουν γίνει έργα αντικατάστασης τμημάτων των δικτύων ύδρευσης, ενώ μεγάλο τμήμα του δικτύου είναι πεπαλαιωμένο και χρήζει αντικατάστασης. Επιπλέον στα Μάλλια, καθώς και στο Κράσι, δεν υπάρχουν καθόλου υποδομές αποχέτευσης. Τέλος όσον αφορά την αποκομιδή απορριμμάτων το πρόβλημα εντοπίζεται στο χώρο συγκέντρωσης τους, καθώς και στη διαχείρισή τους, εφόσον γίνεται καύση, (πρακτική που δεν είναι πια αποδεκτή) στη χωματερή που βρίσκεται ανατολικά των Μαλλίων, σε θέση ορατή από την εθνική οδό! Έχει εκπονηθεί μελέτη για τη διερεύνηση χώρου και τη δημιουργία ΧΥΤΑ και επιλέχθηκε η θέση "Πυργιά" μεταξύ Ποταμιών - Χερσονήσου. Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει καμία μονάδα επεξεργασίας λυμάτων στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου. Για τα Μάλλια η θέση που προτεινόταν ήταν η τοποθεσία "Επάνω Κάμπος" και για το Μοχό η θέση "Σπανόλακος".

Παρά το ότι η παραλιακή ζώνη του νέου Δήμου Μαλλίων (Μάλλια - Σταλίδα) παρουσίασε έντονη τουριστική ανάπτυξη κατά τη διάρκεια των τελευταίων 25 χρόνων, δεν υπήρξαν οι αναγκαίες υποδομές και ο στοιχειώδης σχεδιασμός και προγραμματισμός που θα επέτρεπε την τουριστική ανάπτυξη σε ορθολογική κατεύθυνση, εξαιτίας της έλλειψης πολεοδομικού σχεδιασμού παράλληλα με την έντονη οικιστική ανάπτυξη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αναρχία στο δομημένο περιβάλλον με λειτουργικές και αισθητικές συνέπειες. Παρόμοια προβλήματα παρουσιάζει και η ενδοχώρα του Δήμου (Μοχός - Κράσι), όπου η τουριστική κίνηση είναι πολύ ηπιότερη.

Τέλος στο Δήμο υπάρχει και δραστηριοποιείται Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης – Αποχέτευσης με την επωνυμία «ΔΕΥΑΜ» (ΦΕΚ 241/29-10-1998) με έδρα το Κράσι. Επίσης ο Δήμος συμμετέχει στην Αναπτυξιακή Κρήτης.

7.14. Δήμος Μοιρών

Ο Δήμος Μοιρών βρίσκεται στα νότια παράλια του νομού Ηρακλείου. Συνορεύει από τα δυτικά με το Δήμο Τυμπακίου, ανατολικά με το Δήμο Γόρτυνας, βόρεια με τους Δήμους Ζαρού και Ρούβα και νότια βρέχεται από το Λιβυκό πέλαγος. Έχει έκταση 181.885 στρ. και πληθυσμό 10.263 (απογραφή 1991), ενώ οι μόνιμοι κάτοικοι κατ' εκτίμηση είναι 11.000. Ο νεοσύστατος Δήμος απαρτίζεται από τα δημοτικά διαμερίσματα της Γαλιάς, της Αληθινής, του Αντισκαρίου, του Καστελλίου, του Κουσέ, του Περιού, του Πετροκεφαλίου, των Πηγαϊδακίων, της Πόμπιας, του Ρουφά και των Σκορβούλων.

Στο Δήμο Μοιρών γενικότερα η γεωμορφολογία της περιοχής παρουσιάζει ποικιλομορφία και έντονες αντιθέσεις. Βασικά στοιχεία διαφοροποίησης της περιοχής είναι το ανάγλυφο της που διακρίνεται σε τρεις υποπεριοχές:

- την κεντρική, όπου βρίσκεται η πεδιάδα της Μεσσαράς,
- τη βόρεια ζώνη, που περιλαμβάνει κυρίως ημιορεινές και ορεινές εκτάσεις και
- τη νότια ζώνη, η οποία καλύπτεται από βραχώδεις περιοχές που διακόπτονται από σημειακές παραλίες με αυθαίρετες οικιστικές αναπτύξεις. Χαρακτηριστική είναι και η ύπαρξη πολλών αρχαιολογικών χώρων.

Επίσης αξίζει να σημειωθεί η ύπαρξη πολλών βιοτόπων με ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον (Γεροπόταμος, Φαράγγι Γούλα, Μαρτσαλιώτικο Φαράγγι στη Μονή Οδηγήτριας, Φαράγγι Ριζοπέτρου στα Σκούρβουλα κ.α.).

Ο Δήμος Μοιρών είναι στη μεγαλύτερη έκταση του πεδινός. Οι χρήσεις γης αφορούν κυρίως καλλιέργειες (ελιές στο μεγαλύτερο σύνολο, αμπέλια και θερμοκήπια με οπωροκηπευτικά) ενώ ένα μικρό τμήμα αφορά και δασικές εκτάσεις (δάσος Αληθινής, δάσος Αντισκαρίου, αλσύλλιο Κούλε κ.α.). Σε ότι αφορά την οικονομική δραστηριότητα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα (1944 άτομα), 1361 στον τριτογενή τομέα και μόλις 592 στο δευτερογενή τομέα. Τα κυριότερα προϊόντα της περιοχής του ΟΤΑ είναι λάδι, κηπευτικά, κρασί, σταφίδα, κρέας και γάλα.

Τόσο ο Δήμος όσο και τα Δημοτικά Διαμερίσματα που τον απαρτίζουν χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη επαρκούς κτιριακής υποδομής, τόσο στην εκπαίδευση (πρόσφατα εξασφαλίσθηκε το ποσό των 100.000.000 από το πρόγραμμα σχολικής στέγης για την ανέγερση ΤΕΛ), όσο και στον τομέα του αθλητισμού. Προβλήματα συναντώνται στον τομέα της υγείας και συνίστανται στην έλλειψη νοσηλευτικού προσωπικού, στην έλλειψη παραϊατρικών ειδικοτήτων, στην ελλιπή επάνδρωση ορισμένων αγροτικών ιατρείων κ.α.

Όσον αφορά τις τεχνικές υποδομές έχουμε να επισημάνουμε ότι δεν υπάρχει τεχνικός εξοπλισμός που να ανήκει αμιγώς στο διευρυμένο Δήμο και επίσης δεν υπάρχει Χ.Υ.Τ.Α. Ύστερα από μελέτη που εκπονήθηκε από τον ΟΑΝΑΚ, έχουν εξευρεθεί και προταθεί ορισμένες τοποθεσίες για την κατασκευή Χ.Υ.Τ.Α., όμως υπάρχουν τοπικές αντιδράσεις με αποτέλεσμα το πρόβλημα να παραμένει. Η αποκομιδή των απορριμμάτων γίνεται από ιδιωτική εταιρεία και η απόθεση τους γίνεται σε σκουπιδότοπους, διαφορετικό για κάθε κοινότητα και δεν είναι ελεγχόμενη με αποτέλεσμα να δημιουργούνται εστίες μόλυνσης και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Σε ότι αφορά τα δίκτυα ύδρευσης πρόσφατα έχουν αντικατασταθεί τμήματα τους κυρίως στην έδρα του Δήμου, ενώ τα δίκτυα αποχέτευσης εκλείπουν. Έπειτα η διάθεση των λυμάτων γίνεται αυθαίρετα σε ακάλυπτες εκτάσεις και με σοβαρούς κινδύνους για την υγεία των κατοίκων και την αισθητική του φυσικού περιβάλλοντος (μόλυνση του υδροφορέα της περιοχής) εφόσον τα περισσότερα Δημοτικά Διαμερίσματα δεν διαθέτουν εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων. Σε ορισμένα από αυτά υπάρχουν φυσικά συστήματα επεξεργασίας.

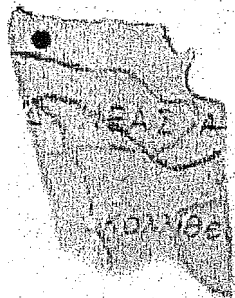
Οι επιχειρήσεις - οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης που δραστηριοποιούνται στην περιοχή είναι:

- ο Οργανισμός Ανάπτυξης Μεσσαράς (Ο.ΑΝΑ.Μ.), ο οποίος ιδρύθηκε το 1996 και συμμετέχουν οι όμοροι Δήμοι Ρούβα, Τυμπακίου, Γόρτυνας, Ζαρού, Κόφινα και Αστερουσίων. Μέχρι σήμερα δεν έχει να παρουσιάσει αξιόλογη δράση.
- το Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου - Μαλεβιζίου Α.Ε. (Α.Κ.Ο.Μ. - Μ. Α.Ε.), που ιδρύθηκε το 1988 και έχει αναλάβει ένα τμήμα του Ευρωπαϊκού προγράμματος LEADER.
- η Κοινοτική Επιχείρηση Πηγαϊδακίων, η οποία δημιουργήθηκε το 1997, δεν έχει συμμετάσχει μέχρι σήμερα σε κάποιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα, έχει αναλάβει όμως την εκμετάλλευση της παραλίας των Καλών Λιμένων.

Επίσης στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου λειτουργούν έντεκα (11) αγροτικοί συνεταιρισμοί με κύριο αντικείμενο τις επιδοτήσεις και τη διακίνηση και εμπορία κηπευτικών.

Τέλος ο Δήμος συμμετέχει στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου, ενώ υπό σύσταση βρίσκονται και η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Μοιρών καθώς και η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης – Αποχέτευσης Μοιρών.

7.15. Δήμος Νέας Αλικαρνασσού

Ο Δήμος Νέας Αλικαρνασσού βρίσκεται ανατολικά του Δήμου Ηρακλείου, αριθμεί σύμφωνα με την απογραφή του 1991 11.338 κατοίκους (16.000 περίπου σε περιόδους αιχμής) και καλύπτει έκταση 16.098 στρεμμάτων. Προέκυψε από τη συνένωση των δημοτικών διαμερισμάτων Νέας Αλικαρνασσού (πρώην Δήμος) και Καλλιθέας.

Στο νέο Δήμο υπάρχουν αρκετοί φυσικοί πόροι οι οποίοι δεν έχουν τύχει αξιοποίησης όπως το οικοσύστημα και φυσικό εκτροφείο κεφάλων

του Καρτερού ποταμού καθώς και το φαράγγι του Μέσα Καρτερού, με δέντρα, συστάδες θάμνων και σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας. Επίσης οι πλούσιοι υδάτινοι πόροι του Δήμου αποτελούν σημαντικό φυσικό πλεονέκτημα. Τέλος ένας άλλος σημαντικός φυσικός πόρος στο Δήμο είναι ο ορυκτός πλούτος (λατομικές επιχειρήσεις κ.α.).

Σχετικά με τις χρήσεις γης στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου παρατηρείται μια ανομοιομορφία στη χωρική κατανομή τους, καθώς και έντονα προβλήματα συγκρούσεων χρήσεων γης, εφόσον το βόρειο τμήμα του Δήμου στο οποίο βρίσκεται και η έδρα είναι επιβαρυνμένο από τη συγκέντρωση διαφόρων δραστηριοτήτων (τμήμα ΒΙ.ΠΕ.Η., στρατόπεδα, αεροδρόμιο, τουριστικές δραστηριότητες, κ.α.), ενώ το νότιο τμήμα καλύπτεται στο σύνολο του από αγροτικές εκτάσεις.

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού απασχολείται στο δευτερογενή τομέα δεδομένου ότι ο νέος Δήμος «φιλοξενεί» εντός των διοικητικών του ορίων τμήμα της ΒΙ.ΠΕ. Ηρακλείου, Εκτός από τις βιομηχανίες της ΒΙ.ΠΕ.Η. υπάρχει και ένας σημαντικός αριθμός βιοτεχνιών και οικοτεχνιών που είναι εγκατεστημένες στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου και αφορούν κυρίως την παραγωγή υφαντουργικών προϊόντων, ειδών διατροφής κ.α. Ένα σημαντικό ποσοστό επίσης απασχολείται στον τριτογενή τομέα (υπηρεσίες, ξενοδοχεία, εστιατόρια, καταστήματα λιανικού εμπορίου κ.α.). Παρά το γεγονός ότι η Νέα Αλικαρνασσός είναι παραθαλάσσιος Δήμος, ο τουρισμός δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς και αυτό οφείλεται τόσο στη σοβαρή υποβάθμιση της παράκτιας ζώνης, όσο και στην γεωμορφολογία του εδάφους (βραχώδεις – μη προσπελάσιμες ακτές). Τέλος ο πρωτογενής τομέας στην περιοχή σημειώνει μια φθίνουσα πορεία εφόσον ο αριθμός των απασχολούμενων στον τομέα αυτό μειώνεται σταθερά και φτάνει μόλις το 2,7% του συνόλου των απασχολούμενων.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο Δήμος παρουσιάζει φαινόμενα έντονης περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Οι κυριότερες πηγές – εστίες μόλυνσης είναι:

- το αεροδρόμιο το οποίο αποτελεί πηγή ηχορύπανσης,
- η βιομηχανική περιοχή,
- τα σφαγεία,
- ο καταυλισμός των τσιγγάνων,
- οι εγκαταστάσεις της ΒΡ.

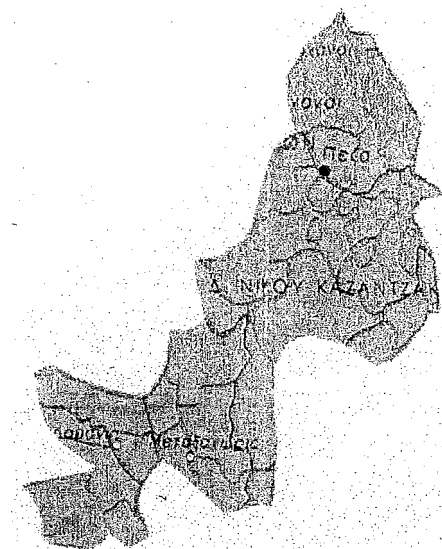
Όσον αφορά τις κοινωνικές υποδομές ο Δήμος δεδομένης της γειτνίασης του με το αστικό κέντρο του Ηρακλείου δεν φαίνεται να παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα. Διαθέτει σε ικανοποιητικό επίπεδο διοικητικές υπηρεσίες καθώς και υπηρεσίες υγείας και δικαιοσύνης. Επίσης δεν παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις στον τομέα της εκπαίδευσης και του αθλητισμού – πολιτισμού συγκριτικά με άλλους Δήμους του νομού.

Στον οδικό ιστό του Δήμου εμφανίζονται όλες οι κατηγορίες οδικών αξόνων, δηλαδή λεωφόρος, βασικές αρτηρίες, συλλεκτήριες οδοί, αγροτικοί δρόμοι κ.α. Ο Δήμος διασχίζεται από την εθνική οδό Ηρακλείου – Αγίου Νικολάου που αποτελεί δρόμο ταχείας κυκλοφορίας και βρίσκεται σε καλή κατάσταση. Από την άλλη, οι οικισμοί του Δήμου συνδέονται μεταξύ τους με οδικό δίκτυο, το οποίο στο μεγαλύτερο ποσοστό του αποτελείται από αγροτικούς δρόμους που απαιτούν συντήρηση και διαπλάτυνση σε αρκετά σημεία τους.

Όσον αφορά τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου (ύδρευση, αποχέτευση), έχουν ενταχθεί από το 1997 στη Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης του Δήμου Ηρακλείου. Όμως προβλήματα παρουσιάζονται τόσο στο δίκτυο ύδρευσης, τμήματα του οποίου χρήζουν αντικατάστασης, όσο και στο αποχετευτικό δίκτυο καθώς και στη διάθεση των λυμάτων, κύριος αποδέκτης των οποίων είναι η θάλασσα. Οι ενεργειακές ανάγκες του Δήμου καλύπτονται από το Θερμοηλεκτρικό Σταθμό Λινοπεραμάτων. Τέλος σε ότι αφορά τα απορρίμματα, η διάθεση τους γίνεται σε χώρους ημιελεγχόμενης διάθεσης (κοινότητα Φόδελε, Δήμος Γαζίου) αλλά υπάρχουν και πολλοί χώροι ανεξέλεγκτης απόρριψης.

Στο πλαίσιο της διαδημοτικής συνεργασίας στο Δήμο υπάρχει και λειτουργεί μία δημοτική επιχείρηση αναπτυξιακού χαρακτήρα, η «Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Νέας Αλικαρνασσοῦ – ΔΕΠΑΝΕΛ», αντικείμενο της οποίας είναι η ανάληψη δράσεων και η υλοποίηση έργων μέσω της αξιοποίησης των εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων και πόρων. Επιπλέον ο Δήμος συμμετέχει στον ΟΑΝΑΚ και στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου.

7.16. Δήμος Ν. Καζαντζάκη

Ο Δήμος Ν. Καζαντζάκη δημιουργήθηκε από τη συνένωση του πρώην Δήμου Ν. Καζαντζάκη με τις κοινότητες Δαμανίων και Μεταξοχωρίου. Βρίσκεται στην ενδοχώρα του νομού, νοτίως του Δήμου Αρχανών. Έχει έκταση 96.977 στρέμματα και πληθυσμό 7.526 κατοίκους με βάση την απογραφή του 1991.

Στην περιφέρεια του Δήμου Ν. Καζαντζάκης υπάρχουν περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, οι οποίες σε συνδυασμό με το οικολογικό – αρχαιολογικό πάρκο Γιούχτας του όμορου Δήμου Αρχανών, θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα χώρο, όχι μόνο αναψυχής αλλά και περιβαλλοντικής ιστορικής

εκπαίδευσης. Ενδεικτικά αναφέρουμε την περιοχή Κολομόδης Αγίων Παρασκιών, το φαράγγι Αστριτσίου, το Κουναβιανό φαράγγι κ.α.

Το σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του Δήμου ανέρχεται σε 2.855 άτομα. Κατά κύριο λόγο οι εργαζόμενοι της περιοχής απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα, δευτερευόντως στον τριτογενή τομέα και σε μικρότερο ποσοστό στον τριτογενή τομέα.

Ο πρωτογενής τομέας και κυρίως οι καλλιέργειες της ελιάς και της αμπέλου είναι οι κύριες εισοδηματοφόρες πηγές του Δήμου. Κυριότερα προϊόντα παραγωγής της περιοχής είναι το λάδι, η σταφίδα, τα σταφύλια και το κρασί. Ο δευτερογενής τομέας στην περιοχή περιορίζεται στην ύπαρξη ορισμένων μονάδων μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, οι προοπτικές των οποίων είναι συνδεδεμένες με την πορεία της ελαιοκαλλιέργειας και της αμπελοκαλλιέργειας. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εγκαταστάσεων μεταποίησης – τυποποίησης των τοπικών αγροτικών προϊόντων είναι μικρής κλίμακας και ανήκουν στην Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Πεζών, από την οποία διενεργείται κατά μεγάλο μέρος και η διαχείριση τους. Η «Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Πεζών» συμμετείχε το Δεκέμβριο του 2000 για δεύτερη συνεχή φορά στη SIAL, τη μεγαλύτερη έκθεση τροφίμων και ποτών στην Ευρώπη, η οποία διοργανώθηκε στο Παρίσι, γεγονός που προσέφερε την ευκαιρία για προβολή και προώθηση των τοπικών κρητικών κρασιών και ελαιολάδου. Επιπλέον η σύναψη συνεργασίας της Ένωσης Πεζών με την αλυσίδα super-market Carrefour Γαλλίας πιστεύεται ότι θα συμβάλλει τα μέγιστα για την αύξηση των εξαγωγών των κρητικών προϊόντων. Τέλος οι επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα σχετίζονται ουσιαστικά με το λιανικό εμπόριο. Τα τοπικά καταστήματα εξυπηρετούν τις ανάγκες του ντόπιου πληθυσμού σε καταναλωτικά είδη πρώτης ανάγκης, είδη ένδυσης κ.α. Η γειτνίαση με την πόλη του Ηρακλείου δεν αφήνει πολλά περιθώρια για την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου. Ο τουρισμός στην περιοχή έχει αναπτυχθεί αποσπασματικά λόγω έλλειψης υποδομών και κατά κύριο λόγο στηρίζεται σε διερχόμενους τουρίστες, οι οποίοι τις περισσότερες φορές είναι μεμονωμένοι, ανοργάνωτοι και περιορίζονται σε επισκέψεις λίγων ωρών στην

περιοχή. Ο κυριότερος όγκος των διερχόμενων τουριστών κατευθύνεται προς τη Μυρτιά, όπου βρίσκεται το Μουσείο «Ν. Καζαντζάκης».

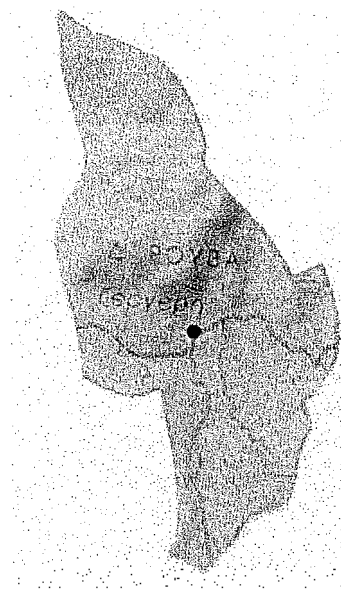
Σε ότι αφορά τις κοινωνικές υποδομές, παρατηρούνται σημαντικές ελλείψεις βασικών υποδομών στον τομέα της εκπαίδευσης και του αθλητισμού αν εξαιρεθούν ορισμένα γήπεδα ποδοσφαίρου. Στον τομέα της υγείας στοιχειώδης περίθαλψη παρέχεται από τα τέσσερα αγροτικά ιατρεία που βρίσκονται αντίστοιχα στα δημοτικά διαμερίσματα των Πεζών, Αγίων Παρασκιών, Αλαγνίου και Μεταξοχωρίου. Επίσης υλοποιείται από το Δήμο το πρόγραμμα κοινωνικής πρόνοιας, το οποίο αφορά την παροχή βοήθειας κατ' οίκον σε άτομα με άμεση ανάγκη. Όσον αφορά τον πολιτισμό σημαντικό για την περιοχή καθίσταται το μουσείο του Ν. Καζαντζάκη στη Μυρτιά, το οποίο σε συνδυασμό με το κέντρο Κρητικής Λογοτεχνίας με την ίδια έδρα αποτελούν βασικό πολιτιστικό υπόβαθρο για την περιοχή. Στην περιοχή δραστηριοποιούνται επίσης 6 πολιτιστικοί σύλλογοι.

Η κατάσταση του οδικού δικτύου κρίνεται σχετικά καλή. Προβλήματα βατότητας παρουσιάζουν μόνο ορισμένοι αγροτικοί δρόμοι, όμως έχουν εκπονηθεί σχετικές μελέτες που αφορούν τη διαμόρφωση, διαπλάτυνση και βελτίωση της βατότητας αυτών και έχουν εγκριθεί ορισμένα ποσά για τέτοιου είδους έργα από διάφορα χρηματοδοτικά προγράμματα.

Ελλείψεις και κακοτεχνίες παρουσιάζονται επίσης και στα τεχνικά δίκτυα του Δήμου. Σε ότι αφορά την αποκομιδή των απορριμμάτων είχε εκπονηθεί από τον ΟΑΝΑΚ η σχετική μελέτη για τη δημιουργία ΧΥΤΑ, με χρηματοδότηση από το β' ΚΠΣ. Τελικώς δημιουργήθηκε χώρος ημιελεγχόμενης διάθεσης ανάμεσα στον Προφήτη Ηλία και σε περιοχή του Δήμου Αρχανών και επιπλέον εξυπηρετεί τους όμορους Δήμους Αρχανών και Τεμένους. Στο Δήμο δεν υπάρχει Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων, έχει εκπονηθεί όμως η σχετική μελέτη και το έργο βρίσκεται σε φάση έγκρισης.

Στο Δήμο υπάρχει και δραστηριοποιείται αμιγής δημοτική επιχείρηση με την επωνυμία «Δημοτική Αναπτυξιακή Τεχνική Εταιρεία – ΕΛΤΥΝΑ», με έδρα τα Πεζά, αντικείμενο της οποίας είναι η κατασκευή έργων υποδομής στο Δήμο και η δημιουργία έργων για τη στήριξη των παραγωγικών τομέων και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Επίσης υπάρχει και δραστηριοποιείται «Σύνδεσμος Διαχείρισης Απορριμμάτων». Παράλληλα ο Δήμος συμμετέχει στον πρώην ΟΑΤΕΠ Α.Ε., νυν Αναπτυξιακή Κρήτης. Επιπλέον υπό σύσταση είναι εταιρεία πολιτιστικού κυρίως χαρακτήρα με την επωνυμία «ΔΙΑΣ» για τη δημιουργία πολιτιστικών δικτύων στην οποία συμμετέχουν οι Δήμοι Ν. Καζαντζάκη, Αρχανών, Τεμένους, Επισκοπής και Θραψανού.

7.17. Δήμος Ρούβα

Ο Δήμος Ρούβα βρίσκεται στους νότιους πρόποδες του Ψηλορείτη. Συστάθηκε και λειτουργεί ως ενιαία διοικητική μονάδα από το 1994 και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα της Γέργερης (έδρα), του Πανασσού και της Νυβρίτου. Συνορεύει βόρεια με το Δήμο Κρουσώνα και Γοργολαίνη, νότια με το Δήμο Γόρτυνας, ανατολικά με το δήμο Αγίας Βαρβάρας και δυτικά με το δήμο Ζαρού. Ο Δήμος απέχει από την πόλη του Ηρακλείου 40 km και συνδέεται με το Ηράκλειο δια της επαρχιακής οδού Ηρακλείου - Αγίας Βαρβάρας - Γέργερης - Καμάρες. Έχει έκταση 62.725 στρέμματα και 2.830 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991.

Το φυσικό περιβάλλον στο Δήμο Ρούβα είναι μοναδικό, αφού η εναλλαγή της καλλιεργήσιμης γης με το έντονο ανάγλυφο και τη φυσική βλάστηση που κυριαρχεί δημιουργούν ένα τοπίο υψηλής αισθητικής αξίας. Το δάσος του Ρούβα αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα δάση πρίνου στην Ελλάδα και στην έκταση του υπάρχουν πολλά σπάνια ενδημικά είδη. Επίσης στο Δήμο υπάρχουν πολλές φυσικές πηγές. Συγκεκριμένα στον οικισμό του Πανασσού υπάρχουν τρεις πηγές ιαματικών νερών που είναι η Βρωμολίμνη, οι Δέτες και ο Κισσός. Επιπλέον στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου υπάρχει και το φαράγγι Γέργερης - Νυβρίτου - Ζαρού το οποίο είναι μεν βατό και προσπελάσιμο, όμως δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς ώστε να προσελκύει τουρισμό.

Τελευταία ο Δήμος δρομολογεί μια σειρά από παρεμβάσεις στο πλαίσιο ενός γενικότερου αναπτυξιακού σχεδιασμού. Πρόκειται για παρεμβάσεις ανάδειξης των ιστορικών μνημείων της περιοχής και των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, όπως η ανάδειξη παραδοσιακών οικισμών της Γέργερης, η αξιοποίηση των πηγών της ευρύτερης περιοχής με τη δημιουργία καταρρακτών κ.α.

Οι κυριότερες οικονομικές δραστηριότητες του τοπικού πληθυσμού είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, το εμπόριο και η μελισσοκομία. Τα κυριότερα προϊόντα που παράγονται είναι το λάδι, τα κηπευτικά, τα εσπεριδοειδή και το μέλι. Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα και το ακαθάριστο εισόδημα από τη γεωργία συμβάλλει κατά 60% στη διαμόρφωση του συνολικού ακαθάριστου εισοδήματος της περιοχής. Επίσης στο Δήμο υπάρχουν διάσπαρτες διάφορες βιοτεχνικές μονάδες οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα (ελαιουργεία, εμφιαλωτήρια νερού, μονάδες τυποποίησης μελιού, εργαστήρια υφαντικής, συνεργεία κ.α.) στις οποίες απασχολούνται περίπου 185 άτομα. Σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα υπάρχουν διάφορα καταστήματα λιανικού εμπορίου. Ο τουρισμός δεν έχει αναπτυχθεί καθόλου στην περιοχή, παρά τα ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά και αξιόλογα πολιτιστικά της στοιχεία.

Ο Δήμος υστερεί σημαντικά σε κοινωνικές υποδομές και στην παροχή υπηρεσιών. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι δεν υπάρχει λύκειο, κέντρο υγείας, αθλητικές

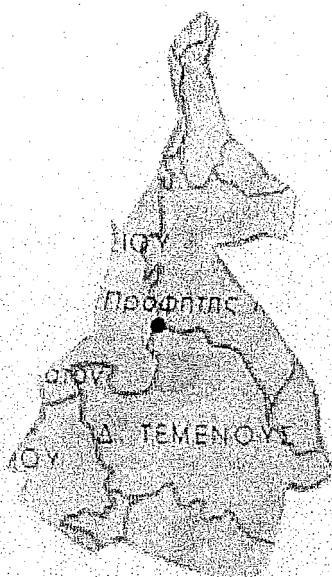
υποδομές - πλην δύο γηπέδων ποδοσφαίρου-, παιδικοί σταθμοί, ΚΑΠΗ, κέντρο ΑΜΕΑ, ΔΕΗ, ΔΟΥ κ.α. Στον τομέα του πολιτισμού δραστηριοποιούνται τέσσερα λαογραφικά κέντρα - μουσεία, τέσσερις πολιτιστικοί σύλλογοι, ένα πνευματικό κέντρο και μία βιβλιοθήκη.

Τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου παρουσιάζονται επίσης ελλειμματικά. Το δίκτυο ύδρευσης στον οικισμό της Γέργερης είναι αρκετά παλιό και χρήζει αντικατάστασης, σε αντίθεση με το δίκτυο στον Πανασσό και τη Νύβριτο, το οποίο έχει αντικατασταθεί πρόσφατα. Επίσης ελλείψεις υπάρχουν και στο αποχετευτικό δίκτυο κυρίως στους οικισμούς της Γέργερης και της Νυβρίτου, ενώ πρόσφατα έχει κατασκευασθεί ένα μεγάλο μέρος του. Τέλος, στο Δήμο δεν υπάρχει μονάδα συλλογικής διάθεσης και επεξεργασίας λυμάτων με αποτέλεσμα τα λύματα να οδηγούνται σε χείμαρρο. Μεγάλο πρόβλημα αποτελεί και η έλλειψη οργανωμένου ΧΥΤΑ. Η δημιουργία ΧΥΤΑ ως έργο διαδημοτικής εμβέλειας αποτελεί ένα παλιό «ξεχασμένο θέμα», εφόσον ο ΟΑΝΑΚ μετά την εκπόνηση των σχετικών μελετών προέβη στην έρευνα για εξεύρεση χώρου και υπέδειξε ορισμένες τοποθεσίες. Όμως οι προτάσεις αυτές προκάλεσαν τοπικές αντιδράσεις με αποτέλεσμα η κατασκευή του έργου να αναβληθεί. Η εναπόθεση των απορριμμάτων γίνεται προσωρινά σε σκουπιδότοπο της περιοχής.

Στο Δήμο Ρούβα έχει συσταθεί (ΦΕΚ 916/3-10-96) αμιγής δημοτική επιχείρηση με την επωνυμία "Δημοτική Αναπτυξιακή Τεχνική Εταιρεία Ρούβα" με σκοπό την ανάληψη και υλοποίηση τεχνικών έργων, τη δημιουργία έργων αναψυχής, τη συντήρηση σχολικών κτιρίων κ.α., η οποία όμως δεν έχει τεθεί ακόμα σε λειτουργία επειδή ο Δήμος δεν έχει καταβάλλει το απαιτούμενο χρηματικό ποσό για την κάλυψη των αναγκών σύστασης και οργάνωσης της. Ο Δήμος μετέχει σε δύο αναπτυξιακές εταιρείες, στον ΟΑΝΑΜ και στον ΑΚΟΜ Α.Ε. για τις οποίες έχει γίνει λόγος σε προηγούμενη περιγραφή.

Σημαντική επιτυχία του ΑΚΟΜ-Μ και της Περιφερειακής Διεύθυνσης Δασών Κρήτης, θεωρείται η έγκριση της πρότασης (Amelioration and conservation of Rouvas forest on Idi mountain) για την προστασία και διαχείριση του δάσους του Ρούβα στον Ψηλορείτη συνολικού ύψους 114.800.000 δρχ. στο πλαίσιο του προγράμματος Life – Environment, καθώς επίσης και το πρόγραμμα για την κατασκευή έργων υποδομής για τους Δήμους της δυτικής Μεσσαράς με χρηματοδότηση από το κοινοτικό πρόγραμμα Terra-Lore.

7.18. Δήμος Τεμένους

Ο Δήμος Τεμένους βρίσκεται νοτιοδυτικά του Δήμου Ηρακλείου και ανάμεσα στους Δήμους Αρχανών, Νίκου Καζαντζάκη, Αγίας Βαρβάρας και Τετραχωρίου. Είναι κατ'εξοχήν ορεινός Δήμος και έχει έκταση 56.608 στρέμματα και πληθυσμό 3.101 κατοίκους με βάση την απογραφή 1991. Αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα του Προφήτη Ηλία (έδρα), του Κυπαρίσσου, και του Αγίου Σύλλα.

Ένα από τα σημαντικότερα φυσικά πλεονεκτήματα του Δήμου θεωρείται το Βυζαντινό φρούριο Τέμενος. Παραπλεύρως αυτού βρίσκεται κτισμένος ο οικισμός του Προφήτη Ηλία. Γενικότερα όλη η γύρω περιοχή έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον

παρουσιάζουν οι βυζαντινοί ναοί του Αγίου Ιωάννη στο Ρουκάνι, της Αγίας Παρασκευής στη Ρόκα κ.α.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται στα 1.081 άτομα, από τα οποία το μεγαλύτερο μέρος απασχολείται στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία). Τα κυριότερα προϊόντα παραγωγής της περιοχής είναι λάδι, σταφύλια και κτηνοτροφικά προϊόντα.

Σε ότι αφορά τις κοινωνικές υποδομές σημαντικές ελλείψεις παρατηρούνται στις υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας –πλην ενός αγροτικού ιατρείου, καθώς επίσης και στις υπηρεσίες πολιτισμού και αθλητισμού. Όσον αφορά τις διοικητικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες δικαιοσύνης ο Δήμος διαθέτει έναν αστυνομικό σταθμό και ένα κατάστημα ΟΤΕ. Τέλος, στον τομέα της εκπαίδευσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τελευταία έχουν γίνει σημαντικές παρεμβάσεις σε ότι αφορά τις υποδομές και αναλήφθηκαν δράσεις για προμήθεια εξοπλισμού (σχολικά λεωφορεία) για τη μεταφορά των μαθητών από τους οικισμούς του Δήμου στο γυμνάσιο του Προφήτη Ηλία.

Στη συνέχεια τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου εμφανίζονται ελλειμματικά. Το δίκτυο ύδρευσης στους περισσότερους οικισμούς είναι παλαιό και ορισμένα μόνο τμήματα αυτού έχουν αντικατασταθεί πρόσφατα. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι ο Δήμος αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα ύδρευσης και άρδευσης, λόγω της έλλειψης των αναγκαίων υποδομών. Επίσης το δίκτυο αποχέτευσης είναι υποτυπώδες. Τέλος, δεν υπάρχουν δίκτυα όμβριων, ούτε μονάδα επεξεργασίας λυμάτων. Όσον αφορά τα απορρίμματα η εναπόθεση τους γίνεται σε χώρο ημιελεγχόμενης διάθεσης ο οποίος χωροθετείται ανάμεσα στον Προφήτη Ηλία και σε περιοχή του Δήμου Αρχανών και επιπλέον εξυπηρετεί τους όμορους Δήμους Αρχανών και Νίκου Καζαντζάκη.

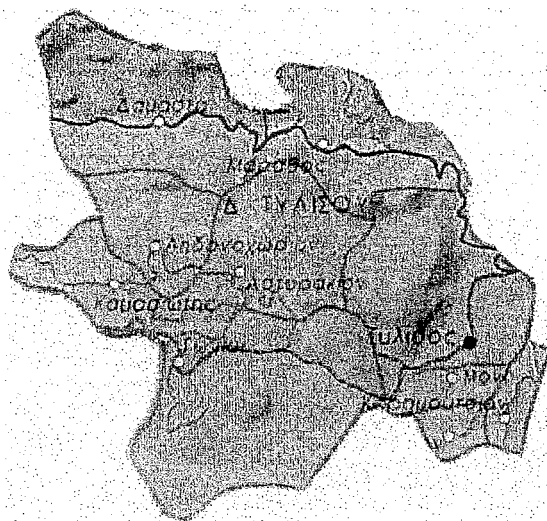
Ένα επιπλέον πρόβλημα στο νέο δήμο αποτελεί η κατάσταση των οδικών δικτύων στο μεγαλύτερο τμήμα του. Πιο συγκεκριμένα επαρχιακοί και κυρίως αγροτικοί δρόμοι κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου παρουσιάζουν προβλήματα

βατότητας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Δημοτικής Αρχής απαιτούνται ασφαλτοστρώσεις, συντηρήσεις, και διαπλατύνσεις σε πολλά τμήματα τους.

Σε ότι αφορά τη διαδημοτική συνεργασία ο Δήμος συμμετέχει στην Αναπτυξιακή Κρήτης, η οποία διαχειρίζεται κοινοτικά προγράμματα – πρωτοβουλίες και αναλαμβάνει την υλοποίηση έργων και δράσεων στην ευρύτερη περιοχή, καθώς και στον ΟΑΝΑΚ. Επίσης ο Δήμος συμμετέχει σε φορέα πολιτιστικού κυρίως χαρακτήρα με την επωνυμία «ΔΙΑΣ», σε συνεργασία με τους Δήμους Ν. Καζαντζάκη, Αρχανών, Τεμένους, Επισκοπής και Θραψανού. Τέλος, να σημειωθεί ότι στο Δήμο λειτουργεί μία δημοτική επιχείρηση, η οποία στηρίζει το έργο του.

Συνοψίζοντας θα πρέπει να πούμε ότι ο Δήμος Τετραχωρίου δεν διαθέτει στο σύνολο του δυναμικούς κλάδους παραγωγής και δεν εμφανίζει γενικότερα υψηλές αναπτυξιακές δυνατότητες. Έτσι οι τοπικοί φορείς θα πρέπει να στραφούν αφενός στην κατεύθυνση της δημιουργίας έργων υποδομής στον πρωτογενή τομέα (αρδευτικά δίκτυα, λιμνοδεξαμενές) και αφετέρου στην αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με σκοπό την προσέλκυση τουριστών και την αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων.

7.20. Δήμος Τυλίσου

Ο Δήμος Τυλίσου βρίσκεται βορειοδυτικά του νομού και συνορεύει βορειοανατολικά με το Δήμο Γαζίου, νότια με το Δήμο Κρουσώνα, και δυτικά με το νομό Ρεθύμνης. Έχει έκταση 131.064 στρέμματα και πληθυσμό 3.838 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991, ενώ σε περιόδους αιχμής ο πληθυσμός ανέρχεται στους 4.000 κατοίκους. Αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Τυλίσου (έδρα), Αηδονοχωρίου, Αστυρακίου, Γωνιών, Δαμάστας, Καμαρίου, Καμαριώτου,

Κεραμουτσίου, Μαραθίου και Μονής.

Ο Δήμος Τυλίσου αποτελεί ένα γεωργοκτηνοτροφικό Δήμο. Το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης έκτασης του είναι κυρίως ελαιώνες και αμπέλια, ενώ σημαντικό τμήμα της συνολικής έκτασης του Δήμου χρησιμοποιείται ως βοσκότοπος. Εύλογα συμπεραίνεται ότι ο πρωτογενής τομέας είναι η κύρια οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή του Δήμου. Τα κυριότερα προϊόντα παραγωγής είναι λάδι, σταφίδα, εσπεριδοειδή και κηπευτικά. Ο δευτερογενής τομέας στο Δήμο είναι σχεδόν ανύπαρκτος και συνίσταται στη λειτουργία κυρίως μονάδων μεταποίησης αγροτικών προϊόντων. Σε ότι αφορά τον τριτογενή τομέα ο Δήμος δεν είναι τουριστικά αξιοποιημένος, παρά την ύπαρξη σημαντικών, φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων (δάση, σπήλαια, φαράγγια, χώροι θέασης, αρχαιολογικοί χώροι). Στην ευρύτερη περιοχή λειτουργούν εμπορικά καταστήματα, μία ξενοδοχειακή μονάδα κ.α.

Οι κοινωνικές υποδομές του Δήμου παρουσιάζονται ελλειμματικές. Στον τομέα της εκπαίδευσης η έλλειψη υποδομών έχει ως αποτέλεσμα τη μετακίνηση των μαθητών στα αστικά κέντρα Ηράκλειο και Γάζι. Επίσης οι αθλητικές υποδομές στο Δήμο είναι ελάχιστες και δεν καλύπτουν τις ανάγκες άθλησης της περιοχής. Στον τομέα της υγείας, δεδομένης της ύπαρξης του Περιφερειακού Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Ηρακλείου (ΠΕΠΑΓΝΗ) σε κοντινή απόσταση δεν συναντώνται προβλήματα. Τέλος η πολιτιστική κίνηση στα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου περιορίζεται στις πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνουν οι ελάχιστοι πολιτιστικοί σύλλογοι. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι στο Δήμο δεν υπάρχουν παιδικοί σταθμοί, ΚΑΠΗ, θέατρο πολιτιστικά και πνευματικά κέντρα κ.α. Παράλληλα λόγω της γειννίας του με τους Δήμους Γαζίου και Ηρακλείου είναι φανερό η έλλειψη παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση των κατοίκων, οι οποίοι αναγκάζονται να μεταβαίνουν είτε στο Γάζι, είτε στην πόλη του Ηρακλείου.

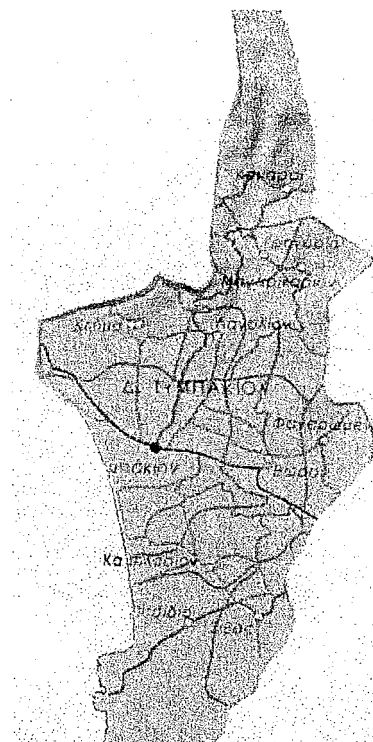
Τα τεχνικά δίκτυα του Δήμου παρουσιάζονται επίσης ελλειμματικά. Τόσο το δίκτυο ύδρευσης, όσο και το δίκτυο αποχέτευσης είναι πεπαλαιωμένα και δεν καλύπτουν τις ανάγκες των κατοίκων. Τμήματα των δικτύων ύδρευσης έχουν αντικατασταθεί και επεκταθεί πρόσφατα από τους πόρους του ΕΠΤΑ. Ωστόσο το συνολικό δίκτυο

χρήζει περαιτέρω βελτιώσεων. Επιπλέον, εξαιτίας της έλλειψης νερού και της αδυναμίας ανόρυξης γεωτρήσεων ενισχύονται τα προβλήματα ύδρευσης και άρδευσης. Το δίκτυο αποχέτευσης είναι παντοροικό σε όλα σχεδόν τα δημοτικά διαμερίσματα. Ένας σημαντικός αριθμός κατοικιών δεν εξυπηρετείται από το κεντρικό αποχετευτικό σύστημα, αλλά από κεντρικούς βόθρους. Σε ότι αφορά τα απορρίμματα, επισημαίνεται η έλλειψη ΧΥΤΑ στο Δήμο και η αποκομιδή τους γίνεται σε χωματερή στο Φόδελε.. Τέλος τα λύματα όλων των οικισμών αποθέτονται είτε σε ρέματα - χείμαρρους, είτε σε χωράφια με αποτέλεσμα τη μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα και του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά το οδικό δίκτυο του Δήμου είναι γενικά σε ικανοποιητική κατάσταση. Κρίνεται αναγκαία όμως η διάνοιξη και επέκταση των δρόμων μεταξύ των δημοτικών διαμερισμάτων και επιπλέον βελτίωση του αγροτικού οδικού δικτύου.

Στο Δήμο Τυλίσου υπήρχε ο αναπτυξιακός σύνδεσμος "Δυτικό Ορεινό Μαλεβύζι", ο οποίος καταργήθηκε μετά τη σύσταση του Συμβουλίου Περιοχής 5^{ης} εδαφικής περιφέρειας. Σήμερα υπάρχει και δραστηριοποιείται στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου, αλλά και συνεργάζεται με όμορους Δήμους η "Αμιγής Κοινοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Τυλίσου", η οποία συστήθηκε το 1995 και έχει σκοπό την ανάπτυξη και προβολή της κτηματικής περιφέρειας του οικισμού. Επιπρόσθετα ο Δήμος συμμετέχει στον Οργανισμό Ανάπτυξης Ανατολικής Κρήτης (ΟΑΝΑΚ), στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου (ΑΝ.Η.) και στο Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου - Μαλεβιζίου (ΑΚΟΜ-Μ).

7.21. Δήμος Τυμπακίου

Ο Δήμος Τυμπακίου βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα του νομού, έχει έκταση 157.122 στρ και ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 1991 είναι 11.166 κάτοικοι, ενώ σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Δημοτικής Αρχής ο σημερινός πληθυσμός ανέρχεται στα 11.960 άτομα. Βόρεια συνορεύει με το νομό Ρεθύμνης, ανατολικά με το Δ. Ζαρού, νοτιοανατολικά με το Δήμο Μοιρών και δυτικά βρέχεται από το Λυβικό πέλαγος. Το νεοσύστατο Δήμο Τυμπακίου συναποτελούν ο πρώην Δήμος Τυμπακίου, καθώς και οι πρώην κοινότητες Βώρων, Γρηγορίας, Καμαρών, Καμηλαρίου, Κλήματος, Λαγολίου, Μαγαρικαρίου, Πιτσιδίων, Σίβα και Φανερωμένης.

Σε αφορά το φυσικό περιβάλλον, η ευρύτερη περιοχή του Δήμου έχει υποστεί σημαντικές αλλοιώσεις τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας κυρίως των εντατικών καλλιεργειών (θερμοκήπια) της αλόγιστης χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και της απόρριψης

πλαστικών και υπολειμμάτων των καλλιεργειών σε πολλά σημεία ακόμη και στη θάλασσα. Επιπρόσθετα η άναρχη δόμηση (Κόκκινος Πύργος) και η έλλειψη πολεοδομικού σχεδιασμού έχει επιφέρει ανεπανόρθωτες αλλοιώσεις σε ολόκληρη σχεδόν την παραλιακή ζώνη.

Στη μεγαλύτερη έκταση του ο Δήμος Τυμπακίου είναι πεδινός, ενώ κάποια δημοτικά διαμερίσματα βρίσκονται στους πρόποδες του Ψηλορείτη με κυριότερο αυτό των Καμαρών. Κατά βάση ο Δήμος μπορεί να χαρακτηριστεί αγροτικός με κυριότερα προϊόντα λάδι, κηπευτικά, ντομάτες. Το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης γεωργικής έκτασης είναι αρδευόμενο. Τα σημαντικότερα προβλήματα είναι το υψηλό κόστος μεταφοράς και διάθεσης των προϊόντων στην αγορά, η έλλειψη μονάδων τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων, η χαμηλή ποιότητα υλικών συσκευασίας, με αποτέλεσμα να μειώνεται η ανταγωνιστικότητα τους τόσο στις αγορές του εσωτερικού, όσο και στις αγορές του εξωτερικού. Σε ότι αφορά το δευτερογενή τομέα στο Δήμο δραστηριοποιούνται μικρές επιχειρήσεις οικογενειακού χαρακτήρα και παραδοσιακής μορφής (έλλειψη νέων τεχνολογιών, ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό κ.α.). Τέλος, όσον αφορά τον τριτογενή τομέα, ο Δήμος παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, καθώς και σημαντική τουριστική ανάπτυξη κυρίως στο παραλιακό τόξο που εκτείνεται από τον Κόκκινο Πύργο έως τον όρμο των Ματάλων. Βασικό πρόβλημα σε ότι αφορά τον τουρισμό αποτελεί η έλλειψη υποδομών, η έλλειψη διαφήμισης, προβολής και ενημέρωσης για την περιοχή και συνεπώς η έλλειψη οργανωμένου τουρισμού, χειμερινού τουρισμού και αγροτουρισμού.

Ως προς τις κοινωνικές υποδομές, η υποδομή στον τομέα της εκπαίδευσης κρίνεται ικανοποιητική εφόσον στο Δήμο υπάρχουν συνολικά 3 βρεφονηπιακοί σταθμοί και

21 εκπαιδευτικές μονάδες (νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσιο, λύκεια). Στον αθλητισμό παρατηρείται έλλειψη υποδομών με μοναδικό σημείο αναφοράς 4 γήπεδα ποδοσφαίρου. Στον τομέα της υγείας στοιχειώδης ιατρική περίθαλψη παρέχεται από τρία αγροτικά ιατρεία τα οποία βρίσκονται στα δ.δ. Τυμπακίου, Γρηγοριάς και Σίβας. Τέλος, στον τομέα του πολιτισμού, ο Δήμος παρά τη σημαντική πολιτιστική του κληρονομιά (αρχαιολογικός χώρος Φαιστού – Αγίας Τριάδας κ.α.) υστερεί σημαντικά σε υποδομές. Ενδεικτικά αναφέρεται η ύπαρξη ενός μοναδικού λαογραφικού μουσείου ελλιπούς οργάνωσης στο δημοτικό διαμέρισμα των Βάρων.

Ως προς τις τεχνικές υποδομές στο Δήμο εμφανίζονται ανεπαρκείς. Η διαχείριση των λυμάτων και στερεών αποβλήτων αποτελεί ένα σοβαρό και διαρκές πρόβλημα. Στον οικισμό του Τυμπακίου καθώς και στους περισσότερους οικισμούς δεν υπάρχει αποχετευτικό δίκτυο και τα περισσότερα σπίτια εξυπηρετούνται με βόθρους. Έχει γίνει ήδη για λογαριασμό του Δήμου οικονομικοτεχνική μελέτη για ένα σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης των λυμάτων της περιοχής και βρίσκεται στη φάση της έγκρισης. Η κατασκευή βιολογικού καθαρισμού στο Τυμπάκι και στους υπόλοιπους οικισμούς θα συμβάλλει αποτελεσματικά στη μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος και του θαλάσσιου χώρου. Όσον αφορά τη διαχείριση των απορριμμάτων δεν υπάρχει ΧΥΤΑ αλλά γίνεται σε χώρους ημιελεγχόμενης διάθεσης.

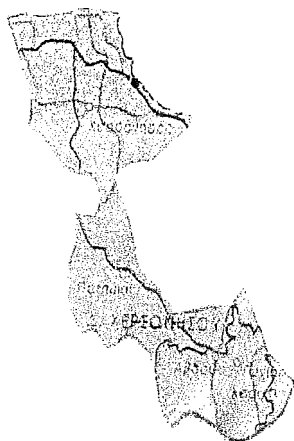
Στα όρια του νέου Δήμου έχουν συσταθεί και δραστηριοποιούνται οι εξής επιχειρήσεις:

- *Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Τυμπακίου (Δ.ΕΠ.Α.Τ.)*, το αντικείμενο της οποίας εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και ανάληψης δράσεων και παραγωγικών πρωτοβουλιών για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής
- *Κοινοτική Επιχείρηση "Ξενία Φαιστός"*, το αντικείμενο της οποίας είναι η εκμετάλλευση του τουριστικού περιπτέρου Ξενία Φαιστού που παραχωρήθηκε για χρήση από τον ΕΟΤ στην κοινότητα Καμηλαρίου
- *Αναπτυξιακή Εταιρεία Πιτσιδίων*, κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Το αντικείμενο της είναι η οικονομική, τουριστική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής.

Επιπλέον ο Δήμος Τυμπακίου συμμετέχει:

- *Στην Αναπτυξιακή Κρήτης (ΑΝ.Η.)*, αντικείμενο της οποίας είναι η εκπόνηση και κατασκευή βασικών έργων υποδομής μέσω της αξιοποίησης και της διαχείρισης των εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων
- *Στο Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου Μαλεβιζίου (Α.Κ.Ο.Μ.Μ.)* με αντικείμενο την ανάπτυξη της περιοχής σε ότι αφορά την αγροτική παραγωγή, το περιβάλλον και γενικά το βιοτικό επίπεδο.

7.22. Δήμος Χερσονήσου

Ο Δήμος Χερσονήσου βρίσκεται βορειοανατολικά του νομού Ηρακλείου, ανάμεσα στους Δήμους Γουβών, Καστελλίου και Μαλλίων Δημιουργήθηκε από τη συνένωση 6 πρώην κοινοτήτων και συγκεκριμένα των κοινοτήτων Αβδού, Γωνιών, Κεράς, Λιμένος Χερσονήσου, Ποταμιών και Χερσονήσου η οποία αποτελεί και την έδρα του. Καταλαμβάνει έκταση 70.984 στρέμματα και έχει πληθυσμό σύμφωνα με την απογραφή του 1991 7.404 κατοίκους. Κατά την

καλοκαιρινή περίοδο όμως παρατηρείται μια μεγάλη αύξηση του πληθυσμού κυρίως στο Λιμένα Χερσονήσου, λόγω τουρισμού και ο πληθυσμός προσεγγίζει τους 49.000 περίπου κατοίκους.

Ο Δήμος Χερσονήσου αποτελεί ένα τουριστικό Δήμο. Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού απασχολείται στον τριτογενή τομέα και δευτερευόντως στον πρωτογενή (στον τουρισμό κυρίως στους παραθαλάσσιους οικισμούς- στη γεωργία κυρίως στην ενδοχώρα). Τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα που παράγονται είναι λάδι, πορτοκάλια και σταφύλια. Μικρή είναι η δραστηριότητα στο δευτερογενή τομέα, στον οποίο απασχολούνται μόλις 951 άτομα σε 56 μονάδες παραγωγής.

Όσον αφορά τις κοινωνικές υποδομές παρουσιάζεται μια ανισομερής ανάπτυξη στο βόρειο και νότιο τμήμα του Δήμου. Στα δημοτικά διαμερίσματα της ενδοχώρας (Ποταμιές, Αβδού, Γωνιές, Κερά) υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε υποδομές. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι δεν υπάρχουν σχολεία -πλην ενός δημοτικού στις Γωνιές-, αγροτικά ιατρεία, δημόσιες υπηρεσίες, παιδικές χαρές, αθλητικές εγκαταστάσεις, ΚΑΠΗ κ.α. Αντίθετα, περισσότερο αναπτυγμένα εμφανίζονται τα δημοτικά διαμερίσματα της Χερσονήσου και του Λιμένα Χερσονήσου, λόγω κυρίως της αυξημένης τουριστικής κίνησης. Εν τούτοις και στο βόρειο τμήμα υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας, πολιτισμού. Σε ότι αφορά τον τομέα του αθλητισμού πρόσφατα εγκαινιάστηκε το καινούριο κλειστό γυμναστήριο Φιλωνίδειο.

Επίσης στον τομέα των τεχνικών υποδομών τα δίκτυα τόσο της ύδρευσης, όσο και της αποχέτευσης είναι ελλειμματικά και δεν καλύπτουν τις ανάγκες του πληθυσμού, με εξαίρεση τα δημοτικά διαμερίσματα του Λιμν, της Χερσονήσου και της Κεράς. Επιπλέον στα περισσότερα δημοτικά διαμερίσματα δεν υπάρχει καν αποχετευτικό δίκτυο και η συλλογή των λυμάτων γίνεται από βόθρους. Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου δεν υπάρχει ΧΥΤΑ. Η αποκομιδή των απορριμμάτων γίνεται είτε σε χώρους ημιελεγχόμενης διάθεσης (περιοχή Σκάφη - Πυργιά), όπου και προγραμματίζεται η κατασκευή ΧΥΤΑ για την εξυπηρέτηση και των όμορων Δήμων, είτε σε χωματερή που εκμεταλλεύεται ιδιώτης. Σε ότι αφορά τη διάθεση των λυμάτων έχει ολοκληρωθεί ο βιολογικός καθαρισμός Χερσονήσου και το έργο βρίσκεται στη φάση δικτύωσης.

Τα τελευταία χρόνια στο Δήμο η ραγδαία και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού και οι αυξημένες ανάγκες σε ξενοδοχειακά καταλύματα έχουν ως αποτέλεσμα την παρουσίαση φαινομένων αυθαίρετης δόμησης κατά μήκος της παραθαλάσσιας περιοχής και συνεπώς τη μεγάλη επιβάρυνση του περιβάλλοντος χώρου και υποβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος.

Στο Δήμο υπάρχει και δραστηριοποιείται η Αναπτυξιακή Εταιρεία Δήμου Χερσονήσου «ΠΕΔΙΑΔΑ». Επιπλέον ο Δήμος, όπως και οι υπόλοιποι του νομού συμμετέχει στον αναπτυξιακό φορέα με την επωνυμία «Αναπτυξιακή Ηρακλείου».

ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

Β1. ΔΗΜΟΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ

1. Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1.1. Τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής του νέου Δήμου

1.1.1. Θέση - Έκταση

Ο νεοσύστατος Δήμος Αρκαλοχωρίου χωροθετείται νοτιοανατολικά στο νομό Ηρακλείου με πρόσβαση στο Λυβικό πέλαγος, έχει έδρα το Αρκαλοχώρι και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα της Γαρίπας, του Δεματίου, του Ινίου, του Καραβάδου, των Κασσάνων, των Καστελλανών, του Λευκοχωρίου, του Νιπιδιτού, της Παναγιάς, του Πανοράματος, των Παρτίρων και του Σκινιά.

Ο Δήμος καλύπτει έκταση 237.589 στρέμματα και αποτελεί τον μεγαλύτερο σε έκταση δήμο του νομού.

1.1.2. Φυσικά χαρακτηριστικά – Χρήσεις γης

Σε ότι αφορά το ανάγλυφο του εδάφους σχηματίζονται οι λεκάνες απορροής Αρκαλοχωρίου, Αμουργελών, Πανοράματος, Λευκοχωρίου, Σκινιά, Δεματίου και Καραβάδου, οι οποίες δέχονται τα νερά των ρυακιών και των χειμάρων που καταλήγουν στους ποταμούς Αναποδάρη και Μπαρίτη, οι οποίοι εκβάλλουν στο Λυβικό πέλαγος.

Ιδιαίτερα σημαντικό για το φυσικό περιβάλλον του Δήμου είναι το πλήθος των φυσικών πηγών νερού που υπάρχουν σε όλη την έκταση του καθώς επίσης και ο εκτεταμένος υγρότοπος που σχηματίζεται στις όχθες του ποταμού Αναποδάρη, όπου παρατηρείται εκτός από την τυπική παρόχθια βλάστηση και το μοναδικό στην περιοχή δάσος με κέδρους (περιοχή του φαραγγιού Δεματίου – Σκινιά) και πλούσια πανίδα.

Στη συνέχεια η περιοχή των ανατολικών Αστερουσίων χαρακτηρίζεται ως περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (ΦΕΚ 666/23-9-1970) και προστατεύεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του προγράμματος Natura 2000. Επίσης έχει ενταχθεί σε διάφορα δίκτυα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Corine, TERRA DIAS) δεδομένου ότι στην περιοχή αυτή υπάρχει ένα από τα ελάχιστα εναπομείναντα ζευγάρια γυπαετών σε όλη την Ελλάδα. Επίσης μερικές από τις περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους είναι η Χαντρού, η Μικρά Επισκοπή, το Παναγιανό Πλάι κ.α. οι οποίες μέχρι σήμερα δεν έχουν τύχει προστασίας και αξιοποίησης.

Τέλος, οι κλιματολογικές συνθήκες χαρακτηρίζονται τυπικές της ενδοχώρας του νομού εφόσον εμφανίζονται αρκετές βροχοπτώσεις και υγρασία στο βόρειο τμήμα και ξηρό κλίμα με λιγότερες βροχοπτώσεις στα νότια.

Η κατανομή της έκτασης στις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης καθώς και οι υψομετρικές ζώνες των κοινοτήτων δίδονται από τον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Εδαφική οργάνωση και χρήσεις γης (1991)

Τοπικό έδαφος	Συν.έκταση (χιλ. στρ)	Υψομετρικές ζώνες			Καλλιεργούμενη έκταση		Κτην. Γη	Δασοκάλυψη		Οικιστ. χρήση
		Πεδινές	Ημιορ.	Ορεινές	Σύνολο	Αρδευτ.γη		ΕΣΥΕ	Corin	
Αρκαλοχωρίου	25,0	Π			21,8		2,5		0,13	0,7
Αρπίδας	15,4	Π			14,1	0,05	0,4			0,7
Αρματίου	19,4			Ο	8,2		5,7	4,8	3,12	0,1
Αρμού	9,8	Π			7,4	0,15	0,1			1,5
Αραβάδου	7,3	Π			6,1		1,1		0,28	0,1
Ασάνου	13,2	Π			9,2		3,6		0,64	0,2
Αστελλιανών	25,4		Η		12,7		7,2	2,0	0,61	2,6
Βουκοχωρίου	12,2	Π			11,3		0,6		0,04	0,3
Βυθιού	16,9	Π			12,0		4,7		0,06	0,2
Γαργιάς	19,7		Η		12,7		6,7		0,63	0,2
Γεωγράματος	16,6		Η		10,6		5,7			0,2
Γεργίρων	21,6	Π			18,9		1,3		0,16	0,9
Γεωδέρου	7,2		Η		5,2		1,9			0,1
Γεωιά	27,7		Η		18,2	0,04	5,8		5,35	1,8
ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ	237,4	121,4	96,6	19,4	168,4	0,24	47,3	6,8	11,02	9,6
%	100,00	51,14	40,69	8,17	70,94	0,00	19,92	2,86	0,05	4,06
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	2641,20	983,90	733,60	923,70	1.453,20	68,52	937,80	54,50	270,35	146,60
%	100,00	37,25	27,78	34,97	55,02	2,60	35,51	2,06	10,20	5,55

Πηγή: Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Κρήτης, Φάση Α': Διάγνωση – Προοπτικές, τεύχος 2

Από τα στοιχεία του πίνακα 1 προκύπτει ότι η περιοχή είναι κυρίως πεδινή (51,14%) έναντι 37,25% του νομού και ημιορεινή κατά 40,69%, ενώ σε ένα μικρό ποσοστό της (8,17%) καλύπτεται από τους ορεινούς όγκους των Αστερουσίων. Το μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής του Δήμου αποτελεί καλλιεργούμενη έκταση (70,94%) και ένα μικρό τμήμα αυτής αποτελεί αρδευτική γη. Τέλος, τα δάση στο Δήμο, όπως και στο σύνολο του νομού καταλαμβάνουν πολύ μικρή έκταση δεδομένου ότι καλύπτουν μόλις το 2,9% της συνολικής του έκτασης.

1.1.3. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά

1.1.3.1. Μέγεθος – Μεταβολή του πληθυσμού

Ο Δήμος Αρκαλοχωρίου σύμφωνα με την απογραφή του 1991 αριθμεί 10.902 άτομα. Η εξέλιξη του πληθυσμού στο Δήμο, καθώς και στα δημοτικά διαμερίσματα που τον απαρτίζουν παρουσιάζεται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2: Πληθυσμιακή εξέλιξη 1971-1991

Δημοτικό Διαμέρισμα	1971	1981	1991	Μτβ. 71-81 %	Μτβ. 81-91 %
Δ. Αρκαλοχωρίου	3.094	3243	3672	4,82	13,23
Κ. Γαρίπας	812	796	643	-1,97	-19,22
Κ. Δεματίου	518	507	417	-2,12	-17,75
Κ. Ινίου	909	839	738	-7,70	-12,04
Κ. Καραβάδου	335	306	320	-8,66	4,58
Κ. Κασάνου	622	615	541	-1,13	-12,03
Κ. Καστελλιανών	1.016	882	790	-13,19	-10,43
Κ. Λευκοχωρίου	656	604	466	-7,93	-22,85
Κ. Νυιδιτού	754	712	651	-5,57	-8,57
Κ. Παναγιάς	759	675	612	-11,07	-9,33
Κ. Πανοράματος	621	625	580	0,64	-7,20
Κ. Παρτίρων	837	747	590	-10,75	-21,02
Κ. Σκινιά	949	965	882	1,69	-8,60
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	11.882	11.516	10.902	-3,08	-5,33
ΕΔΡΑ ΔΗΜΟΥ	2.121	2.428	2.881	1,36	1,73
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	209.670	243.622	264.906	16,19	8,74
ΣΥΝ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	456.642	502.165	540.054	9,97	7,55

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων απογραφών πληθυσμού

Αναλύοντας τα στοιχεία του πίνακα 1 παρατηρούμε ότι ο Δήμος Αρκαλοχωρίου στο σύνολο του κατά την τελευταία δεκαετία εμφανίζει μείωση του πληθυσμού του σε ποσοστό 5,33% σε αντίθεση με το νομό Ηρακλείου και το σύνολο της περιφέρειας Κρήτης, όπου σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού κατά 8,73% και 7,54% αντίστοιχα. Επίσης οι πρώην κοινότητες στο σύνολο τους παρουσιάζουν αρνητική πληθυσμιακή εξέλιξη. Εξάιρεση αποτελούν ο παλαιός Δήμος Αρκαλοχωρίου (ο Δήμος πριν τη συνένωση), όπου σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού κατά 4,82% και 13,23% αντίστοιχα.

Η μείωση του πληθυσμού στα περισσότερα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου αναδεικνύει για άλλη μία φορά την ερήμωση της υπαίθρου και των αγροτικών περιοχών και τις αυξημένες τάσεις μετακίνησης του πληθυσμού προς τα μεγαλύτερα ημιαστικά και αστικά κέντρα. Η αυξημένη προσέλκυση του πληθυσμού από το δήμο Αρκαλοχωρίου οφείλεται κατά κύριο λόγο στην προσφορά των ευκαιριών απασχόλησης και καλύτερων συνθηκών διαβίωσης σε σχέση με τους μικρότερους οικισμούς, δεδομένης της ταχύτατης εξέλιξης του σε οικονομικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής.

1.1.3.2. Διάρθρωση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία

Η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικιακές ομάδες παρουσιάζεται στον πίνακα 3 που ακολουθεί.

Πίνακας 3: Διάρθρωση πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών ανά δ.δ.

Δημοτικό Διαμέρισμα	Δ.Γ.*	Δ.Ε.**	Αμφότ. των φύλων	ΑΡΡΕΝΕΣ						ΘΗΛΕΙΣ					
				Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+	Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+
Δ. Αρκαλοχωρίου	49,55	56,46	3.672	1.836	450	404	362	413	207	1.836	436	428	333	407	232
Κ. Γαρίπας	158,02	48,16	643	337	42	72	43	115	65	306	39	39	37	128	63
Κ. Δεματίου	81,93	56,77	417	205	36	57	39	45	28	212	47	35	30	60	40
Κ. Ινίου	143,64	57,02	738	371	56	84	51	110	70	367	54	56	42	127	88
Κ. Καραβάδου	112,07	62,44	320	168	35	22	40	40	31	152	23	28	27	40	34
Κ. Κασάνου	115,05	58,65	541	276	47	60	47	74	48	265	46	41	32	87	59
Κ. Καστελλιανών	98,10	65,62	790	407	84	69	66	114	74	383	74	53	57	118	81
Κ. Λευκοχωρίου	159,32	48,88	466	239	34	48	27	87	43	227	25	40	28	83	51
Κ. Νιπιδιτού	133,66	56,87	651	330	45	74	43	98	70	321	56	51	44	105	65
Κ. Παναγιάς	195,06	64,08	612	299	39	61	42	84	73	313	42	54	33	99	85
Κ. Πανοράματος	49,29	56,33	580	303	77	65	44	83	34	277	63	58	38	83	35
Κ. Παρτίρων	130,21	59,89	590	302	50	48	53	86	65	288	46	36	45	101	60
Κ. Σκινιά	125,00	53,13	882	435	70	77	86	131	71	447	66	77	72	133	99
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	89,87	56,89	10.902	5.508	1.065	1.141	943	1.480	879	5.394	1.017	996	818	1.571	992
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	89,98	62,88	108.335	54.269	11.400	11.089	9.355	13.255	9.170	54.066	10.613	10.165	8.729	13.921	10.638

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων απογραφών πληθυσμού

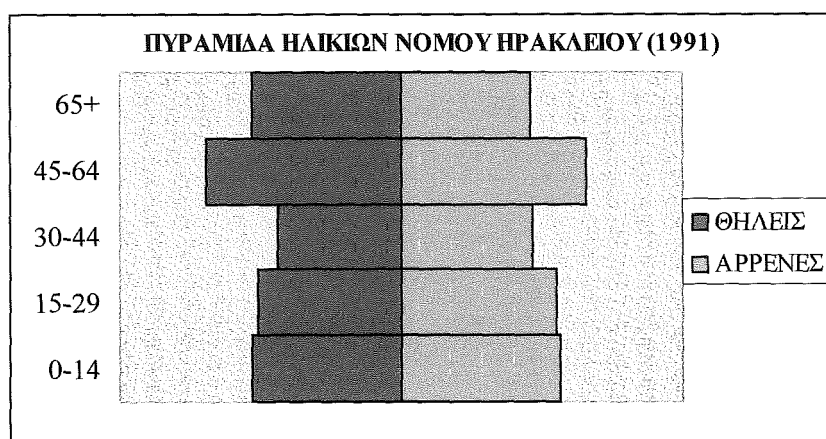
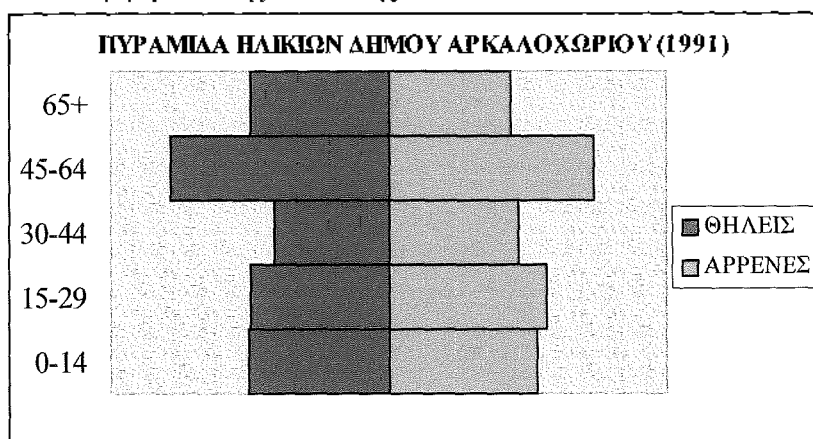
Δ.Γ.*: Δείκτης Γήρανσης: Αποτελεί δείκτη ποσοτικής έκφρασης της δομής του πληθυσμού και εκφράζει την αντιστοιχία των ηλικιωμένων (65+) σε μια δεδομένη χρονική περίοδο σε 100 παιδιά (0-14).

Δ.Ε.**: Δείκτης Εξάρτησης: Αποτελεί επίσης δείκτη ποσοτικής έκφρασης της δομής του πληθυσμού και εκφράζει την αντιστοιχία των θεωρούμενων ως εξαρτημένων μελών (0-14) & (65+) του πληθυσμού ως προς τον αριθμό των ατόμων που βρίσκονται σε εργάσιμη ηλικία (15-64).

Από τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα 3 συμπεραίνεται ότι ο Δήμος ακολουθεί τις δημογραφικές εξελίξεις που παρατηρούνται σε επίπεδο νομού, με κυριότερο χαρακτηριστικό τη γήρανση του πληθυσμού (Δ.Γ.: 89,87%). Το ποσοστό του πληθυσμού 0-14 φτάνει μόλις το 9,2%, ενώ για να χαρακτηριστεί ένας πληθυσμός νέος ο «παιδικός» πληθυσμός πρέπει να αποτελεί περίπου το 40% του συνολικού πληθυσμού.

Το πρόβλημα της γήρανσης έχει άμεσες επιπτώσεις στο δείκτη εξάρτησης, που υποδηλώνει ότι την ίδια περίοδο σε 100 άτομα εργάσιμης ηλικίας αντιστοιχούσαν 56 περίπου άτομα που χαρακτηρίζονται ως οικονομικά εξαρτώμενα.

Οι πυραμίδες ηλικιών που ακολουθούν δείχνουν με παραστατικό τρόπο το είδος του πληθυσμού από άποψη ηλικιακής σύνθεσης.

1.1.3.3. Επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού

Για τη διάρθρωση του πληθυσμού ηλικίας 10+ κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας 3 που ακολουθεί.

Πίνακας 4: Διάρθρωση του πληθυσμού ηλικίας 10+ κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Σύνολο	Κάτοχοι Μεταπτυχιακού	ΑΕΙ	ΤΕΙ	Απόφοιτοι Ανωτέρων Σχολών	Φοιτούν σε ανώτατη σχολή	Λύκειο	Γυμνάσιο	Στοιχειώδη Εκπαίδευση	Δεν τέλειωσαν δημοτικό	Αγράμματοι
Δ. Αρκαλοχωρίου	3.104	2	117	15	10	30	438	392	1.588	325	187
Κ. Γαρίπας	600	1	4	1	2	2	49	54	352	78	57
Κ. Δεματίου	373	0	4	3	0	2	18	26	162	62	96
Κ. Ινίου	675	0	9	2	0	5	63	61	323	112	100
Κ. Καραβάδου	282	0	4	0	0	0	20	20	166	33	39
Κ. Κασάνου	488	2	3	1	1	1	48	41	287	56	48
Κ. Καστελλιανών	700	0	15	2	2	1	50	56	325	111	138
Κ. Λευκοχωρίου	434	0	3	0	1	0	44	37	234	62	53
Κ. Νυιδιτού	586	2	11	2	3	2	76	49	274	112	55
Κ. Παναγιάς	552	0	27	7	0	3	64	51	268	82	50
Κ. Πανοράματος	494	0	3	0	0	0	26	44	268	101	52
Κ. Παρτίρων	540	0	9	1	1	3	34	37	289	90	76
Κ. Σκινιά	792	0	21	6	4	16	81	75	356	103	130
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	9.620	7	230	40	24	65	1.011	943	4.892	1.327	1.081
(%)	100,00	0,07	2,39	0,42	0,25	0,68	10,51	9,80	50,85	13,79	11,24
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	94.734	101	2.246	610	314	777	9.967	8.703	49.231	13.352	9.433
(%)	100,00	0,11	2,37	0,64	0,33	0,82	10,52	9,19	51,97	14,09	9,96

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

Η εμφάνιση ενός υψηλού ποσοστού αναλφάβητων και αποφοίτων στοιχειώδους εκπαίδευσης σε ποσοστό 75,88% έναντι των χαμηλών ποσοστών αποφοίτων λυκείου και αποφοίτων ΑΕΙ (10,51% και 2,39% αντίστοιχα), δηλώνει την επικράτηση χαμηλού μορφωτικού επιπέδου στο σύνολο του Δήμου, όπως αντίστοιχα συμβαίνει και σε επίπεδο νομού (αναλφάβητοι & απόφοιτοι δημοτικού: 76,02%), παράγοντας που δρα ανασταλτικά στη διαδικασία ανάπτυξης.

1.1.4. Οικονομία – Απασχόληση

Ο Δήμος Αρκαλοχωρίου αποτελεί έναν κατεξοχήν αγροτικό Δήμο και στηρίζει την οικονομία του στον πρωτογενή τομέα. Ο τριτογενής τομέας εμφανίζεται στη δεύτερη θέση με ένα χαμηλό ποσοστό συμμετοχής και τέλος ακολουθεί ο δευτερογενής τομέας, ο οποίος συνίσταται κυρίως στην ύπαρξη μικρών μονάδων οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα.

1.1.4.1. Πρωτογενής Τομέας

Η γεωργία και η κτηνοτροφία αποτελούν τις κύριες δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα παραγωγής στο Δήμο. Οι γεωργοκτηνοτροφικές εκτάσεις καλύπτουν το 92,84% της συνολικής έκτασης του Δήμου (72,92% γεωργική γη και 19,92% κτηνοτροφική γη). Το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής γης κατέχει η περιοχή του Δήμου Αρκαλοχωρίου (21,8%) και στη συνέχεια οι κοινότητες των Παρτίρων (18,9%) και του Σκινιά (18,2%). Κτηνοτροφικές εκτάσεις βρίσκονται στις κοινότητες των Καστελλανών (7,2%), της Παναγιάς (6,7%) και του Δεματίου και Πανοράματος (5,7%).

Οι δενδρώδεις καλλιέργειες αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των καλλιεργειών με την ελαιοκαλλιέργεια να καλύπτει τη μεγαλύτερη έκταση της γεωργικής γης. Άλλες καλλιέργειες που κυριαρχούν στην περιοχή είναι τα αμπέλια και τα λαχανικά. Συνεπώς τα κύρια γεωργικά προϊόντα που παράγονται είναι το ελαιόλαδο, η σταφίδα, τα επιτραπέζια σταφύλια, τα οινოსτάφυλα, τα λαχανικά και τα σιτηρά.

Όσον αφορά την κτηνοτροφία στις κοινότητες Πανοράματος και Καστελλανών υπάρχουν οργανωμένες κτηνοτροφικές μονάδες και τυροκομεία. Λόγω του ανάγλυφου της περιοχής (ορεινοί όγκοι) ιδιαίτερη ανάπτυξη παρουσιάζει η αιγοπροβατοτροφία, ενώ σε μικρότερο βαθμό έχουν αναπτυχθεί η χοιροτροφία, η εκτροφή πουλερικών και η μελισσοκομία. Τα κύρια κτηνοτροφικά προϊόντα είναι το γάλα το κρέας και το τυρί.

Ο πρωτογενής τομέας παρά τις σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες που διαθέτει αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα που εμποδίζουν την περαιτέρω ανάπτυξη του (έλλειψη δικτύων άρδευσης, υπερβόσκηση εδαφών κ.α.) για τα οποία γίνεται λόγος σε επόμενη ενότητα.

Τέλος ιδιαίτερα σημαντική είναι η διοργάνωση της Γεωργικής Εμπορικής Έκθεσης Αρκαλοχωρίου που πραγματοποιείται κάθε δύο χρόνια και:

- παρέχει υπηρεσίες πληροφόρηση στους αγρότες και εμπόρους
- προβάλλει τα κρητικά προϊόντα και παρουσιάζει νέους τρόπους συσκευασίας και τυποποίησης

– παρουσιάζει νέα μηχανήματα, καλλιέργειες και μεθόδους παραγωγής.

1.1.4.2. Δευτερογενής Τομέας

Ο δευτερογενής τομέας είναι άμεσα συνδεδεμένος με τον πρωτογενή. Οι μονάδες που υπάρχουν αφορούν κυρίως την τυποποίηση, τη συσκευασία και γενικότερα την επεξεργασία και εμπορία αγροτικών προϊόντων (λάδι, σταφύλια, σταφίδα). Επιπρόσθετα εμφανίζονται και μικρές μονάδες κυρίως μηχανουργεία, σιδηρουργεία, μαρμαράδικα, βαφεία και εργοστάσια κατασκευής επίπλων.

Μεγάλες βιομηχανικές μονάδες δεν λειτουργούν στην περιοχή. Οι μονάδες είναι κυρίως μικρές και οι περισσότερες είναι οικογενειακού χαρακτήρα και απασχολούν μέχρι 10 άτομα. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η πλειοψηφία των μονάδων είναι εγκατεστημένες στην ευρύτερη περιοχή του Αρκαλοχωρίου, καθώς ο οικισμός είναι χωροθετημένος κοντά στον κύριο οδικό άξονα που συνδέει την πρωτεύουσα του νομού με το νότο. Στις υπόλοιπες κοινότητες υπάρχουν και δραστηριοποιούνται αγροτικοί συνεταιρισμοί και ελαιουργεία ορισμένα από τα οποία λειτουργούν και ως τυποποιητήρια λαδιού. Οι βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες απεικονίζονται στον πίνακα 5.

Πίνακας 5: Μονάδες βιομηχανίας – βιοτεχνίας στο Δήμο

Δημοτικό Διαμέρισμα	Δραστηριότητα	Προσωπικό
Αρκαλοχώρι	Παραγωγή ετοιμού σκυδορέματος (2)	11
	Ξύλινα έπιπλα	9
	Ξύλινα κουφώματα – έπιπλα κουζίνας	4
	Κοπή και επεξεργασία μαρμάρου	3
	Κατασκευή τσιμεντολίθων	-
	Οινοποιείο	12
	Ελαιουργεία (8)	45
	Μηχανουργείο	2
Γαρίπα	Τυποποίηση ελαιολάδου	9
	Ελαιουργεία (4)	22
Δεμάτι	Ελαιουργείο	6
Τνι	Τυποποίηση ελαιολάδου	10
	Ελαιουργεία (2)	11
Καραβάδο	Ελαιουργεία (2)	12
Κασάνος	Ελαιουργεία (2)	12
Καστελλιανά	Ελαιουργεία (3)	16
	Πυρηνελαιουργείο	-
	Τυροκομείο	-
Λευκοχώρι	Ελαιουργεία (3)	21
Νιτιδιτός	Ελαιουργεία (4)	30
	Πυρηνελαιουργείο	-
Παναγιά	Ελαιουργεία (2)	12
	Ελαιουργεία – Ελαιοδεξαμενές (2)	9
	Οινοποιείο	-
Πανόραμα	Ελαιουργείο	6
Πάρτιρα	Ελαιουργεία (4)	31
Σκινιάς	Ελαιουργεία (4)	20

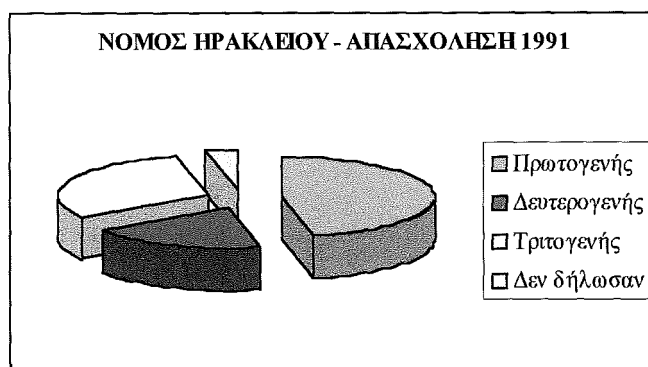
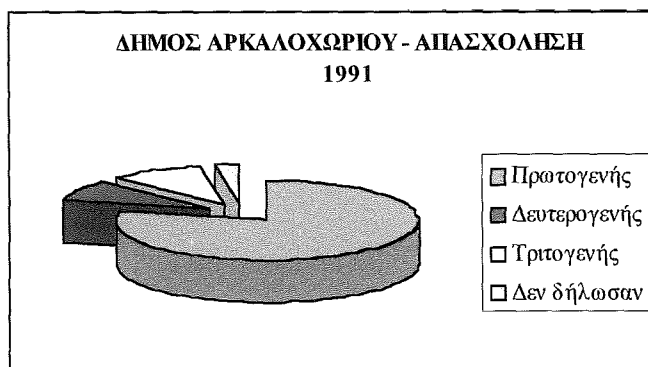
Πηγή: Διεύθυνση Βιομηχανίας Νομού Ηρακλείου, 1998

1.1.4.3. Τριτογενής Τομέας

Τα τελευταία χρόνια η απασχόληση στον τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα στον κλάδο των υπηρεσιών και του εμπορίου παρουσιάζει σημαντική αύξηση. Σημαντική δραστηριότητα για την προώθηση του εμπορίου αποτελεί η εμποροπανήγυρη που πραγματοποιείται κάθε Σάββατο στο Αρκαλοχώρι, όπου συγκεντρώνεται μεγάλος αριθμός ατόμων από τις γύρω περιοχές. Σε ότι αφορά τον τουρισμό μοναδικό σημείο αναφοράς αποτελεί η περιοχή του Τσούτσουρα, στην κοινότητα Καστελλιανών, η οποία άλλωστε αποτελεί και το μοναδικό παραλιακό οικισμό στο Δήμο Αρκαλοχωρίου. Η ανάπτυξη της περιοχής υπήρξε ραγδαία τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα κατά τη θερινή περίοδο να συγκεντρώνει αρκετό κόσμο από όλο το νομό. Οι τουριστικές μονάδες που υπάρχουν στην περιοχή είναι περίπου 9 και λειτουργούν με τη μορφή ενοικιαζομένων δωματίων. Ο αριθμός αυτός αναφέρεται στα νόμιμα καταλύματα που λειτουργούν (εκείνα που έχουν ειδική άδεια από τον ΕΟΤ), όμως στην πραγματικότητα ο αριθμός των μονάδων ανέρχεται πάνω από 15. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, πολιτιστικός, ορειβατικός κ.α.) δεν έχουν αναπτυχθεί στην περιοχή.

1.1.4.4. Απασχόληση

Σε ότι αφορά τη διάρθρωση κατά τομέα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολείται στον πρωτογενή τομέα (59,89%), ακολουθεί ο τριτογενής τομέας (21,23%), ενώ η απασχόληση στο δευτερογενή κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα. Χαρακτηριστικό είναι το διάγραμμα που ακολουθεί.

Αναλυτικά στοιχεία για την απασχόληση παρουσιάζονται στους πίνακες 6 και 7 που ακολουθούν.

Πίνακας 6: Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά θέση στο επάγγελμα και ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας

Δημοτικό Διαμέρισμα	ΣΥΝΟΛΟ	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, αλιεία	Ορυχεία & λατομεία	Μεταποιητικές βιομηχανίες	Παράγ. ηλ. ρεύματος, φως, αερίου & νερού	Κατασκευές	Εμπόριο, επισκευές, ξενοδοχεία, εστιατόρια	Μεταφορές, Αποθηκεύς, επικοινωνίες	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	Λοιπές υπηρεσίες	Νέοι	Δεν δήλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηρ.
Δ. Αρκαλοχωρίου	1.415	530	1	60	8	111	254	60	26	228	68	69
Κ. Γαρίπας	282	206	0	6	2	10	18	9	0	20	7	0
Κ. Δεματίου	163	110	0	3	0	8	12	4	1	17	3	0
Κ. Ινίου	318	196	0	6	1	20	19	5	4	32	25	0
Κ. Καραβάδου	133	68	0	0	0	18	8	3	0	22	0	0
Κ. Κασάνου	217	142	0	4	1	8	8	4	1	10	16	0
Κ. Καστελλιανών	337	231	0	6	0	23	28	5	2	29	3	0
Κ. Λευκοχωρίου	243	196	0	1	0	4	15	8	1	12	1	0
Κ. Νυπιδιού	343	298	0	6	1	9	20	6	2	25	23	0
Κ. Παναγιάς	225	158	0	6	2	11	15	6	5	30	8	0
Κ. Πανοράματος	224	195	0	0	0	4	8	2	2	9	3	0
Κ. Παρτίρων	281	216	0	9	1	4	19	7	0	12	10	0
Κ. Σκινιά	283	127	0	13	2	20	31	16	3	47	21	0
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	4.464	2.673	1	120	18	250	455	135	47	493	188	69
(%)	100,00	59,88	0,02	2,69	0,40	5,60	10,19	3,02	1,05	11,04	4,21	1,55
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	42.381	23.510	41	1.732	160	2.610	5.011	1.363	270	4.923	1.226	1.535
(%)	100,00	55,47	0,10	4,09	0,38	6,16	11,82	3,22	0,64	11,62	2,89	3,62

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων έρευνας εργατικού δυναμικού

Πίνακας 7: Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός

Δημοτικό Διαμέρισμα	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Ανεργοί	
Δ. Αρκαλοχωρίου	1.415	1.320	95	1.667
Κ. Γαρίπας	282	275	7	318
Κ. Δεματίου	163	157	6	209
Κ. Ινίου	318	297	21	355
Κ. Καραβάδου	133	117	16	149
Κ. Κασάνου	217	194	23	270
Κ. Καστελλιανών	337	327	10	361
Κ. Λευκοχωρίου	243	237	6	190
Κ. Νικιδιτού	343	329	14	243
Κ. Παναγιάς	255	239	16	297
Κ. Πανοράματος	224	223	1	268
Κ. Παρτίρων	281	276	5	259
Κ. Σκινιά	283	273	10	501
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	4.494	4.264	230	5.087
(%)	100,00	94,88	5,12	-
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	103.577	97.494	6.083	122.769
(%)	100,00	94,13	5,87	-

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων έρευνας εργατικού δυναμικού

Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία η ανεργία στο επίπεδο του νέου Δήμου κυμαίνεται στο επίπεδο του 5,12% (νομός: 5,87%), ενώ σημαντικό είναι όπως έχει προαναφερθεί και το ποσοστό των οικονομικώς μη ενεργών ατόμων. Επίσης πέραν της υψηλής απασχόλησης στη γεωργία ένα υψηλό ποσοστό στο Δήμο (21,23%) απασχολείται σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και στους κλάδους των υπηρεσιών και του εμπορίου, γεγονός που υποδηλώνει τις τάσεις «τριτογενοποίησης» του Δήμου.

1.1.5. Κοινωνικές υποδομές

Οι κοινωνικές υποδομές αναφέρονται στους τομείς υγείας-πρόνοιας, παιδείας, αθλητισμού και πολιτισμού. Συγκεκριμένα για το Δήμο Αρκαλοχωρίου έχουμε να επισημάνουμε τα εξής:

1.1.5.1. Υγεία – κοινωνική πρόνοια

Η υγειονομική περίθαλψη στην περιοχή πραγματοποιείται από το Κέντρο Υγείας Αρκαλοχωρίου. Επίσης στην έδρα του Δήμου λειτουργούν Ιατρικό Κέντρο, 3 οδοντιατρεία, 1 ακτινολογικό εργαστήριο, 1 μικροβιολογικό εργαστήριο, 1 πνευμονολογικό, 1 οφθαλμολογικό ιατρείο και 5 φαρμακεία. Επίσης στους οικισμούς Γαρίπας, Σκινιά και Παναγιάς λειτουργούν αγροτικά ιατρεία. Για την κάλυψη ειδικών αναγκών και ιδιαίτερων προβλημάτων υγείας η εξυπηρέτηση του πληθυσμού γίνεται από το Βενιζέλειο και το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ηρακλείου.

Στο Δήμο επίσης λειτουργούν δύο παιδικοί σταθμοί και 1 ΚΑΠΗ, ενώ στα άμεσα σχέδια του Δήμου είναι η απόκτηση ιδιόκτητου κτηρίου για τη στέγαση των υπηρεσιών του ΚΑΠΗ.

Τέλος η Δημοτική Επιχείρηση Αρκαλοχωρίου έχει αναλάβει την υλοποίηση του προγράμματος του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για την «Κοινωνική Μέριμνα» - παροχή βοήθειας σε άτομα που διαβιώνουν μοναχικά και το «Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών». Σαν στόχο έχουν αφενός την επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση και αφετέρου την παροχή καλύτερων υπηρεσιών προς τους δημότες.

1.1.5.2. Εκπαίδευση

Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου λειτουργούν συνολικά 20 εκπαιδευτικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το σύνολο των μαθητών είναι 1.195 άτομα και ο αριθμός των εκπαιδευτικών ανέρχεται σε 126 άτομα.

Στοιχεία για τον αριθμό των σχολείων και των μαθητών καθώς και δείκτες μαθητών/σχολείο παρουσιάζονται στον πίνακα 8.

Πίνακας 8: Υποδομές εκπαίδευσης

Δήμος/Νομός	Νηπιαγωγεία		Μαθ/ νηπ.	Δημοτικά		Μαθ /δημ.	Γυμνάσια		Μαθ/ γυμν.	Λύκεια		Μαθ/ λύκ.
	Σύν.	Μαθ.		Σύν.	Μαθ.		Σύν.	Μαθ.		Σύν.	Μαθ.	
Α.Αρκαλοχωρίου	8	123	15,4	16	446	27,9	2	319	159,5	2	307	153,5
Β. Ηρακλείου	197	4.661	23,7	241	18.720	77,7	50	13.019	260,4	35	10.167	290,5

Πηγή: ΥΠΕΣΔΔΑ – ΕΕΤΑΑ, Καταγραφή των χαρακτηριστικών της τοπικής αυτοδιοίκησης

Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι οι δείκτες μαθητές/σχολείο κρίνονται ικανοποιητικοί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με τους αντίστοιχους του νομού, ενώ οι χαμηλοί δείκτες στα νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία οφείλονται στο μειωμένο μαθητικό πληθυσμό ορισμένων δημοτικών διαμερισμάτων του Δήμου.

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών μονάδων λειτουργούν στον οικισμό του Αρκαλοχωρίου, καθώς η μεγάλη μείωση του πληθυσμού στα γύρω χωριά δεν επιτρέπει τη συνέχιση της λειτουργίας των σχολικών μονάδων. Σε οικισμούς όπως η Ζίντα, το Χουμέρι, το Γάσι, τη Μουσούτα, το Νιπιδιτό τα σχολεία δεν λειτουργούν. Έτσι οι μαθητές των οικισμών αυτών εξυπηρετούνται συνήθως από τα σχολεία του Αρκαλοχωρίου. Ειδικότερα στο Αρκαλοχώρι λειτουργούν 8 σχολικές μονάδες (33,3% επί του συνόλου), όπου διδάσκουν 92 εκπαιδευτικοί (73% επί του συνόλου) και φοιτούν 914 μαθητές (81,3% επί του συνόλου).

1.1.5.3. Αθλητισμός

Οι αθλητικές υποδομές στο Δήμο χαρακτηρίζονται ελλιπείς. Γήπεδα ποδοσφαίρου με προβλήματα και ανεπάρκειες σε υποδομές υπάρχουν και λειτουργούν στο Αρκαλοχώρι, στη Γαρίπα, στο Σκινιά, στο Ίνι, στους Κασσάνους και στο Νιπιδιτό. Επίσης στο Αρκαλοχώρι λειτουργεί ανοικτό γήπεδο μπάσκετ και κλειστό γυμναστήριο. Επιπλέον υποτυπώδη υποδομή μπάσκετ διαθέτουν οι οικισμοί Παρτίρων, Παναγιάς, Λευκοχωρίου, Καστελλιανών και Κασσάνων. Τέλος έχει

δημοπρατηθεί και κατασκευάζεται ανοικτό κολυμβητήριο στην έδρα του Δήμου με χρηματοδότηση από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού.

Σημαντικά έργα στον τομέα του αθλητισμού αναμένεται να γίνουν από το ποσό που θα διατεθεί ως αντισταθμιστικό όφελος στην περιφέρεια εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 στην Αθήνα, γνωστό ως πρόγραμμα «Ελλάδα 2004».

1.1.5.4. Πολιτισμός

Σε ότι αφορά τον πολιτισμό ο Δήμος στο σύνολο του, όπως και οι υπόλοιποι Δήμοι στο νομό φαίνεται να υστερεί σε υποδομές. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η ύπαρξη και λειτουργία ενός κινηματογράφου ενός πολιτιστικού κέντρου και μιας βιβλιοθήκης στην έδρα, ενώ υπό κατασκευή είναι και το ανοικτό θέατρο Αρκαλοχωρίου.

Επίσης στο Αρκαλοχώρι τα τελευταία χρόνια κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού διοργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως επίσης και το Μάιο προς τιμή των τοπικών ηρώων στη Μάχη της Κρήτης. Τέλος, κατά τη διάρκεια των Απόκριων οργανώνεται καρναβάλι και παραδοσιακό γλέντι.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον πολιτισμό στο Δήμο Αρκαλοχωρίου παρουσιάζει το πλήθος αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων στην ευρύτερη περιοχή του, οι περισσότεροι από τους οποίους χρήζουν προστασίας και ανάδειξης (λόφος Προφήτη Ηλία, απομεινάρια βυζαντινών φρουριών, βυζαντινές εκκλησίες κ.α.).

1.1.6. Τεχνικές Υποδομές

1.1.6.1. Υποδομές μεταφορών

Βασικός οδικός άξονας προσπέλασης προς την περιοχή είναι ο επαρχιακός δρόμος Ηρακλείου – Βιάννου, ο οποίος αποτελεί και τον κύριο οδικό άξονα σύνδεσης Βορρά-Νότου για το εσωτερικό νομού. Η κατάσταση του, παρότι ασφαλτοστρωμένος, χαρακτηρίζεται μέτρια έως κακή, καθώς το οδόστρωμα λόγω του μεγάλου κυκλοφοριακού φόρτου έχει υποστεί μεγάλες φθορές. Επίσης είναι αρκετά επικίνδυνος εξαιτίας των πολλών στροφών, ενώ περνά μέσα από κατοικημένες περιοχές, γεγονός που εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους πρόκλησης ατυχημάτων.

Εκτός από τον βασικό άξονα Ηρακλείου – Βιάννου, άλλοι επαρχιακοί δρόμοι που διέρχονται από το Αρκαλοχώρι είναι:

- Αρκαλοχώρι – Μουσούτα – Σκινιάς – Μάρθα
- Αρκαλοχώρι – Πάρτιρα – Τεφέλι
- Αρκαλοχώρι – Νιπιδιτός – Παναγιά – Έμπαρος – Βιάννος
- Αρκαλοχώρι – Νιπιδιτός – Καστέλλι
- Αρκαλοχώρι – Λευκοχώρι – Γαρίπα – Καστελλιανά

Επίσης υπάρχουν και δευτερεύοντες οδοί, η κατάσταση των οποίων χαρακτηρίζεται μέτρια ή/και κακή. Το υπόλοιπο οδικό δίκτυο είναι κυρίως χωματόδρομοι - αγροτικοί δρόμοι, οι οποίοι χρειάζονται διαπλατύνσεις και ασφαλτοστρώσεις στο μεγαλύτερο τμήμα τους.

Στον πίνακα 9 παρουσιάζονται αναλυτικά οι υποδομές συγκοινωνιών στο Δήμο.

Πίνακας 9: Υποδομές μεταφορών

Απόσταση από έδρα	km	Ασφαλτος	Χωματόδρομος	Χωματόδρομοι δευτερεύοντος δικτύου	Κατάσταση δικτύου
Γαρίπα	12	12	0	12	Κακή
Δεμάτι	20	20	0	18	Μέτρια
Ίνι	12,4	12,4	0	12,4	Μέτρια
Καραβάδο	16	16	0	16	Μέτρια
Κασάνος	10	10	0	10	Μέτρια
Καστελλιανιά	17	17	0	17	Μέτρια
Λευκοχώρι	5	5	0	5	Μέτρια
Νιπιδιτός	10	10	0	10	Μέτρια
Παναγιά	12	12	0	12	Κακή
Πανόραμα	12,2	12,2	0	12,2	Κακή
Πάρτιρα	6,2	6,2	0	6,2	Μέτρια
Σκινιάς	18	18	0	18	Μέτρια

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών του Δήμου Αρκαλοχωρίου

Σε ότι αφορά τις μεταφορές και τα συγκοινωνιακά δίκτυα, οι μετακινήσεις διεξάγονται ικανοποιητικά είτε με ιδιόκτητα μεταφορικά μέσα, είτε κυρίως με τοπικά αυτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (αγοραία), ή τέλος με το ΚΤΕΛ Ηρακλείου – Λασιθίου με μικρότερη συχνότητα.

1.1.6.2. Υδρευση

Η ύδρευση στο σύνολο του Δήμου γίνεται κυρίως από πηγές και γεωτρήσεις. Όμως σημαντικά προβλήματα και βλάβες παρουσιάζονται στα δίκτυα ύδρευσης όλων των δημοτικών διαμερισμάτων, συμπεριλαμβανομένου και του παλαιού Δήμου Αρκαλοχωρίου, λόγω της παλαιότητας τους. Το 80% περίπου των δικτύων ύδρευσης αποτελείται από πλαστικούς σωλήνες, ενώ το υπόλοιπο 20% αποτελείται από αμιαντοσωλήνα και χάλυβα. Σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα η ηλικία του δικτύου κυμαίνεται από 10 – 30 έτη. Εξοίρεση αποτελεί το Ίνι, όπου το δίκτυο ύδρευσης έχει κατασκευασθεί πρόσφατα.

Στον πίνακα 10 που ακολουθεί παρατίθενται αναλυτικά οι υποδομές, καθώς και οι πηγές ύδρευσης για το σύνολο του Δήμου:

Πίνακας 10: Υποδομές και Πηγές Ύδρευσης

Οικιστικό διαμέρισμα	Έκταση δικτύου (σε χλμ)			Ηλικία Δικτύου	Κάλυψη Δικτύου	Απώλειες (%)	Επάρκεια (Ν/Ο)	Πηγή Ύδρευσης
	Αμιάντο-τσιμέντο	Πλαστικό	Χάλυβας					
Αρκαλοχώρι	1,5	15,5	5	25 έτη	95%	10-15%	N	3 γεωτρήσεις
Γαρίπα	10	3	-	25	100%	30-40%	N	Γεώτρηση
Λεωτή	-	4	-	15	100%	5%	N	Πηγές & γεωτρήσεις
Καραβάδο	-	10	-	Νέο	100%	5%	N	Πηγές
Καραβάδο	-	5	0,3	25		30%	N	Πηγές
Πάνος	-	6	-	15	100%	5%	N	Γεώτρηση
Καστελλιανά	1,5	17	0,5	10-30	90%			2 γεωτρήσεις & 1 πηγή
Λεωχώρι	-	11	2	2-10	100%	10%	O	Γεώτρηση
Λεωτός	-	3	4	10-15	100%	5%	N	Πηγές & γεωτρήσεις
Αγία	-	6	1	34	100%	5%	O	Γεώτρηση
Πάνος	8	21	-	30	100%	10%	O	Πηγή
Καραβάδο	3,5	15	-	30	80%	30%	O	Γεώτρηση
Καραβάδο	6,5	-	-	14	100%	5%	N	Πηγή & γεώτρηση

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Αρκαλοχωρίου

Πιο συγκεκριμένα για κάθε δημοτικό διαμέρισμα η κατάσταση έχει ως εξής:

Ο οικισμός του Αρκαλοχωρίου υδρεύεται από γεωτρήσεις μέσω συστήματος δεξαμενών και αντλιοστασίων. Οι βασικές γεωτρήσεις ύδρευσης του οικισμού βρίσκονται ανατολικά του Αρκαλοχωρίου και από μετρήσεις που έχουν γίνει έχει μειωθεί σημαντικά η στάθμη του υδροφόρου ορίζοντα. Γενικότερα, από πλευράς επάρκειας νερού εκτιμάται ότι η περιοχή θα έχει προβλήματα στο μέλλον, εφόσον η ύδρευση του οικισμού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες δεν είναι επαρκής. Στο δημοτικό διαμέρισμα της Γαρίπας ο κεντρικός αγωγός (Μαχαιριανά – Γαρίπα) είναι από πλαστικό, παρουσιάζει συχνές βλάβες λόγω σπασιμάτων και χρειάζεται αντικατάσταση. Επίσης στον Καραβάδο ζημιές προκαλούνται συχνά λόγω της παλαιότητας του δικτύου. Ιδιαίτερα στη θέση Φαράγγι κρίνεται επιτακτική η ανάγκη αντικατάστασης του. Στο Πανόραμα και στο Δεμάτι η συσσώρευση αλάτων έχει ως συνέπεια τη φραγή σε ορισμένα τμήματα του δικτύου ύδρευσης. Στο Λεωχώρι παρατηρούνται προβλήματα ύδρευσης ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες καθώς το πόσιμο νερό καλύπτει μόλις το 30% των αναγκών. Επίσης το δίκτυο Πάρτηρα – Μπαδιάς – Τουρλωτή παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα λόγω των υψηλών πιέσεων που δημιουργούνται, το δίκτυο Ροτάσι – Καστελλιανά παρουσιάζει προβλήματα λόγω της μεγάλης απόστασης μεταφοράς του νερού και τέλος στον παραθαλάσσιο οικισμό Τσούτσουρα το νερό είναι ακατάλληλο για ύδρευση.

1.1.6.3. Άρδευση

Το πρόβλημα της έλλειψης νερού συναντάται και στην άρδευση, εφόσον τα υδατικά αποθέματα της ευρύτερης περιοχής του Δήμου μειώνονται καθώς αυξάνονται οι ανεξέλεγκτες γεωτρήσεις. Οι λιμνοδεξαμενές που έχουν κατασκευασθεί στο Σκινιά και στον Καραβάδο δεν επιλύουν το πρόβλημα εξασφάλισης της απαραίτητης ποσότητας νερού γιατί, λόγω ανυπαρξίας υδρευτικού δικτύου παραμένουν μέχρι σήμερα αναξιοποίητες. Ένα σημαντικό έργο που εκτελείται στην περιοχή και

αναμένεται να δώσει λύσεις σε προβλήματα λειψυδρίας, σε τοπικό επίπεδο, είναι το φράγμα Ινίου.

1.1.6.4. Αποχέτευση

Σε ότι αφορά την αποχέτευση, η διάθεση των λυμάτων γίνεται στο σύνολο του Δήμου με απορροφητικούς βόθρους. Αποχετευτικά δίκτυα δεν υπάρχουν ή δεν έχει εξασφαλισθεί η λειτουργική ολοκλήρωση τους με αποτέλεσμα να υπάρχει σοβαρό πρόβλημα στη διάθεση των λυμάτων, τα οποία καταλήγουν ανεξέλεγκτα σε παταμούς και χείμαρρους. Αναλυτικά στο Αρκαλοχώρι υπάρχουν οι κεντρικοί αγωγοί, ενώ απομένει η κατασκευή των συνδετήριων αγωγών. Στον Καραβάδο πρόβλημα υπάρχει στην αδυναμία πρόσβασης για την εκκένωση των βόθρων, ενώ ημιτελείς είναι οι αποχετευτικοί αγωγοί και στα Καστελλιανά. Τέλος στο Νιπιδιτό επιτακτική είναι η ανάγκη σύνταξης μελέτης για την κατασκευή νέου αποχετευτικού δικτύου, καθώς το υπάρχον δεν επαρκεί.

Αναλυτικά στοιχεία για τις υποδομές αποχέτευσης παρουσιάζονται στον πίνακα 11

Πίνακας 11: Υποδομές Αποχέτευσης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Μήκος Δικτύου	Ηλικία Δικτύου	Κατοικίες με βόθρους	Κύριος αποδέκτης
Αρκαλοχώρι	70%	6-7 έτη	100%	Επιφανειακή διάθεση
Γαρίτα	-	-	100%	-
Δεμάτι	-	14 έτη	-	Ποταμός Αναποδάρης
Ίνι	-	-	80%	Απορροφητικοί βόθροι
Καραβάδο	2 χλμ	12 έτη	80%	Απορροφητικοί βόθροι
Κασάνος	-	-	100%	-
Καστελλιανά	3 χλμ	-	-	Επιφανειακή διάθεση / ποταμοί
Λευκοχώρι	-	-	100%	-
Νιπιδιτός	2 χλμ	10 έτη	100%	Επιφανειακή διάθεση / ποταμοί
Παναγιά	-	18 έτη	50%	Ποταμός / χείμαρρος
Πανόραμα	-	6 έτη	100%	Επιφανειακή διάθεση
Πάρτιρα	1,8 χλμ	30 έτη	100%	Ρυάκι
Σκινιάς	-	15 έτη	100%	Επιφανειακή διάθεση

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Αρκαλοχωρίου

1.1.6.5. Διαχείριση απορριμμάτων

Η διαχείριση των απορριμμάτων γίνεται από την υπηρεσία του Δήμου Αρκαλοχωρίου και η απόθεση τους γίνεται σε μη εγκεκριμένες μεταφορές με την πρόκληση σοβαρών προβλημάτων ρύπανσης του περιβάλλοντος και μόλυνσης του υδροφόρου ορίζοντα. Η μη ύπαρξη οργανωμένου χώρου απόθεσης οδηγεί πολλούς κατοίκους στην ανεξέλεγκτη απόρριψη. Δεδομένης της δημιουργίας ΧΥΤΑ σε περιοχή του Δήμου Βιάννου αναμένεται η συνεργασία των δύο Δήμων προς επίλυση του συγκεκριμένου προβλήματος.

1.1.7. Δίκτυο οικισμών – Παρεχόμενες εξυπηρετήσεις

1.1.7.1. Οικιστική δομή

Τα βασικά χαρακτηριστικά του οικιστικού δικτύου στο Δήμο Αρκαλοχωρίου είναι:

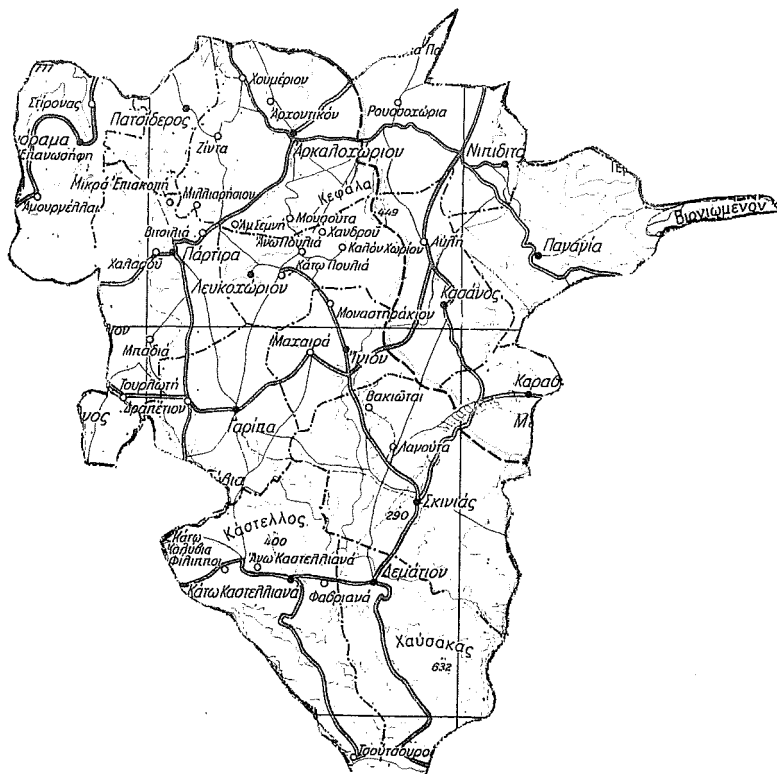
- ☞ Η συγκέντρωση πληθυσμού και εξυπηρετήσεων στο Αρκαλοχώρι
- ☞ Το πλήθος του μικρού μεγέθους οικισμών.

Συγκεκριμένα στο Δήμο υπάρχουν 40 οικισμοί από τους οποίους η έδρα (Αρκαλοχώρι) είναι 3^{ου} επιπέδου ενισχυμένος, η Γαρίπα και ο Σχινιάς 5^{ου} επιπέδου ενισχυμένοι και οι υπόλοιποι 5^{ου} επιπέδου απλοί. Οι οικισμοί αυτοί είναι: Αγία Σεμνή, Αρχοντικό, Ζίντα, Μηλιαρήσι, Μουσούτα, Χουμέρι, Δραπέτι, Δεμάτι, Ίνι, Μαχαιρά, Μοναστηράκι, Καραβάδος, Κασάνος, Αυλή, Κάτω Καστελλιανιά, Άνω Καστελλιανιά, Τσούτσουρος, Φαβριανιά, Φίλιπποι, Λευκοχώρι, Άνω Πουλιά, Κάτω Πουλιά, Καλό Χωριό, Χανδρού, Νιπιδιός, Ρουσοχώρια, Πατσίδερος, Παναγία, Πανόραμα, Αμουργέλλες, Στίρονας, Πάρτιρα, Μικρά Επισκοπή, Μπαδιά, Τουρλωτή, Βακιώτες και Λαγούτα.

Από τους οικισμούς αυτούς το 92,50% έχει πληθυσμό κάτω των 500 κατοίκων και το 75,00% παρουσίασε μείωση του πληθυσμού του κατά τη δεκαετία '81 - '91. Όσον αφορά τις λειτουργικές τους συσχετίσεις λόγω αδυναμίας κάλυψης των αναγκών τους εξυπηρετούνται στο σύνολο τους από το Αρκαλοχώρι, γεγονός που αντανακλάται στη μεγάλη συχνότητα των καθημερινών μετακινήσεων.

Η υπάρχουσα οικιστική δομή δρα ανασταλτικά στη συνολική ανάπτυξη και ενισχύει το φαινόμενο της πώλωσης και εξάρτησης των οικισμών από την έδρα του Δήμου.

Προκειμένου να συμπληρωθεί η εικόνα του οικιστικού δικτύου παρατίθενται εικόνα του Δήμου με τη χωροθέτηση των οικισμών.

1.1.7.2. Παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις

Για τις υπάρχουσες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας 12 που ακολουθεί.

Πίνακας 12: Υφιστάμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις

ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ		
	ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙ	ΚΑΣΤΕΛΛΙ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ
Οικονομική Εφορία	+		
Τράπεζες	+		
Πρωτοδικείο			+
Ειρηνοδικείο	+		
Υποθηκοφυλακείο	+		
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	+		
Γρ. Γεωργικής Ανάπτυξης	+		
Κτηνιατρείο	+		
Δασαρχείο		Δασικός Σταθμός	+
Πολεοδομικό γραφείο		+	
ΙΚΑ, ΟΓΑ	+		
ΔΕΗ	+		
ΟΤΕ	+		
ΕΛΤΑ	+		
Αστυνομικό τμήμα	+		+
Πυροσβεστική Υπηρεσία			+

Πηγή: Αναπτυξιακό προφίλ Δήμου Αρκαλοχωρίου

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων στο Δήμο κρίνεται ικανοποιητικό. Σε ορισμένες περιπτώσεις εξυπηρετείται από την πόλη του Ηρακλείου, ενώ σε ότι αφορά τις ανάγκες του από τις υπηρεσίες δασικού σταθμού και πολεοδομίας εξυπηρετείται από τον όμορο Δήμο Καστελλίου.

1.2. Ο νέος Δήμος ως ΟΤΑ – Υφιστάμενη κατάσταση και λειτουργία

1.2.1. Κτιριακή υποδομή

Η κτιριακή υποδομή των δημοτικών και κοινοτικών καταστημάτων του Δήμου Αρκαλοχωρίου παρουσιάζεται στον πίνακα 13. Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι η κτιριακή υποδομή αποτελείται από δημοτικά διαμερίσματα ιδιόκτητα στο σύνολο τους, ενώ ποικίλει η παλαιότητα τους και το εμβαδόν τους. Το Δημοτικό κατάστημα του Αρκαλοχωρίου επισκευάστηκε και διαμορφώθηκε πρόσφατα και είναι επαρκές.

Πίνακας 13: Κτιριακή υποδομή δημοτικών – κοινοτικών καταστημάτων

Δημοτικό Διαμέρισμα	Συνολική Επιφάνεια	Έτος Κατασκευής	Ιδιοκτησιακό καθεστώς
Αρκαλοχώρι	475,4	1920	Ιδιόκτητο
Γαρίπα	585,80	1986	Ιδιόκτητο
Δεμάτι	50	1982	Ιδιόκτητο
Ίνι	145	1987	Ιδιόκτητο
Καραβάδο	100	1960	Ιδιόκτητο
Κασάνος	74,5	1986	Ιδιόκτητο
Καστελλιανά	100	1970	Ιδιόκτητο
Λευκοχώρι	60	1960	Ιδιόκτητο
Νηπιδιός	70	1985	Ιδιόκτητο
Παναγιά	65	1983	Ιδιόκτητο
Πανόραμα	20	1972	Ιδιόκτητο
Πάρτιρα	186	1971	Ιδιόκτητο
Σκινιάς	140	1957	Ιδιόκτητο

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Αρκαλοχωρίου

1.2.2. Εξοπλισμός πληροφορικής

Στοιχεία για τον εξοπλισμό πληροφορικής σε ότι αφορά το διατιθέμενο υλικό και το λογισμικό που χρησιμοποιείται παρουσιάζονται στον πίνακα 14.

Πίνακας 14: Εξοπλισμός πληροφορικής του ΟΤΑ

Υλικό (αριθμός)	
FAX	1
Φωτοτυπικά	2
H/Y	17
Εκτυπωτές	5
Σαρωτές	1
Συσκευές modem	2
Λογισμικό (N/O)	
Επεξεργασία κειμένου	N
Δημοτολόγιο	N
Διαχείριση τελών	N
Μισθοδοσία	N
GIS	O

Πηγή: Επιτόπια έρευνα

Μολονότι τα στοιχεία δεν είναι αρκετά λεπτομερή για να μπορούν να βοηθήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων είναι φανερό ότι αριθμητικά και ουσιαστικά ο εξοπλισμός πληροφορικής του Δήμου είναι επαρκής συγκριτικά και με τους άλλους Δήμους του νομού που εξετάζονται.

1.2.3. Μηχανολογικός εξοπλισμός

Στοιχεία για το μηχανολογικό εξοπλισμό του Δήμου παρουσιάζονται στον πίνακα 14.

Πίνακας 14: Τεχνικός εξοπλισμός και οχήματα Δήμου Αρκαλοχωρίου

α/α	Διαθέσιμος τεχνικός εξοπλισμός	Συνολικός αριθμός
1.	Απορριματοφόρα οχήματα τύπου μύλου μικρά (<10 m ³)	1
2.	Απορριματοφόρα οχήματα τύπου μύλου μεγάλα(>10 m ³)	2
3.	Σάρωθρα	1
4.	Φορητά αυτοκίνητα μικρά (ωφέλιμο φορτίο <10 tn)	3
5.	Ημιφορητά (αγροτικά, κλειστά ή ανοικτά)	2
6.	Υδροφόρα οχήματα	1
7.	Λεωφορεία μικρά (<30 θέσεων)	2
8.	Λεωφορεία μεγάλα (>30 θέσεων)	2
9.	Φορτωτές – εσκαφείς (τύπου JCB)	1
10.	Γκρέιντερ	1
11.	Πυροσβεστικά οχήματα	1

Πηγή: Επιτόπια έρευνα

Ο Δήμος διαθέτει συνολικά 17 μικρά και μεγάλα οχήματα, μεταξύ των οποίων υπάρχουν 3 απορριματοφόρα και 3 μικρά φορητά. Σε μια πρώτη προσέγγιση και συγκριτικά με άλλους Δήμους ο τεχνικός εξοπλισμός του Δήμου Αρκαλοχωρίου θεωρείται επαρκής.

1.2.4. Προσωπικό του Δήμου

Το προσωπικό του Δήμου στο Αρκαλοχώρι αφορά 37 άτομα, είτε υπό καθεστώς ΝΠΔΔ, είτε με συμβάσεις αορίστου χρόνου, είτε τέλος με άλλες μορφές εργασιακής σχέσης. Επιπλέον στο Δήμο απασχολούνται 10 περίπου άτομα ως έκτακτο προσωπικό. Από το σύνολο των εργαζομένων πανεπιστημιακής εκπαίδευσης είναι 5 άτομα, ενώ 18 απασχολούμενοι είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

1.2.5. Δημοτικές Επιχειρήσεις – Διαδημοτική Συνεργασία

Το 1997 ο Δήμος Αρκαλοχωρίου προχώρησε στη σύσταση μιας αμιγούς Δημοτικής Επιχείρησης της Δημοτικής Επιχείρησης Αρκαλοχωρίου (Δ.ΕΠ.Α.), στρατηγικός στόχος της οποίας αποτελεί η υποστήριξη της ισόρροπης και ολοκληρωμένης οικονομικής, πολιτιστικής και κοινωνικής ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής του δήμου Αρκαλοχωρίου.

Μέχρι σήμερα οι δραστηριότητες που έχει αναπτύξει είναι:

- α) η κατασκευή και συντήρηση έργων υποδομής
- β) η υλοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης
- γ) η υλοποίηση προγραμμάτων μαζικού αθλητισμού
- δ) η διαχείριση του κλειστού γυμναστηρίου
- ε) η οικονομική διαχείριση του περιοδικού «Τοπικής Επικοινωνία»
- στ) η διαχείριση του βιβλίου «Ιστορία της περιοχής»
- ζ) η οικονομική διαχείριση της Γεωργικής – Εμπορικής έκθεσης Αρκαλοχωρίου
- η) η σύνταξη μελετών για λογαριασμό του Δήμου Αρκαλοχωρίου.

Επιπλέον υπό σύσταση βρίσκεται Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης – Αποχέτευσης του Δήμου Αρκαλοχωρίου (ΦΕΚ...,29/12/2000).

Επίσης, το 1997 ιδρύθηκε και λειτουργεί έως σήμερα η εταιρεία “Κρόνος Α.Ε.” από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου, τους Δήμους Αρκαλοχωρίου και Μοιρών, τον Κόφινα και την κοινότητα της Αγίας Βαρβάρας. Κάθε μέτοχος συμμετέχει με ποσοστό 20% και σκοπός της εταιρείας ήταν η κατασκευή σφαγείων στη γεωγραφική περιοχή που καλύπτουν οι μέτοχοι.

Τέλος από τις κοινότητες Λευκοχωρίου, Ινίου, Παρτίρων, Σκινιά και Γαρίπας έχει συσταθεί ένας σύνδεσμος ύδρευσης σκοπός του οποίου είναι η ορθολογική διαχείριση του υδάτινου δυναμικού και η εξασφάλιση ύδρευσης στις κοινότητες αυτές. Η σύσταση και η ύπαρξη του συνδέσμου αυτού είναι καθαρά τυπική εφόσον δεν επιτελεί ουσιαστικό έργο.

Ιδιαίτερα σημαντικό για την αναπτυξιακή δράση του Δήμου είναι το γεγονός της συμμετοχής του στην αναπτυξιακή εταιρεία “ΑΝ.Η. Α.Ε.”, η οποία εδρεύει στο Δήμο Αρχανών και στην παρούσα συγκυρία χρηματοδοτεί μια σειρά από έργα μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader + στην ευρύτερη περιοχή που αφορούν κυρίως τους τομείς του αγροτουρισμού, αναπλάσεις αγροτικών οικισμών, κ.α.

Σε ότι αφορά τις προγραμματικές συμβάσεις, ο Δήμος Αρκαλοχωρίου έχει προχωρήσει στην υπογραφή σύμβασης με την περιφέρεια Κρήτης, η οποία αφορά την κατασκευή δικτύου άρδευσης Νιπιδιτού – Ρουσχωρίων, ενώ προς υπογραφή βρίσκεται σύμβαση μεταξύ του Δήμου και του Υπουργείου Γεωργίας για την εκπόνηση μελέτης και την κατασκευή δασοτεχνικών έργων στο δ.δ. Πανοράματος.

Σύμφωνα με τοποθετήσεις της δημοτικής αρχής και μαρτυρίες από τοπικούς φορείς ο Δήμος Αρκαλοχωρίου διατηρεί άριστες σχέσεις με τους όμορους Δήμους και η συνεργασία τους θα μπορούσε να προχωρήσει σε πολλά επίπεδα για την από κοινού χάραξη και υλοποίηση έργων αναπτυξιακού χαρακτήρα στην ευρύτερη περιοχή τους.

1.3 Οι παρεμβάσεις στην περιοχή του νέου Δήμου

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται μια σειρά από τα σημαντικότερα έργα (πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες – προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις) τα οποία ολοκληρώθηκαν ή προγραμματίζεται γίνουν με σκοπό την καθολική (οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική) ανάπτυξη του Δήμου. Πρόκειται για έργα οδοποιίας, τεχνικών και κοινωνικών υποδομών καθώς και για έργα στήριξης των παραγωγικών τομέων και έργα προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Όπως είναι φυσικό προτεραιότητα δίνεται σε έργα υποδομής του πρωτογενή τομέα και εν γένει σε έργα τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου, χωρίς να παραλείπονται παρεμβάσεις και σε λοιπές κατηγορίες (αθλητισμός, πολιτισμός κ.α.).

1.3.1. Πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες και προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις ανά βασική κατηγορία έργων

1.3.1.1. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

ΥΔΡΕΥΣΗ - ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ

Τα ποσά σε δρχ.

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1	Αντικατάσταση τμήματος δικτύου ύδρευσης – αποχέτευσης Δήμου Αρκαλοχωρίου	Δήμος	ΕΠΤΑ, ΕΑΠΤΑ II	20.000.000	Ολοκληρώθηκε
2	Ανόρυξη και αξιοποίηση υδρευτικής γεώτρησης Λευκοχωρίου	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	27.000.000	Ολοκληρώθηκε
3	Κάλυψη υδρευτικών αναγκών του Δήμου	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II Ίδιοι Πόροι	280.000.000	Ολοκληρώνεται
4	Εσωτερικό δίκτυο ύδρευσης Αρκαλοχωρίου	Δήμος (ΔΕΥΑΡ)	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	900.000.000	Προτάθηκε
5	Αποχετευτικό δίκτυο Αρκαλοχωρίου	Δήμος (ΔΕΥΑΡ)	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	900.000.000	Προτάθηκε

ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Αποκατάσταση παλαιού χώρου διάθεσης απορριμμάτων Δήμου	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	20.000.000	Ολοκληρώθηκε (περιοχή Κακέ Μάντρα)
2.	Μηχανολογικός εξοπλισμός στον τομέα καθαριότητας του Δήμου	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	20.000.000	Ολοκληρώνεται
3.	Εγκαταστάσεις σε δίκτυα βιολογικού καθαρισμού	Ν.Α. Ηρακλείου Δήμος	ΕΑΠΤΑ II ΥΠΕΧΩΔΕ	48.000.000	Σε εξέλιξη
4.	Βιολογικός καθαρισμός Αρκαλοχωρίου	Περιφ.Κρήτης Δήμος	ΠΔΕ, Ταμείο Συνοχής	700.000.000	Σε στάδιο δημοπράτησης
5.	Μελέτη – Κατασκευή ΧΥΤΑ	Περιφ.Κρήτης Δήμος	ΠΔΕ	250.000.000	Προτάθηκε
6.	Εξυγίανση παλαιών χωματερών	Δήμος	ΠΔΕ, Ταμείο Συνοχής	400.000.000	Προτάθηκε

ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Αιολικό, φωτοβολταϊκό και υδροηλεκτρικό πάρκο στην περιοχή Δεματίου – Καστελ.	Ν.Α. Ηρακλείου Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	2.000.000.000	Προτάθηκε
2.	Κατασκευή δικτύου για την κάλυψη ενεργειακών αναγκών του κλειστού γυμναστηρίου & κολυμβητηρίου Αρκαλοχωρίου	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	300.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.2. ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Ασφαλτόστρωση επαρχιακού δρόμου Κάτω Καστελλιανά - Τσούτσουρας	Ν.Α. Ηρακλείου, Δήμος	Β' ΚΠΣ, ΣΑΝΑ - 2	198.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Κοινοτική οδοποιία Αρκαλοχωρίου	Ν.Α. Ηρακλείου, Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	125.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Ενδοδημοτική οδοποιία	Ν.Α. Ηρακλείου, Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	635.000.000	Προτάθηκε
4.	Ενδοδημοτική οδοποιία	Ν.Α. Ηρακλείου, Δήμος	ΠΔΕ, Ταμείο Συνοχής	1.000.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.3. ΕΡΓΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

ΥΓΕΙΑ ΠΡΟΝΟΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Προγράμματα κοινωνικού τομέα (Βοήθεια στο σπίτι, ΑΜΕΑ κτλ)	Δήμος	ΥΠΕΣΔΔΑ, Ε.Ε.	32.500.000	Σε εξέλιξη
2.	Βελτίωση και εκσυγχρονισμός των αγροτικών ιατρείων στα δημοτικά διαμερίσματα	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	200.000.000	Προτάθηκε
3.	Κατασκευή ΚΑΠΗ Β' στο Αρκαλοχώρι	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	200.000.000	Προτάθηκε
4.	Κατασκευή παιδικών σταθμών	Δήμος	ΠΔΕ	400.000.000	Προτάθηκε

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΠΑΙΔΕΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	ΤΕΛ Αρκαλοχωρίου	Περιφ.Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ / ΣΑΝΑ-2	273.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Σχολικά συγκροτήματα 2 ^{ου} δημοτικού & νηπιαγωγείου	Περιφ.Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ / ΣΑΝΑ-2	500.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Προμήθεια σχολικών λεωφορείων	Δήμος	ΕΠΤΑ	50.000.000	Ολοκληρώθηκε

ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Μηχανογράφηση – μηχανογράφηση Δήμου & Ν.Π. αυτού	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II, ΕΠΤΑ	23.000.000	Ολοκληρώθηκε

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Ανοικτό θέατρο Αρκαλοχωρίου	Περιφ Κρήτης Δήμος	Leader II & +	100.000.000	Σε εξέλιξη
2.	Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων & ιστορικών μνημείων της ευρύτερης περιοχής του Δήμου – «Δρόμος Λαδιού»	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	600.000.000	Προτάθηκε
3.	Πνευματικό Κέντρο Αρκαλοχωρίου	Περιφ Κρήτης Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	220.000.000	Προτάθηκε
4.	Ανάδειξη αρχαιολογικών ιστορικών χώρων στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου	Δήμος	ΠΑΕ & Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	300.000.000	Προτάθηκε

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Κλειστό γυμναστήριο Αρκαλοχωρίου	Περιφ Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ	30.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Κολυμβητήριο Αρκαλοχωρίου	Περιφ Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ	500.000.000	Εκτελείται
3.	Κατασκευή Δημοτικού Σταδίου Αρκαλοχωρίου	Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	800.000.000	Προτάθηκε
4.	Επισκευή – ολοκλήρωση κλειστού γυμναστηρίου Αρκαλοχωρίου	Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	55.500.000	Προτάθηκε
5.	Κατασκευή γηπέδων τένις	Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	60.000.000	Προτάθηκε
6.	Κατασκευή 2 γηπέδων 5x5	Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	90.000.000	Προτάθηκε
7.	Κατασκευή γηπέδων beach- volley και ποδοσφαίρου στον Τσούτσουρα	Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	25.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.4. ΕΡΓΑ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ –ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ – ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Διαμόρφωση πλατείας Ελευθερίας Αρκαλογωρίου	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	18.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Έργα ανάπλασης στον οικισμό Αρκαλογωρίου	Δήμος	ΕΤΕΡΠΣ	30.000.000	Σε εξέλιξη
3.	Έργα ανάπλασης στον οικισμό Δεματίου	Δήμος	ΕΤΕΡΠΣ	3.000.000	Σε εξέλιξη
4.	Έργα ανάπλασης στον οικισμό Ινίου	Δήμος	ΕΤΕΡΠΣ	11.000.000	Σε εξέλιξη
6.	Έργα ανάπλασης στον οικισμό Παναγιάς	Δήμος	ΕΤΕΡΠΣ	5.000.000	Σε εξέλιξη
7.	Ανάπλαση και προστασία παραλίας Τσουτσουρα	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης, ΕΟΤ	600.000.000	Προτάθηκε
8.	Ανάπλαση περιοχής Κάτω Βρύσης Ζίντας	Δήμος	Leader +	20.000.000	Προτάθηκε
9.	Ανάπλαση περιοχής Ζωοδόχου Πηγής	Δήμος	Leader +	50.000.000	Προτάθηκε
10.	Ανάπλαση οικισμού Μικράς Επισκοπής Παρτίρων	Δήμος	Leader +	30.000.000	Προτάθηκε
11.	Βελτώσεις περιβάλλοντος χώρου στην περιοχή Πάρτιρα - Αμουργέλες	Δήμος	Leader +	120.000.000	Προτάθηκε
12.	Πλακοστρώσεις εντός των οικισμών του Δήμου	Δήμος	Leader +	50.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.5. ΑΝΑΔΕΙΞΗ –ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Αξιοποίηση και προστασία φαραγγιών Αναποδάρη & Μίνιτρη	Ν.Α. Ηρακλείου Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	600.000.000	Προτάθηκε
2.	Αξιοποίηση ορεινού όγκου Παναγιάς – Νιπιδιτού	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	1.000.000.000	Προτάθηκε
3.	Ανάδειξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους στην περιοχή του Δήμου	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	350.000.000	Προτάθηκε
4.	Οριοθέτηση & χαρτογράφηση χειμάρρων του Δήμου	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	200.000.000	Προτάθηκε
5.	Αποτύπωση & διευθέτηση των λεκανών και των κοιτών των χειμάρρων του Δήμου	Δήμος	ΠΑΕ, Τ.Σ., Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	5.500.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.6. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Εκθεσιακό Κέντρο Γεωργικών Προϊόντων Αρκαλοχωρίου	Περιφ Κρήτης Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	80.000.000 400.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Κατασκευή & αξιοποίηση λιμνοδεξαμενής Καραβάδου	Δήμος	ΣΑΕ-2	50.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Κατασκευή & αξιοποίηση λιμνοδεξαμενής Σκινιά	Δήμος	ΣΑΕ-2	238.000.000	Ολοκληρώθηκε
4.	Αρδευτικό δίκτυο Σκινιά	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	350.000.000	Ολοκληρώθηκε
5.	Κατασκευή ταμεντήρα Ινίου	Περιφ Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ	2.500.000.000	Εκτελείται
6.	Αρδευτικό δίκτυο Ντινιτού	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	350.000.000	Εκτελείται
7.	Συστήματα ηλεκτρονικής παρακολούθησης αντλιοστασίων-δεξαμενών & δικτύων άρδευσης	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	680.000.000	Προτάθηκε
8.	Κατασκευή λιμνοδεξαμενής στην περιοχή Άσκα (Γαρίπα-Καστελλιανά)	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	2.000.000.000	Προτάθηκε
9.	Εμπλουτισμός του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα (Λεκάνη Αρκαλοχωρίου-Θραψανού-Καστελλίου)	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	3.000.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.7. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΛΟΙΠΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Αλιευτικό καταφύγιο Τσουτσουρα	Περιφ Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ/ Ε.Π. Τουρισμός	393.000.000	Εκτελείται
2.	Βιοτεχνικό Πάρκο Αρκαλοχωρίου (ΒΙΟ.Π.Α.)	Περιφ Κρήτης Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	1.399.000.000	Εγκρίθηκε

1.3.1.8. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΕΣ – ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Πολεοδομικό σχέδιο Τσουτσουρα	-	ΥΠΕΧΩΔΕ Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	140.000.000	Σε εξέλιξη

1.3.1.9. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.3.1.10. ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

2. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

2.1. Οι δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης

Η περιοχή του Δήμου Αρκαλοχωρίου, όπως προκύπτει από την ανάλυση των ειδικών χαρακτηριστικών της διαθέτει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης. Οι δυνατότητες αυτές πηγάζουν από:

- τη γεωγραφική θέση της περιοχής . Η κεντρική θέση που καταλαμβάνει ο Δήμος στην ενδοχώρα του νομού αλλά και η χωροθέτηση των περισσότερων οικισμών του κατά μήκος του ενός εκ των δύο βασικών οδικών αξόνων που συνδέουν το βόρειο με το νότιο τμήμα του νομού, δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις ανάπτυξης σε συνδυασμό με την ύπαρξη κι άλλων σημαντικών παραμέτρων που ακολούθως αναλύονται.
- τους φυσικούς πόρους: οι πλούσιοι φυσικοί πόροι της περιοχής περιλαμβάνουν:
 - τις ιδιαίτερα εύφορες και παραγωγικές περιοχές που αποτελούν απόληξη της ευρύτερης πεδινής περιοχής της πεδιάδας της Μεσσαράς
 - το τμήμα του εξαιρετικού φυσικού ενδιαφέροντος του ορεινού όγκου των Αστερουσίων, χαρακτηριζόμενο ως περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, εντασσόμενο στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών «Τεττα-Dias»
 - τα εξαιρετικής ομορφιάς φαράγγια του Αναποδάρη και Μίντρη με σημαντικά είδη πανίδας και χλωρίδας
- τις μεταφορικές υποδομές: Η περιοχή του Δήμου έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει μεγαλύτερη και ευχερέστερη προσπελασιμότητα με ένα καλύτερα οργανωμένο οδικό δίκτυο μεταφορών εν όψει και της ολοκλήρωσης του νοτίου οδικού άξονα (NOAK)
- τους χώρους ιστορικής σημασίας: Στο Δήμο υπάρχουν αρκετές περιοχές ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, (λόφος Προφήτη Ηλία, απομεινάρια βυζαντινών κτιρίων, βυζαντινές εκκλησίες κ.α.), η αξιοποίηση των οποίων θα προσδώσει μια ιδιαίτερη αναπτυξιακή ώθηση στην ανάπτυξη του Δήμου
- το οικιστικό δίκτυο και τις παρεχόμενες σε αυτό εξυπηρετήσεις. Το οικιστικό περιβάλλον και οι υπάρχουσες σ' αυτό τεχνικές και κοινωνικές υποδομές δεν λειτουργούν αποτρεπτικά για την περαιτέρω ανάπτυξη των οικισμών, την πληθυσμιακή τους ανόρθωση και την επίτευξη ικανοποιητικών συνθηκών ποιότητας ζωής.

2.2. Οι περιορισμοί για την ανάπτυξη

Παρά τις σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης που παρουσιάζει ο Δήμος παρατηρούνται και μια σειρά από περιορισμοί – προβλήματα, τα οποία αποτελούν τροχοπέδη στη διαδικασία ανάπτυξης. Οι περιορισμοί αυτοί έχουν ως εξής:

- στο φυσικό περιβάλλον: τα προβλήματα της περιοχής συνίστανται:
 - στη μόλυνση και υποβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που προκαλείται από τα λύματα των ελαιοτριβείων, την έλλειψη ΧΥΤΑ και ΜΕΛ
 - στην ανεπάρκεια και απρογραμμάτιστη εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων
 - στην υπερβόσκηση των βοσκοτόπων
- στη διάρθρωση του πληθυσμού: Τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν στη διάρθρωση του πληθυσμού είναι:
 - η επικράτηση γηράσκοντος πληθυσμού
 - η τάση μείωσης του πληθυσμού των οικισμών της ενδοχώρας του Δήμου και η τάση μετακίνησης των νέων στο Ηράκλειο είτε για λόγους αναζήτησης εργασίας, είτε για λόγους βελτιωμένης ποιότητας ζωής
 - το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού του Δήμου
- στους παραγωγικούς τομείς: Τα προβλήματα που αφορούν τους παραγωγικούς τομείς αναφέρονται:
 - στο μικρό και κατακερματισμένο αγροτικό κλήρο,
 - στην ύπαρξη μονοκαλλιεργειών και στη χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα
 - στην έλλειψη μονάδων μεταποίησης, διάθεσης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων
 - στη σχετική ανεπάρκεια του αγροτικού οδικού δικτύου
 - στην έλλειψη αρδευτικών έργων ή/και στη μη λειτουργική ολοκλήρωση και διαχείριση των ήδη υπαρχόντων (λιμνοδεξαμενή Καραβάδω, Σχινιά)
 - στην έλλειψη υποδομών στην κτηνοτροφία (π.χ. σταυλικών εγκαταστάσεων, στεγάστρων μονάδων καθαρισμού αποβλήτων κ.α.)
 - στην ύπαρξη μικρών παραδοσιακών βιοτεχνικών μονάδων, οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα και στην έλλειψη μονάδων εντάσεως κεφαλαίου
- στις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές: Τα προβλήματα στους τομείς των υποδομών αναφέρονται:
 - στην παλαιότητα μεγάλων τμημάτων των δικτύων ύδρευσης και στην έλλειψη αποχετευτικών δικτύων σε πολλούς οικισμούς του Δήμου
 - στην έλλειψη ΧΥΤΑ και ΜΕΛ στην περιοχή του Δήμου
 - στην ανεπάρκεια των κοινωνικών υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών στους τομείς της υγείας – πρόνοιας στους οικισμούς του Δήμου
 - στην υπολειτουργία σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε πολλούς οικισμούς τους Δήμου
 - στην ανεπάρκεια των αθλητικών εγκαταστάσεων στα δ.δ.
- στις χρήσεις γης και στο οικιστικό δίκτυο: Τα προβλήματα συνίστανται:
 - στην άναρχη χωροθέτηση μονάδων κατά μήκος του βασικού οδικού άξονα Β-Ν
 - στο πλήθος των αγροτικών δρόμων εξαιτίας του τρόπου κατάτμησης της γεωργικής γης
 - στο πλήθος οικισμών στάσιμου ή/και φθίνοντος πληθυσμού

- στην ανυπαρξία εσωτερικών διασυνδέσεων των οικισμών του Δήμου

2.3. Στόχοι και κατευθύνσεις σε τοπικό επίπεδο

Οι στόχοι για την τοπική ανάπτυξη έχουν ως βάση την αξιοποίηση των τοπικών πόρων και την ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού. Ταυτόχρονα πρέπει να έχουν ως σημεία αναφοράς ευρύτερους στόχους σε επίπεδο νομού, περιφέρειας και χώρας. Με την έννοια αυτή οι στόχοι ενός ΤΑΠ έχουν γενική ισχύ και αφορούν όλους τους Δήμους, εξειδικεύονται όμως κατά περίπτωση από τις τοπικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες του Δήμου (προβλήματα και δυνατότητες).

Οι κυριότεροι, (χωρίς ιεραρχική σειρά) στόχοι που τίθενται για το Δήμο Αρκαλοχωρίου είναι:

☛ Σταθεροποίηση πληθυσμού, αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού

Ο στόχος αυτός εκφράζει την ανάγκη συγκράτησης του πληθυσμού στο σύνολο του Δήμου και εφόσον είναι δυνατόν και τη σταδιακή αύξηση του πληθυσμού. Σε κάθε περίπτωση είναι επιθυμητή και η αναδιάρθρωση της πληθυσμιακής πυραμίδας, ώστε να ενισχυθεί η συμμετοχή των νέων πληθυσμιακών ομάδων και η συμμετοχή τους στους παραγωγικούς τομείς.

☛ Ενίσχυση των εσωτερικών σχέσεων στο Δήμο και τόνωση της εσωτερικής του συνοχής

Ο στόχος αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός γιατί προσδιορίζει την επιτυχία ή αποτυχία της νέας διοικητικής και χωρικής ενότητας, εκείνης των νέων Δήμων. Η ενίσχυση των εσωτερικών σχέσεων και η τόνωση της εσωτερικής συνοχής συνίσταται στην ανάπτυξη της αίσθησης της εντοπιότητας, ως στοιχείου συνεκτικού για το Δήμο και στην αποφυγή των τοπικών ανταγωνισμών.

☛ Εξισορρόπηση των σχέσεων του Δήμου με τις έδρες των λοιπών Δήμων και την πρωτεύουσα του νομού και ανάπτυξη διαδημοτικής συνεργασίας

Ο στόχος αυτός υποδηλώνει την πρόθεση παράλληλης ανάπτυξης και συνεργασίας τόσο του Δήμου Αρκαλοχωρίου, όσο και των λοιπών Δήμων. Η συνεργασία αυτή ιδιαίτερα με τους όμορους Δήμους συνίσταται στην αξιοποίηση των φυσικών πόρων, στην επεξεργασία και εμπορία προϊόντων, στη δημιουργία έργων υποδομής, κ.α. Επιπλέον προσδιορίζει τη σχέση μεταξύ της έδρας του Δήμου και της πρωτεύουσας, ως σχέση συνεκτική και συμπληρωματική, χωρίς την εμφάνιση φαινομένων απομύζησης της περιοχής του Δήμου από το αστικό κέντρο του Ηρακλείου.

☛ Βελτίωση της ποιότητας ζωής και των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στους οικισμούς του Δήμου

Μέσα από το στόχο αυτό επιδιώκεται η βελτίωση των συνθηκών στέγασης και διαβίωσης στον τομέα της κατοικίας, η διασφάλιση χώρων πρασίνου, αναψυχής

και κοινωνικού εξοπλισμού, καθώς και ο εκσυγχρονισμός των δικτύων υποδομής (ύδρευση, αποχέτευση).

✚ **Δημιουργία μηχανισμών διαχείρισης και ελέγχου του αναπτυξιακού έργου του Δήμου**

Ο στόχος αυτός αποβλέπει στη δημιουργία μηχανισμών και στη σύσταση φορέων και ομάδων υποβοήθησης αλλά και αποτίμησης και αξιολόγησης του συνολικού έργου του Δήμου, επισήμανσης των αδυναμιών του και σχεδιασμού νέων δράσεων και παρεμβάσεων.

✚ **Ενίσχυση των υποδομών και βελτίωση της παραγωγικότητας του πρωτογενή τομέα**

Ο στόχος αυτός υποδηλώνει την εφαρμογή δράσεων προς ενίσχυση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα δεδομένου ότι στον τομέα αυτό ο Δήμος παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα και σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης.

✚ **Προστασία και αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων και αειφορική βιώσιμη χρήση τους**

Ο στόχος αυτός προσδιορίζει την ανάγκη αξιοποίησης των φυσικών πόρων του Δήμου κατά συνετό τρόπο που θα επιτρέπει τη συνετή χρήση τους, χωρίς την εμφάνιση φαινομένων κατασπατάλησης τους.

2.4. Προτάσεις κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης

Η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της περιοχής μελέτης συνδέεται με την εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία των τομέων παραγωγής και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων σε ένα φυσικό περιβάλλον που προστατεύεται και αναδεικνύεται ώστε η ανάπτυξη αυτή να είναι βιώσιμη και να έχει ισχύ σε μακροχρόνια προοπτική.

Σε επίπεδο οργάνωσης και λειτουργίας ενός ισχυρού αναπτυξιακού πλαισίου θα πρέπει να αναπτυχθούν οι αναγκαίες παραγωγικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. Σε ότι αφορά δε τη συνάρθρωση και οργάνωση των οικισμών, σε γενικές γραμμές εκτιμάται ότι θα πρέπει να γίνουν μια σειρά παρεμβάσεις, όπως:

- ιεράρχηση και συμπλήρωση των μονάδων εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες
- ιεράρχηση και συμπλήρωση των υποδομών στην περίθαλψη και πρόνοια
- δημιουργία υποδομών στους τομείς του τουρισμού, της γεωργίας και της κτηνοτροφίας
- δημιουργία υποδομών για την υποδοχή βιοτεχνικών και επιχειρηματικών μονάδων στους τομείς του τουρισμού και της αναψυχής, της γεωργίας και της κτηνοτροφίας
- αειφορική αξιοποίηση πλουτοπαραγωγικών, φυσικών πόρων

βελ.

- αξιοποίηση των ιστορικών και παραδοσιακών στοιχείων του Δήμου
- ανάπτυξη νέων αθλητικών εγκαταστάσεων στίβου, κλειστού στίβου, ομαδικών σπορ κ.α.
- βελτίωση και οργάνωση των ενδοδημοτικών οδικών δικτύων και μέσων μεταφοράς
- βελτίωση των εσωτερικών δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης των οικισμών
- βελτίωση του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος μέσα στους οικισμούς, ιεράρχηση των δικτύων στάθμευσης και κίνησης οχημάτων αυτοκινήτων και των δικτύων πεζοδρόμων στην έδρα του Δήμου
- προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, κ.α.

Επιπλέον η ανάπτυξη της περιοχής συναρτάται με αντίστοιχες προτάσεις και ειδικές δράσεις και μέτρα στο πλαίσιο ενός γενικότερου σχεδιασμού και προγραμματισμού ανώτερων ή/και όμορων χωρικών διοικητικών μονάδων και θα προκύψει ως ο στόχος/αποτέλεσμα των μέτρων και των δράσεων αυτών. Ο Δήμος Αρκαλοχωρίου δέχεται αναπτυξιακές επιρροές από το αστικό κέντρο του Ηρακλείου και παρέχει με τη σειρά του εξυπηρετήσεις τόσο στην ενδοχώρα του, όσο και στην ευρύτερη περιοχή των Δήμων Καστελλίου, Θραψανού και Βιάννου, με τους οποίους θα μπορούσε να διαχειρισθεί και να επιλύσει στο πλαίσιο της διαδημοτικής συνεργασίας κοινά προβλήματα διαχείρισης υδατικών πόρων, οργάνωσης υποδομών, επεξεργασίας και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, διάθεσης απορριμμάτων κ.α.

2.5. Προτεινόμενες ενέργειες

Οι επιμέρους δράσεις και παρεμβάσεις που προτείνονται στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας κατανέμονται σε 7 υποπρογράμματα, τα οποία σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να εξυπηρετούν τους στόχους που τέθηκαν και να συμβάλλουν στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του Δήμου Αρκαλοχωρίου, σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Τα εν λόγω υποπρογράμματα αναλύονται ως ακολούθως:

Υποπρόγραμμα 1: Εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη πρωτογενούς τομέα και των παραγωγικών υποδομών των λοιπών τομέων

1. Προώθηση δράσεων αναδασμού
2. Κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων ολοκληρωμένης διαχείρισης υδάτινου δυναμικού
3. Κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων
4. Επισκευές, συντηρήσεις, διανοίξεις βασικού αγροτικού οδικού δικτύου
5. Εκπόνηση εδαφολογικής μελέτης και εκπόνηση μελέτης για την μερική αναδιάρθρωση των καλλιεργειών
6. Πιλοτικές δράσεις παραγωγής βιολογικών προϊόντων
7. Κατασκευή πάρκου συγκέντρωσης, συσκευασίας και μεταποίησης τοπικών γεωργο-κτηνοτροφικών προϊόντων
8. Εκπόνηση μελέτης και έργα για τη βελτίωση της βοσκοικανότητας των υπαρχόντων βοσκοτόπων
9. Εκπόνηση προγραμμάτων γενετικής βελτίωσης του ζωικού κεφαλαίου

10. Κατασκευή και ολοκλήρωση του ΒΙΟΠΑ
11. Δράσεις δικτύωσης και συνεργασίας των εντός του ΒΙΟΠΑ επιχειρήσεων

Υποπρόγραμμα 2: Τουριστική Ανάπτυξη

12. Εκπόνηση μελέτης για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, οικοτουρισμού, χειμερινού τουρισμού, κ.α.) με στόχο την αξιοποίηση της ενδοχώρας του Δήμου
13. Εκπόνηση ειδικής μελέτης αξιοποίησης τους φαραγγιού Δεματίου – Σκινιάς και εφαρμογή αυτής
14. Καταγραφή, αποκατάσταση και ανάδειξη παραδοσιακών συνόλων και μνημείων του Δήμου
15. Δημιουργία ενιαίου δικτύου αρχαιολογικών – ιστορικών χώρων με ιδιαίτερα στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος
16. Ανάληψη δράσεων για την τουριστική προβολή του Δήμου (ενημερωτικά φυλλάδια, web-site, κ.α.)

Υποπρόγραμμα 3: Βελτίωση των τεχνικών υποδομών

17. Βελτιώσεις και διαπλατύνσεις του οδικού δικτύου εντός των οικισμών
18. Μελέτη βελτίωσης του επαρχιακού οδικού δικτύου σύνδεσης με τους όμορους Δήμους (διαδημοτικά έργα)
19. Εγκαταστάσεις υποδομών τηλεπικοινωνιών τους οικισμούς του Δήμου (θάλαμοι καρτοτηλεφώνων, κ.α.)
20. Ανάπτυξη ενδοδημοτικού και διαδημοτικού συστήματος συγκοινωνιών
21. Συντηρήσεις, επισκευές, αντικαταστάσεις δικτύων ύδρευσης
22. Επέκταση και κατασκευή αποχετευτικών δικτύων και βιολογικών σταθμών στους οικισμούς
23. Ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας με τον όμορο Δήμο Βιάννου στο ζήτημα της απόθεσης των απορριμμάτων
24. Εγκαταστάσεις επεξεργασίας και βιολογικού καθαρισμού λυμάτων των ελαιουργείων
25. Δημιουργία εγκαταστάσεων επαναχρησιμοποίησης επεξεργασμένων λυμάτων και ιλύος από τους βιολογικούς σταθμούς

Υποπρόγραμμα 4: Ενίσχυση κοινωνικής υποδομής

26. Επέκταση και βελτίωση των υπηρεσιών του Κέντρου Υγείας
27. Βελτίωση των υποδομών και υπηρεσιών των αγροτικών ιατρείων
28. Πρόγραμμα συνένωσης των σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και αξιοποίησης των κτιρίων τους (π.χ. αγροτουριστικά καταλύματα)
29. Εκπόνηση μελέτης και κατασκευή πολιτιστικού κέντρου
30. Δημιουργία λαογραφικού μουσείου
31. Μελέτη, εγκατάσταση, εκπαίδευση και χρήση Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (G.I.S.)

Υποπρόγραμμα 5: Φυσικοί πόροι – Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

32. Τεχνητά έργα εμπλουτισμού των υπόγειων υδροφορέων
33. Οριοθέτηση περιοχών φυσικής προστασίας και αναψυχής
34. Εκπόνηση μελέτης για την εξυγίανση, αποκατάσταση και αξιοποίηση των χώρων ανεξέλεγκτης απόθεσης απορριμμάτων

Υποπρόγραμμα 6: Ρυθμιστικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός

- 35. Εκπόνηση πολεοδομικής μελέτης επεκτάσεων και πράξη εφαρμογής αυτής
- 36. Εκπόνηση σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης του Δήμου

Υποπρόγραμμα 7: Εφαρμογή

Οι ενέργειες που περιλαμβάνονται σε αυτό το υποπρόγραμμα αφορούν ενέργειες υποστήριξης για την υλοποίηση των προαναφερθέντων δράσεων και παρεμβάσεων. Ειδικότερα περιλαμβάνονται:

- 37. Κατασκευή βάσης δεδομένων και δημιουργία δικτύου ενημέρωσης για τις δραστηριότητες του Δήμου
- 38. Ενέργειες κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού
- 39. Προγράμματα ενημέρωσης – επιμόρφωσης του αγροτικού πληθυσμού

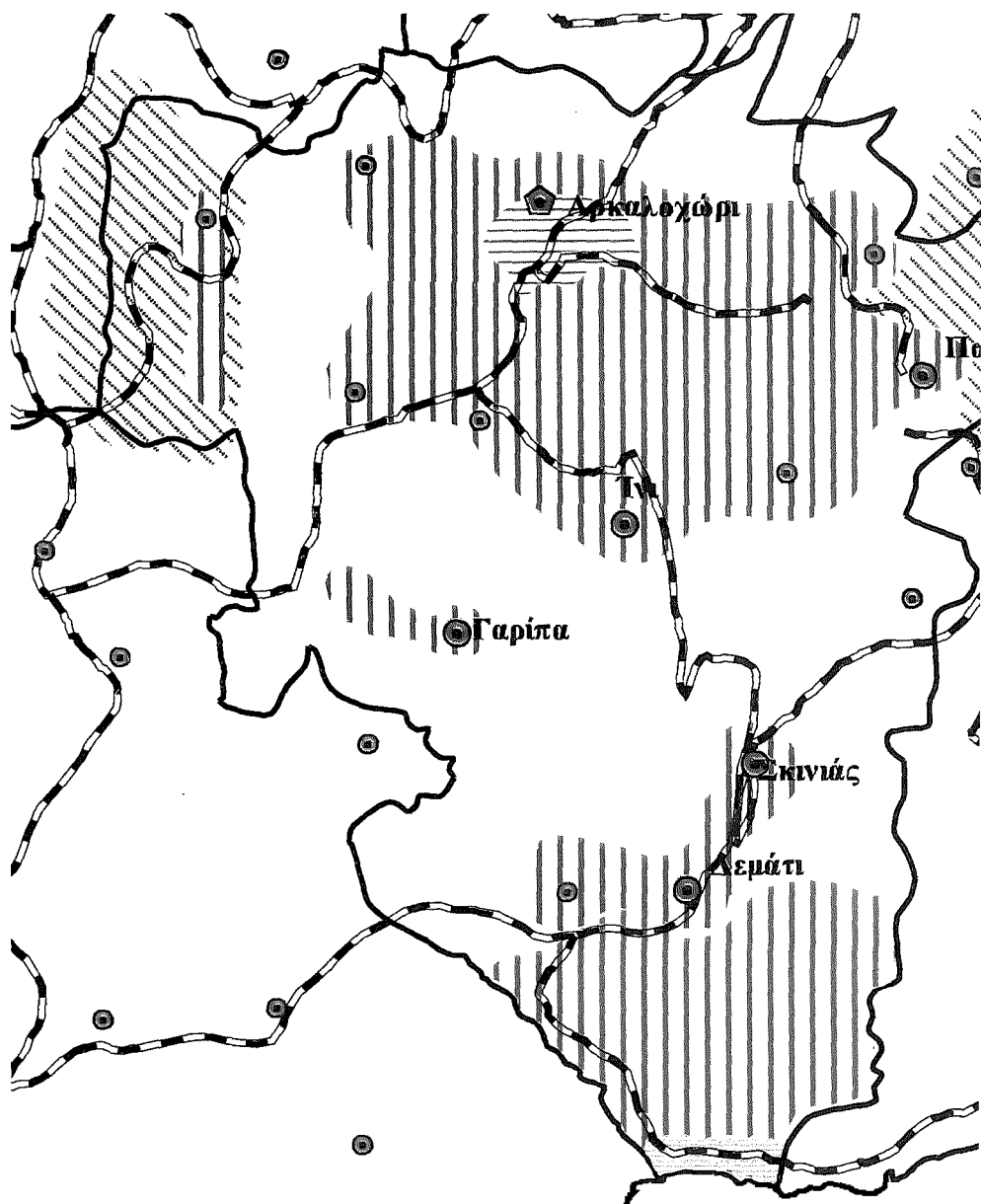
2.6. Πρόταση οργάνωσης χρήσεων γης – Η χωρική ανάπτυξη

Στη χωροταξική διάρθρωση και οργάνωση ο Δήμος Αρκαλοχωρίου, όπως παρουσιάζεται στο σκίτσο χαρακτηρίζεται από δύο βασικούς οδικούς άξονες, τον κάθετο άξονα Β-Ν και το ΝΟΑΚ, που εξυπηρετούν την παραγωγική του διαδικασία προσδίδοντας του ιδιαίτερη λειτουργική σημασία.

Το οικιστικό σύστημα του Δήμου στη μελλοντική του διάρθρωση θα συγκροτείται από τέσσερα υποσυστήματα οικισμών. Το πρώτο οικοσύστημα χωροθετείται περί την έδρα του Δήμου, το Αρκαλοχώρι και περιλαμβάνει τους γειτονικούς οικισμούς Πατισίδερος, Ζίντα, Νιπιδιτό, Καλό Χωριό, Λευκοχώρι, Μουσούτα, Άνω – Κάτω Πουλιά, Μαχαιρά, Ίνι. Το σύστημα αυτό θα λειτουργήσει ως ένας ενιαίος οικιστικός χώρος, που θα συμπληρώνεται από τη ζώνη των δραστηριοτήτων του δευτερογενούς τομέα, η χωροθέτηση της οποίας αναμένεται να γίνει σε κοντινή περιοχή της έδρας του Δήμου. Το δεύτερο υποσύστημα θα συγκροτείται από τους οικισμούς Σκινιάς, Δεμάτι, Φαβριανά, Άνω & Κάτω Καστελλιανά και Φιλίππους, επί του ΝΟΑΚ, όπου θα προσελκύονται μακροχρόνια και τουριστικές δραστηριότητες. Οι οικισμοί Γαρίπα, Μπαδιά, Τουρλωτή και Δραπέτι θα συναποτελέσουν ένα τρίτο υποσύστημα το οποίο ενδεχομένως θα υφίσταται φαινόμενα διάχυσης της ανάπτυξης και επέκτασης του πρώτου υποσυστήματος και τέλος οι οικισμοί Στίρυνας, Πανόραμα, Αμουργέλλες θα αποτελέσουν το τέταρτο υποσύστημα το οποίο θα συνεχίσει να χαρακτηρίζεται από προσέλκυση δραστηριοτήτων κτηνοτροφικής κυρίως παραγωγής.

Η χωρική διάρθρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων θα συνεχίσει να χαρακτηρίζεται από την εκτεταμένη πεδινή περιοχή με εντατική γεωργοκτηνοτροφική παραγωγή. Οι δραστηριότητες του δευτερογενή τομέα θα χωροθετηθούν, όπως προαναφέρθηκε, σε περιοχή πλησίον της έδρας του Δήμου, ενώ στην παράκτια ζώνη υπάρχουν δυνατότητες δραστηριοτήτων ήπιου τουρισμού και αναψυχής στη βάση ενός κοινού προγράμματος οικοανάπτυξης των Δήμων Αρκαλοχωρίου, Αστερουσίων και Βιάννου, υπό αυστηρούς όρους περιβαλλοντικής προστασίας και διαχείρισης της παράκτιας ζώνης.

Η πιο πάνω χωροταξική διάρθρωση και χωρική ανάπτυξη παράλληλα με τη δημιουργία των απαραίτητων έργων υποδομής θα συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής του Δήμου και στη διατήρηση της σε μακροχρόνια προοπτική.

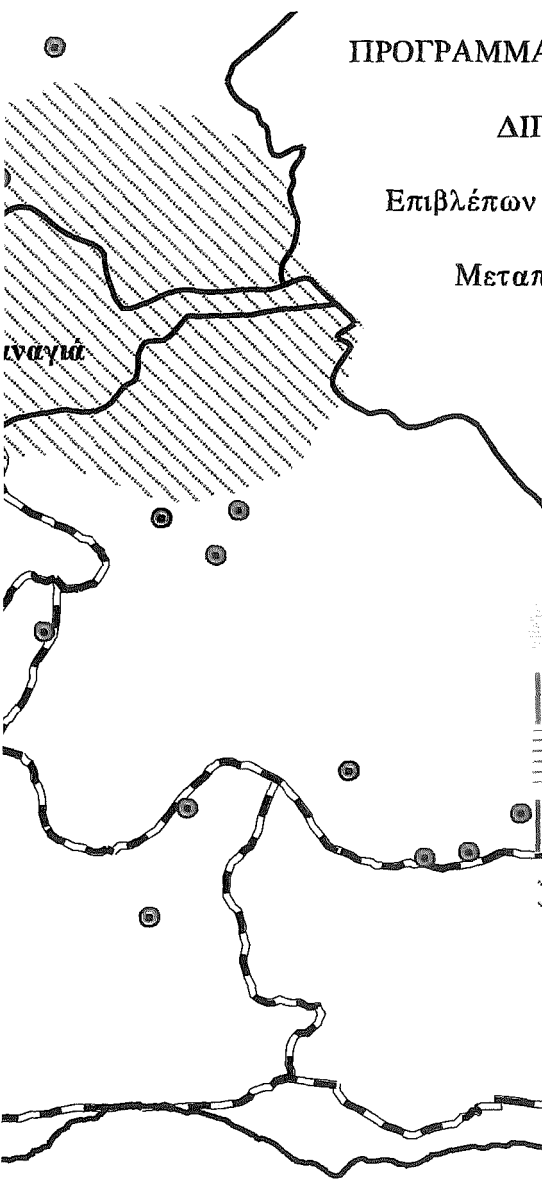

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Π. ΛΟΥΚΑΚΗΣ

Μεταπτ. φοιτήτρια: Μ. Πετράκη

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Εδρα δήμου -
Κύριο κέντρο ανάπτυξης

Δευτερεύοντα κέντρα
ανάπτυξης

Οικισμοί

Βασικοί οδικοί άξονες

Τουριστικός θύλακας

Θεσμοθετημένη προστατευόμενη
περιοχή

Βιομηχανικό πάρκο

Ζώνες οικιστικής ανάπτυξης

Ορεινά οικοσυστήματα

Ζώνες γεωργικής παραγωγής

B2. ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ

1. Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1.1. ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΔΗΜΟΥ

1.1.1. Θέση - Έκταση

Ο Δήμος Βιάννου βρίσκεται στο νοτιανατολικό άκρο του νομού Ηρακλείου, βορειοδυτικά συνορεύει με το Δήμο Αρκαλοχωρίου, ανατολικά με το νομό Λασηθίου και νότια βρέχεται από το Λυβικό πέλαγο. Έχει έδρα την Άνω Βιάννο και αποτελείται από τα δημοτικά διαμερίσματα Αμιρά, Αφρατί, Βαχός, Έμπαρος, Καλάμι, Κάτω Βιάννος, Κάτω Σύμη, Κεφαλοβρύσι, Μάρθα, Μηλλιαράδω, Ξενιάκος, Πεύκος, Συκολόγος και Χόνδρος.

Ο Δήμος Βιάννου έχει συνολική επιφάνεια 221.539 στρέμματα και καλύπτει το 8,31% της συνολικής επιφάνειας του νομού Ηρακλείου.

1.1.2. Φυσικά χαρακτηριστικά – Χρήσεις γης

Ο Δήμος Βιάννου αποτελεί έναν κατεξοχήν ορεινό Δήμο. Το βόρειο τμήμα του καλύπτεται από τα Λασηθιώτικα όρη και στην ενδοχώρα συναντώνται λόφοι εναλλακτικά με πεδινές εκτάσεις. Επίσης στο βόρειο τμήμα και εντός των ορίων του Δήμου υπάρχει ένα πευκόδασος που είναι το μεγαλύτερο στο νομό Ηρακλείου.

Σε ότι αφορά το ανάγλυφο του εδάφους, λόγω των ιδιόμορφων γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών του συντίθεται ένας μοναδικός χώρος εναλλαγής τοπίου με φαράγγια (φαράγγι Άρβης), ρεματιές, σπήλαια (σπήλαιο Άνω Βιάννου), ποτάμια (Αναποδάρης, στις εκβολές του οποίου σχηματίζεται βιότοπος), οροσειρές και λεκανοπέδια (Ομαλός).

Οι κλιματολογικές συνθήκες είναι τυπικές της ενδοχώρας του νομού (κλίμα ξηρό και υγρό).

Τέλος θα πρέπει να σημειωθεί ότι η περιοχή η οποία βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Δήμου, στον Ομαλό (Σύμη – Ομαλός) χαρακτηρίζεται ως περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, έχει ενταχθεί στο δίκτυο περιοχών TERRA-DIAS, καθώς επίσης και στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 εφόσον παρουσιάζει οικοτόπους με σημαντικά είδη πτηνών και αμφιβίων. Επίσης περιοχή Corine αποτελεί το φαράγγι και οι γκρεμοί της Άρβης.

Η κατανομή της έκτασης στις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης καθώς και οι υψομετρικές ζώνες των κοινοτήτων δίδονται από τον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Εδαφική οργάνωση και χρήσεις γης (1991)

Διαμερίσμα	Συν.έκταση (χιλ. στρ)	Υψομετρικές ζώνες			Καλλιεργούμενη έκταση		Κτην. Γη	Δασοκάλυψη		Οικιστ. χρήση
		Πεδινές	Ημιορ.	Ορεινές	Σύνολο	Αρδευτ.γη		ΕΣΥΕ	Corin	
του Βασιλείου	8,8			Ο	6,0		2,4	0,3	1,54	0,2
Αρά	15,1			Ο	6,5		7,2	1,0	1,63	0,3
του Βιάννου	29,2			Ο	19,1		9,4		0,65	0,5
Αφρατίου	4,2	Π			3,2		0,9			0,1
Αχίου	9,0			Ο	4,0		4,5		1,00	0,2
Αλάου	14,1			Ο	7,8		5,8			0,3
Αλαμίου	10,8			Ο	7,0		3,2		1,99	0,4
του Βιάννου	12,4			Ο	9,0		3,1		0,69	0,2
του Σύμης	18,4			Ο	5,0		7,9	5,2	6,18	0,2
Αφαλοβρυσίου	6,4			Ο	1,7		3,0	1,6	0,42	0,1
Αρθας	10,1			Ο	8,0		2,0		0,82	0,1
Αλλιαράδων	11,9			Ο	2,6		8,1		1,40	0,1
Αλιάκου	15,9			Ο	2,3		13,3	0,1	0,52	0,1
Αόκου	12,5			Ο	6,3		3,9	1,9	1,73	0,3
Ακολόγου	13,5			Ο	6,8		5,2	1,2	2,69	0,2
Ανδρου	29,1			Ο	14,0		13,6	0,7	4,05	0,5
ΑΝΝΟΥ	221,4	4,2		217,2	109,3		93,5	12,0	25,31	3,8
%	100,00	1,90	0,00	98,10	49,37		42,23	5,42	0,11	1,72
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	2641,20	983,90	733,60	923,70	1.453,20	68,52	937,80	54,50	270,35	146,60
%	100,00	37,25	27,78	34,97	55,02	2,60	35,51	2,06	10,20	5,55

Πηγή: Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Κρήτης, Φάση Α': Διάγνωση – Προοπτικές, τεύχος 2

Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 1 όλα σχεδόν τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου πλην του Αφρατίου είναι ορεινά. Έτσι ο Δήμος είναι, όπως έχει προαναφερθεί, ορεινός κατά ποσοστό 98,10% σε αντίθεση με το νομό Ηρακλείου (34,97%), και η κτηνοτροφική γη αποτελεί το 42,23% της συνολικής του έκτασης. Επιπλέον οι καλλιεργούμενες εκτάσεις καλύπτουν το 49,37% της επιφάνειας του και τα δάση μόλις το 5,53%.

1.1.3. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά

1.1.3.1. Μέγεθος – Μεταβολή του πληθυσμού

Η εξέλιξη του πληθυσμού στο Δήμο Βιάννου και στα δημοτικά διαμερίσματα από τα οποία αποτελείται παρουσιάζεται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2: Πληθυσμιακή εξέλιξη 1971-1991

Δημοτικό Διαμέρισμα	1971	1981	1991	Μτβ. 71-81 %	Μτβ. 81-91 %
Κ. Άνω Βιάννου	1679	1365	1218	-18,70	-10,77
Κ. Αγίου Βασιλείου	647	585	559	-9,58	-4,44
Κ. Αμυρά	950	862	766	-9,26	-11,14
Κ. Αφρατίου	298	250	310	-16,11	24,00
Κ. Βαχού	257	211	190	-17,90	-9,95
Κ. Εμπάρου	579	529	487	-8,64	-7,94
Κ. Καλαμίου	447	432	439	-3,36	1,62
Κ. Κάτω Βιάννου	331	229	226	-30,82	-1,31
Κ. Κάτω Σύμης	192	248	261	29,17	5,24
Κ. Κεφαλοβρυσίου	393	234	292	-40,46	24,79
Κ. Μάρθας	426	374	347	-12,21	-7,22
Κ. Μυλλιαράδων	325	348	302	7,08	-13,22
Κ. Ξενιάκου	484	389	333	-19,63	-14,40
Κ. Πεύκου	341	330	317	-3,23	-3,94
Κ. Συκολόγου	487	474	500	-2,67	5,49
Κ. Χόνδρου	611	556	582	-9,00	4,68
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	8447	7.416	7.129	-12,21	-3,87
ΕΔΡΑ ΔΗΜΟΥ	1.431	1.101	941	-2,59	-1,56
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	209.670	243.622	264.906	16,19	8,74
ΣΥΝ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	456.642	502.165	540.054	9,97	7,55

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία στοιχείων

Από τα στοιχεία του πίνακα παρατηρούμε ότι στην περιοχή τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται αρνητική δημογραφική εξέλιξη. Κατά τη δεκαετία 1981 – 1991 ο Δήμος στο σύνολο του, καθώς και η έδρα του παρουσίασαν πληθυσμιακή μείωση της τάξεως των 3,87% και 1,56% αντίστοιχα, ενώ κατά την προηγούμενη δεκαετία η μείωση του πληθυσμού υπήρξε ακόμα μεγαλύτερη σε αντίθεση με τις δημογραφικές τάσεις στο σύνολο του νομού. Η μεγαλύτερη μείωση του πληθυσμού παρατηρείται στα δημοτικά διαμερίσματα Άνω και Κάτω Βιάννου, Ξενιάκου, Βαχού και Μάρθας, ενώ αύξηση του πληθυσμού παρατηρείται στην κοινότητα της Κάτω Σύμης και κατά τη δεκαετία '81-'91 στα δ.δ. του Συκολόγου και του Χόνδρου εξαιτίας της γεωγραφικής τους θέσης (πλησίον της θάλασσας).

Το φαινόμενο της μείωσης του πληθυσμού και των αυξημένων τάσεων μετανάστευσης οφείλεται στην έλλειψη των δυνατοτήτων απασχόλησης στην περιοχή του Δήμου και στην αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης σε γειτονικά ημιαστικά ή/και στο αστικό κέντρο του Ηρακλείου.

1.1.3.2. Διάρθρωση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία

Η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικιακές ομάδες παρουσιάζεται στον πίνακα 3 που ακολουθεί.

Πίνακας 3: Διάρθρωση πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών ανά δ.δ.

Δημοτικό Διαμέρισμα	Δ.Γ.*	Δ.Ε.**	Αμφ. των φύλων	ΑΡΡΕΝΕΣ						ΘΗΛΕΣ					
				Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+	Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+
Κ. Άνω Βιάννου	160,89	76,27	1.218	567	98	77	84	170	138	651	104	96	69	195	187
Κ. Αγίου Βασιλείου	103,60	67,87	559	275	56	46	46	73	54	284	55	47	40	81	61
Κ. Αμυρά	124,06	63,68	766	374	74	51	60	119	70	392	59	63	60	115	95
Κ. Αφρατίου	51,28	61,46	310	157	40	21	42	34	20	153	38	29	30	36	20
Κ. Βαχού	228,57	93,88	190	98	20	10	16	25	27	92	8	11	7	29	37
Κ. Εμπάρου	192,86	72,70	487	239	30	38	31	74	66	248	40	30	36	73	69
Κ. Καλαμίου	163,33	56,23	439	220	36	48	39	53	44	219	24	40	38	63	54
Κ. Κάτω Βιάννου	211,76	88,33	226	104	16	12	16	30	30	122	18	12	17	33	42
Κ. Κάτω Σύμης	156,82	76,35	261	131	21	27	23	26	34	130	23	14	21	37	35
Κ. Κεφαλοβρυσίου	158,14	61,33	292	143	22	26	24	44	27	149	21	26	16	45	41
Κ. Μάρθας	167,86	76,14	347	182	36	24	20	54	48	165	20	22	25	52	46
Κ. Μυλλιαράδων	144,44	77,65	302	148	28	27	19	38	36	154	26	22	24	40	42
Κ. Ξενιάκου	255,26	68,18	333	164	20	28	16	50	50	169	18	20	17	67	47
Κ. Πεύκου	143,86	78,09	317	148	25	18	30	36	39	169	32	27	26	41	43
Κ. Συκολόγου	111,84	47,49	500	241	33	41	54	78	35	259	43	40	38	88	50
Κ. Χόνδρου	105,83	73,73	582	280	59	42	60	67	52	302	61	41	47	78	75
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	142,36	69,29	7.129	3.471	614	536	580	971	770	3.658	590	540	511	1.073	944
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	89,98	62,88	108.335	54.269	11.400	11.089	9.355	13.255	9.170	54.066	10.613	10.165	8.729	13.921	10.638

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων απογραφών πληθυσμού

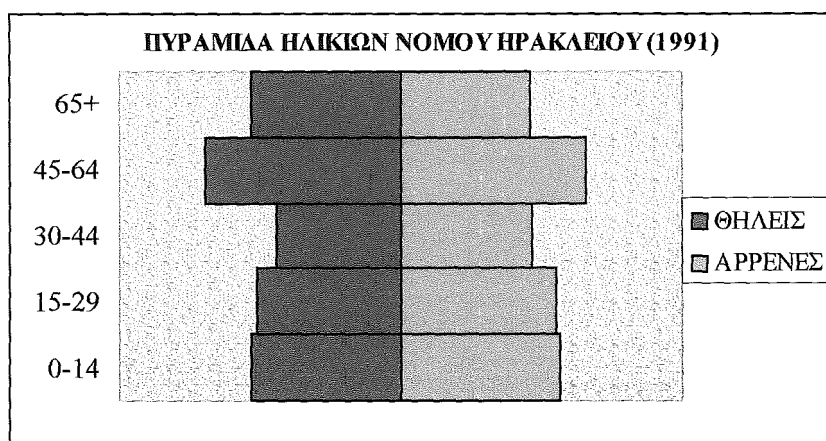
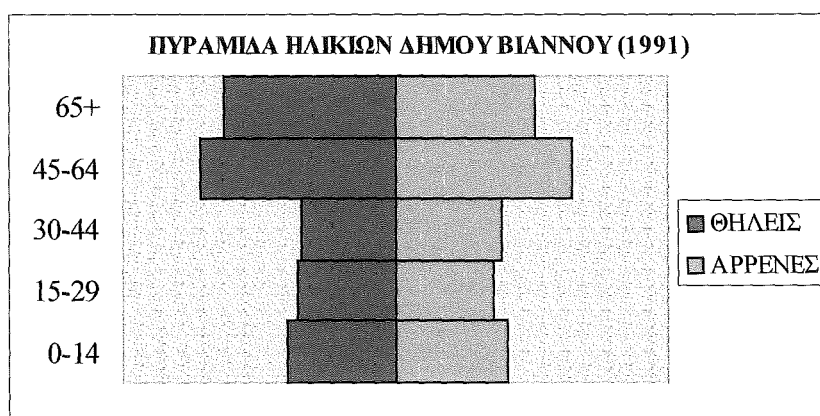
Δ.Γ.*: Δείκτης Γήρανσης: Αποτελεί δείκτη ποσοτικής έκφρασης της δομής του πληθυσμού και εκφράζει την αντιστοιχία των ηλικιωμένων (65+) σε μια δεδομένη χρονική περίοδο σε 100 παιδιά (0-14).

Δ.Ε.**: Δείκτης Εξάρτησης: Αποτελεί επίσης δείκτη ποσοτικής έκφρασης της δομής του πληθυσμού και εκφράζει την αντιστοιχία των θεωρούμενων ως εξαρτημένων μελών (0-14) & (65+) του πληθυσμού ως προς τον αριθμό των ατόμων που βρίσκονται σε εργάσιμη ηλικία (15-64).

Σε ότι αφορά την κατανομή κατά ηλικιακές ομάδες έχουμε να επισημάνουμε τα εξής:

- Το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού (Δ.Γ. 142,3) παρουσιάζεται πολύ έντονο στο σύνολο του Δήμου σε σχέση με τον αντίστοιχο δείκτη (89,98) σε επίπεδο νομού και αποτελεί συνέπεια κυρίως της μετανάστευσης και δευτερευόντως της χαμηλής γεννητικότητας και θνησιμότητας
- Το χαμηλό ποσοστό των ατόμων 0 – 14 (16,8%) έναντι 24,2% των ατόμων ηλικίας 65+ υποδεικνύει την αδυναμία αντικατάστασης των γενεών
- Γενικότερα το χαμηλό ποσοστό των νεαρών ατόμων θα έχει δυσμενείς επιπτώσεις με κυριότερη τη συρρίκνωση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στο σύνολο του Δήμου

Η πυραμίδα ηλικιών που ακολουθεί (λεπτή βάση, διογκωμένες μεγαλύτερες ηλικίες) δίνει μία σαφέστερη εικόνα για το είδος του πληθυσμού του Δήμου από άποψη ηλικιακής σύνθεσης.

1.1.3.3. Επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού

Για τη διάρθρωση του πληθυσμού κατά δημοτικό διαμέρισμα και επίπεδο εκπαίδευσης χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας 4 που ακολουθεί.

Πίνακας 4: Διάρθρωση του πληθυσμού ηλικίας 10+ κατά δημοτικό διαμέρισμα και επίπεδο εκπαίδευσης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Σύνολο	Κάτοχοι Μεταπτυχιακού	ΑΕΙ	ΤΕΙ	Απόφοιτοι Ανωτέρων Σχολών	Φοιτούν σε ανώτατη σχολή	Λύκειο	Γυμνάσιο	Στοιχειώδη Εκπαίδευση	Δεν τέλειωσαν δημοτικό	Αγράμματοι
Κ. Άνω Βιάννου	1.087	1	50	3	15	3	126	101	585	103	100
Κ. Αγίου Βασιλείου	489	0	16	3	1	1	61	51	287	33	36
Κ. Αμυρά	682	1	23	3	3	3	68	67	323	101	90
Κ. Αφρατίου	261	0	5	0	0	1	21	17	162	41	14
Κ. Βαχού	176	0	5	0	0	0	17	9	104	15	26
Κ. Εμπάρου	438	0	15	0	0	2	50	31	224	69	47
Κ. Καλαμίου	403	0	9	0	0	2	57	31	260	37	7
Κ. Κάτω Βιάννου	207	0	9	0	1	1	21	12	70	66	27
Κ. Κάτω Σύμης	237	0	3	0	0	4	41	19	130	25	15
Κ. Κεφαλοβρυσίου	263	1	7	0	2	2	14	13	189	16	19
Κ. Μάρθας	310	0	3	1	1	0	29	24	145	70	37
Κ. Μιλιαράδων	266	0	4	1	1	0	16	21	124	48	51
Κ. Ξενιάκου	316	0	3	0	0	1	17	17	177	36	65
Κ. Πεύκου	275	0	3	4	2	1	36	17	160	17	35
Κ. Συκολόγου	458	0	19	0	3	5	84	30	246	47	24
Κ. Χόνδρου	509	0	9	5	0	6	36	51	296	40	66
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	6.377	3	183	20	29	32	694	511	3.482	764	659
(%)	100,00	0,05	2,87	0,31	0,45	0,50	10,88	8,01	54,60	11,98	10,33
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	94.734	101	2.246	610	314	777	9.967	8.703	49.231	13.352	9.433
	100,00	0,11	2,37	0,64	0,33	0,82	10,52	9,19	51,97	14,09	9,96

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων

Το πρόβλημα του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου που επικρατεί στο σύνολο του νομού παρουσιάζεται έντονο και στο Δήμο Βιάννου εφόσον το ποσοστό αναλφάβητων αποφοίτων στοιχειώδους εκπαίδευσης είναι 76,91% (76,02% σε επίπεδο νομού), έναντι 10,88% αποφοίτων λυκείου και 2,87% αποφοίτων ΑΕΙ.

1.1.4. Οικονομία – Απασχόληση

Ο Δήμος Βιάννου, ως ένας γεωργοκτηνοτροφικός Δήμος, στηρίζει την οικονομία του στον πρωτογενή τομέα. Ο δευτερογενής τομέας στην περιοχή είναι σχεδόν ανύπαρκτος, ενώ ο τριτογενής τομέας συνίσταται στη λειτουργία ορισμένων καταστημάτων και υπηρεσιών.

1.1.4.1. Πρωτογενής Τομέας

Από τα 221,4 στρέμματα που καλύπτει ο Δήμος, περίπου το 49,37% αποτελεί γεωργική γη, το 42,25% βοσκότοποι και το 5,53% είναι δασικές εκτάσεις. Η κυριότερη οικονομική δραστηριότητα των κατοίκων της περιοχής είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία και δευτερευόντως η μελισσοκομία και η αλιεία.

Το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής γης καλύπτεται από ελαιόδεντρα, ενώ στα νότια του Δήμου (Αρβη, Ψαρή Φοράδα) κυριαρχούν οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες πρώιμων κηπευτικών και μπανάνας. Τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα που παράγονται είναι ελαιόλαδο, λαχανικά, πατάτες και μπανάνες.

Ιδιαίτερα αναπτυγμένη είναι στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου και η κτηνοτροφία. Στην περιοχή εκτρέφονται περίπου 28.000 αιγοπρόβατα και τα κυριότερα προϊόντα που παράγονται είναι κρέας και γάλα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κτηνοτρόφων (προσωπικές διεκδικήσεις – αντιδικίες) σε συνδυασμό με την έλλειψη κτηματολογίου και το σαφή διαχωρισμό μεταξύ των δασικών, γεωργικών και λιβαδικών εκτάσεων αποτελούν τροχοπέδη στην παραγωγικότητα της κτηνοτροφικής δραστηριότητας.

Τέλος ένας σημαντικός αριθμός των κατοίκων της περιοχής ενισχύει το εισόδημα του με την ενασχόληση του στη μελισσοκομία και στην αλιεία.

1.1.4.2. Δευτερογενής Τομέας

Ο δευτερογενής τομέας στην περιοχή του Δήμου είναι ελάχιστα αναπτυγμένος και συνίσταται στην ύπαρξη 18 ελαιουργείων που λειτουργούν εποχιακά και επεξεργάζονται τον ελαιόκαρπο που παράγεται στην περιοχή λειτουργίας τους.

Επιπλέον υπάρχουν ορισμένες μικρές βιοτεχνικές μονάδες όπως ξυλουργεία, σιδηρουργεία, αλουμινοκατασκευές, αρτοποιεία κ.α. Οι μονάδες αυτές καλύπτουν μέρος των αναγκών του τοπικού πληθυσμού και λειτουργούν με χαμηλό επίπεδο μηχανολογικού εξοπλισμού.

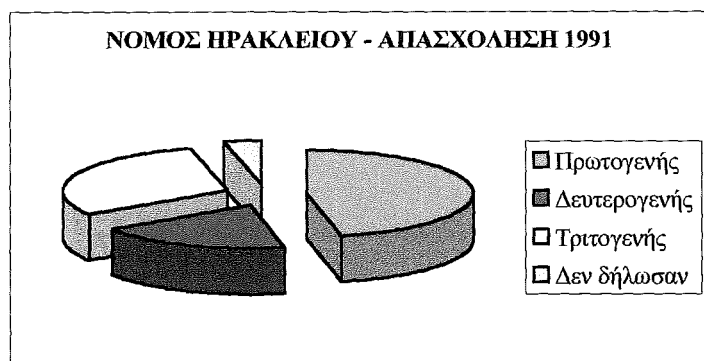
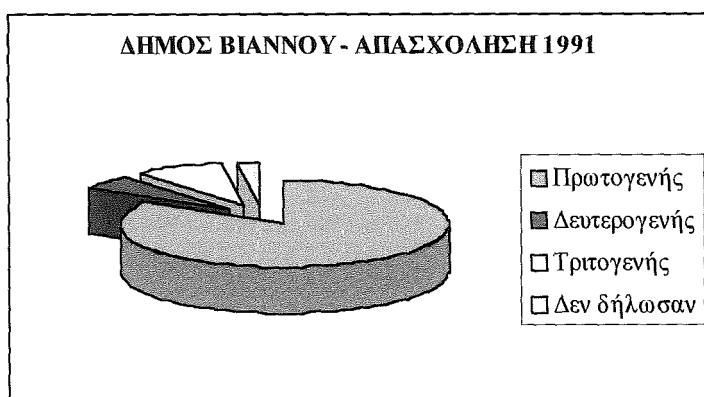
1.1.4.3. Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας όπως και ο δευτερογενής δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στην περιοχή. Συνίσταται στην ύπαρξη ορισμένων καταστημάτων λιανικού εμπορίου προς εξυπηρέτηση των τοπικών αναγκών σε είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, ενδύματα, οικιακός εξοπλισμός κ.α.), καθώς και στην ύπαρξη ορισμένων υπηρεσιών.

Παρά την ύπαρξη δυνατοτήτων ανάπτυξης του τουρισμού (περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, καθαρές παραλίες κ.α.), δεν έχει αναπτυχθεί στην περιοχή η τουριστική δραστηριότητα εξαιτίας της ανυπαρξίας έργων υποδομής και της έλλειψης οργανωμένου προγραμματισμού της τουριστικής ανάπτυξης. Επίσημα υπάρχουν περίπου 380 κλίνες σε ενοικιαζόμενα δωμάτια. Κατά κανόνα οι διερχόμενοι τουρίστες εμφανίζεται μεμονωμένα και αποσπασματικά και περιορίζονται σε ολιγώρες επισκέψεις στην περιοχή του Δήμου.

1.1.4.4. Απασχόληση

Όσον αφορά την απασχόληση, όπως προκύπτει και από την ανάλυση που προηγήθηκε, καθώς και από τους πίνακες 5 και 6 που ακολουθούν, το μεγαλύτερο ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία). Ακολουθεί ο τριτογενής τομέας, ενώ η απασχόληση στο δευτερογενή βρίσκεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Τέλος, η ανεργία στο Δήμο προσεγγίζει το 4,06%. Για τη διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομέα αντιπροσωπευτικό είναι το διάγραμμα που ακολουθεί.

Αναλυτικά στοιχεία για την απασχόληση παρουσιάζονται στους πίνακες 5 και 6.

Πίνακας 5: Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά θέση στο επάγγελμα και ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας

Δημοτικό Διαμέρισμα	ΣΥΝΟΛΟ	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, αλιεία	Ορυχεία & λατομεία	Μεταποιητικές βιομηχανίες	Παροχή ηλεκτρισμού, φως, αερίου & νερού	Κατασκευές	Εμπόριο, επισκευές, ξενοδοχεία, εστιατόρια	Μεταφορές, αποθηκεύσεις, επικοινωνίες	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	Λοιπές υπηρεσίες	Νέοι	Δεν δήλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηρ.
Κ. Άνω Βιάννου	390	158	0	12	2	19	38	16	1	100	28	0
Κ. Αγίου Βασιλείου	278	224	0	2	0	4	11	2	3	20	3	0
Κ. Αμυρά	253	181	0	4	1	11	13	10	0	29	2	0
Κ. Αφρατίου	116	64	0	3	0	17	5	3	0	15	4	0
Κ. Βαχού	68	52	0	0	1	2	1	0	0	6	1	0
Κ. Εμπάρου	193	114	0	7	0	7	12	11	1	25	9	0
Κ. Καλαμίου	187	139	0	1	0	1	10	5	1	17	13	0
Κ. Κάτω Βιάννου	69	47	0	2	0	0	4	1	0	12	3	0
Κ. Κάτω Σύμης	85	46	0	2	2	0	2	2	0	16	13	0
Κ. Κεφαλοβρυσίου	84	51	0	2	0	4	4	7	0	16	0	0
Κ. Μάρθας	118	70	0	3	0	4	6	3	1	15	10	0
Κ. Μιλλιαράδων	116	75	0	2	0	13	4	4	0	10	3	0
Κ. Ξενιάκου	173	144	0	0	1	9	5	2	0	6	2	0
Κ. Πεύκου	121	82	0	5	0	5	7	4	1	11	1	0
Κ. Συκολόγου	208	114	0	6	1	9	17	7	1	31	18	0
Κ. Χόνδρου	202	138	0	2	2	12	7	10	1	15	12	0
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	2.661	1.699	0	53	10	117	146	87	10	344	122	0
(%)	100,00	63,85	0,00	1,99	0,38	4,40	5,49	3,27	0,38	12,93	4,58	0,00
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	42.381	23.510	41	1.732	160	2.610	5.011	1.363	270	4.923	1.226	1.535
(%)	100,00	55,47	0,10	4,09	0,38	6,16	11,82	3,22	0,64	11,62	2,89	3,62

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων έρευνας εργατικού δυναμικού

Πίνακας 6: Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός

Δημοτικό Διαμέρισμα	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Ανεργοί	
Κ. Άνω Βιάννου	390	371	19	694
Κ. Αγίου Βασιλείου	278	263	15	209
Κ. Αμυρά	253	242	11	425
Κ. Αφρατίου	116	110	6	145
Κ. Βαχού	68	63	5	108
Κ. Εμπάρου	193	186	7	243
Κ. Καλαμίου	187	187	0	216
Κ. Κάτω Βιάννου	69	67	2	138
Κ. Κάτω Σύμης	85	82	3	152
Κ. Κεφαλοβρυσίου	84	83	1	179
Κ. Μάρθας	118	111	7	191
Κ. Μιλλιάρδων	116	111	5	150
Κ. Ξενιάκου	173	169	4	143
Κ. Πεύκου	121	115	6	153
Κ. Συκολόγου	208	199	9	247
Κ. Χόνδρου	202	194	8	306
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	2.661	2.553	108	3.699
(%)	100	95,94	4,06	-
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	103.577	97.494	6.083	122.769
(%)	100,00	94,13	5,87	-

Πηγή: ΕΣΥΕ. Επεξεργασία στοιχείων έρευνας εργατικού δυναμικού

1.1.5. Κοινωνικές υποδομές

1.1.5.1. Υγεία – πρόνοια

Σε ότι αφορά τις υπηρεσίες υγείας, περίθαλψη παρέχεται από το Κέντρο Υγείας που υπάρχει στην Άνω Βιάννο, το οποίο εμφανίζει σημαντικές ελλείψεις σε εξοπλισμό και ειδικευμένο προσωπικό. Επιπλέον λειτουργούν δημοτικά ιατρεία στα δημοτικά διαμερίσματα Αμυρών, Εμπάρου και Πεύκου.

Στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας υπάρχει και λειτουργεί ένα ΚΑΠΗ, η βελτίωση των εγκαταστάσεων του οποίου είναι στα άμεσα σχέδια του Δήμου, καθώς επίσης και ένας βρεφονηπιακός σταθμός.

Τέλος στα άμεσα σχέδια του Δήμου είναι η υλοποίηση προγράμματος “Κοινωνικής Μέριμνας” για τα άτομα που ζουν μοναχικά με συγχρηματοδότηση από το Υπουργείο Εσωτερικών και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

1.1.5.2. Εκπαίδευση

Στοιχεία για τον αριθμό των σχολείων και των μαθητών καθώς και δείκτες μαθητών/σχολείο παρουσιάζονται στον πίνακα 7.

Πίνακας 7: Υποδομές εκπαίδευσης

Δήμος/Νομός	Νηπιαγωγεία		Μαθ/ νηπ.	Δημοτικά		Μαθ /δημ.	Γυμνάσια		Μαθ/ γυμν.	Λύκεια		Μαθ/ λύκ.
	Σύν.	Μαθ.		Σύν	Μαθ.		Σύν.	Μαθ.		Σύν.	Μαθ.	
Δ.Βιάννου	5	66	13,2	8	230	28,8	1	118	118,0	1	75	75,0
Ν. Ηρακλείου	197	4.661	23,7	241	18.720	77,7	50	13.019	260,4	35	10.167	290,5

Πηγή: ΥΠΕΣΔΔΑ – ΕΕΤΑΑ, Καταγραφή των χαρακτηριστικών της τοπικής αυτοδιοίκησης

Στην περιοχή του Δήμου λειτουργούν 13 μονάδες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και δύο μονάδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Άνω Βιάννο. Το σύνολο των μαθητών είναι 489 και ο αριθμός των διδασκόντων ανέρχεται σε 42 άτομα.

Σε ορισμένα δημοτικά διαμερίσματα (Αφρατί, Μάρθα, Χόνδρος κ.α) λόγω του περιορισμένου αριθμού των μαθητών τα δημοτικά σχολεία υπολειτουργούν εφόσον ένας εκπαιδευτικός διδάσκει σε όλες τις τάξεις.

1.1.5.3. Αθλητισμός

Οι αθλητικές υποδομές στο Δήμο είναι ελλιπείς και περιορίζονται στην ύπαρξη ενός γηπέδου ποδοσφαίρου στην Άνω Βιάννο και δύο γηπέδων μπάσκετ στα Αμυρά και στο Συκολόγο.

Σημαντικά έργα στον τομέα του αθλητισμού σναμένεται να γίνουν από το ποσό που θα διατεθεί μέσω του προγράμματος "Ελλάδα 2004" από τη Γραμματεία Νέας Γενιάς ως αντισταθμιστικό όφελος στην περιφέρεια εν όψει της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004. Αναλυτικά τα έργα αυτά περιγράφονται στους προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις στον αθλητισμό στην παράγραφο 1.3.1.3.

1.1.5.4. Πολιτισμός

Οι υπηρεσίες πολιτισμού στο Δήμο Βιάννου είναι ουσιαστικά ανύπαρκτες και περιορίζονται στην ύπαρξη μιας βιβλιοθήκης σε προσωρινό χώρο στέγασης και ενός λαογραφικού μουσείου – δωρεά ιδιώτη στο Δήμο.

Ιδιαίτερης πολιτιστικής σημασίας είναι το γεγονός της επίσημης αναγνώρισης της θυσίας της Βιάννου και της ένταξης του Δήμου Βιάννου στη λίστα "Μαρτυρικά Χωριά και Πόλεις".

Σε ετήσια βάση 25 Ιουλίου – 14 Σεπτεμβρίου ο Δήμος σε συνεργασία με πολιτιστικούς και αθλητικούς φορείς της περιοχής διοργανώνει μια σειρά από αθλητικές εκδηλώσεις, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, τιμητικές εκδηλώσεις κ.α. στο πλαίσιο του εορτασμού των "ΚΟΝΔΥΛΑΚΕΙΩΝ". Επίσης μια σειρά από πολιτιστικές εκδηλώσεις πραγματοποιούνται την ημέρα του εορτασμού της Μάχης της Κρήτης (21 Μαΐου) και την ημέρα εορτασμού του Αγίου Πνεύματος (Πανδημοτικό Αντάμωμα Ομαλού).

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα, όπως "το ιερό του Ερμή και της Αφροδίτης" στη Σύμη, τα ανάκτορα της Αρχόντισσας και άλλα αρχαιολογικά ευρήματα στο Καστρί, στο Αφρατί, στην αρχαία πόλη της Αρκαδίας και αλλού.

1.1.6. Τεχνικές Υποδομές

1.1.6.1. Υποδομές μεταφορών

Το οδικό δίκτυο του Δήμου αποτελείται από έναν κεντρικό – επαρχιακό οδικό άξονα που διασχίζει το βόρειο τμήμα του Δήμου και από διάφορους μικρότερους κάθετους που συνδέουν τους ΟΤΑ της ενδοχώρας με τον κεντρικό άξονα και τα παράλια. Αυτοί είναι οι δρόμοι:

- Κάτω Βιάννος – Χόνδρος – Κερατόκαμπος
- Αμυρά – Πεύκος – Άρβη
- Καλάμι – Άνω Κόρνιας – Ψαρή Φοράδα - Συνδωνία
- Συκολόγος – Κάτω Σύμη – Τέρτσα κ.α.

Το συνολικό μήκος του επαρχιακού δικτύου ανέρχεται σε 35,2 χλμ και του κοινοτικού δικτύου σε 21,9 χλμ, ενώ το συνολικό μήκος των αγροτικών δρόμων είναι 450 χλμ. Τροχοπέδη στην ανάπτυξη του Δήμου αποτελεί η κακή κατάσταση του οδικού δικτύου που συνδέει το Δήμο με τον υπόλοιπο νομό και το νομό Λασηθίου.

Επιτακτικό προκύπτει το αίτημα τοπικών φορέων για την ολοκλήρωση του δρόμου Βιάννος – Κερατόκαμπος, ο οποίος χαράχθηκε προ πενήντακονταετίας και από τα 16 χλμ του συνολικού του μήκους έχουν μέχρι σήμερα ασφαλοστρωθεί 4-5.

Για τα οδικά δίκτυα στο Δήμο στοιχεία παρουσιάζονται στον πίνακα 8.

Πίνακας 8: Υποδομές μεταφορών

Απόσταση από έδρα	km	Ασφαλτος	Χωματόδρομος	Χωματόδρομοι δευτερευόντος δικτύου	Κατάσταση δικτύου
Κ. Αγίου Βασιλείου	9,8	9,8	0	5	Κακή
Κ. Αμυρά	6,8	6,8	0	4,5	Μέτρια
Κ. Αφρατίου	20,5	20,5	0	0	Καλή
Κ. Βαχού	5,2	5,2	0	0	Μέτρια
Κ. Εμπάρου	14,5	14,5	0	0	Καλή
Κ. Καλαμίου	13,7	13,7	0	0	Μέτρια
Κ. Κάτω Βιάννου	0,3	0,3	0	0	Μέτρια
Κ. Κάτω Σύμης	14,2	14,2	0	8	Μέτρια
Κ. Κεφαλοβρυσίου	7,8	7,8	0	4	Μέτρια
Κ. Μάρθας	10,3	10,3	0	0	Μέτρια
Κ. Μίλλιαράδων	18,8	18,8	0	0	Μέτρια
Κ. Ξενιάκου	16,8	16,8	0	0	Μέτρια
Κ. Πεύκου	10,2	10,2	0	16	Μέτρια
Κ. Συκολόγου	16,3	16,3	0	7	Κακή
Κ. Χόνδρου	3,3	3,3	0	7	Μέτρια

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών του Δήμου Βιάννου

Όσον αφορά τα συγκοινωνιακά δίκτυα και τα μεταφορικά μέσα θα πρέπει να πούμε ότι οι μετακινήσεις διεξάγονται είτε με ιδιόκτητα μεταφορικά μέσα, είτε με αυτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (αγοραία) ή/και μέσω ΚΤΕΛ.

1.1.6.2. Υδρευση

Παρά το γεγονός ότι η περιοχή είναι πλούσια σε υδάτινο δυναμικό η ύδρευση παρουσιάζει προβλήματα που οφείλονται στην έλλειψη υποδομών εφόσον τα δίκτυα ύδρευσης πολλών δημοτικών διαμερισμάτων είναι παλιά – δεν έχει αντικατασταθεί ακόμα- με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται συχνά βλάβες και διακοπές στην υδροδότηση.

Το νερό ύδρευσης προέρχεται κυρίως από πηγές που βρίσκονται στα βόρεια ορεινά, ενώ η ύδρευση των παραλίων γίνεται από γεωτρήσεις.

Οι υποδομές ύδρευσης για το Δήμο Βιάννου παρουσιάζονται στον πίνακα 9.

Πίνακας 9: Υποδομή Ύδρευσης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Έκταση δικτύου (σε χλμ)			Ηλικία Δικτύου	Κάλυψη Δικτύου	Απώλειες (%)	Επάρκεια (Ν/Ο)
	Αμιάντο-τσιμέντο	Πλαστικό	Χάλυβας				
Κ. Άνω Βιάννου	0	4,0	0	50	100%	-	N
Κ. Αγ. Βασιλείου	0	3,0	1,5	40	50%	-	O
Κ. Αμιρά	0	5,5	1,5	20	100%	10%	N
Κ. Αφρατίου	5,0	1,0	3,0	27	100%	10%	N
Κ. Βαχού	0	0	1,8	33	100%	10%	N
Κ. Εμπάρου	0	25,0	0	12	100%	10%	N
Κ. Καλαμίου	0	7,3	2,7	12	90%	10%	O
Κ. Κάτω Βιάννου	2,0	5,0	1,0	40	100%	10%	N
Κ. Κάτω Σόμης	0	0	11,0	32	100%	10%	N
Κ. Κεφαλοβρυσίου	0	3,0	1,0	30	100%	10%	O
Κ. Μάρθας	12,0	2,0	4,0	28	80%	10%	N
Κ. Μιλιαράδων	0	10	0	17	100%	10%	N
Κ. Ξενιάκου	0	4	0	20	100%	5%	N
Κ. Πεύκου	2	2	2	0	100%	5%	O
Κ. Συκολόγου	0	3	5	40	70%	10%	N
Κ. Χόνδρου	0	7	0,2	28	70%	5%	N

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Βιάννου

1.1.6.3. Άρδευση

Το πρόβλημα της έλλειψης των υποδομών εμφανίζεται και στον τομέα της άρδευσης. Η έλλειψη δικτύων άρδευσης καθώς επίσης και η άναρχη ανάπτυξη των ήδη υπάρχοντων οδηγούν στη μείωση της παραγωγικότητας και αποτελούν σύμφωνα με εκτιμήσεις της δημοτικής αρχής ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της περιοχής του Δήμου.

Την παρούσα χρονική περίοδο στο Δήμο υπάρχουν συνολικά 45 γεωτρήσεις, οι οποίες υπολειτουργούν. Τα τελευταία χρόνια εκτελούνται ή έχουν ολοκληρωθεί μια σειρά από αρδευτικά έργα όπως Αρδευτικό Χόνδρου, Φράγμα στα Αμιρά και στο Καλάμι, τα οποία αναμένεται επιλύσουν εν μέρει το πρόβλημα της άρδευσης των καλλιεργειών και να δώσουν ώθηση στην αύξηση της παραγωγικότητας.

1.1.6.4. Αποχέτευση

Οι υποδομές αποχέτευσης στο σύνολο σχεδόν των δημοτικών διαμερισμάτων εμφανίζονται ελλειμματικές. Δεδομένου ότι στο Δήμο δεν υπάρχει Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων (ΜΕΛ), τα οικιακά απόβλητα είτε μέσω απορροφητικών βόθρων, οι οποίοι υπάρχουν στα περισσότερα δημοτικά διαμερίσματα, είτε μέσω αποχετευτικού δικτύου καταλήγουν στο έδαφος με αποτέλεσμα τη ρύπανση του περιβάλλοντος και τη μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα.

Άλλη σοβαρή πηγή μόλυνσης αποτελούν τα απόβλητα από τα ελαιουργεία της περιοχής.

Οι υποδομές αποχέτευσης παρουσιάζονται στον πίνακα 10.

Πίνακας 10: Υποδομές Αποχέτευσης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Ηλικία Δικτύου	Κατοικίες με βόθρους	ΚΑΛΥΨΗ ΔΙΚΤΥΟΥ		
			Παντορο- ικό	ΧΩΡΙΣΤΙΚΟ	
				Κ.Α.Α. (χλμ)	Ομβρι- α (χλμ)
Κ. Άνω Βιάννου	-	100%	-	-	-
Κ. Αγίου Βασιλείου	-	100%	-	-	-
Κ. Αμρά	6	50%	Ναι	2	0
Κ. Αφρατίου	-	100%	-	-	-
Κ. Βαχού	-	100%	-	-	-
Κ. Εμπάρου	-	100%	-	-	-
Κ. Καλαμίου	-	100%	-	-	-
Κ. Κάτω Βιάννου	-	100%	-	-	-
Κ. Κάτω Σύμης	20	20%	Ναι	4	0
Κ. Κεφαλοβρυσίου	-	100%	-	-	-
Κ. Μάρθας	-	100%	-	-	-
Κ. Μιλιαράδων	-	100%	-	-	-
Κ. Ξενιάκου	-	100%	-	-	-
Κ. Πεύκου	12	60%	Ναι	4	-
Κ. Συκολόγου	33	50%	Ναι	2	-
Κ. Χόνδρου	-	100%	-	-	-

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Βάννου

1.1.6.5. Διαχείριση απορριμμάτων

Εντός του 2001 αναμένεται να ολοκληρωθεί ο Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) σε περιοχή ανάμεσα σε Βαχό και Άνω Βιάννο. Επίσης ο Δήμος έχει αναλάβει την υλοποίηση μιας σειράς έργων που σχετίζονται με την εξυγίανση και αποκατάσταση του χώρου των πρώην χωματερών.

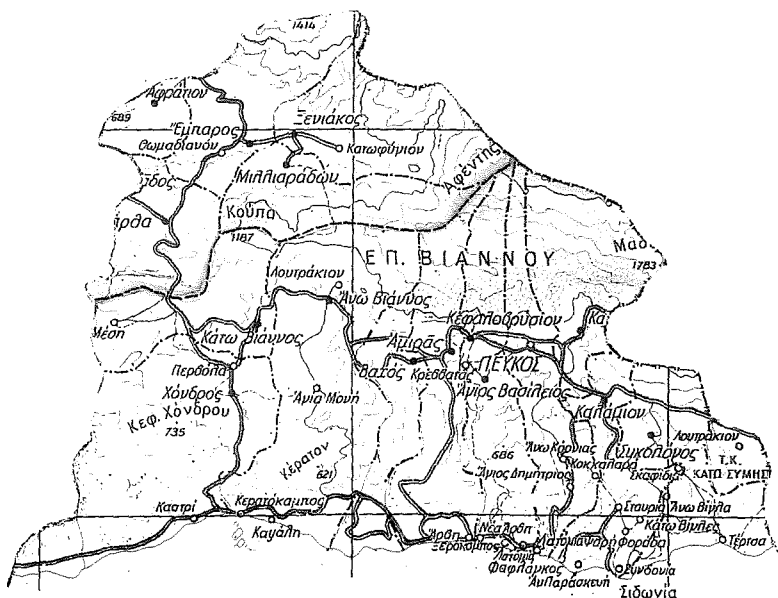
1.1.7. Δίκτυο οικισμών – Παρεχόμενες εξυπηρετήσεις

1.1.7.1. Οικιστική δομή

Το σύστημα των οικισμών του νέου Δήμου είναι πολύ πυκνό και διάσπαρτο. Συνολικά στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου υπάρχει ένας οικισμός 4^{ου} επιπέδου ενισχυμένος (Άνω Βιάννος) και 46 οικισμοί 5^{ου} επιπέδου (απλοί), οι οποίοι είναι: Άγιος Βασίλειος, Λατόμια, Νέα Άρβη, Ξερόκαμπος, Αμιράς, Άρβη, Αγία Μονή, Άγιος Νικόλαος, Καψάλη, Κερατόκαμπος, Λουτράκι, Αφρατί, Βαχός, Έμπαρος, Θωμαδιανό, Καλάμι, Αγία Παρασκευή, Κάτω Βίγλες, Σκαφίδια, Σταυριά, Σινδονία, Φαφλάγκος, Ψαρή Φοράδα, Κάτω Βιάννος, Μέση, Κάτω Σύμη, Λουτράκι, Κεφαλοβρύσι, Κρεββατάς, Μάρθα, Μιλλιαράδω, Ξενιάκος, Κατωφύγι, Πεύκος, Άγιος Δημήτριος, Άνω Κόρνιας, Κακκαλαρά, Λατόμια, Συκολόγος, Άνω Βίγλα, Τέρτσα, Χόνδρος, Άγιος Ιωάννης, Δέρματος, Καστρί και Περβόλα.

Από τους 46 προαναφερθέντες οικισμούς το 97,87% έχει πληθυσμό κάτω των 500 κατοίκων και το 53,19% παρουσίασε μείωση του πληθυσμού του κατά τη δεκαετία '81 - '91.

Προκειμένου να συμπληρωθεί η εικόνα του οικιστικού δικτύου παρατίθενται η εικόνα 1 με τη χωροθέτηση των οικισμών στην περιοχή του Δήμου.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η υπάρχουσα οικιστική δομή υποδεικνύει σε μεγάλο βαθμό τα προβλήματα ανάπτυξης που εμφανίζει ο Δήμος (περιορισμένες κοινωνικές εξυπηρετήσεις, διοικητικές λειτουργίες κ.α.). Η κατανομή των οικισμών και το πληθυσμιακό τους μέγεθος αποδεικνύει την υπεροχή του δημοτικού διαμερίσματος της Άνω Βιάννου και τονίζει τον αναπτυξιακό του ρόλο για την ευρύτερη περιοχή.

1.1.7.2. Παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις

Για τις υπάρχουσες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας 11 που ακολουθεί.

Πίνακας 11: Υφιστάμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις

ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ		
	ΒΙΑΝΝΟΣ	ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ
Οικονομική Εφορία		+	
Τράπεζες	+		
Πρωτοδικείο			+
Ειρηνοδικείο		+	
Υποθηκοφυλακείο		+	
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο		+	
Γρ. Γεωργικής Ανάπτυξης		+	
Κτηνιατρείο		+	
ΔΕΗ	+		
ΟΤΕ	+		
ΕΛΤΑ	+		
Αστυνομικό τμήμα	+		+
Πυροσβεστική Υπηρεσία	+		+

Πηγή: ΥΠΕΣΔΔΑ – ΕΕΤΑΑ, επεξεργασία στοιχείων

Σε ότι αφορά τις διοικητικές και οικονομικές υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις ο Δήμος εξυπηρετείται κατά κανόνα από τον όμορο Δήμο Αρκαλοχωρίου και δευτερευόντως από το Ηράκλειο. Το επίπεδο των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων στο Δήμο παρουσιάζεται μέτριο.

1.2. Ο νέος Δήμος ως ΟΤΑ – Υφιστάμενη κατάσταση και λειτουργία

1.2.1. Κτιριακή υποδομή

Η κτιριακή υποδομή των δημοτικών και κοινοτικών καταστημάτων του Δήμου Βιάννου παρουσιάζεται στον πίνακα 12. Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι η κτιριακή υποδομή αποτελείται από δημοτικά διαμερίσματα ιδιόκτητα και ενοικιαζόμενα, τα οποία είναι σχεδόν στο σύνολο τους πεπαλαιωμένα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην έδρα του Δήμου παρουσιάζονται σοβαρές ελλείψεις σε κτιριακή υποδομή, και οι υπηρεσίες του στεγάζονται σε διαφορετικά κτίρια ιδιόκτητα και ενοικιαζόμενα, ενώ επιτακτικό προκύπτει το αίτημα της ανέγερσης κτιρίου Δημαρχείου.

Πίνακας 12: Κτιριακή υποδομή δημοτικών – κοινοτικών καταστημάτων

Δημοτικό Διαμέρισμα	Συνολική Επιφάνεια	Έτος κατασκευής	Ιδιοκτησιακό καθεστώς
Κ. Άνω Βιάννου	150	1966	Ιδιότητα & Ενοικιαζόμενα
Κ. Αγίου Βασιλείου	50	1965	Ιδιότητα
Κ. Αμυρά	250	1988	Ιδιότητα
Κ. Αφρατίου	50	1940	Ιδιότητα
Κ. Βαχού	100	1955	Ενοικιαζόμενο
Κ. Εμπάρου	50	1957	Ιδιότητα
Κ. Καλαμίου	50	1965	Ενοικιαζόμενο
Κ. Κάτω Βιάννου	16	1958	Ιδιότητα
Κ. Κάτω Σύμης	80	1958	Ιδιότητα
Κ. Κεφαλοβρυσίου	250	1952	Ιδιότητα
Κ. Μάρθας	70	1982	Ιδιότητα
Κ. Μυλλιαράδων	100	1945	Ιδιότητα
Κ. Ξενιάκου	25	1956	Ιδιότητα
Κ. Πεύκου	30	1980	Ενοικιαζόμενο
Κ. Συκολόγου	80	1960	Ιδιότητα
Κ. Χόνδρου	60	1970	Ενοικιαζόμενο

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμων Αρκαλοχωρίου, ΥΠΕΣΔΔΑ

1.2.2. Εξοπλισμός πληροφορικής

Στοιχεία για τον εξοπλισμό πληροφορικής σε ότι αφορά το διατιθέμενο υλικό και το λογισμικό που χρησιμοποιείται παρουσιάζονται στον πίνακα 14.

Πίνακας 14: Εξοπλισμός πληροφορικής του ΟΤΑ

Υλικό (αριθμός)	
FAX	2
H/Y	5
Εκτυπωτές	3
Plotters	
Συσκευές modem	1
Λογισμικό (N/O)	
Επεξεργασία κειμένου	N
Δημοτολόγιο	N
Διαχείριση τελών	N
Μισθοδοσία	N
GIS	O

Πηγή: Επιτόπια έρευνα

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο εξοπλισμός πληροφορικής καθώς και το λογισμικό είναι διαθέσιμα χωρίς ωστόσο να βρίσκονται σε λειτουργία. Η εταιρεία INFO – QUEST έχει αναλάβει το έργο της εγκατάστασης μηχανημάτων καθώς και τα σεμινάρια εκπαίδευσης του προσωπικού, χωρίς όμως να έχει ξεκινήσει ακόμα αυτή η διαδικασία .

1.2.3. Μηχανολογικός εξοπλισμός

Στοιχεία για το μηχανολογικό εξοπλισμό του Δήμου παρουσιάζονται στον πίνακα 14.

Πίνακας 14: Τεχνικός εξοπλισμός και οχήματα Δήμου Βιάννου

α/α	Διαθέσιμος τεχνικός εξοπλισμός	Συνολικός Αριθμός
1.	Απορριματοφόρα οχήματα τύπου μύλου μικρά (<10 m ³)	-
2.	Απορριματοφόρα οχήματα τύπου μύλου μεγάλα(>10 m ³)	2
3.	Σάρωθρα	-
4.	Φορτηγά αυτοκίνητα μικρά (ωφέλιμο φορτίο <10 tn)	-
5.	Ημιφορτηγά (αγροτικά, κλειστά ή ανοικτά)	-
6.	Υδροφόρα οχήματα	-
7.	Λεωφορεία μικρά (<30 θέσεων)	-
8.	Λεωφορεία μεγάλα (>30 θέσεων)	1
9.	Φορτωτές – εσκαφείς (τύπου JCB)	2
10.	Γκρέιντερ	1
11.	Πυροσβεστικά οχήματα	-

Πηγή: Επιτόπια έρευνα

Ο Δήμος διαθέτει συνολικά 6 μικρά και μεγάλα οχήματα, ενώ εκλείπουν εντελώς φορτηγά αυτοκίνητα, υδροφόρα, καθώς και πυροσβεστικά οχήματα. Συνεπώς ο τεχνικός εξοπλισμός του Δήμου θεωρείται ανεπαρκής.

1.2.4. Προσωπικό του Δήμου

Το προσωπικό του Δήμου στη Βιάννο αφορά 29 άτομα, είτε υπό καθεστώς ΝΠΔΔ, είτε με συμβάσεις αορίστου χρόνου, είτε τέλος με άλλες μορφές εργασιακής σχέσης. Από αυτούς το προσωπικό ανώτατης εκπαίδευσης περιορίζεται σε 4 άτομα, εκ των οποίων 3 ΠΕ και 1 απόφοιτος ΤΕΙ, ενώ 16 απασχολούμενοι είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

1.2.5. Δημοτικές Επιχειρήσεις – Διαδημοτική Συνεργασία

Στο Δήμο Βιάννου δεν υπάρχει καμία Δημοτική Επιχείρηση ή Αναπτυξιακός Σύνδεσμος που να υποβοηθεί και να στηρίζει το έργο του μέσω της ανάληψης δράσεων και της κατασκευής έργων.

Η κατασκευή Δημοτικής Αναπτυξιακής Εταιρείας είναι στους άμεσους στόχους του Δήμου.

Ο Δήμος Βιάννου έχει προχωρήσει στη σύναψη δύο προγραμματικών συμβάσεων αφενός με την ΕΥΔΑΠ για τη δημιουργία δικτύων ύδρευσης και αφετέρου με το ΙΤΕ Κρήτης για την κατασκευή δικτύων Η/Υ.

Τέλος στο πλαίσιο της διαδημοτικής συνεργασίας ο Δήμος συμμετέχει στις αναπτυξιακές εταιρείες «ΟΑΝΑΚ Α.Ε.» και τον πρώην «ΟΑΤΕΠ Α.Ε.» και νυν «Αναπτυξιακή Ηρακλείου».

1.3. Οι παρεμβάσεις στην περιοχή του νέου Δήμου

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται μια σειρά από τα σημαντικότερα έργα (πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες – προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις) τα οποία ολοκληρώθηκαν ή προγραμματίζεται γίνουν με σκοπό την καθολική (οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική) ανάπτυξη του Δήμου. Πρόκειται για έργα οδοποιίας, τεχνικών και κοινωνικών υποδομών καθώς και για έργα στήριξης των παραγωγικών τομέων και έργα προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Όπως είναι φυσικό προτεραιότητα δίνεται σε έργα υποδομής του πρωτογενή τομέα και εν γένει σε έργα τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου, χωρίς να παραλείπονται παρεμβάσεις και σε λοιπές κατηγορίες (αθλητισμός, πολιτισμός κ.α.).

1.3.1. Πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες και προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις ανά βασική κατηγορία έργων

1.3.1.1. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

ΥΔΡΕΥΣΗ

Τα ποσά σε δρχ.

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1	Ανόρυξη γεώτρησης Εμπάρου και δίκτυο ύδρευσης Μάρθας από Έμπαρα	Δήμος	ΕΠΤΑ	170.000.000	Ολοκληρώθηκε
2	Υδρευση Άρβης – Νέας Άρβης	Δήμος	ΕΠΤΑ	100.000.000	Ολοκληρώθηκε
3	Ανόρυξη γεώτρησης Καστρίου	Δήμος	Ίδια έσοδα	8.000.000	Ολοκληρώθηκε
4	Ανόρυξη γεωτρήσεων Κάτω Βιάννου, Πεύκου και Αφρατίου	Δήμος	Ίδια έσοδα	19.400.000	Εκτελείται
5	Ανόρυξη γεώτρησης Καβού Καλάμι - Συκολόγου	Δήμος	ΕΠΤΑ	50.000.000	Εκτελείται
6	Κατάσκηνη δικτύου ύδρευσης Κερατόκαμπου	Δήμος	ΕΠΤΑ	58.000.000	Προτάθηκε
7	Ανόρυξη γεώτρησης και επέκταση δικτύου ύδρευσης Αγίου Βασιλείου προς Νέα Άρβη	Δήμος	ΕΠΤΑ & Ίδια έσοδα	45.000.000	Προτάθηκε
8	Κατάσκηνη δικτύου και δεξαμενών Καλάμι - Συκολόγου	Δήμος	ΕΠΤΑ	100.000.000	Προτάθηκε

ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1	Αποχετευτικό δίκτυο Άνω Βιάννου	1 ^η ΔΕΚΕ, Περ. Κρήτης	ΠΑΕ, ΥΠΕΧΩΔΕ	80.000.000	Εκτελείται
2	Αποχετευτικά δίκτυα Πεύκου, Αμυρών, Κάτω Σύμης	Δήμος	Ίδια έσοδα	6.500.000	Εκτελείται
3	Αποχέτευση Μιλιαράδων	Δήμος	Ίδια έσοδα	8.800.000	Ημιτελές έργο
4	Εκπόνηση μελετών για αντιπλημμυρικά έργα και βιολογικούς καθαρισμούς	Δήμος	ΕΠΤΑ	50.000.000	Προτάθηκε

ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Κατασκευή ΧΥΤΑ	Ν.Α Ηρακλείου Δήμος	ΠΔΕ, ΣΑΝΑ-2	500.000.000	Ολοκληρώνεται εντός του 2001
2.	Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου χωματερών Ψαρής Φοράδας, Αμυρών, Άνω Βιάννου, Χόνδρου	Δήμος	Ίδια έσοδα	8.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Προμήθεια κάδων	Δήμος	ΕΠΤΑ, Ίδια έσοδα	7.500.000	Ολοκληρώθηκε
4.	Συντήρηση εξοπλισμού (απορριμματοφόρα)	Δήμος	Ίδια έσοδα	8.000.000	Ολοκληρώθηκε

ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.3.1.2. ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Αποπεράτωση δρόμου Δέρματος- Κερατόκαμπος	Περιφ Κρήτης	Β' ΚΠΣ ΣΑΝΑ-2	400.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Αποπεράτωση δρόμου Αγία Μονή –Κερατόκαμπος	ΝΑ Ηρακλείου Δήμος	ΠΔΕ	130.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Αποπερατώσεις διαπλατύνσεις τσιμεντοστρώσεις αγροτικών δρόμων	Δήμος	Ίδια έσοδα	14.000.000	Ολοκληρώθηκε
4.	Οδικό δίκτυο Ηρακλείου- Βιάννου	Περιφ Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ ΣΑΕ-2	5.500.000.000	Εκτελείται
5.	Αγροτική οδοποιία	Δήμος	ΠΔΕ ΣΑΤΑ	100.000.000	Εκτελείται
6.	Ασφαλτόστρωση δρόμου Μάρθα-Βιάννος	Περιφ Κρήτης	Β' ΚΠΣ ΣΑΝΑ-2	2.100.000.000	Εκτελείται
7.	Επισκενή –διαπλάτυνση δρόμου Τέρτσα – Συκολόγος – Καλάμι	ΝΑ Ηρακλείου Δήμος	ΠΔΕ	133.000.000	Εκτελείται
8.	Εκπόνηση μελέτης οδικού δικτύου Άνω Βιάννος- Κερατόκαμπος-Τέρτσα	Περιφ Κρήτης Δήμος	Γ' ΚΠΣ ΠΕΠ Κρήτης	70.000.000	Προτάθηκε
9.	Εκπόνηση μελέτης κατασκευής δρόμου Ξενιάκου – Οροπεδίου Λασηθίου	Δήμος	Γ' ΚΠΣ ΠΕΠ Κρήτης	40.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.3. ΕΡΓΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

ΥΓΕΙΑ ΠΡΟΝΟΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΠΑΙΔΕΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Συντηρήσεις σχολικών κτιρίων	Σχολικές Επιτροπές, Δήμος	ΟΣΚ, Υπουργείο Παιδείας	40.000.000	Ολοκληρώθηκε

ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Τόρση ταμειακής υπηρεσίας	Δήμος	ΕΠΤΑ	5.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Πρόγραμμα GIS Δήμου	Συνεργασία με Παν. Αθηνών και AV Computers		5.000.000	Εκτελείται
3.	Κατασκευή δημαρχείου για στέγαση υπηρεσιών του Δήμου				Προγραμματίζεται

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Διαμόρφωση Ηρώου Αμυρών	Δήμος	Interreg II	18.000.000	Εκτελείται
2.	Δημοτικό Θέατρο Βιάννου				Προγραμματίζεται
3.	Τόρση ιστορικού-ερευνητικού κέντρου και μουσείου στην έδρα				Προγραμματίζεται

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Επισκευή γηπέδου μπάσκετ Αμυρών	Δήμος	Ίδια έσοδα	2.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Δημοτικό Αθλητικό Κέντρο Βιάννου	Ν.Α. Ηρακλείου Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	1.235.000.000	Αναμένεται έγκριση
3.	Δημοτικό Αθλητικό Κέντρο Αρβης	Ν.Α. Ηρακλείου Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	25.000.000	Αναμένεται έγκριση
4.	Δημοτικό Αθλητικό Κέντρο Ψαρής Φοράδας	Ν.Α. Ηρακλείου Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	25.000.000	Αναμένεται έγκριση

1.3.1.4. ΕΡΓΑ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ –ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ – ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Εργα αναμόρφωσης κοινοχρήστων χώρων Συκολόγου	Δήμος	ΕΤΕΡΠΣ Ίδια έσοδα	8.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Πλακοστρώσεις Ανω Βιάννου	Δήμος	Ίδια έσοδα	4.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Πνευματικό Κέντρο Συνδωνίας	Δήμος	Ίδια έσοδα	2.000.000	Ολοκληρώθηκε
4.	Δημόσια Αφοδευτήρια	Δήμος	Ίδια έσοδα	6.500.000	Ολοκληρώθηκε
5.	Πλακόστρωση Αγίου Πνεύματος Ομαλού	Δήμος	Interreg II	5.000.000	Ολοκληρώθηκε
6.	Ανάπλαση πλατείας Κάτω Σύμης	Δήμος	Terra-Dias	5.000.000	Εκτελείται
7.	Αναπλάσεις ορεινών οικισμών				Προγραμματίζεται

1.3.1.5. ΑΝΑΔΕΙΞΗ –ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
2.	Φυσιολατρικά μονοπάτια Κάτω Σύμης	17.000.000	Leader II		
2.	Προστασία ακτών και ορεινών όγκων και ανάδειξη βιότοπου Αναποδάρη	Δήμος	Life-Environment		Προτάθηκε

1.3.1.6. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Ανόρυξη αρδευτικής γεώτρησης Ξενιάκου	Δήμος	ΕΠΤΑ Ίδια έσοδα	33.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Ανόρυξη αρδευτικής γεώτρησης λεκάνης Εμπάρου	Δήμος	Ίδια έσοδα	8.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Ανόρυξη αρδευτικής γεώτρησης Μιλιαράδων	Δήμος	Ίδια έσοδα	10.000.000	Ολοκληρώθηκε
4.	Διάνοιξη δρόμων σε βοσκότοπους	Δήμος	Ίδια έσοδα	10.000.000	Ολοκληρώθηκε
5.	Αρδευτικό Χόνδρου	Δήμος	Interreg II	294.000.000	Εκτελείται
6.	Ανόρυξη αρδευτικής γεώτρησης Λυγιάς – Αγίου Βασιλείου	Δήμος	ΕΠΤΑ Ίδια έσοδα	100.000.000	Εκτελείται
7.	Ανόρυξη αρδευτικής γεώτρησης Σφάκας – Αμιρών – Βαχού	Δήμος	ΕΠΤΑ Ίδια έσοδα	100.000.000	Εκτελείται
8.	Ανόρυξη αρδευτικής γεώτρησης Κορνιά – Πεύκου	Δήμος	ΕΠΤΑ Ίδια έσοδα	100.000.000	Εκτελείται
9.	Κατασκευή φράγματος Αμιρών – Αγίου Βασιλείου	Δήμος	Γ' ΚΠΣ ΠΕΠ Κρήτης	4.050.000.000	Εγκρίθηκε
10.	Επικαιροποίηση μελέτης λιμνοδεξαμενής Βαχού	Δήμος	Γ' ΚΠΣ ΠΕΠ Κρήτης	500.000.000	Προτάθηκε
11.	Κατασκευή φράγματος Καλαμίου & κατασκευή δικτύων και δεξαμενών	Δήμος	Γ' ΚΠΣ ΠΕΠ Κρήτης	5.200.000.000	Προτάθηκε
12.	Κατασκευή ενιαίου αρδευτικού συστήματος λεκάνης Εμπάρου	Δήμος	Γ' ΚΠΣ ΠΕΠ Κρήτης	1.400.000.000	Προτάθηκε
13.	Δεξαμενές Εμπάρου-Ξενιάκου	Δήμος	ΕΠΤΑ	90.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.7. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΛΟΙΠΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Μελέτη αποπεράτωσης τουριστικών καταλυμάτων κοινότητας Αμυρών	Δήμος	ΕΑΠΤΑ II	15.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Κατασκευή αλιευτικού καταφυγίου Κερατόκαμπου	Περιφ Κρήτης Δήμος	Β' ΚΠΣ ΣΑΝΑ-2	600.000.000	Ολοκληρώνεται εντός 2001
3.	Κατασκευή αλιευτικού καταφυγίου Άρβης	Περιφ Κρήτης Δήμος	Γ' ΚΠΣ Υπουργείο Γεωργίας	1.000.000.000	Εγκρίθηκε – δημοπρατείται εντός 2001

1.3.1.8. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΕΣ – ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.3.1.9. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.3.1.10. ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

2. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

2.1. Οι δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης

Η περιοχή του Δήμου Βιάννου, όπως προκύπτει από την ανάλυση των ειδικών χαρακτηριστικών της διαθέτει δυνατότητες ανάπτυξης, οι οποίες συνίστανται:

- στους φυσικούς πόρους της περιοχής: Οι πλούσιοι φυσικοί πόροι στην περιοχή του Δήμου περιλαμβάνουν:
 - το εκτεταμένο πευκόδασος, το οποίο βρίσκεται στα νότια των Λασηθιώτικων όρεων και αποτελεί σημαντικό πνεύμονα πρασίνου
 - στη μορφολογία του εδάφους (συνύπαρξη πεδινών εκτάσεων και οροσειρών) το οποίο παρέχει σημαντικές δυνατότητες στη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή
 - την εξαιρετικής ομορφιάς παράκτια ζώνη όπου εναλλάσσονται οι αμμουδιές με τις πιο απόκρημνες παραλίες, στο νότιο τμήμα του Δήμου
 - την ιδιαίτερου φυσικού κάλλους περιοχή στον Ομαλό, με σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας, η οποία εντάσσεται στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Terra Dias.
 - το σπάνιο οικοσύστημα με σημαντικά είδη ερπετών και αμφίβιων που συναντάται στον υγροβιότοπο που σχηματίζεται στις εκβολές του ποταμού Αναποδάρη.
- στην πολιτιστική κληρονομιά. Η επίσημη αναγνώριση της θυσίας της Βιάννου και η ένταξη του Δήμου στη λίστα «Μαρτυρικά χωριά και πόλεις της Ελλάδας» αποτελεί γεγονός ιδιαίτερης πολιτιστικής σημασίας. Η ανάπτυξη των αναγκαίων υποδομών και η προβολή του συνόλου των πολιτισμικών δρώμενων θα συμβάλλουν στη διαδικασία ανάπτυξης του Δήμου
- τις μεταφορικές υποδομές: Η περιοχή του Δήμου έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει μεγαλύτερη προσπελασιμότητα με τη βελτίωση των οδικών διασυνδέσεων των οικισμών της ενδοχώρας του Δήμου με τους οικισμούς στο νότιο – παραλιακό τμήμα του και με την ολοκλήρωση του νοτίου οδικού άξονα (ΝΟΑΚ). Έτσι θα ενισχυθεί ο γεωγραφικά ρόλος του Δήμου στις νότιες περιοχές του νομού, και θα ενδυναμωθούν οι σχέσεις του με Δήμους που βρίσκονται στο νότιο τμήμα του νομού Ηρακλείου αλλά και τον όμορο Δήμο Ιεράπετρας του νομού Λασηθίου.

2.2. Οι περιορισμοί για την ανάπτυξη

Παρά τις σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης που παρουσιάζει ο Δήμος παρατηρούνται και μια σειρά από περιορισμοί – προβλήματα, τα οποία αποτελούν τροχοπέδη στη διαδικασία ανάπτυξης. Οι περιορισμοί αυτοί έχουν ως εξής:

- στο φυσικό περιβάλλον: τα προβλήματα της περιοχής συνίστανται:
 - στη μόλυνση και υποβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που προκαλείται από τα λύματα των ελαιοτριβείων, την έλλειψη ΜΕΛ

- στην ανεπάρκεια και απρογραμμάτιστη εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων
- στην υπερβόσκηση των βοσκοτόπων
- στην έλλειψη προστασίας υδροβιότοπου Αναποδάρη
- στη διάρθρωση του πληθυσμού: Τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν στη διάρθρωση του πληθυσμού αφορούν:
 - την επικράτηση γηράσκοντος πληθυσμού
 - η τάση μείωσης του πληθυσμού και η τάση μετακίνησης των νέων στο Ηράκλειο ή/και στην Ιεράπετρα
 - στο χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης
- στους παραγωγικούς τομείς: Τα προβλήματα που αφορούν τους παραγωγικούς τομείς αναφέρονται:
 - στην έλλειψη υποδομών στην κτηνοτροφία (π.χ. σταυλικών εγκαταστάσεων, στεγάστρων μονάδων καθαρισμού αποβλήτων κ.α.)
 - στο μικρό και κατακερματισμένο αγροτικό κλήρο,
 - στην ύπαρξη μονοκαλλιεργειών και στη χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα
 - στη σχετική ανεπάρκεια του αγροτικού οδικού δικτύου
 - στην έλλειψη αρδευτικών έργων
 - στην έλλειψη τουριστικών υποδομών και καταλυμάτων
- στις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές: Τα προβλήματα στους τομείς των υποδομών αναφέρονται:
 - στην παλαιότητα μεγάλων τμημάτων των δικτύων ύδρευσης και στην έλλειψη αποχετευτικών δικτύων σε πολλούς οικισμούς του Δήμου
 - η κακή κατάσταση του οδικού ενδοδημοτικού δικτύου (βιαννος)
 - στην έλλειψη ΜΕΛ στην περιοχή του Δήμου
 - στην ανεπάρκεια των κοινωνικών υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών στους τομείς της υγείας – πρόνοιας
 - στην υπολειτουργία σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε πολλούς οικισμούς τους Δήμου
 - στην ανεπάρκεια των αθλητικών εγκαταστάσεων
- στις χρήσεις γης και στο οικιστικό δίκτυο: Τα προβλήματα συνίστανται:
 - στη μορφολογία του εδάφους (ορεινή γη)
 - στην μη αξιοποίηση των ακτών στο νότιο τμήμα του Δήμου
 - στην καταπάτηση και βόσκηση δασικών εκτάσεων
 - στο πλήθος των αγροτικών δρόμων εξαιτίας του τρόπου κατάτμησης της γεωργικής γης
 - στο πλήθος οικισμών στάσιμου ή/και φθίνοντος πληθυσμού
 - στην ανυπαρξία εσωτερικών διασυνδέσεων των οικισμών του Δήμου

2.3. Στόχοι και κατευθύνσεις σε τοπικό επίπεδο

Οι στόχοι για την τοπική ανάπτυξη έχουν ως βάση την αξιοποίηση των τοπικών πόρων και την ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού. Ταυτόχρονα οι στόχοι συνδέουν την αναπτυξιακή διαδικασία σε τοπικό επίπεδο με τα αναπτυξιακά σχέδια

και προγράμματα σε ευρύτερα ή/και ανώτερα επίπεδα διοίκησης (διαδημοτικό, νομαρχιακό, περιφερειακό, εθνικό). Έτσι οι στόχοι που τίθενται κυρίως μέσα από τα ΤΑΠ έχουν γενική ισχύ και αφορούν όλους τους Δήμους, εξειδικεύονται όμως κατά περίπτωση από τις τοπικές συνθήκες προβλήματα και δυνατότητες.

☞ **Αύξηση του πληθυσμού και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού**

Ο στόχος αυτός εκφράζει την ανάγκη αύξησης του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής του Δήμου και εφόσον είναι δυνατόν την αναδιάρθρωση της πληθυσμιακής πυραμίδας του Δήμου, ώστε να ενισχυθεί ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός. Παράλληλα μέσα από το στόχο αυτό επιδιώκεται η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, ιδιαίτερα δε των παραγωγικών ηλικιών του Δήμου.

☞ **Ενίσχυση των εσωτερικών σχέσεων στο Δήμο και τόνωση της εσωτερικής του συνοχής**

Ο στόχος αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός γιατί προσδιορίζει την επιτυχία ή αποτυχία της νέας διοικητικής και χωρικής ενότητας του Δήμου Βιάννου, ο οποίος αποτελείται από πλήθος μικρών οικισμών. Η ενίσχυση των εσωτερικών σχέσεων συνίσταται στην αποκατάσταση σωστών εσωτερικών μετακινήσεων ατόμων (υπηρεσίες, εμπόριο, εκπαίδευση) και στην αποφυγή των τοπικών ανταγωνισμών.

☞ **Εξισορρόπηση των σχέσεων του Δήμου με τις έδρες των λοιπών Δήμων και ανάπτυξη διαδημοτικής συνεργασίας**

Ο στόχος αυτός υποδηλώνει την πρόθεση παράλληλης και συμπληρωματικής ανάπτυξης και συνεργασίας τόσο του Δήμου Βιάννου, όσο και των λοιπών Δήμων, με απώτερο σκοπό την επίτευξη της συνολικής ανάπτυξης της περιοχής. Η συνεργασία αυτή ιδιαίτερα με τους όμορους Δήμους συνίσταται στην αξιοποίηση των φυσικών πόρων, στη δημιουργία έργων υποδομής, κ.α.

☞ **Βελτίωση της ποιότητας ζωής και των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στους οικισμούς του Δήμου**

Μέσα από το στόχο αυτό επιδιώκεται η βελτίωση του οικιστικού περιβάλλοντος του Δήμου και παράλληλα η βελτίωση των συνθηκών στέγασης και διαβίωσης στον τομέα της κατοικίας, η διασφάλιση χώρων, αναψυχής και κοινωνικού εξοπλισμού, καθώς και ο εκσυγχρονισμός των δικτύων υποδομής (οδικά δίκτυα, ύδρευση, αποχέτευση).

☞ **Ενίσχυση των υποδομών και βελτίωση της παραγωγικότητας του πρωτογενή τομέα**

Ο στόχος αυτός υποδηλώνει την εφαρμογή δράσεων προς ενίσχυση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα ιδιαίτερα δε της κτηνοτροφίας δεδομένου ότι ο Δήμος αποτελεί έναν κατεξοχήν ορεινό Δήμο.

☞ Προστασία και αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων και αειφορική βιώσιμη χρήση τους

Ο στόχος αυτός προσδιορίζει την ανάγκη αξιοποίησης των φυσικών πόρων του Δήμου κατά συνετό τρόπο που θα επιτρέπει τη βιώσιμη και αειφορική χρήση τους. Το υδάτινο δυναμικό και η ορεινή ενδοχώρα της ευρύτερης περιοχής παρέχουν το βασικό πλαίσιο κατευθύνσεων υλοποίησης του στόχου αυτού, ώστε να ενισχύεται η οικονομική βάση της περιοχής χωρίς την κατασπατάληση των φυσικών πόρων.

2.4. Προτάσεις κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης

Η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της περιοχής μελέτης συνδέεται με την εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία των τομέων παραγωγής και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων σε ένα φυσικό περιβάλλον που προστατεύεται, αξιοποιείται και αναδεικνύεται ώστε η ανάπτυξη αυτή να είναι βιώσιμη και να έχει ισχύ σε μακροχρόνια προοπτική.

Σε ότι αφορά την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη τόσο της έδρας του Δήμου όσο και των οικισμών του εκτιμάται σε γενικές γραμμές ότι θα πρέπει να γίνουν μια σειρά από παρεμβάσεις, όπως:

- ιεράρχηση και συμπλήρωση των μονάδων εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες
- ιεράρχηση και συμπλήρωση των υποδομών στην περίθαλψη και πρόνοια
- δημιουργία υποδομών στους τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας και του τουρισμού
- αειφορική αξιοποίηση πλουτοπαραγωγικών, φυσικών πόρων
- αξιοποίηση των ιστορικών και παραδοσιακών στοιχείων του Δήμου
- κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων
- βελτίωση και οργάνωση των ενδοδημοτικών οδικών δικτύων και μέσων μεταφοράς
- βελτίωση των εσωτερικών δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης των οικισμών
- βελτίωση του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος μέσα στους οικισμούς, δημιουργία χώρων στάθμευσης και χώρων πεζοδρομίων στην έδρα του Δήμου
- προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, κ.α.

Επιπλέον η ανάπτυξη της περιοχής του Δήμου θα είναι το αποτέλεσμα των χωρικών αλληλεξαρτήσεων της με όμορους Δήμους, καθώς και με την πόλη της Ιεράπετρας του νομού Λασηθίου, γεγονός το οποίο αντισταθμίζει την έλλειψη διασυνδέσεων του Δήμου με την πόλη του Ηρακλείου. Η κτηνοτροφική παραγωγή που αποτελεί μία βασική οικονομική δραστηριότητα του Δήμου, καθώς και η τουριστική ανάπτυξη μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διαδημοτικής συνεργασίας με τους όμορους Δήμους Ιεράπετρας και Αρκαλοχωρίου. Επίσης στο πλαίσιο διαδημοτικής

συνεργασίας θα μπορούσαν να επιλυθούν αντίστοιχα κοινά προβλήματα των υδάτινων, των δασικών και λοιπών φυσικών πόρων, έργων υποδομής κ.α. προς όφελος και των τριών προαναφερθέντων Δήμων.

2.5. Προτεινόμενες ενέργειες

Οι επιμέρους δράσεις και παρεμβάσεις που προτείνονται στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας κατανέμονται σε 6 υποπρογράμματα, τα οποία σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να εξυπηρετούν τους στόχους που τέθηκαν και να συμβάλλουν στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του Δήμου Βιάννου σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Τα εν λόγω υποπρογράμματα αναλύονται ως ακολούθως:

Υποπρόγραμμα 1: Εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη πρωτογενούς τομέα

1. Κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων
2. Επισκευές, συντηρήσεις, διανοίξεις βασικού αγροτικού οδικού δικτύου
3. Προώθηση δράσεων αναδάσμου
4. Εκπόνηση εδαφολογικής μελέτης και εκπόνηση μελέτης για την μερική αναδιάρθρωση των καλλιεργειών
5. Πιλοτικές δράσεις παραγωγής βιολογικών προϊόντων
6. Δημιουργία Κτηνοτροφικών Πάρκων και μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων από τους οικισμούς στις οργανωμένες αυτές περιοχές
7. Εκπόνηση μελέτης και έργα για τη βελτίωση της βοσκοϊκανότητας των υπαρχόντων βοσκοτόπων
8. Εκπόνηση προγραμμάτων γενετικής βελτίωσης του ζωικού κεφαλαίου

Υποπρόγραμμα 2: Τουριστική Ανάπτυξη

9. Βελτίωση των οδικών προσβάσεων προς τις παραλίες (Κερατόκαμπος, Άρβη, Ψαρή Φοράδα, Τέρτσα) και κατασκευή σε αυτές των απαραίτητων έργων υποδομής (δημοτικά camping, αναψυκτήρια κ.α.)
10. Εκπόνηση μελέτης για την ανάπτυξη ιδιωτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, οικοτουρισμού, χειμερινού τουρισμού, κ.α.) με στόχο την αξιοποίηση της ορεινής ενδοχώρας
11. Εκπόνηση ειδικής μελέτης οικοανάπτυξης του υδροβιότοπου Αναποδάρη και εφαρμογής αυτής
12. Καταγραφή, αποκατάσταση και ανάδειξη παραδοσιακών συνόλων και μνημείων του Δήμου
13. Ανάληψη δράσεων για την τουριστική προβολή του Δήμου (ενημερωτικά φυλλάδια, web-site, κ.α.)

Υποπρόγραμμα 3: Βελτίωση των τεχνικών υποδομών

14. Βελτίωση οικιστικού περιβάλλοντος της έδρας του Δήμου
15. Δράσεις και έργα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στάθμευσης στην έδρα του Δήμου
16. Βελτιώσεις και διαπλατύνσεις του οδικού δικτύου εντός των οικισμών

17. Μελέτη βελτίωσης του επαρχιακού οδικού δικτύου σύνδεσης με τους όμορους Δήμους (διαδημοτικά έργα)
18. Ολοκλήρωση τμήματος ΝΟΑΚ
19. Ανάπτυξη ενδοδημοτικού και διαδημοτικού συστήματος συγκοινωνιών
20. Εγκαταστάσεις υποδομών τηλεπικοινωνιών τους οικισμούς του Δήμου (θάλαμοι καρτοτηλεφώνων, κ.α.)
21. Συντηρήσεις, επισκευές, αντικαταστάσεις δικτύων ύδρευσης
22. Επέκταση και κατασκευή αποχετευτικών δικτύων και βιολογικών σταθμών στους οικισμούς
23. Εγκαταστάσεις επεξεργασίας και βιολογικού καθαρισμού λυμάτων των ελαιουργείων

Υποπρόγραμμα 4: Ενίσχυση κοινωνικής υποδομής

24. Επέκταση και βελτίωση του εξοπλισμού και των υπηρεσιών του Κέντρου Υγείας
25. Πρόγραμμα συνένωσης των σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και αξιοποίησης των κτιρίων τους
26. Μελέτη και κατασκευή αθλητικού κέντρου
27. Αναβάθμιση υλικοτεχνικής υποδομής Γυμνασίου-Λυκείου Βιάννου
28. Εγκατάσταση Η/Υ και λογισμικού και εκπαίδευση για την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών του Δήμου
29. Δημιουργία λαογραφικού μουσείου
30. Εκπόνηση μελέτης και κατασκευή πολιτιστικού κέντρου
31. Μελέτη, εγκατάσταση, εκπαίδευση και χρήση Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (G.I.S.)

Υποπρόγραμμα 5: Φυσικοί πόροι – Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

32. Έργα προστασίας και διαχείρισης δασικών περιοχών (αντιπυρικές ζώνες, δασικοί δρόμοι κ.α.)
33. Τεχνητά έργα εμπλουτισμού των υπόγειων υδροφορέων
34. Οριοθέτηση περιοχών φυσικής προστασίας και αναψυχής
35. Εκπόνηση μελέτης για την εξυγίανση, αποκατάσταση και αξιοποίηση των χώρων ανεξέλεγκτης απόθεσης απορριμμάτων

Υποπρόγραμμα 6: Εφαρμογή

Οι ενέργειες που περιλαμβάνονται σε αυτό το υποπρόγραμμα αφορούν ενέργειες υποστήριξης για την υλοποίηση των προαναφερθέντων δράσεων και παρεμβάσεων. Ειδικότερα περιλαμβάνονται:

36. Δημιουργία φορέα ανάληψης δράσεων και υλοποίησης των παρεμβάσεων και υποστήριξης του έργου του Δήμου (Δημοτική Αναπτυξιακή Εταιρεία)
37. Κατασκευή βάσης δεδομένων και δημιουργία δικτύου ενημέρωσης για τις δραστηριότητες του Δήμου
38. Ενέργειες κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού
39. Προγράμματα ενημέρωσης – επιμόρφωσης του αγροτικού πληθυσμού

2.6. Πρόταση οργάνωσης χρήσεων γης – Η χωρική ανάπτυξη

Στη χωροταξική του διάρθρωση ο Δήμος Βιάννου όπως παρουσιάζεται και στο σκίτσο χαρακτηρίζεται από ένα σύστημα οδικών αξόνων που συνδέει τους οικισμούς του Δήμου και εξυπηρετεί την παραγωγική του διαδικασία. Με την ολοκλήρωση και του ΝΟΑΚ ο Δήμος θα διασυνδέεται λειτουργικά με τους όμορους Δήμους Ιεράπετρας και Αρκαλοχωρίου, θα πάψει να είναι απομονωμένος και θα επιταχυνθεί η διαδικασία ανάπτυξης του.

Το οικιστικό δίκτυο του Δήμου στη μελλοντική του διάρθρωση θα συγκροτείται σε ορισμένα υποσυστήματα οικισμών, όπως φαίνεται στο σχετικό σκίτσο, τα οποία θα συνδέονται μεταξύ τους και από μεμονωμένους οικισμούς της ενδοχώρας. Η συγκρότηση αυτή επιτρέπει να συγκροτηθούν κατά τρόπο συστηματικότερο οι τεχνικές, κοινωνικές και παραγωγικές υποδομές και να αποτραπούν φαινόμενα κατασκευής κατοικιών και υποβάθμισης οικιστικού περιβάλλοντος στις παράκτιες περιοχές του Δήμου.

Η χωρική διάρθρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων θα συνεχίσει να χαρακτηρίζεται από την εκτεταμένη ορεινή και πεδινή περιοχή με εντατική γεωργο-κτηνοτροφική παραγωγή. Οι λοιπές δραστηριότητες του δευτερογενή και τριτογενή τομέα αναμένεται να ενταθούν και θα πρέπει να χωροθετηθούν κυρίως σε περιοχή πλησίον της έδρας του Δήμου. Δυνατότητες δημιουργίας δραστηριοτήτων ήπιας αναψυχής και οικοτουρισμού προσφέρονται μέσα από αυστηρούς όρους περιβαλλοντικής προστασίας κατά μήκος της παράκτιας ζώνης στο νότιο τμήμα του Δήμου.

Η πιο πάνω χωροταξική διάρθρωση προσδιορίζει το πλαίσιο των ενδοδημοτικών σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων, των αναγκών προς τούτο παρεμβάσεων και αναμένεται να προωθήσει την ολοκλήρωση της εσωτερικής συνοχής του Δήμου και να επιταχύνει τη διαδικασία ανάπτυξης του.

ΔΗΜΟΥ ΒΙΑΝΝΟΥ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

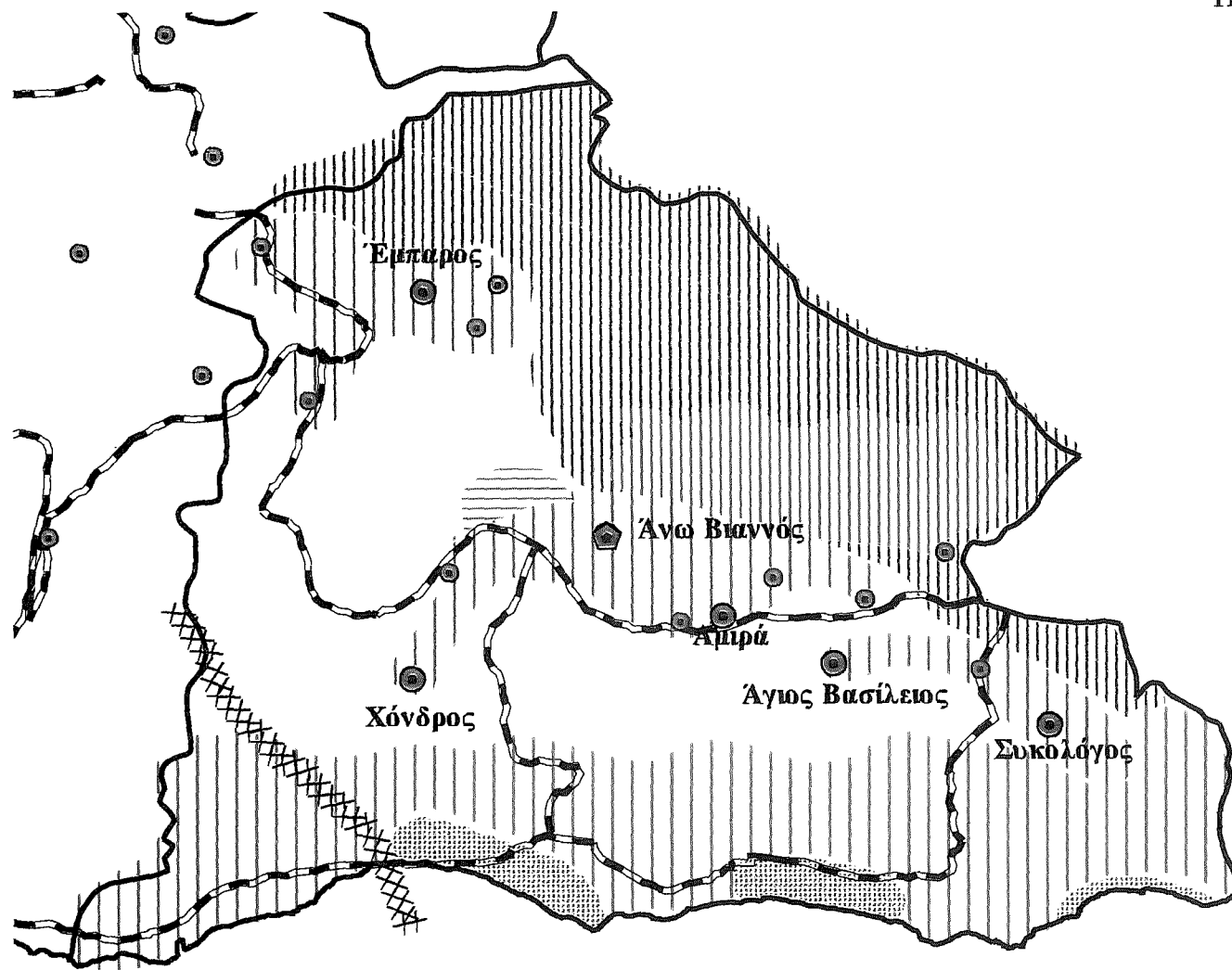
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Π. ΛΟΥΚΑΚΗΣ

Μεταπτ. φοιτήτρια: Μ. Πετράκη

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Έδρα δήμου -
Κύριο κέντρο ανάπτυξης
- Δευτερεύοντα κέντρα
ανάπτυξης
- Οικισμοί
- Βασικοί οδικοί άξονες
- Υγροβιότοπος αυστηρής
ελεγχόμενης προστασίας
- Δασική περιοχή
- Ζώνες οικιστικές ανάπτυξης
Ζώνες γεωργο-κτηνοτροφικής
παραγωγής
- Ορεινά οικοσυστήματα
- Θεσμοθετημένες
προστατευόμενες περιοχές
- Τουριστικοί θύλακες
- Ζώνες δραστηριοτήτων
δευτερογενούς παραγωγής

6 0 6 Kilometers

B3. ΔΗΜΟΣ ΓΟΥΒΩΝ

1. Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1.1. Τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής του νέου Δήμου

1.1.1. Θέση – έκταση

Ο Δήμος Γουβών βρίσκεται βορειανατολικά του Ηρακλείου, βόρεια βρέχεται από το κρητικό πέλαγος, νότια συνορεύει με τους Δήμους Επισκοπής και Καστελλίου, δυτικά με τους Δήμους Νέας Αλικαρνασσού και Ηρακλείου και ανατολικά με το Δήμο Χερσονήσου. Ο Δήμος δημιουργήθηκε για πρώτη φορά με το ν. 1416/1984 και αποτελούνταν από τους οικισμούς Άνω Γούβες, Κάτω Γούβες, Καλό Χωριό, Κόξαρη, Σκοτεινό και Χαρασό (& Βορίτσι). Με το ν. 2539/1997 στο Δήμο Γουβών προστίθενται και οι ΟΤΑ Ανώπολης (στον οποίο ανήκαν και οι οικισμοί Γούρνες και Κοκκίνη Χάνι), Άνω Βάθειας (στον οποίο ανήκει και ο οικισμός του Αγίου Ιωάννη), Κάτω Βάθειας και Ελιάς. Έδρα του Δήμου είναι οι Άνω Γούβες ή Γούβες όπως έχει επικρατήσει.

Ο Δήμος Γουβών καταλαμβάνει έκταση 94.963 στρεμμάτων.

1.1.2. Φυσικά χαρακτηριστικά

Ο Δήμος είναι στο μεγαλύτερο τμήμα του πεδινός. Σημαντική διαφοροποίηση παρουσιάζεται στο παραλιακό τμήμα του Δήμου, όσον αφορά τις χρήσεις γης, αφού εκεί αναπτύσσεται η τουριστική δραστηριότητα και είναι εγκατεστημένες μικρές και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες. Δάση, άλση και χώροι πρασίνου, εκλείπουν από το Δήμο.

Ο Δήμος Γουβών όμως λόγω της γεωγραφικής του θέσης έχει να επιδείξει αρκετές τοποθεσίες ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, όπως η νήσος Δία (περιοχή Natura 2000), το Δέλτα του ποταμού Αποσελέμη, όπου σχηματίζεται ένας σπάνιος βιότοπος στον οποίο συχνάζουν διάφορα είδη πουλιών και στη συνέχεια το φαράγγι του Καλού Χωριού, το οποίο καταλήγει στην περιοχή Ξεροκαμάρες του οικισμού Καλού Χωριού. Επιπλέον ιδιαίτερα σημαντικό είναι το φαράγγι του Μακελαριανού, το οποίο αρχίζει από τον οικισμό Κάτω Γουβών και καταλήγει στο σπήλαιο του Σκοτεινού, καθώς και το σπήλαιο της Αγίας Παρασκευής, το οποίο βρίσκεται ανατολικά του οικισμού Σκοτεινού και ιδιοκτησιακά ανήκει στο Δήμο Γουβών.

Σε ότι αφορά τον ορυκτό πλούτο σε αρκετές περιοχές του Δήμου έχουν εντοπισθεί πετρώματα αλάβαστρου, τα οποία εκμεταλλεύονται ορισμένες ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Θα πρέπει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι ο φυσικός πόρος μερίζονος σημασίας για την περιοχή του Δήμου είναι το νερό, δεδομένου ότι ο Δήμος αντιμετωπίζει προβλήματα με την ποιότητα του υδάτινου δυναμικού του εξαιτίας του φαινομένου της υπαλμύρωσης των υπόγειων υδάτων.

Η κατανομή της έκτασης στις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης καθώς και οι υψομετρικές ζώνες των κοινοτήτων δίδονται από τον πίνακα 1.

Πίνακας 1: Εδαφική οργάνωση και χρήσεις γης (1991)

Εδαφικό μέγεθος	Συν.έκταση (χιλ. στρ)	Υψομετρικές ζώνες			Καλλιεργούμενη έκταση		Κτην. Γη	Δασοκάλυψη		Οικιστ. χρήση
		Πεδινές	Ημιορ.	Ορεινές	Σύνολο	Αρδευτ.γη		ΕΣΥΕ	Corin	
Γουβών	46,8	Π			25,3		19,7	0,1	3,98	1,1
Ανωπόλεως	12,5	Π			4,9		7,2			0,4
Ελαίας	28,7	Π			7,6		20,6			1,0
Επάνω Βάθειας	2,8	Π			2,5					0,2
Κάτω Βάθειας	4,2	Π			1,9		0,8			1,5
Δ. Γουβών	95,0	95,0			42,2		48,3	0,1	3,98	4,2
(%)	100,00	100,00			44,42		50,84	0,11	4,19	4,42
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	2.641,20	983,90	733,60	923,70	1.453,20	68,52	937,80	54,50	270,35	146,60
%	100,00	37,25	27,78	34,97	55,02	2,60	35,51	2,06	10,20	5,55

Πηγή: Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Κρήτης, Φάση Α': Διάγνωση – Προοπτικές, τεύχος 2

Όπως έχει προαναφερθεί και όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα ο Δήμος είναι εξ' ολοκλήρου πεδινός (100,0%), σε αντίθεση με το νομό ο οποίος είναι πεδινός κατά 37,25%, και η καλλιεργούμενη έκταση καλύπτει το 44,42% της συνολικής του επιφάνειας. Οι δασικές εκτάσεις στο Δήμο καταλαμβάνουν μόλις το 4,3%.

1.1.3. Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά

1.1.3.1. Μέγεθος – Μεταβολή του πληθυσμού

Η εξέλιξη του πληθυσμού στο Δήμο Γουβών καθώς και στα δημοτικά διαμερίσματα που τον απαρτίζουν παρουσιάζεται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2: Πληθυσμιακή εξέλιξη 1971 – 1991

Δημοτικό Διαμέρισμα	1971	1981	1991	Μτβ. 71-81 %	Μτβ. 81-91 %
Δ. Γουβών	640	1257	1880	96,41	49,56
Κ. Ανωπόλεως	1940	2318	1459	19,48	-37,06
Κ. Ελαίας	723	898	906	24,20	0,89
Κ. Επάνω Βάθειας	255	226	192	-11,37	-15,04
Κ. Κάτω Βάθειας	207	270	481	30,43	78,15
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	3.765	4.969	4.918	31,98	-1,03
ΕΔΡΑ ΔΗΜΟΥ	455	373	377	-1,97	0,11
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	209.670	243.622	264.906	16,19	8,74
ΣΥΝ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	456.642	502.165	540.054	9,97	7,55

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων απογραφών πληθυσμού

Από την ανάλυση των στοιχείων συμπεραίνεται ότι ο πληθυσμός του Δήμου Γουβών κατά τη δεκαετία '81-'91 παρουσιάζει μείωση του πληθυσμού, σε αντίθεση με τις εξελίξεις σε επίπεδο νομού και περιφέρειας, κυρίως εξαιτίας της γειτνίασης του και της ελκτικής επίδρασης της πόλης του Ηρακλείου. Επίσης τα δημοτικά διαμερίσματα της Ανωπόλεως και της Κάτω Βάθειας στην ενδοχώρα του νομού παρουσιάζουν σημαντική αρνητική πληθυσμιακή εξέλιξη, ενώ αντίθετα αύξηση του πληθυσμού παρατηρείται στο Δήμο Γουβών και στις κοινότητες της Κάτω Βάθειας και της Ελαίας, φαινόμενο το οποίο αποδίδεται στη γεωγραφική τους θέση.

Σημαντικό επίσης είναι το φαινόμενο της σχετικά χαμηλής πληθυσμιακής αύξησης της έδρας του Δήμου, η οποία κατά τη δεκαετία 1971-1981 σημείωσε πληθυσμιακή υποχώρηση

Η μείωση του πληθυσμού στα δημοτικά διαμερίσματα της ενδοχώρας συνδέεται με τις αυξημένες τάσεις μετακίνησης του στο βόρειο παραθαλάσσιο τμήμα του Δήμου, και με την απασχόληση των κατοίκων στον τριτογενή τομέα εξαιτίας της ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας.

1.1.3.2. Διάρθρωση του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία

Η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικιακές ομάδες παρουσιάζεται στον πίνακα 3 που ακολουθεί.

Πίνακας 3: Διάρθρωση πληθυσμού κατά φύλο και ομάδες ηλικιών ανά δ.δ.

Δημοτικό Διαμέρισμα	Δ.Γ.*	Δ.Ε.**	Αμφότ. των φύλων	ΑΡΡΕΝΕΣ						ΘΗΛΕΙΣ					
				Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+	Σύνολο	0-14	15-29	30-44	45-64	65+
Δ. Γουβών	90,81	63,05	1.880	954	203	187	188	216	160	926	178	171	153	238	186
Κ. Ανωπόλεως	56,43	57,90	1.459	723	158	177	161	139	88	736	184	178	129	140	105
Κ. Ελαίας	75,41	54,87	906	474	99	120	75	110	70	432	84	87	89	104	68
Κ. Επάνω Βάθειας	155,17	62,71	192	94	13	15	13	30	23	98	16	13	12	35	22
Κ. Κάτω Βάθειας	39,52	56,17	481	253	67	67	55	41	23	228	57	53	63	29	26
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	72,80	59,26	4.918	2.498	540	566	492	536	364	2.420	519	502	446	546	407
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	89,98	62,88	108.335	54.269	11.400	11.089	9.355	13.255	9.170	54.066	10.613	10.165	8.729	13.921	10.638

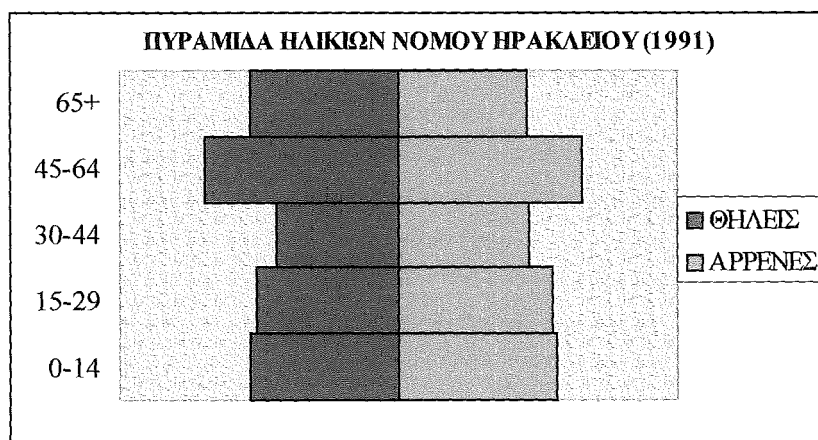
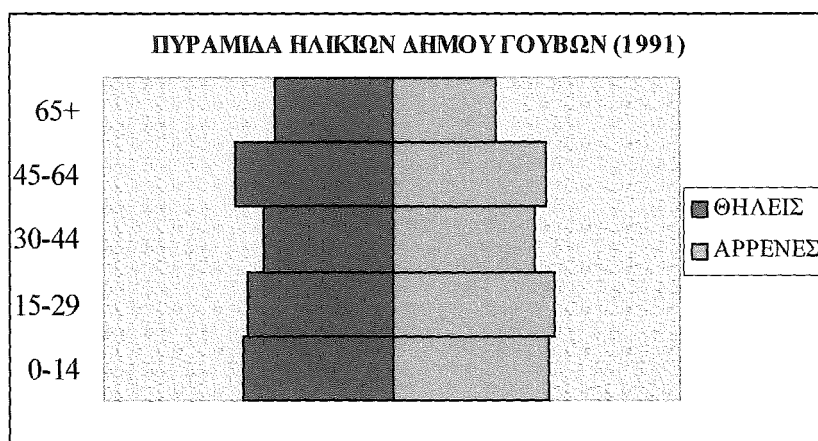
Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων απογραφών πληθυσμού

Δ.Γ.*: Δείκτης Γήρανσης: Αποτελεί δείκτη ποσοτικής έκφρασης της δομής του πληθυσμού και εκφράζει την αντιστοιχία των ηλικιωμένων (65+) σε μια δεδομένη χρονική περίοδο σε 100 παιδιά (0-14).

Δ.Ε.**: Δείκτης Εξάρτησης: Αποτελεί επίσης δείκτη ποσοτικής έκφρασης της δομής του πληθυσμού και εκφράζει την αντιστοιχία των θεωρούμενων ως εξαρτημένων μελών (0-14) & (65+) του πληθυσμού ως προς τον αριθμό των ατόμων που βρίσκονται σε εργάσιμη ηλικία (15-64).

Σε ότι αφορά την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού, στο Δήμο Γουβών, όπως και στους προηγούμενους Δήμους που αναλύθηκαν, παρατηρείται η επικράτηση γηράσκοντος πληθυσμού (Δ.Γ. 72,80), πλην των δημοτικών διαμερισμάτων της Κάτω Βάθειας και της Ανώπολης, όπου οι δείκτες γήρανσης είναι σαφώς χαμηλότεροι. Αντίστοιχη πορεία φαίνεται να ακολουθεί και ο δείκτης εξάρτησης.

Η διάρθρωση του πληθυσμού του Δήμου απεικονίζεται παραστατικά και στις πυραμίδες ηλικιών που ακολουθούν.

1.1.3.3. Επίπεδο μόρφωσης του πληθυσμού

Για τη διάρθρωση του πληθυσμού ηλικίας 10+ κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας 4.

Πίνακας 4: Διάρθρωση του πληθυσμού ηλικίας 10+ κατά δημοτικό διαμέρισμα και επίπεδο εκπαίδευσης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Σύνολο	Κάτοχοι Μεταπτυχιακού	ΑΕΙ	ΤΕΙ	Απόφοιτοι Ανωτέρων Σχολών	Φοιτούν σε ανώτατη σχολή	Λύκειο	Γυμνάσιο	Στοιχειώδη Εκπαίδευση	Δεν τέλειωσαν δημοτικό	Αγράμματοι
Δ. Γουβών	1.630	1	35	15	21	10	227	166	801	215	139
Κ. Ανωπόλεως	1.242	2	34	20	7	8	221	136	636	108	70
Κ. Ελαίας	794	3	23	7	0	5	113	83	410	88	62
Κ. Επάνω Βάθειας	177	0	2	2	0	1	24	10	100	27	11
Κ. Κάτω Βάθειας	404	3	6	3	1	12	91	38	197	37	16
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	4.247	9	100	47	29	36	676	433	2.144	475	298
(%)	100,00	0,21	2,35	1,11	0,68	0,85	15,92	10,20	50,48	11,18	7,02
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	94.734	101	2.246	610	314	777	9.967	8.703	49.231	13.352	9.433
(%)	100,00	0,11	2,37	0,64	0,33	0,82	10,52	9,19	51,97	14,09	9,96

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

Σε ότι αφορά το μορφωτικό επίπεδο επισημαίνεται για μία ακόμα φορά η ύπαρξη σημαντικού αριθμού αναλφάβητων – αποφοίτων δημοτικού (68,68%) στο Δήμο, όπως παρατηρείται και στους δύο άλλους Δήμους που αναλύθηκαν αλλά και στο σύνολο του νομού (76,02%). Επιπλέον σημαντικό είναι το ποσοστό των αποφοίτων λυκείου (19,52%) στο Δήμο, συγκριτικά με το αντίστοιχο του νομού (10,52%).

1.1.4. Οικονομία – Απασχόληση

Ο Δήμος Γουβών αποτελεί έναν κατεξοχήν τουριστικό δήμο, εφόσον το μεγαλύτερο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του απασχολείται στον τριτογενή τομέα και δευτερευόντως στον πρωτογενή (κυρίως στη γεωργία).

1.1.4.1. Πρωτογενής τομέας

Ένα συνολικό τμήμα της συνολικής έκτασης του Δήμου (44,42%) αφορά καλλιεργήσιμες εκτάσεις και καλύπτεται από ελαιώνες. Τα τελευταία χρόνια δεδομένης της εφαρμογής πολιτικής οικονομικών κινήτρων από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την οριστική εγκατάλειψη αμπελώνων εκτιμάται πως πάνω από το 50% των αμπελώνων της περιοχής αντικαταστάθηκε με ελαιόδεντρα. Εν τούτοις η αμπελοκαλλιέργεια εξακολουθεί να καταλαμβάνει εκτάσεις που την κατατάσσουν δεύτερη μετά την καλλιέργεια ελιάς. Τα κυριότερα αγροτικά προϊόντα της περιοχής με βάση τη συμμετοχή τους στο εισόδημα είναι το λάδι, η σταφίδα, οι πατάτες, οι ντομάτες, οι αγκινάρες κ.α.

Μολονότι η κτηνοτροφική γη καλύπτει το 50,84% της έκτασης του Δήμου, η κτηνοτροφία της περιοχής μπορεί να χαρακτηριστεί ως οικόσιτη, με εξαίρεση ορισμένες κτηνοτροφικές μονάδες στις οποίες εκτρέφονται κυρίως πρόβατα. Επιπλέον στο Δήμο υπάρχουν και πτηνοτροφικές μονάδες, καθώς και εννέα χοιροτροφικές μονάδες στο δημοτικό διαμέρισμα της Ελαίας.

Τέλος, η αλιεία δεν αποτελεί κύρια πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους του Δήμου, εφόσον η ενασχόληση τους με το ψάρεμα γίνεται σε ερασιτεχνικό επίπεδο και άρχισε να αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια. Κατά κανόνα οι κάτοικοι της ενδοχώρας του Δήμου απασχολούνται κύρια στη γεωργία και δευτερευόντως στην κτηνοτροφία.

1.1.4.2. Δευτερογενής τομέας

Η βιομηχανία είναι σχεδόν ανύπαρκτη στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου σε αντίθεση με τη βιοτεχνία, η οποία είναι περισσότερο αναπτυγμένη και συνίσταται σε μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου, οι οποίες βρίσκονται διάσπαρτες στην έκταση του Δήμου, ενώ υπό κατασκευή βρίσκεται Βιοτεχνικό Πάρκο (ΒΙΟ.ΠΑ.) στη θέση Αστιβιδόλακκος, στην περιοχή της Ανώπολης.

Οι μονάδες που δραστηριοποιούνται στο δευτερογενή τομέα παρουσιάζονται αναλυτικά στον πίνακα 5.

Πίνακας 5: Βιοτεχνικές μονάδες Δήμου Γουβών

Δημοτικό διαμέρισμα	Δραστηριότητα	Προσωπικό
Ανω Βάθεια	Ελαιουργείο - Ελαιοδεξαμενές	-
	Ελαιουργείο	4
	Ξυλουργείο	-
Ανώπολη	Ελαιουργείο	7
	Κοπή μαρμάρου	7
	Κοπή μαρμάρου (αλάβαστρου)	-
	Έτοιμο σκυρόδεμα	13
	Έτοιμο σκυρόδεμα	-
	Παραγωγή ασφαλτομίγματος	10
	Παραγωγή τσιμεντόπλινθων	10
	Ξυλουργείο	3
	Πρατήριο φιαλών υγραερίου	2
Γούβες	Ελαιουργείο	-
Ελιά	Ελαιουργεία (2)	12
	Παραγωγή εκρηκτικών υλών τύπου Β΄	5
	Παραγωγή ασφαλτομίγματος	20
Καλό Χωριό	Ελαιουργείο – Αλευρόμυλος	6
Κάτω Βάθεια	Κοπή μαρμάρου (αλάβαστρου)	6
Κόξαρη	Ελαιουργείο	4
Χαρασό	Ελαιουργείο	6

Πηγή: Αναπτυξιακό Προφίλ Δήμου Γουβών

1.1.4.3. Τριτογενής τομέας

Όπως έχει ήδη αναφερθεί ο Δήμος αποτελεί έναν τουριστικό - παραθαλάσσιο Δήμο. Συνεπώς τη σημαντικότερη δραστηριότητα στον τριτογενή τομέα αποτελεί ο τουρισμός. Ο Δήμος προσελκύει στο βόρειο παραθαλάσσιο τμήμα του κατά τους θερινούς μήνες πλήθος τουριστών τόσο της ημεδαπής, όσο και της αλλοδαπής. Στα βόρεια παράλια λειτουργούν μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, ενοικιαζόμενα δωμάτια και μικρότερες επιχειρήσεις (ταβέρνες, εστιατόρια, ενοικιαζόμενα δωμάτια) που παρέχουν υπηρεσίες στους επισκέπτες. Στοιχεία για την τουριστική υποδομή στο Δήμο παρουσιάζονται στον πίνακα 6.

Πίνακας 6: Τουριστική υποδομή

Δημοτικό Διαμέρισμα	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ		
	Κατηγορία	Αριθμός μονάδων	Αριθμός κλινών
Δ. Γουβών	A	6	2.654
	B	1	109
	Γ	2	318
Κ. Ανώπολης	A	4	1.765
	B	2	331
Κ. Ελαίας	B	1	105
Κ. Επάνω Βάθειας			
Κ. Κάτω Βάθειας			
	Σύν. Πολυτελείας	-	-
	Σύν. Α κατηγορίας	10	4.419
	Σύν. Β κατηγορίας	4	545
	Σύν. Γ κατηγορίας	2	318
	Σύν. Δ κατηγορίας		
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	16	5.282

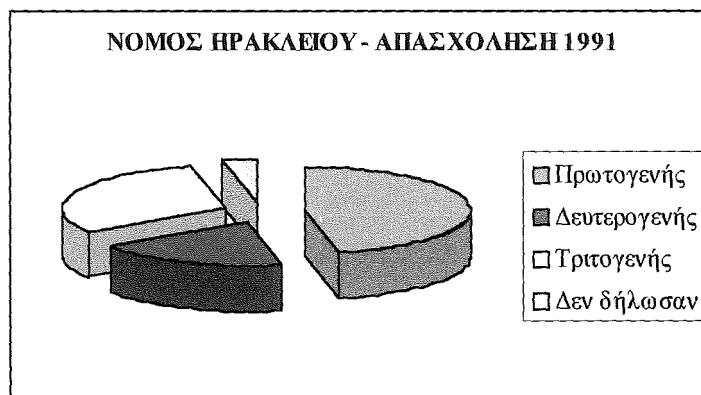
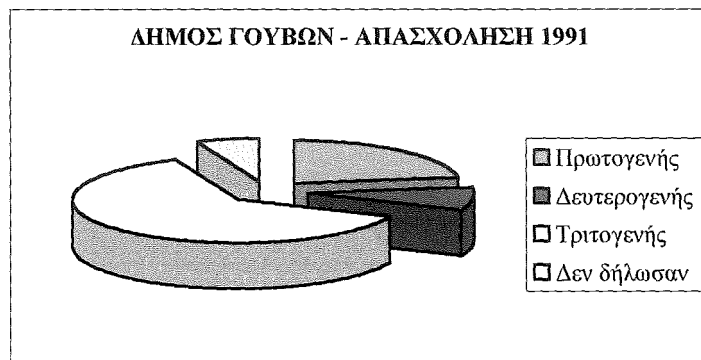
Πηγή: Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Κρήτης, Φάση Α', τόμος 2

Δευτερευόντως στον τριτογενή τομέα υψηλή είναι η απασχόληση και στον τομέα των υπηρεσιών. Τέλος αναπτύσσεται σε πολύ μικρό ποσοστό και το εμπόριο (χονδρικό και λιανικό).

1.1.4.4 Απασχόληση

Το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης στο Δήμο συγκεντρώνονται στον τριτογενή τομέα (τουρισμός) κατά 62,3% και δευτερευόντως στον πρωτογενή (γεωργία) κατά 22,70%, ενώ χαμηλή εμφανίζεται η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα (7,75%). Το ποσοστό της ανεργίας εμφανίζεται υψηλότερο κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες (7,12%) σε σχέση με το αντίστοιχο του νομού και αποδίδεται κυρίως στην εποχικότητα της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα.

Η διάρθρωση της απασχόλησης σε επίπεδο δήμου και νομού Ηρακλείου απεικονίζεται στα διαγράμματα που ακολουθούν.

Αναλυτικά στοιχεία για τη θέση στο επάγγελμα και τις ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας δίδονται στους πίνακες 7 και 8 που ακολουθούν.

Πίνακας 7: Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά θέση στο επάγγελμα και ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας

Δημοτικό Διαμέρισμα	ΣΥΝΟΛΟ	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, αλιεία	Ορυχεία & λατομεία	Μεταποιη- τικές βιομηχανίες	Παροχή ηλεκτρισμού, φως, αερίου & νερού	Κατασκευές	Εμπόριο, επισκευές, Ξενοδοχεία, εστιατόρια	Μεταφορές, Αποθηκεύσ. επικοινωνίες	Ενδιάμεσοι χρηματοπι- στωτικοί οργανισμοί	Λοιπές υπηρεσίες	Νέοι	Δεν δήλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηρ.
Δ. Γουβών	668	152	0	39	2	83	197	36	2	100	10	47
Κ. Ανωπόλεως	578	90	0	29	3	68	216	20	2	94	53	0
Κ. Ελαίας	377	113	1	26	2	25	94	30	2	46	20	0
Κ. Επάνω Βάθειας	54	16	0	5	0	4	14	4	0	8	3	0
Κ. Κάτω Βάθειας	204	56	2	10	1	19	62	12	3	31	6	0
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	1.881	427	3	109	8	199	583	102	9	279	92	47
(%)	100,00	22,70	0,16	5,79	0,43	10,58	30,99	5,42	0,48	14,83	4,89	2,50
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	42.381	23.510	41	1.732	160	2.610	5.011	1.363	270	4.923	1.226	1.535
(%)	100,00	55,47	0,10	4,09	0,38	6,16	11,82	3,22	0,64	11,62	2,89	3,62

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων έρευνας εργατικού δυναμικού

Πίνακας 8: Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός

Δημοτικά Διαμερίσματα	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς μη ενεργοί
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Ανεργοί	
Δ. Γουβών	668	636	32	957
Κ. Ανωπόλεως	578	517	61	660
Κ. Ελαίας	377	350	27	415
Κ. Επάνω Βάθειας	54	51	3	120
Κ. Κάτω Βάθειας	204	193	11	200
ΣΥΝ. ΔΗΜΟΥ	1.881	1.747	134	2.352
(%)	100,00	92,88	7,12	-
ΣΥΝ. ΝΟΜΟΥ	103.577	97.494	6.083	122.769
(%)	100,00	94,13	5,87	-

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων έρευνας εργατικού δυναμικού

1.1.5. Κοινωνικές υποδομές

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το πρόβλημα της έλλειψης κοινωνικών υποδομών στο σύνολο του Δήμου.

1.1.5.1. Υγεία – Κοινωνική Πρόνοια

Η υγειονομική περίθαλψη στην περιοχή παρέχεται από ένα αγροτικό ιατρείο, το οποίο λειτουργεί στην έδρα του Δήμου με προσωπικό έναν ιατρό, ο οποίος ταυτόχρονα εξυπηρετεί και τους κατοίκους των δημοτικών διαμερισμάτων Χαρασού, Κόξαρης και Καλού Χωριού. Τα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα (Ανωπόλεως, Ελαίας, Επάνω και Κάτω Βάθειας) επισκέπτεται περιοδικά αγροτικός ιατρός τόσο από το Δήμο Γουβών όσο και από τον όμορο Δήμο Επισκοπής, ενώ νοσοκομειακή περίθαλψη παρέχεται από θεραπευτήρια και νοσοκομεία του Ηρακλείου.

Τέλος, στον τομέα της πρόνοιας λειτουργεί ένας κρατικός παιδικός σταθμός στην περιοχή της πρώην αμερικανικής βάσης, ενώ χαρακτηριστική είναι η έλλειψη ΚΑΠΗ για τις ανάγκες των ηλικιωμένων της περιοχής.

1.1.5.2. Εκπαίδευση

Στην περιοχή του Δήμου έχουν συσταθεί και λειτουργούν τρία νηπιαγωγεία στα δημοτικά διαμερίσματα των Γουβών, Ανώπολης και Ελαίας. Από τους υπόλοιπους οικισμούς γίνεται μεταφορά των νηπίων. Επιπλέον, σε ότι αφορά την πρωτοβάθμια εκπαίδευση στο Δήμο υπάρχουν και λειτουργούν 4 δημοτικά σχολεία στις Γούβες, στην Ελιά, στο Κοκκίνη Χάνι (Ανώπολη) και στις Γούρνες (Ανώπολη). Οι μαθητές που διαμένουν στα δημοτικά διαμερίσματα Επάνω και Κάτω Βάθειας φοιτούν σε σχολικό συγκρότημα του γειτονικού δήμου Επισκοπής. Τέλος στα όρια του Δήμου Γουβών λειτουργεί ένα μουσικό γυμνάσιο στην περιοχή της πρώην αμερικανικής βάσης. Μετά από αίτημα τόσο των κατοίκων όσο και της δημοτικής αρχής προγραμματίστηκε η έναρξη της λειτουργίας του ενιαίου λυκείου Γουβών, το οποίο ωστόσο προϋπάρχει στην περιοχή εφόσον πρόκειται για το 9^ο λύκειο Ηρακλείου, το οποίο λειτουργούσε στην πρώην αμερικανική βάση. Το γεγονός αυτό προκαλεί

ανησυχίες στους όμορους Δήμους (κυρίως των Μαλλίων) για ενδεχόμενη συρρίκνωση και τελικώς υποβάθμιση των σχολείων τους.

Στοιχεία για τον αριθμό των σχολείων και των μαθητών καθώς και δείκτες μαθητών/σχολείο παρουσιάζονται στον πίνακα 9.

Πίνακας 9: Υποδομές εκπαίδευσης

Δήμος/Νομός	Νηπιαγωγεία		Μαθ/ νηπ.	Δημοτικά		Μαθ /δημ.	Γυμνάσια		Μαθ/ γυμν.	Λύκεια		Μαθ/ λύκ.
	Σύν.	Μαθ.		Σύν	Μαθ.		Σύν.	Μαθ.		Σύν.	Μαθ.	
Δ. Γουβών	3	48	16,0	2	164	82,0	0	0	0,0	0	*	*
Δ. Ηρακλείου	197	4.661	23,7	241	18.720	77,7	50	13.019	260,4	35	10.167	290,5

Πηγή: ΥΠΕΣΔΔΑ – ΕΕΤΑΑ, Καταγραφή των χαρακτηριστικών της τοπικής αυτοδιοίκησης

(* Δεν υπάρχουν στοιχεία λόγω πρόσφατης έναρξης λειτουργίας)

1.1.5.3. Αθλητισμός

Οι χώροι άθλησης του Δήμου Γουβών περιορίζονται σε τρία γήπεδα ποδοσφαίρου (Ανώπολη:2, Γούβες:1), ενώ υπό κατασκευή βρίσκεται και ένα γήπεδο ποδοσφαίρου στην Κάτω Βάθεια.

Σημαντικές αθλητικές εγκαταστάσεις βρίσκονται στην περιοχή της παλιάς Αμερικάνικης Βάσης και αναμένεται η επισκευή, συντήρηση και αξιοποίηση τους.

Τέλος μελετάται η κατασκευή γηπέδου Golf από το δήμο σε συνεργασία με τους ιδιωτικούς φορείς του τόπου που αναπτύσσουν επιχειρηματική δράση στο χώρο του τουρισμού.

1.1.5.4. Πολιτισμός

Σε ότι αφορά τον πολιτισμό, ο Δήμος στο σύνολο του παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις σε υποδομές εφόσον δεν διαθέτει πολιτιστικό, πνευματικό κέντρο, θέατρο, κινηματογράφο, κ.α. Παράλληλα στα δημοτικά διαμερίσματα της Ανώπολης και της Κάτω Βάθειας έχουν δημιουργηθεί, αλλά όχι οργανωμένα, βιβλιοθήκες με περιορισμένο αριθμό βιβλίων. Επίσης στο Κάτω Χωριό έχει παραχωρηθεί στο Δήμο και λειτουργεί ιδιωτικό μουσείο με εκθέματα προσωπικά αντικείμενα του πρώην κατόχου του.

Τέλος υπάρχουν και δραστηριοποιούνται στα δημοτικά διαμερίσματα πολιτιστικοί σύλλογοι, οι οποίοι σε συνδυασμό με την επιτροπή πολιτισμού του Δήμου διοργανώνουν μια σειρά από πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά τους καλοκαιρινούς κυρίως μήνες.

1.1.6. Τεχνικές υποδομές

1.1.6.1. Υποδομές μεταφορών

Η κατάσταση του οδικού δικτύου του Δήμου εξαιτίας της γεωγραφικής του θέσης (προαστιακός του Ηρακλείου) χαρακτηρίζεται καλή και δεν είναι απαραίτητες άμεσες παρεμβάσεις σε αυτό εφόσον όλο το μήκος (21,20 χλμ) του κυρίου και του

δευτερεύοντος οδικού δικτύου (εθνική οδός, επαρχιακές οδοί και κοινοτικοί δρόμοι) είναι ασφαλτοστρωμένο. Χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας που ακολουθεί.

Πίνακας 10: Υποδομές μεταφορών

Απόσταση από Γουβές	km	Ασφαλτος	Χωματόδρομος	Χωματόδρομοι δευτερεύοντος δικτύου	Κατάσταση δικτύου
Ανώπολη	10,6	8,4	0	0	Καλή
Ελαία	17,0	12,6	0	4,5	Καλή
Επάνω Βάθεια	15,50	11,6	0	0	Καλή
Κάτω Βάθεια	12,10	9,4	0	1,0	Καλή
Καλό Χωριό	5,6	5,6	0	0	Καλή
Κόξαρη	5,2	5,2	0	0	Καλή
Χαλασό	10,80	7,2	0	0	Καλή

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών του Δήμου Γουβών

1.1.6.2. Υδρευση

Η υδροδότηση στο σύνολο του Δήμου γίνεται κυρίως από γεωτρήσεις. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ποιότητα του νερού έχει αλλοιωθεί εξαιτίας των αλάτων και της αλκαλικότητας του. Επίσης η ποσότητα του δεν είναι πάντα επαρκής, κυρίως δε κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου κατά την οποία οι ανάγκες και η ζήτηση πολλαπλασιάζονται.

Σε ότι αφορά τις υποδομές και τα δίκτυα ύδρευσης, κρίνεται σκόπιμη η αντικατάσταση πολλών τμημάτων τους. Το 88% περίπου των δικτύων αποτελείται από πλαστικό και το 14,8% από αμίαντο – τσιμέντο, ενώ η ηλικία του δικτύου κυμαίνεται κατά μέσο όρο στα 15-20 χρόνια.

Στοιχεία για τις υποδομές καθώς και τις πηγές ύδρευσης παρουσιάζονται στον πίνακα 11.

Πίνακας 11: Υποδομή και πηγές ύδρευσης

Τοποθεσία	Έκταση δικτύου (σε χλμ)			Ηλικία Δικτύου	Κάλυψη Δικτύου	Απώλειες (%)	Επάρκεια (Ν/Ο)	Πηγή Ύδρευσης
	Αμίαντο-τσιμέντο	Πλαστικό	Χάλυβας					
Ανώπολη	0	10	0	25	80%	5%	Ο	Γεωτρήσεις
Ελαία	2	30	-	30	100%	5%	N	Γεωτρήσεις
Επάνω Βάθεια	-	30	-	12	95%	5%	N	Γεωτρήσεις
Κάτω Βάθεια	3	3	-	15	95%	5%	N	Γεωτρήσεις
Καλό Χωριό	8	1	-	22	100%	5%	N	Γεωτρήσεις
Κόξαρη	-	2	-	20	100%	5%	N	Γεωτρήσεις, Πηγές
Χαλασό	-	2	-	7	100%	5%	N	Γεωτρήσεις
Χαλασό	-	2	-	25	100%	5%	N	Γεωτρήσεις

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Γουβών

1.1.6.3. Άρδευση

Το πρόβλημα της έλλειψης των υποδομών εμφανίζεται και στον τομέα της άρδευσης. Η έλλειψη δικτύων άρδευσης καθώς επίσης και η άναρχη ανάπτυξη των ήδη υπαρχόντων οδηγούν στη μείωση της παραγωγικότητας του πρωτογενή τομέα.

Κύριο μέλημα της Δημοτικής αρχής αποτελεί η επέκταση των δικτύων άρδευσης. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι ο Δήμος έχει χρηματοδοτήσει με ίδια έσοδα τη δημιουργία δικτύων και γενικότερα την κατασκευή υποδομών για την ενίσχυση της παραγωγικότητας του πρωτογενή τομέα.

1.1.6.4. Αποχέτευση

Τα αποχετευτικά δίκτυα στο Δήμο ποικίλλουν μεταξύ των δημοτικών διαμερισμάτων και των επιμέρους οικισμών που τα απαρτίζουν. Έτσι, οι Γούβες διαθέτουν αποχετευτικό δίκτυο ενώ εξυπηρετούνται και με απορροφητικούς βόθρους, στους οικισμούς Γούρνες και Κοκκίνη Χάνι τα λύματα διατίθενται εξ' ολοκλήρου σε βόθρους, ενώ τα δημοτικά διαμερίσματα Ελαίας, Επάνω Βάθειας και Κάτω Βάθειας διαθέτουν παντοροϊκό δίκτυο αποχέτευσης.

Οι υποδομές αποχέτευσης στο σύνολο του Δήμου παρουσιάζονται στον πίνακα 12.

Πίνακας 12: Υποδομές Αποχέτευσης

Δημοτικό Διαμέρισμα	Ηλικία Δικτύου	Κατοικίες με βόθρους	Παντοροϊκό	ΚΑΛΥΨΗ ΔΙΚΤΥΟΥ	
				ΧΩΡΙΣΤΙΚΟ	
				Κ.Α.Α. (χλμ)	Ομβρία (χλμ)
Γούβες	20	80%	0	1,5	0
Ανόπολη	16	100%	0	5	0
Ελαία	4	50%	95		0
Επάνω Βάθεια	17	5%	100		0
Κάτω Βάθεια	9	5%	95		0
Καλό Χωριό	10	5%		1,0	0
Κόξαρη	5	5%		1,0	0
Χαλασό	10	5%		1,0	0

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Γουβών

Στην παρούσα φάση έχει εκπονηθεί μελέτη αποχέτευσης και βιολογικού καθαρισμού του Δήμου. Το έργο βρίσκεται στο στάδιο προέγκρισης χωροθέτησης και αφορά πρωτίστως τα δημοτικά διαμερίσματα του πρώην Δήμου Γουβών και δευτερευόντως τα λοιπά δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου.

1.1.6.5. Διαχείριση απορριμμάτων

Η συλλογή των απορριμμάτων γίνεται από την υπηρεσία του Δήμου και η απόθεση τους γίνεται σε χώρους ημιελεγχόμενης διάθεσης, όπου και καίγονται με συνέπεια την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες που ο πληθυσμός του Δήμου πολλαπλασιάζεται και ο όγκος των απορριμμάτων αυξάνεται.

1.1.7. Δίκτυο οικισμών – Παρεχόμενες εξυπηρετήσεις

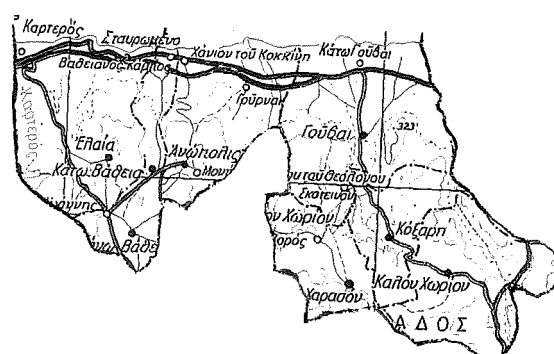
1.1.7.1. Οικιστική δομή

Σε ότι αφορά την οικιστική ενότητα του Δήμου Γουβών, οικιστικό κέντρο είναι οι Γούβες, λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, του ρόλου τους ως διοικητικό κέντρο και του μεγέθους του πληθυσμού τους, αν και υφίσταται μικρή σχετικά αύξηση κατά τη δεκαετία 1981-1991 και μείωση κατά την προηγούμενη δεκαετία.

Η οικιστική ενότητα αποτελείται από άλλους 20 οικισμούς, το 85,71% των οποίων αφορά οικισμούς με λιγότερους από 500 κατοίκους και το 33,33% αποτελούν οικισμούς με φθίνοντα πληθυσμό. Οι οικισμοί αυτοί είναι: Αγία Πελαγία, Βορός, Καλό Χωριό, Κάτω Γούβες, Κόξαρη, Πελεκητά, Σκοτεινό, Χαρασό, Ανώπολη, Γούρνες, Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου, Κοκκίνη Χάνι, Επάνω Βάθεια, Άγιος Ιωάννης, Ελαία, Δία (νησίδα), Καρτερός, Σταυρωμένος, Κάτω Βάθεια και Βαθειανός Κάμπος.

Τα περισσότερα δημοτικά διαμερίσματα που βρίσκονται στην ενδοχώρα του Δήμου εμφανίζουν πληθυσμιακή μείωση, λόγω της υπερβολικής ανάπτυξης του τουρισμού στο βόρειο τμήμα αλλά και της έντονης έλξης που ασκεί στην περιοχή το αστικό κέντρο του Ηρακλείου.

Η χωροθέτηση των δημοτικών διαμερισμάτων και των λοιπών οικισμών του Δήμου απεικονίζεται στην εικόνα που ακολουθεί.

1.1.7.2. Παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρέτησεις

Για τις υπάρχουσες υπηρεσίες και εξυπηρέτησεις χαρακτηριστικός είναι ο πίνακας 13.

Πίνακας 13: Υφιστάμενες υπηρεσίες και εξυπηρέτησεις

ΥΠΗΡΕΣΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ	
	ΓΟΥΒΕΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ
Οικονομική Εφορία		+
Τράπεζες		+
Πρωτοδικείο		+
Ειρηνοδικείο		+
Υποθηκοφυλακείο		+
Ταχ. Ταμειστήριο		+
Κτηνιατρείο		+
Δασαρχείο		+
Πολεοδομικό γραφείο		+
ΙΚΑ, ΟΓΑ		+
ΔΕΗ		+
ΟΤΕ	+	
ΕΛΤΑ	+	
Αστυνομικό τμήμα		+
Πυροσβ. Υπηρεσία		+

Πηγή: Πηγή: ΥΠΕΣΔΔΑ – ΕΕΤΑΑ, επεξεργασία στοιχείων

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Δήμος Γουβών υστερεί σημαντικά σε επίπεδο παρεχόμενων διοικητικών, οικονομικών κ.α. υπηρεσιών συγκριτικά με τους προηγούμενους Δήμους που αναλύθηκαν, εξαιτίας της γειννίας και εξυπηρέτησης του από το Δήμο Ηρακλείου.

1.2. Ο νέος Δήμος ως ΟΤΑ – Υφιστάμενη κατάσταση και λειτουργία

1.2.1. Κτιριακή υποδομή

Η κτιριακή υποδομή των δημοτικών και κοινοτικών καταστημάτων του Δήμου Γουβών παρουσιάζεται στον πίνακα 13. Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει ότι η κτιριακή υποδομή αποτελείται από δημοτικά διαμερίσματα ιδιόκτητα στο σύνολο τους, ενώ ποικίλει η παλαιότητα τους και το εμβαδόν τους.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι υπηρεσίες του Δήμου των Γουβών είναι διάσπαρτες και στεγάζονται σε διαφορετικά κτίρια. Συνεπώς προκύπτει η ανάγκη ανέγερσης δημαρχείου και η μετεγκατάσταση των υπηρεσιών του σε έναν ενιαίο χώρο.

Πίνακας 14: Κτιριακή υποδομή δημοτικών – κοινοτικών καταστημάτων

Δημοτικό Διαμέρισμα	Συνολική Επιφάνεια	Έτος κατασκευής	Ιδιοκτησιακό καθεστώς
Γούβες	100	1985	Ιδιόκτητο
Γούβες	60	1960	Ενοικιαζόμενο
Γούβες	16	1923	Ιδιόκτητο
Ανώπολη	80	1969	Ιδιόκτητο
Ελαία	106	1983	Ιδιόκτητο
Επάνω Βάθεια	104	1980	Ιδιόκτητο
Κάτω Βάθεια	70	-	Ιδιόκτητο
Καλό Χωριό	20	1950	Ιδιόκτητο
Κόξαρη	20	1940	Ιδιόκτητο
Χαλασό	70	1960	Ενοικιαζόμενο

Πηγή: Τεχνικό Δελτίο καταγραφής χαρακτηριστικών Δήμου Γουβών

1.2.2. Εξοπλισμός πληροφορικής

Στοιχεία για τον εξοπλισμό πληροφορικής σε ότι αφορά το διατιθέμενο υλικό και το λογισμικό που χρησιμοποιείται παρουσιάζονται στον πίνακα 15.

Πίνακας 15: Εξοπλισμός πληροφορικής του ΟΤΑ

Υλικό (αριθμός)	
FAX	1
H/Y	15
Εκτυπωτές	4
Plotters	-
Συσκευές modem	2
Λογισμικό (N/O)	
Επεξεργασία κειμένου	N
Δημοτολόγιο	N
Διαχείριση τελών	N
Μισθοδοσία	N
GIS	O

Πηγή: Επιτόπια έρευνα

Αν και τα στοιχεία δεν είναι αρκετά λεπτομερή για να μπορούν να βοηθήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων θεωρείται ότι ο εξοπλισμός πληροφορικής του Δήμου είναι επαρκής. Η μηχανοργάνωση των υπηρεσιών αποτελεί ένα θετικό βήμα για την καλύτερη οργάνωση του Δήμου.

1.2.3. Μηχανολογικός εξοπλισμός

Στοιχεία για το μηχανολογικό εξοπλισμό του Δήμου παρουσιάζονται στον πίνακα 16.

Πίνακας 16: Τεχνικός εξοπλισμός και οχήματα Δήμου Γουβών

α/α	Διαθέσιμος τεχνικός εξοπλισμός	Συνολικός Αριθμός
1.	Απορριματοφόρα οχήματα τύπου μύλου μικρά (<10 m ³)	-
2.	Απορριματοφόρα οχήματα τύπου μύλου μεγάλα(>10 m ³)	3
3.	Απορριματοφόρα οχήματα τύπου πρέσας	1
4.	Επιβατικά αυτοκίνητα (5 θέσεων)	1
5.	Φορτηγά αυτοκίνητα μικρά (ωφέλιμο φορτίο <10 tn)	2
6.	Φορτηγά αυτοκίνητα μεγάλα (ωφέλιμο φορτίο >10 tn)	1
7.	Υδροφόρα οχήματα	-
8.	Λεωφορεία μικρά (<30 θέσεων)	-
9.	Λεωφορεία μεγάλα (>30 θέσεων)	2
10.	Φορτωτές – εσκαφείς (τύπου JCB)	-
11.	Γκρέιντερ	-
12.	Πυροσβεστικά οχήματα	-
13.	Μοτοποδήλατα	2

Πηγή: Επιτόπια έρευνα

Ο Δήμος διαθέτει συνολικά 10 μικρά και μεγάλα οχήματα μεταξύ των οποίων υπάρχουν 4 απορριματοφόρα και 3 φορτηγά αυτοκίνητα. Σε μια πρώτη προσέγγιση ο τεχνικός εξοπλισμός του Δήμου Αρκαλοχωρίου θεωρείται μάλλον ανεπαρκής.

1.2.4. Προσωπικό του Δήμου

Το προσωπικό του Δήμου στις Γούβες αφορά 22 άτομα υπό καθεστώς δημοσίου δικαίου και 1 ΠΕ, ως προσωπικό ειδικής θέσης. Επίσης στο Δήμο υπάρχουν 29 εργαζόμενοι ως έκτακτο προσωπικό. Από αυτούς το προσωπικό πανεπιστημιακής εκπαίδευσης περιορίζεται σε 4 άτομα, ενώ 27 απασχολούμενοι είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

1.2.5. Δημοτικές Επιχειρήσεις – Διαδημοτική Συνεργασία

Στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου υπάρχουν και δραστηριοποιούνται οι εξής επιχειρήσεις:

- ✓ «Αναπτυξιακή Εταιρεία Γουρνών – Ειρήνη Α.Ε.», με αντικείμενο την ανάληψη δράσεων και τη δημιουργία έργων υποδομής
- ✓ Το «Βιοτεχνικό Πάρκο Λαϊκής Τέχνης Ανάπολης (ΒΙΟΠΑΝ Α.Ε.)» (ΦΕΚ 1919/25-10-1999), με αντικείμενο την κατασκευή ειδών χειροτεχνίας και λαϊκής τέχνης.
- ✓ Ο Σύνδεσμος Ύδρευσης Επισκοπής – Ανωπόλεως – Άνω Βάθειας – Κάτω Βάθειας, σκοπός του οποίου είναι η σωστή διαχείριση των υδάτινων πόρων και η ύδρευση των κοινοτήτων που τον συναποτελούν.

Επιπλέον ο Δήμος συμμετέχει στην Αναπτυξιακή Ηρακλείου, η οποία αποτελεί έναν αναπτυξιακό δυναμικό φορέα διαχείρισης κοινοτικών κονδυλίων και έχει πιστοποιηθεί από το ΥΠΕΘΟ ως ο ενδιάμεσος φορέας για τις επιχειρήσεις, φορείς και διοικητικές μονάδες του νομού Ηρακλείου.

Τέλος, ο Δήμος Γουβών έχει προχωρήσει στην υπογραφή μίας προγραμματικής σύμβασης με την περιφέρεια Κρήτης, η οποία αφορά την δημιουργία έργων

μεταφορικής υποδομής και συγκεκριμένα έργα επισκευών, βελτιώσεων, διαπλατύνσεων, διανοίξεων αγροτικών δρόμων

1.3. Οι παρεμβάσεις στην περιοχή του νέου Δήμου

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται μια σειρά από τα σημαντικότερα έργα (πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες – προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις) τα οποία ολοκληρώθηκαν ή προγραμματίζεται γίνουν με σκοπό την καθολική (οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική) ανάπτυξη του Δήμου. Πρόκειται για έργα οδοποιίας, τεχνικών και κοινωνικών υποδομών καθώς και για έργα στήριξης των παραγωγικών τομέων και έργα προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Όπως είναι αναμενόμενο προτεραιότητα δίνεται σε έργα υποδομής του πρωτογενή τομέα καθώς και σε έργα τουριστικών υποδομών και εν γένει σε έργα τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου.

1.3.1. Πραγματοποιηθείσες, υλοποιούμενες και προγραμματιζόμενες παρεμβάσεις ανά βασική κατηγορία έργων

1.3.1.1. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

ΥΔΡΕΥΣΗ

Τα ποσά σε δρχ.

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Ανόρυξη υδρευτικής γεώτρησης Κόξαρης	Δήμος	Ίδια έσοδα	15.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Ανόρυξη υδρευτικής γεώτρησης Χαρασού	Δήμος	Ίδια έσοδα	15.000.000	Ολοκληρώθηκε
3.	Επισκευές συντηρήσεις και επεκτάσεις δικτύων ύδρευσης	Δήμος	Ίδια έσοδα	(?)	Ολοκληρώθηκε
4.	Κατασκευή δικτύου ύδρευσης παραλιακού οικισμού Κάτω Γουβών	Δήμος	ΕΠΤΑ	55.000.000	Εκτελείται
5.	Βελτίωση συνθηκών ύδρευσης παραλιακής ζώνης Κάτω Γουβών	Δήμος	ΕΑΠΤΑ ΙΙ	20.000.000	Εκτελείται
6.	Κατασκευή δικτύου ύδρευσης παραλιακού οικισμού Κάτω Γουβών	Δήμος	ΕΠΤΑ	94.000.000	Προτάθηκε
7.	Αποχέτευση της παραλιακής ζώνης Γουβών & λοιπών οικισμών και δημιουργία ΜΕΛ	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	5.000.000.000	Προτάθηκε
8.	Εγκατάσταση εσωτερικού δικτύου ύδρευσης παραλιακής τουριστικής περιοχής Κάτω Γουβών	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	300.000.000	Προτάθηκε

ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Επισκευές – συντηρήσεις δικτύων αποχέτευσης	Δήμος	Ίδια έσοδα	(?)	Ολοκληρώθηκε
2.	Αποχέτευση ομβρίων υδάτων περιοχής Κοκκίνη Χάνι	Δήμος	ΕΠΤΑ	43.000.000	Εκτελείται
3.	Εκπόνηση μελέτης αποχέτευσης Δήμου Γουβών (Β' Φάση)	Δήμος	ΕΠΤΑ	30.000.000	Προτάθηκε
4.	Σύνδεση αποχετευτικών δικτύων δ.δ. Ανάπολης, Ελαίας, Επάνω Βάθειας με τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων στο Βραχόκηπο	Δήμος	ΕΠΤΑ	100.000.000	Προτάθηκε

ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Διευθέτηση χώρου απόρριψης απορριμμάτων στις περιοχές Ανάπολης & Σκοτεινού			9.440.000	Σε εξέλιξη

ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ - ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.3.1.2. ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Αγροτική οδοποιία	Δήμος	ΕΠΤΑ	70.000.000	Εκτελείται
2.	Διαμόρφωση – ασφαλτόστρωση Παραλιακού Δήμου Γουβών	Δήμος	ΕΠΤΑ	55.000.000	Εκτελείται
3.	Δημοτική οδοποιία	Δήμος	Β' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	79.000.000 (?)	Εκτελείται

1.3.1.3. ΕΡΓΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

ΥΓΕΙΑ ΠΡΟΝΟΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Κατασκευή και εξοπλισμός παιδικού σταθμού	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	200.000.000	Προτάθηκε

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΠΑΙΔΕΙΑ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Επισκευή – βελτίωση δημοτικού κτιρίου στην πρώην αμερικανική βάση Γουρνών	Δήμος	ΕΠΤΑ	45.000.000	Υπό ένταξη

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Επισκευές αθλητικών εγκαταστάσεων	Δήμος	Ίδια έσοδα	12.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Κατασκευή δημοτικού αθλητικού κέντρου	Δήμος	ΓΓΑ «Ελλάδα 2004»	405.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.4. ΕΡΓΑ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ –ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ – ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Τοποθέτηση φωτιστικών σωμάτων σε πεζοδρόμια δημοτικών δρόμων παραλιακών οικισμών	Δήμος	Β' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	60.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Ανακαίνιση ανεμόμυλου & διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου	Δήμος	ΕΑΠΤΑ	10.000.000	Εκτελείται
3.	Σύνταξη μελετών σκοπιμότητας για την ανάπλαση των παραλιών του Δήμου	-	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	200.000.000	Εγκρίθηκε

1.3.1.5. ΕΡΓΑ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ –ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Α/Α	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Περίφραξη υγρότοπου Αποσελέμη			6.000.000	Ημιτελές έργο
2.	Μελέτη τουριστικής – οικολογικής αξιοποίησης φαραγγιού Αποσελέμη	-	-	5.000.000(?)	Ολοκληρώθηκε (Δ/νση Δασών)

1.3.1.6. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Ανόρυξη-σωλήνωση και αξιοποίηση αρδευτικής γεώτρησης Καλού Χωριού	Δήμος	Ίδια έσοδα	25.000.000	Ολοκληρώθηκε
2.	Ανόρυξη & σωλήνωση αρδευτικής γεώτρησης Σκοτεινού	Δήμος	Ίδια έσοδα	9.000.000	Ολοκληρώθηκε(?)
3.	Συντηρήσεις – επεκτάσεις αρδευτικών δικτύων	Δήμος	Ίδια έσοδα	33.000.000 (?)	Εκτελείται (?)
4.	Αξιοποίηση πηγών Πλατανιά δ.δ. Καλού Χωριού για αρδευτική χρήση	Δήμος	ΕΠΤΑ	41.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.7. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΛΟΙΠΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Μελέτη – κατασκευή μαρίνας τουριστικών σκαφών στην πρώτην αμερικανική βάση των Γουβών	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	1.000.000.000	Προτάθηκε
2.	Τεχνοαρχαιολογικό πάρκο Κάτω Γουβών & κατασκευή Μινωικών Κεραμικών Εργαστηρίων	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	45.000.000	Προτάθηκε
3.	Δημιουργία πιλοτικού ιχθυογεννητικού σταθμού νέων ειδών θαλασσινών ψαριών	Δήμος	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	150.000.000	Προτάθηκε

1.3.1.8. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΕΣ – ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.3.1.9. ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.3.1.10. ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΠΗΓΗ ΧΡΗΜ/ΣΗΣ	ΠΡΟΫΠ/ΣΜΟΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
1.	Σύνταξη μελέτης για τη διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας και χρηματοδότησης έργων	-	Γ' ΚΠΣ/ ΠΕΠ Κρήτης	300.000.000	Προτάθηκε

2. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

2.1. Οι δυνατότητες τοπικής ανάπτυξης

Η περιοχή του Δήμου Γουβών, όπως προκύπτει από την ανάλυση των ειδικών χαρακτηριστικών της διαθέτει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης. Οι δυνατότητες αυτές πηγάζουν από:

- την ίδια τη θέση της περιοχής: Η κομβική θέση που καταλαμβάνει ο Δήμος στην ευρύτερη ανατολική περιοχή του νομού και ειδικότερα στην περιοχή πλησίον του αστικού κέντρου του Ηρακλείου δημιουργεί ιδιαίτερα σημαντικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του σε συνδυασμό με την ύπαρξη και άλλων σημαντικών υποβοηθητικών παραμέτρων που ακολούθως αναλύονται.
- τους φυσικούς πόρους. Οι πραγματικά πλούσιοι φυσικοί πόροι της περιοχής περιλαμβάνουν:
 - τις αξιόλογες παραλίες του βορείου παράκτιου τμήματος του Δήμου, η αξιοποίηση των οποίων θα δώσει σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας
 - τις ιδιαίτερα παραγωγικές και εύφορες πεδινές εκτάσεις στην ενδοχώρα και στο νότιο τμήμα του νομού, οι οποίες παρέχουν σημαντικές δυνατότητες και ποικιλίες στη γεωργική παραγωγή
 - το σπάνιο βιότοπο που σχηματίζεται στο Δέλτα του ποταμού Αποσελέμη, στον οποίο συχνάζουν σπάνια είδη αμφιβίων και ενδημικών πτηνών
 - την ιδιαίτερου φυσικού κάλλους περιοχή της Νήσου Δία, η οποία έχει ενταχθεί στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000
 - τα σημαντικά, λόγω της γεωλογικής σύστασης του εδάφους πετρώματα αλάβαστρου στην περιοχή της Κάτω Βάθειας.
- τις μεταφορικές υποδομές. Η σχετικά καλή κατάσταση του υφιστάμενου οδικού δικτύου, το οποίο αποτελεί τμήμα της εθνικής οδού του Βόρειου Οδικού Άξονα (ΒΟΑΚ) επί του οποίου συμβάλλουν οι τοπικές οδοί, που εξυπηρετούν τις μετακινήσεις από και προς τους οικισμούς, καθώς και η ύπαρξη σε σχετικά κοντινή απόσταση των δύο βασικών πυλών εισόδου – εξόδου του νομού (λιμάνι, αεροδρόμιο) δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις για τις απαραίτητες μετακινήσεις και μεταφορές.
- το οικιστικό δίκτυο και τις παρεχόμενες σ' αυτό εξυπηρετήσεις. Το οικιστικό περιβάλλον και οι υπάρχουσες σ' αυτό υποδομές και υπηρεσίες μπορούν να συμβάλλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη των οικισμών της ενδοχώρας, την πληθυσμιακή τους ανόρθωση και την επίτευξη ικανοποιητικών συνθηκών ποιότητας ζωής.

2.2. Οι περιορισμοί για την ανάπτυξη

Παρά τις σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης που παρουσιάζει ο Δήμος παρατηρούνται και μια σειρά από περιορισμοί – προβλήματα, τα οποία αποτελούν τροχοπέδη στη διαδικασία ανάπτυξης. Οι περιορισμοί αυτοί έχουν ως εξής:

- στο φυσικό περιβάλλον: τα προβλήματα της περιοχής συνίστανται:
 - στη μόλυνση και υποβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που προκαλείται από τα λύματα των ελαιοτριβείων, την έλλειψη ΧΥΤΑ και ΜΕΛ
 - στην υφαλμύρωση των υπογείων υδάτων
 - στην ανεπάρκεια και απρογραμματίστη εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων
 - στην έλλειψη προστασίας υδροβιότοπου Αποσελέμη
- στη διάρθρωση του πληθυσμού: Τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν στη διάρθρωση του πληθυσμού είναι:
 - η εποχικότητα του πληθυσμού (αύξηση κατά τους θερινούς μήνες)
 - στο χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης
- στους παραγωγικούς τομείς: Τα προβλήματα που αφορούν τους παραγωγικούς τομείς αναφέρονται:
 - στην ανοργάνωτη τουριστική ανάπτυξη του βόρειου παράκτιου τμήματος
 - στην εποχικότητα του τουρισμού
 - στο μικρό και κατακερματισμένο αγροτικό κλήρο,
 - στην ύπαρξη μονοκαλλιεργειών και στη χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα
 - στην έλλειψη αρδευτικών έργων
 - στην ύπαρξη μικρών, παραδοσιακών– άναρχα χωροθετημένων μονάδων χειροτεχνίας, οικογενειακού κυρίως χαρακτήρα
- στις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές: Τα προβλήματα στους τομείς των υποδομών αναφέρονται:
 - στην παλαιότητα μεγάλων τμημάτων των δικτύων ύδρευσης και στην έλλειψη αποχετευτικών δικτύων σε πολλούς οικισμούς του Δήμου
 - στην έλλειψη ΧΥΤΑ και ΜΕΛ στην περιοχή του Δήμου
 - στις κακοτεχνίες του αγροτικού οδικού δικτύου
 - στην ανεπάρκεια των κοινωνικών υποδομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών στους τομείς της υγείας – πρόνοιας
 - στην ανεπάρκεια των αθλητικών εγκαταστάσεων
 - στην έλλειψη διοικητικών υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων
- στις χρήσεις γης και στο οικιστικό δίκτυο: Τα προβλήματα συνίστανται:
 - στην εμφάνιση φαινομένων άναρχης και αυθαίρετης δόμησης στο βόρειο παράκτιο τμήμα του Δήμου
 - στην ύπαρξη οικισμών στάσιμου ή/και φθίνοντος πληθυσμού
 - στην ανυπαρξία εσωτερικών διασυνδέσεων των οικισμών του Δήμου

2.3. Στόχοι και κατευθύνσεις σε τοπικό επίπεδο

Οι στόχοι για την τοπική ανάπτυξη έχουν ως βάση την αξιοποίηση των τοπικών πόρων και την ενεργοποίηση του τοπικού δυναμικού. Ταυτόχρονα πρέπει να έχουν ως σημεία αναφοράς ευρύτερους στόχους σε επίπεδο νομού, περιφέρειας και χώρας. Με την έννοια αυτή οι στόχοι ενός ΤΑΠ έχουν γενική ισχύ και αφορούν όλους τους

Δήμους, εξειδικεύονται όμως κατά περίπτωση από τις τοπικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες του Δήμου (προβλήματα και δυνατότητες).

Συγκεκριμένα για το Δήμο Γουβών οι στόχοι που τίθενται είναι οι εξής:

☛ **Συγκράτηση του πληθυσμού και πρόληψη των φαινομένων πληθυσμιακής συγκέντρωσης στο βόρειο τμήμα του Δήμου**

Ο στόχος αυτός συνδέεται με την αποφυγή φαινομένων πληθυσμιακής διόγκωσης στο βόρειο – παράκτιο τμήμα του Δήμου, όπου κατά βάση ενδέχεται να αναπτυχθούν τα επόμενα χρόνια περισσότερο έντονα δραστηριότητες τουρισμού, αναψυχής, β' κατοικίας, ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο της περαιτέρω οικιστικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης του.

☛ **Ενίσχυση των εσωτερικών σχέσεων στο Δήμο και τόνωση της εσωτερικής του συνοχής**

Ο στόχος αυτός είναι ιδιαίτερα σημαντικός γιατί προσδιορίζει την επιτυχία ή αποτυχία της νέας διοικητικής και χωρικής ενότητας, εκείνης των νέων Δήμων. Η ενίσχυση των εσωτερικών σχέσεων και η τόνωση της εσωτερικής συνοχής συνίσταται στην ανάπτυξη της αίσθησης της εντοπιότητας, ως στοιχείου συνεκτικού για το Δήμο και στην αποφυγή των τοπικών ανταγωνισμών.

☛ **Εξισορρόπηση των σχέσεων του Δήμου με τις έδρες των λοιπών Δήμων και την πρωτεύουσα του νομού και ανάπτυξη διαδημοτικής συνεργασίας**

Ο στόχος αυτός υποδηλώνει την πρόθεση παράλληλης και συμπληρωματικής ανάπτυξης και συνεργασίας τόσο του Δήμου Γουβών, όσο και των λοιπών Δήμων. Η συνεργασία αυτή ιδιαίτερα με τους όμορους Δήμους συνίσταται στην αξιοποίηση των φυσικών πόρων, στη δημιουργία έργων υποδομής, κ.α.

☛ **Δημιουργία μηχανισμών διαχείρισης και υποστήριξης του αναπτυξιακού έργου του Δήμου**

Ο στόχος αυτός αποβλέπει στη δημιουργία μηχανισμών και στη σύσταση συνδέσμων και επιχειρήσεων αναπτυξιακού χαρακτήρα, καθώς και στη σύσταση ομάδων αποτίμησης του συνολικού έργου του Δήμου, αξιολόγησης των αδυναμιών του και σχεδιασμού νέων δράσεων και παρεμβάσεων.

☛ **Βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσα από τη στήριξη των παραγωγικών τομέων και την ενίσχυση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στους οικισμούς του Δήμου**

Μέσα από το στόχο αυτό επιδιώκεται η βελτίωση των συνθηκών στέγασης και διαβίωσης στον τομέα της κατοικίας, η διασφάλιση χώρων πρασίνου, αναψυχής και κοινωνικού εξοπλισμού, καθώς και ο εκσυγχρονισμός των δικτύων υποδομής (ύδρευση, αποχέτευση).

✎ **Κινητοποίηση ιδιωτικών χρηματοδοτικών πόρων σε επίπεδο Δήμου**

Με το στόχο αυτό τίθεται ο προβληματισμός της επιλογής του Δήμου, ως τόπου εγκατάστασης ιδιωτικών επιχειρηματικών μονάδων στον τομέα του τουρισμού. Το ιδιωτικό επιχειρηματικό κεφάλαιο θα πρέπει να υποβοηθηθεί από την παροχή υποδομών και να κινητοποιηθεί προς τη σωστή διαχείριση των τοπικών φυσικών πόρων.

2.4. Προτάσεις κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης

Η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της περιοχής μελέτης συνδέεται με την εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία των τομέων παραγωγής, ιδιαίτερα δε του τριτογενή τομέα και συγκεκριμένα της τουριστικής δραστηριότητας, και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων σε ένα φυσικό περιβάλλον που προστατεύεται και αναδεικνύεται ώστε η ανάπτυξη αυτή να είναι βιώσιμη και να έχει ισχύ σε μακροχρόνια προοπτική.

Σε ότι αφορά την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη τόσο της έδρας του Δήμου όσο και των οικισμών του σε γενικές γραμμές εκτιμάται ότι θα πρέπει να γίνουν μια σειρά από παρεμβάσεις, όπως:

- δημιουργία υποδομών για την υποδοχή βιοτεχνικών και επιχειρηματικών μονάδων στους τομείς του τουρισμού και της αναψυχής και της γεωργίας
- ιεράρχηση και συμπλήρωση των μονάδων εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες
- ιεράρχηση και συμπλήρωση των υποδομών στην περίθαλψη και πρόνοια
- αειφορική αξιοποίηση πλουτοπαραγωγικών, φυσικών πόρων
- αξιοποίηση των ιστορικών και παραδοσιακών στοιχείων του Δήμου
- ανάπτυξη νέων αθλητικών εγκαταστάσεων στίβου, κλειστού στίβου, ομαδικών σπορ κ.α.
- βελτίωση και οργάνωση των ενδοδημοτικών οδικών δικτύων και μέσων μεταφοράς
- βελτίωση των εσωτερικών δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης των οικισμών και των τουριστικών εγκαταστάσεων
- βελτίωση του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος μέσα στους οικισμούς, ιεράρχηση των δικτύων στάθμευσης και κίνησης οχημάτων αυτοκινήτων και των δικτύων πεζοδρόμων στην έδρα του Δήμου
- προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος

Επιπλέον η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του Δήμου Γουβών, ως προαστιακός Δήμος θα καθορισθεί από τις αναπτυξιακές επιρροές και επιδράσεις που δέχεται και αναμένεται να δεχθεί από τον αναπτυξιακό πόλο του Ηρακλείου, ως αποτέλεσμα της αστικής διάχυσης. Επίσης καθοριστικές θα είναι οι χωρικές αλληλεξαρτήσεις του Δήμου με τους γειτονικούς Δήμους Χερσονήσου και Μαλλίων. Ζητήματα όπως η δημιουργία τουριστικών υποδομών, η ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών, η

προστασία και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος κ.α. μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διαδημοτικής συνεργασίας προς όφελος και των τεσσάρων Δήμων.

2.5. Προτεινόμενες ενέργειες

Οι επιμέρους δράσεις και παρεμβάσεις που προτείνονται στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας κατανέμονται σε 7 υποπρογράμματα, τα οποία σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να εξυπηρετούν τους στόχους που τέθηκαν και να συμβάλλουν στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη του Δήμου Γουβών σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Τα εν λόγω υποπρογράμματα αναλύονται ως ακολούθως:

Υποπρόγραμμα 1: Εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη παραγωγικών τομέων

1. Κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων
2. Επίσκευές, συντηρήσεις, διανοίξεις βασικού αγροτικού οδικού δικτύου
3. Εκπόνηση εδαφολογικής μελέτης και εκπόνηση μελέτης για την μερική αναδιάρθρωση των καλλιεργειών
4. Πιλοτικές δράσεις παραγωγής βιολογικών προϊόντων
5. Δημιουργία μονάδων χειροτεχνίας – οικοτεχνίας
6. Χρηματοπιστωτική και συμβουλευτική στήριξη των μονάδων χειροτεχνίας και των μικρών επιχειρήσεων και εφαρμογή ειδικών πιλοτικών προγραμμάτων εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες

Υποπρόγραμμα 2: Τουριστική Ανάπτυξη

7. Έργα ανάπλασης – εξυγίανσης τουριστικής ζώνης στο βόρειο τμήμα
8. Δράσεις βελτίωσης της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών
9. Εκπόνηση μελέτης για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, οικοτουρισμού, χειμερινού τουρισμού, κ.α.) με στόχο την επέκταση της τουριστικής περιόδου
10. Εκπόνηση ειδικής μελέτης αξιοποίησης του σπηλαίου Σκοτεινού και οικοανάπτυξης του υδροβιότοπου και φαραγγιού Αποσελέμη
11. Εκπόνηση μελέτης και εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης της νήσου Δία
12. Καταγραφή, αποκατάσταση και ανάδειξη παραδοσιακών συνόλων και μνημείων του Δήμου
13. Δημιουργία έργων τουριστικής υποδομής με συνεισφορά ιδιωτικού κεφαλαίου
14. Ανάληψη δράσεων για την τουριστική προβολή του Δήμου (ενημερωτικά φυλλάδια, web-site, κ.α.)

Υποπρόγραμμα 3: Βελτίωση των τεχνικών υποδομών

15. Βελτιώσεις και διαπλατύνσεις του οδικού δικτύου εντός των οικισμών
16. Μελέτη βελτίωσης του επαρχιακού οδικού δικτύου σύνδεσης με τους όμορους Δήμους (διαδημοτικά έργα)
17. Δράσεις και έργα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στάθμευσης στην έδρα του Δήμου

18. Εγκαταστάσεις υποδομών τηλεπικοινωνιών τους οικισμούς του Δήμου (θάλαμοι καρτοτηλεφώνων, κ.α.)
19. Ανάπτυξη ενδοδημοτικού και διαδημοτικού συστήματος συγκοινωνιών
20. Συντηρήσεις, επισκευές, αντικαταστάσεις δικτύων ύδρευσης
21. Επέκταση και κατασκευή αποχετευτικών δικτύων και βιολογικών σταθμών στους οικισμούς
22. Εγκαταστάσεις επεξεργασίας και βιολογικού καθαρισμού λυμάτων των ελαιουργείων
23. Δημιουργία εγκαταστάσεων επαναχρησιμοποίησης επεξεργασμένων λυμάτων και ύψος από τους βιολογικούς σταθμούς

Υποπρόγραμμα 4: Ενίσχυση κοινωνικής υποδομής

24. Πρόγραμμα συνένωσης των σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και αξιοποίησης των κτιρίων τους (π.χ. αγροτουριστικά καταλύματα)
25. Δημιουργία κέντρου συγκέντρωσης υπηρεσιών – εξυπηρετήσεων (εκθεσιακοί χώροι, συνεδριακό κέντρο κ.α.) στην περιοχή της πρώην Αμερικάνικης βάσης Γουρνών
26. Μελέτη και κατασκευή αθλητικού κέντρου
27. Βελτίωση των υποδομών και υπηρεσιών των αγροτικών ιατρείων Γουβών και αύξηση της συχνότητας των κινητών υπηρεσιών υγείας
28. Ένταξη 9^{ου} Λυκείου Ηρακλείου στο Δήμο Γουβών
29. Εκπόνηση μελέτης και κατασκευή πολιτιστικού κέντρου
30. Δημιουργία λαογραφικού μουσείου
31. Μελέτη, εγκατάσταση, εκπαίδευση και χρήση Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (G.I.S.)

Υποπρόγραμμα 5: Φυσικοί πόροι – Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

32. Κατασκευή εργαστηρίου ελέγχου ποιότητας υδάτων και αποβλήτων
33. Εκπόνηση μελέτης και έργα για την αποτροπή επέκτασης του θαλασσίου νερού στον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα στην ξηρά
34. Τεχνητά έργα εμπλουτισμού των υπόγειων υδροφορέων
35. Οριοθέτηση περιοχών φυσικής προστασίας και αναψυχής
36. Εκπόνηση μελέτης για την εξυγίανση, αποκατάσταση και αξιοποίηση των χώρων ανεξέλεγκτης απόθεσης απορριμμάτων

Υποπρόγραμμα 6: Ρυθμιστικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός

37. Εκπόνηση πολεοδομικής μελέτης επεκτάσεων και πράξη εφαρμογής αυτής
38. Εκπόνηση σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης του Δήμου
39. Ειδική μελέτη νέων χρήσεων των χώρων της πρώην αμερικάνικης βάσης Γουρνών

Υποπρόγραμμα 7: Εφαρμογή

Οι ενέργειες που περιλαμβάνονται σε αυτό το υποπρόγραμμα αφορούν ενέργειες υποστήριξης για την υλοποίηση των προαναφερθέντων δράσεων και παρεμβάσεων. Ειδικότερα περιλαμβάνονται:

40. Δημιουργία φορέα ανάληψης δράσεων και υλοποίησης των παρεμβάσεων και υποστήριξης του έργου του Δήμου (Δημοτική Επιχείρηση, Αναπτυξιακή Εταιρεία)
41. Κατασκευή βάσης δεδομένων και δημιουργία δικτύου ενημέρωσης για τις δραστηριότητες του Δήμου
42. Ενέργειες κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού
43. Προγράμματα ενημέρωσης – επιμόρφωσης του αγροτικού πληθυσμού

2.6. Πρόταση οργάνωσης χρήσεων γης – Η χωρική ανάπτυξη

Στη χωροταξική του διάρθρωση ο Δήμος Γουβών, όπως παρουσιάζεται στο σκίτσο χαρακτηρίζεται από έναν βασικό άξονα το Βόρειο Οδικό Άξονα Κρήτης, κατά μήκος του βορείου τμήματος του, καθώς και από επαρχιακές οδούς με απολήξεις στο ΒΟΑΚ που συνδέουν τους οικισμούς στο νότιο τμήμα του Δήμου.

Το οικιστικό σύστημα του Δήμου στη μελλοντική του διάρθρωση θα αποτελείται από τρία υποσυστήματα οικισμών.

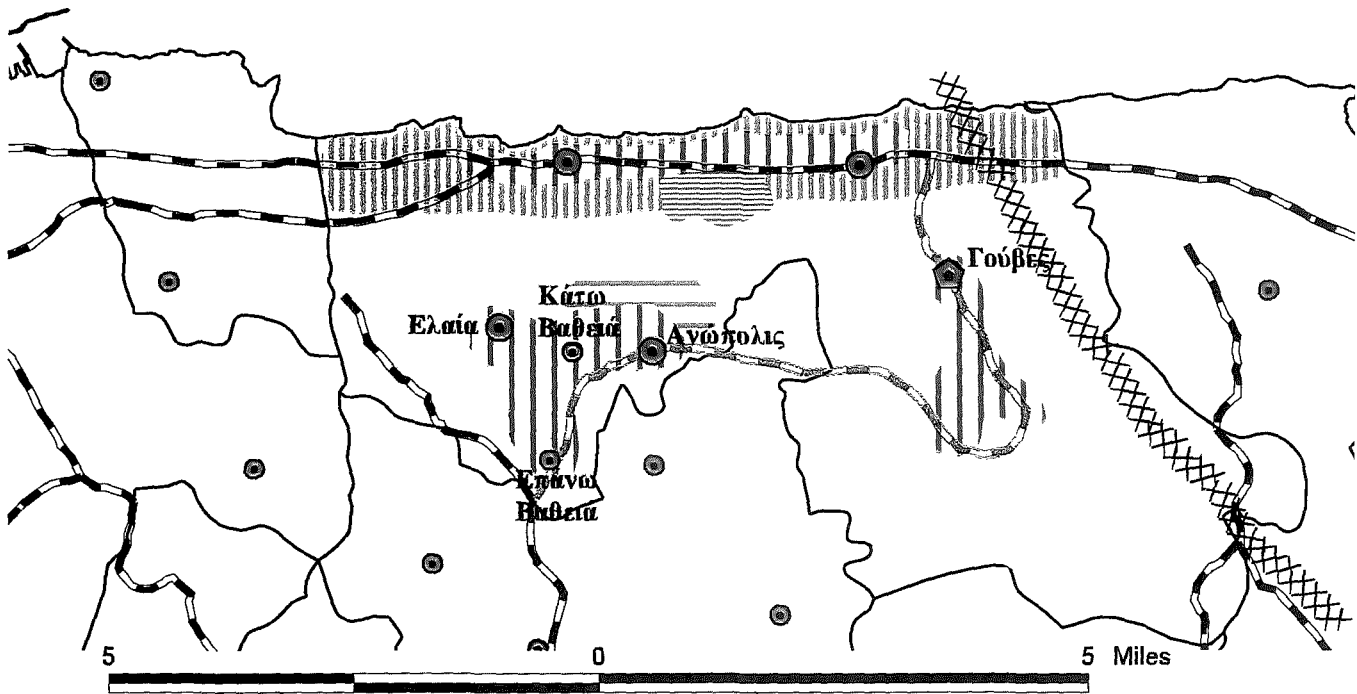
Το πρώτο υποσύστημα συγκροτείται από το Βαθειανό Κάμπο, Κοκκίνη Χάνι, Γούρνες και Κάτω Γούβες. Αναπτύσσεται κατά μήκος του άξονα της εθνικής οδού και εκτείνεται ως το θαλάσσιο μέτωπο. Έτσι η παράκτια περιοχή του Δήμου μετατρέπεται σταδιακά από παραθεριστική περιοχή και περιοχή β' κατοικίας για το Ηράκλειο σε περιοχή πρώτης κατοικίας.

Το δεύτερο υποσύστημα θα συγκροτείται υπό μορφή V από τους οικισμούς Ελιά, Άνω & Κάτω Βάθεια, Ανώπολη. Στον άξονα του V θα λειτουργεί το βιοτεχνικό πάρκο Ανώπολης προσελκύοντας νέες δραστηριότητες ελκόμενες από χώρους συγκέντρωσης βιοτεχνικών μονάδων και εργαστηρίων (εμπορευματικές, μεταφορών κλπ).

Τέλος το τρίτο οικοσύστημα θα αποτελείται από τους οικισμούς Γούβες, Κόξαρη, Καλό Χωριό, Χαρασό και θα συμπληρώνεται από τις δραστηριότητες του πρωτογενή κυρίως τομέα. Επιπλέον η ανάπτυξη των οικισμών αυτού του υποσυστήματος, υπό αυστηρούς πάντα όρους περιβαλλοντικής προστασίας, θα συνδεθεί με την αξιοποίηση και ανάδειξη του σπηλαίου του Σκοτεινού, καθώς και του υγροβιότοπου του Αποσελέμη.

Η χωρική διάρθρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων θα συνεχίσει να χαρακτηρίζεται από την τουριστική ζώνη η οποία αναπτύσσεται κατά μήκος της παράκτιας περιοχής του Δήμου και την εκτεταμένη πεδινή περιοχή με εντατική κυρίως γεωργική παραγωγή.

Η πιο πάνω χωροταξική διάρθρωση προσδιορίζει το πλαίσιο των ενδοδημοτικών σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων, των αναγκών προς τούτο παρεμβάσεων και αναμένεται να προωθήσει την ολοκλήρωση της εσωτερικής συνοχής του Δήμου και να επιταχύνει τη διαδικασία ανάπτυξης του.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Π. ΛΟΥΚΑΚΗΣ

Μεταπτ. φοιτήτρια: Μ. Πετράκη

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Έδρα δήμου -

Κύριο κέντρο ανάπτυξης

Δευτερεύοντα κέντρα
ανάπτυξης

Οικισμοί

Βασικοί οδικοί άξονες

Προτρινόμενοι
οδικοί άξονες

Υγροβιότοπος αυστηρής
ελεγχόμενης προστασίας

Βιοτεχνικό πάρκο

Ζώνες οικιστικής ανάπτυξης

Πάρκο συγκέντρωσης
δραστηριοτήτων διοίκησης,
υπηρεσιών, αναψυχής κ.α.

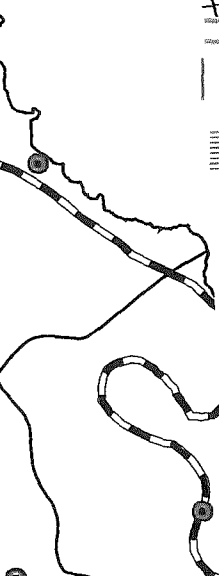
Θεσμοθετημένη
προστατευόμενη περιοχή

Ζώνη γεωργικής

παραγωγής

Τουριστική ζώνη

ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ Δ. ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ, ΒΙΑΝΝΟΥ & ΓΟΥΒΩΝ

Δ.1. Πληθυσμιακός

Δ.1.1. Πληθυσμός Απογραφής 1991

Δ. Αρκαλοχωρίου	10.902	ΜΣ1
Δ. Βιάννου	7.129	ΜΚ2
Δ. Γουβών	4.918	ΜΚ2

(ΜΣ1: Μικρομεσαίος) – Επιχορήγηση σε ποσοστό 65%

(ΜΚ2: Μικρός) – Επιχορήγηση σε ποσοστό 70%

Δ.1.2. Πληθυσμός αιχμής/Πληθυσμός Απογραφής

	Πληθυσμός αιχμής	Πληθυσμός απογραφής	Δ.1.2.
Δ. Αρκαλοχωρίου	12.440	10.902	1,14
Δ. Βιάννου	9.290	7.129	1,30
Δ. Γουβών	20.000	4.918	4,07

Αν ο πληθυσμός αιχμής φτάνει το 150% του μόνιμου πληθυσμού, τότε το γεγονός αυτό λαμβάνεται θετικά υπόψη στην υλοποίηση και αξιολόγηση έργων

Δ.2. Ανάπτυξης

Δ.2.1. Ταξινόμηση με βάση γεωγραφικά χαρακτηριστικά

	Σύνολο Δ.Δ.	Ορεινοί	Ημιορεινοί	Πεδινοί	Τύπος ΟΤΑ
Δ. Αρκαλοχωρίου	13	8,17%	40,69%	51,14%	ΠΔ
Δ. Βιάννου	16	98,10%	0,00%	1,90%	ΟΡ2
Δ. Γουβών	5	0	0	100	ΠΔ, ΠΡ

Δ.3. Απασχόλησης

	Δείκτης Ανεργίας
Δ. Αρκαλοχωρίου	0,49
Δ. Βιάννου	0,39
Δ. Γουβών	1,17

* Δ.Α. = % άνεργοι / % σύνολο της χώρας

Αν ΔΑ>1,5 η επιχορήγηση στον ΟΤΑ αυξάνεται κατά 5%

Δ.4. Έσοδα ΟΤΑ

Δ. Αρκαλοχωρίου	3,7
Δ. Βιάννου	3,2
Δ. Γουβών	6

Αν Δ4>2,0 τότε ο ΟΤΑ θεωρείται εύπορος

Αν 1,2>Δ4<2,0 τότε ο ΟΤΑ θεωρείται κανονικών οικονομικών δυνατοτήτων

Οι λοιποί ΟΤΑ θεωρούνται μειωμένων οικονομικών δυνατοτήτων

Δ.5. Διαθέσιμοι χώροι

	Στην έδρα	Στα δ.δ.
Δ. Αρκαλοχωρίου	0,95	3,19
Δ. Βιάννου	0,30	2,17
Δ. Γουβών	0,23	0,94

Ο δείκτης αυτός λαμβάνεται υπόψη για την ιεράρχιση των προτάσεων στο κτιριολογικό πρόγραμμα

Δ.6. Δείκτης κοινωνικών εξυπηρετήσεων (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, Υγεία)

Δ. Αρκαλοχωρίου	επαρκώς
Δ. Βιάννου	μέτρια
Δ. Γουβών	ανεπαρκώς

Δ.7. Δείκτης εκπαίδευσης

	πληθυσμός/ αριθ. νηπιαγ.	πληθυσμός/ αριθ. δημοτ.	πληθυσμός/ αριθ. γυμνασ.
Δ. Αρκαλοχωρίου	1.362,8	681,4	5.451,0
Δ. Βιάννου	1.425,8	891,1	7.129,0
Δ. Γουβών	1.639,3	2.459,0	~

Δ.8. Δείκτης συγκοινωνιακών υποδομών

Δ.8.1. Km Χωματόδρομοι/km (συνολικά)

Δ.8.2. Km Χωματόδρομοι *(κάτοικοι/1000)

Δ.8.3. Ποιότητα δικτύου ΟΤΑ

	Δ.10.1.	Δ.10.2.	Δ.10.3.
Δ. Αρκαλοχωρίου	0,20	284,45	2
Δ. Βιάννου	0,50	1622,22	2, (3)
Δ. Γουβών	0,08	27,05	1

Δ.9. Δείκτης δικτύου ύδρευσης

Δ. 9.1. Ποιότητα δικτύου ύδρευσης

	Δ.11.1
Δ. Αρκαλοχωρίου	3
Δ. Βιάννου	3
Δ. Γουβών	3

Οι δείκτες Δ6, Δ7, Δ8, Δ9 λαμβάνονται υπόψη με στόχο τη βελτίωση τους μετά τις παρεμβάσεις.

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Όπως προκύπτει από την ανάλυση που προηγήθηκε οι νεοσύστατοι Δήμοι του νομού Ηρακλείου παρουσιάζουν μια σειρά από αδυναμίες – προβλήματα τα οποία συνίστανται:

1. στη διαφορετικότητα του ρυθμού ανάπτυξης μεταξύ του βορείου και νοτίου τμήματος
2. στα χαμηλά ίδια έσοδα των περισσότερων αγροτικών Δήμων του νομού
3. στην ύπαρξη πολλών μικρών οικισμών με πληθυσμό κάτω των 500 κατοίκων, γεγονός που προκαλεί προβλήματα εσωτερικής συνοχής στους νέους Δήμους
4. στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού
5. στο φαινόμενο της δημογραφικής συρρίκνωσης και της γήρανσης του πληθυσμού
6. στον κατατεμαχισμό του γεωργικού κληρου και στον προσανατολισμό στις παραδοσιακές καλλιέργειες (ελαιοκαλλιέργειες αμπελοκαλλιέργειες) στους περισσότερους αγροτικούς Δήμους
7. στην έλλειψη αρδευτικών έργων και γενικότερα έργων υποδομής για τη στήριξη του πρωτογενή τομέα και τη χαμηλή παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα
8. στην έλλειψη ή μη λειτουργική ολοκλήρωση έργων τεχνικής υποδομής (οδικά δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης)
9. στις ελλείψεις σε κοινωνικό εξοπλισμό (υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις, μονάδες εκπαίδευσης – υγείας, υποδομές αθλητισμού – πολιτισμού), στους περισσότερους Δήμους της ενδοχώρας και του νοτίου τμήματος του νομού
10. στην έλλειψη ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στους νέους Δήμους και στην απουσία μηχανισμών υποστήριξης και συντονισμού καθώς και στην ανεπάρκεια των μέσων και μεθόδων οργάνωσης
11. στην αδυναμία συμμετοχής στο συνολικό αναπτυξιακό προγραμματισμό σε νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο
12. στην έλλειψη χωρικού σχεδιασμού και στην απουσία ελέγχου των χρήσεων γης.

Ο θεσμός των νέων Δήμων, ως αυτοτελών διοικητικών χωρικών μονάδων φαίνεται ότι δεν έχει «ωριμάσει» ακόμα, εφόσον δεν στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις και δεν δραστηριοποιούνται σημαντικά «εκ των έσω», αλλά στηρίζονται σε εξωτερική βοήθεια. Στο νομό Ηρακλείου υπάρχουν και δραστηριοποιούνται οργανισμοί – εταιρείες αναπτυξιακού χαρακτήρα (ΑΝΗ, ΟΑΝΑΚ, ΟΑΝΑΜ, ΑΚΟΜ-Μ κ.α.) οι οποίοι υποστηρίζουν το έργο των Δήμων κυρίως σε ότι αφορά την κατασκευή έργων υποδομής διαδημοτικής εμβέλειας (ΧΥΤΑ, οδικά δίκτυα, ΜΕΛ). Βέβαια μέχρι σήμερα οι δράσεις – ενέργειες που αναλήφθηκαν από τους φορείς αυτούς δεν έχουν ολοκληρωθεί ή επισπευσθεί στο σύνολο τους επειδή προσκρούουν σε τοπικές αντιδράσεις και αντιπαλότητες οι οποίες μάλιστα αναδεικνύονται ισχυρότερες από τα τοπικά προβλήματα.

Από την άλλη παρά τις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται από Δήμο σε Δήμο η γενική εικόνα που προκύπτει από την παρούσα έρευνα κάνει φανερό ότι οι περισσότεροι Δήμοι δεν φαίνεται να έχουν συνειδητοποιήσει την ανάγκη για ένα ευρύτερο σχέδιο ανάπτυξης. Έτσι διατυπώνουν τις προτάσεις τους με τη μορφή καταλόγων αποσπασματικών έργων και δεν προχωρούν σε μια ολοκληρωμένη και συνολική αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων. Απόδειξη τούτου αποτελεί η έλλειψη σύνταξης Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων. Η συνεχής αλλαγή των αιρετών οργάνων και η απουσία ή/και ασυνέχεια ενός σχεδίου συνολικού προγραμματισμού της δράσης τους έχει ως αποτέλεσμα την άναρχη χωροθέτηση έργων και

παρεμβάσεων και την κατά αποσπασματικό τρόπο αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών αναγκών.

Στους περισσότερους Δήμους ο αναπτυξιακός προγραμματισμός είναι το αποτέλεσμα της εξυπηρέτησης πελατειακών σχέσεων και της έλλειψης επικοινωνίας των αιρετών με τους κοινωνικούς φορείς της περιοχής και το επιστημονικό προσωπικό του Δήμου, το οποίο διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες αλλά επίσης ευαίσθησία και ενδιαφέρον να επεξεργασθεί και να εισηγηθεί για την αντιμετώπιση των αναπτυξιακών προβλημάτων της περιοχής του Δήμου.

Επίσης ιδιαίτερα σημαντικό είναι το πρόβλημα της έλλειψης ενημέρωσης – πληροφόρησης (η οποία φτάνει συνήθως πολύ αργά) για τις προϋποθέσεις χρηματοδότησης των έργων από κοινοτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες καθώς και από προγράμματα άλλων διεθνών οργανισμών. Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε το τμήμα Δυτικής Κρήτης του ΟΕΕ (9/2000) καταδεικνύεται ότι ενώ στην υπόλοιπη Ελλάδα το ποσοστό των Δήμων και των Επιχειρήσεων τους που έχουν αναλάβει το συντονισμό κοινοτικών προγραμμάτων ανέρχεται συνολικά στο 35%, στην Κρήτη δεν ξεπερνά το 4%. Επιπλέον, οι λίγοι ΟΤΑ που είναι ενήμεροι δεν είναι σε θέση να αξιοποιήσουν αυτές τις δυνατότητες γιατί αδυνατούν να ανταποκριθούν στις ουσιαστικές και τεχνικές απαιτήσεις των διαφόρων προγραμμάτων.

Βέβαια το ζήτημα που προκύπτει εδώ είναι αν υπάρχουν φορείς – επιχειρήσεις και εν γένει μηχανισμοί υποστήριξης του έργου του Δήμου με μεγαλύτερη ευελιξία και δυνατότητα ανάπτυξης δραστηριοτήτων ή αν ο Δήμος αποτελεί όχι μόνο τον επιτελικό αλλά και εκτελεστικό φορέα του συνόλου των προγραμμάτων του. Από την επεξεργασία των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν για τις ανάγκες αυτής της έρευνας είναι φανερό ότι οι περισσότεροι νέοι «καποδιστριακοί» Δήμοι, ακόμα και ορισμένοι παλιότεροι από αυτούς, δεν διαθέτουν αναπτυξιακές εταιρείες, δημοτικές επιχειρήσεις ή άλλους τύπου φορείς αναπτυξιακού χαρακτήρα για την ανάθεση υλοποίησης διαφόρων προγραμμάτων και την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους με ικανοποιητικό τρόπο.

Δεδομένης της έλλειψης μηχανισμών υποστήριξης σε τοπικό επίπεδο και παρά το γεγονός ότι υπάρχουν νέοι Δήμοι με αξιόλογο έργο και ευρύτερα προγράμματα η γενική εικόνα είναι πως τα κύρια πεδία δραστηριότητας παραμένουν τα μικρά αποσπασματικά έργα οδοποιίας, ύδρευσης – αποχέτευσης ή/και έργα συντήρησης υποδομών.

Ωστόσο, οι εμφανείς διαφορές σε δυναμισμό και κινητικότητα που παρουσιάζονται μεταξύ των νέων Δήμων του νομού φαίνεται πως μπορεί να ερμηνευθούν ως αποτέλεσμα λιγότερο εξωτερικών παραγόντων, κυρίως οφείλονται στον τρόπο και στην ποιότητα δουλειάς, στο ενδιαφέρον και τις προσπάθειες που καταβάλλονται από την ίδια τη δημοτική αρχή και τους τοπικούς φορείς σε κάθε περίπτωση για να αντιμετωπισθούν τα υπάρχοντα προβλήματα.

Χωρίς λοιπόν να υποτιμούμε τη σημασία των εξωτερικών ωθήσεων είναι ανάγκη να επισημάνουμε ότι το κέντρο της προσοχής της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης είναι προτιμότερο να στραφεί σε μέτρα που θα επιτρέπουν την κινητοποίηση των εσωτερικών δυνάμεων και μάλιστα με ένα τρόπο συνεχή.

Α. ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Στα προηγούμενα και συγκεκριμένα στο τέλος του Α' ΜΕΡΟΥΣ διατυπώθηκαν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση και επεξεργασία εννοιών, νόμων και ζητημάτων σε θεωρητικό επίπεδο. Επιπλέον η ανάπτυξη των υποθεμάτων σχολιάζεται σε διάφορα σημεία της εργασίας με σκοπό να ερμηνευθούν τα προβλήματα που παρουσιάζονται.

Μετά το τέλος του Β' ΜΕΡΟΥΣ διατυπώθηκαν συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας και απεικονίζουν την υφιστάμενη κατάσταση στους νέους Δήμους που συγκροτήθηκαν με βάση το πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας» στο νομό Ηρακλείου.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται πολύ γενικά τα συμπεράσματα από την κατάσταση, όπως έχει διαμορφωθεί έως σήμερα, - συμπληρωματικά των όσων διατυπώθηκαν στα προηγούμενα - προκειμένου στη συνέχεια να διατυπωθούν οι προτάσεις για τις κατευθύνσεις στις οποίες θα πρέπει να αναζητηθούν οι λύσεις.

Από την εξέταση λοιπόν της υπάρχουσας κατάστασης προκύπτουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις:

1. Η τοπική αυτοδιοίκηση ως αναπτυξιακός θεσμός αποτελεί σημαντικό φορέα σχεδιασμού και προγραμματισμού της τοπικής ανάπτυξης, καθώς και τον κύριο φορέα υλοποίησης αναπτυξιακών προγραμμάτων. Σήμερα δύο περίπου χρόνια μετά την θεσμοθέτηση των νέων Δήμων λόγω των διαρθρωτικών προβλημάτων τους (περιορισμένοι οικονομικοί πόροι, έλλειψη προσωπικού, μέσων και μεθόδων οργάνωσης, έλλειψη μηχανισμών συντονισμού και υποστήριξης) δεν έχουν επιλυθεί επαρκώς προβλήματα ποιότητας και αποτελεσματικότητας του προγραμματισμού δεν έχουν επιλυθεί επαρκώς. Ωστόσο έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση και συνολικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαφαίνονται σαφείς αισιόδοξες τάσεις για το άμεσο μέλλον.
2. Η συγκρότηση των νέων Δήμων και η διαμόρφωση μιας ενιαίας αναπτυξιακής ταυτότητας αποτελεί το βασικότερο ίσως ζήτημα (πρόκληση) που πρέπει να αντιμετωπίσουν τα αιρετά όργανα. Οι νέες διοικητικές χωρικές μονάδες θα πρέπει να λειτουργήσουν ως ενιαίες ενότητες στη βάση ενός σχεδίου με ιεραρχημένες προτάσεις αναπτυξιακών παρεμβάσεων σε ολόκληρη την έκτασή τους.
3. Οι περισσότεροι Δήμοι είναι πλέον σε θέση να προχωρήσουν στην εκπόνηση Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και στην υλοποίηση συγκεκριμένων έργων και δράσεων με αιτιολογημένη χωρική κατανομή. Έτσι θα αποσαφηνισθούν καλύτερα τα πλαίσια δράσης τους, θα αποφευχθούν φαινόμενα κατακερματισμού των έργων και θα εκλείψει το πελατειακό σύστημα καθώς και φαινόμενα λαϊκισμού και τοπικισμού.
4. Η σωστή και ορθολογική τομεακή και χωρική κατανομή των πόρων είναι ίσως ο πιο σημαντικός παράγοντας για την άσκηση πολιτικής τοπικής ανάπτυξης, σε έργα ιεραρχημένα και συσχετισμένα και παρεμβάσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα τη στιγμή που οι ίδιοι οι πόροι είναι εξαιρετικά περιορισμένοι.
5. Η ύπαρξη κοινοτικών προγραμμάτων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους Δήμους (π.χ. κοινοτικές πρωτοβουλίες) αποτελεί μία ιδιαίτερα σημαντική ευκαιρία για την τη συμμετοχή τους και την εξασφάλιση χρηματοδότησης έργων προς επίλυση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών τους προβλημάτων και βελτίωση του επιπέδου

των υποδομών τους, δεδομένου ότι οι πόροι που διατίθενται από το ΠΔΕ, αλλά και τα ίδια έσοδα τους δεν είναι αρκετά για να στηρίζουν το πρόγραμμα ανασυγκρότησης της τοπικής αυτοδιοίκησης.

6. Η διαμόρφωση ενός συνολικού προγράμματος υποστήριξης των νέων Δήμων αποτελεί πρώτιστα ευθύνη των συλλογικών οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η συμμετοχή φορέων σε εθνικό, περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο (ΚΕΔΚΕ, ΕΕΤΑΑ) αλλά κυρίως των ΤΕΔΚ στις διαδικασίες σχεδιασμού και εφαρμογής προγραμμάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάλληλη προσαρμογή των προγραμμάτων στις πραγματικές ανάγκες των ΟΤΑ.

Με βάση όλα τα παραπάνω επισημαίνεται ότι:

- a) Είναι αναγκαία η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των πολιτών και αιρετών για ζητήματα ενδοδημοτικής και διαδημοτικής συνεργασίας, καθώς και ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενημερωτικών - επιμορφωτικών προγραμμάτων για τους εκπροσώπους και τα στελέχη των νέων Δήμων. Τα παραπάνω εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της ΚΕΔΚΕ και θα επιτευχθούν με τη συνεργασία των κεντρικών διοικητικών φορέων, και των ΤΕΔΚ των νομών της χώρας.
- b) Είναι απαραίτητη η διαμόρφωση και ψήφιση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου που θα αφορά τη συνεχή παροχή κινήτρων και προνομιακών πλεονεκτημάτων για την ενίσχυση της ανάπτυξης της διαδημοτικής συνεργασίας μεταξύ των ΟΤΑ.
- c) Είναι ιδιαίτερα σημαντική η εγκατάσταση σε κάθε νέο Δήμο ενός κόμβου πληροφοριακού δικτύου, που να παρέχει τη δυνατότητα επικοινωνίας με ανώτερα επίπεδα προγραμματισμού καθώς και τη δυνατότητα πρόσβασης σε βάσεις πληροφοριών στην Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό να αξιοποιούνται πληροφορίες σχετικές με αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής.
- d) Δεν πρέπει να υποτιμάται καθόλου ο πολλαπλά χρήσιμος θεσμός των προγραμματικών συμβάσεων, που επιτρέπει την υλοποίηση τοπικών προγραμμάτων με την κινητοποίηση περισσότερων δυνάμεων που εμπλέκονται στα τοπικά ζητήματα χωρίς να χρειάζεται ο νέος Δήμος να διαθέτει το σύνολο των απαιτούμενων υποδομών.
- e) Είναι απαραίτητη η συμμετοχή του ιδιωτικού κεφαλαίου στη ανάληψη και υλοποίηση έργων υποδομής, καθώς και γενικότερων παρεμβάσεων αναπτυξιακού χαρακτήρα που θα δώσουν ώθηση στην γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής

Τα ερωτήματα που τίθενται είναι γιατί οι προσπάθειες σχεδόν δεκαπέντε χρόνων απέδωσαν τόσα λίγα; Μήπως και η τελευταία διοικητική μεταρρύθμιση θα έχει για τα επόμενα χρόνια ανάλογα μικρά αποτελέσματα; Μήπως οι διαμορφούμενες νέες συνθήκες επιβάλλουν την επιτάχυνση των ρυθμών δεδομένων των χρονικών περιορισμών που τίθενται;

Εκτίμηση μου είναι πως το πρόβλημα μπορεί να επιλυθεί με τη σύμπραξη όλων μαζί σε μορφές συνένωσης και συνεργασίας που αποσκοπούν σε διαρθρωτικές και οργανωτικές αλλαγές και έχουν σαν τελικό στόχο τη μετεξέλιξη των ΟΤΑ σε βιώσιμα τοπικά αναπτυξιακά κέντρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασόπουλος Κ., *Θεσμικό πλαίσιο περιφερειακής ανάπτυξης, τόμος Α' & Γ'*, Αθήνα 1996
2. Αθανασόπουλος Κ., *Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση, τόμος Α'*, Αθήνα 1992
3. *Αναπτυξιακό Προφίλ Δήμων Ν. Ηρακλείου*, ΤΕΔΚ Ν. Ηρακλείου
4. Αντωνόπουλος Α., *Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα, Επιτακτική ανάγκη η αναθεώρηση της μεθοδολογίας κατάρτισης τους*, άρθρο στο περιοδικό «Τοπική Αυτοδιοίκηση – Αποκέντρωση», 10-11/1997
5. Γετίμης Π., *Οικιστική Πολιτική στην Ελλάδα – τα όρια της μεταρρύθμισης*, Β' Έκδοση, Αθήνα 1994
6. Γετίμης Π., Κανκαλάς Γ., Μαραβέγιας Ν., *Αστική & Περιφερειακή Ανάπτυξη. Θεωρία, ανάλυση και πολιτική*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1994
7. ΔΠΘ, *Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Γεωγραφικής Ενότητας Αναπτυξιακού Συνδέσμου Παραλιακών Κοινοτήτων νομού Ξάνθης, Διερεύνηση Μεθοδολογίας Εκπόνησης και Πλαισίου Εφαρμογής*, Ξάνθη 1993
8. Ε.Ε.Τ.Α.Α., *Υφιστάμενη κατάσταση των μορφών συνεργασίας και συνένωσης των ΟΤΑ*, Σεπτέμβριος 1992
9. Ε.Π. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο «*Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006*», Αθήνα, Δεκέμβριος 1998.,
10. Ε.Π. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο «*Διαμόρφωση Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Καβάλας*», Δήμος Καβάλας Αθήνα, 1999 (σε εξέλιξη),
11. Ε.Π. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο «*Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Δήμου Ορεστιάδας*», Δήμος Ορεστιάδας, Αθήνα, 1999-2000
12. Ε.Σ.Υ.Ε., *Αποτελέσματα Απογραφών Πληθυσμού 1971, 1981, 1991*
13. Ε.Σ.Υ.Ε., *Αποτελέσματα Έρευνας Εργατικού Δυναμικού 1991*
14. Ε.Σ.Υ.Ε., *Λοιπά στατιστικά στοιχεία (σε ηλεκτρονική μορφή)*
15. Ευαγγελινίδου – Αραχωβίτου Μ., *Μελέτη για τον κατευθυντήριο ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης στη διαδικασία της ενδογενούς κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης*, Αθήνα 1987
16. (ΕΚ) Κανονισμός αριθμ. 1260/99, «*Περί των γενικών διατάξεων για τα διαρθρωτικά ταμεία*», Βρυξέλλες 1999
17. (ΕΚ) Κανονισμός αριθμ. 1164/94, «*για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής*», Βρυξέλλες 1994
18. (ΕΚ) Κανονισμός αριθμ. 1264/99, «*για την τροποποίηση του κανονισμού 1164/94 για την ίδρυση του Ταμείου Συνοχής*», Βρυξέλλες 1999
19. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., *Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας*, Εκδόσεις Ε.Ε.Τ.Α.Α., Αθήνα 2000
20. Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., *Τετράδια Αυτοδιοίκησης, Επιστημονική επιθεώρηση επί τα κοινά των πόλεων*, όλα τα τεύχη 1999 και 2000
21. Κόνσολας Ν., *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997
22. Κουτσούρη Δ., - Π.Ο.Ε. – ΟΤΑ, *Συμβούλια Περιοχής*, Αθήνα 1996
23. Λίτσος Η., *Διαδικασίες Προγραμματισμού στους Νέους Δήμους*, Τετράδια Αυτοδιοίκησης, ½ 1998
24. Λουκάκης Π., *Ζητήματα σχετικά με τα χωρικά επίπεδα εφαρμογής του χωροταξικού προγραμματισμού και σχεδιασμού στην Ελλάδα*, Τόπος, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών, τόμ. 8/94
25. Λουκάκης Π., *Πολεοδομικά προβλήματα της Πρωτεύουσας και Θεσμικές παρεμβάσεις μετά το 1948, Η Αθήνα στον 20^ο αιώνα*, ΥΠ.ΠΟ. – Σύλ. Αρχιτεκτόνων, Αθήνα 1985
26. Λουκάκης Π., «*Χωροταξικός Σχεδιασμός και Οργάνωση Υποδομών των νέων ΟΤΑ*», εισήγηση στην ημερίδα με θέμα: «*Πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ και Ανάπτυξη*», Αθήνα Οκτώβριος 1997
27. Λουκάκης Π., *Σημειώσεις Χωροταξίας: Βασικές έννοιες, τομείς ανάλυσης, μεθοδολογία μελετών, πλαίσιο προτάσεων*

28. Μαΐστρος Π., *Οι Αναπτυξιακοί Θεσμοί της Αυτοδιοίκησης*, Εκδόσεις Νέα Σύνορα – Λιβάνη, Αθήνα 2000
29. Ματθαίου Π., *Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κατά τη διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, άρθρο στο συνέδριο: «Περιφερειακή Ανάπτυξη, Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης», Αθήνα Δεκέμβριος 1995
30. Μούσης Ν., *Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο – Οικονομία – Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996
31. Μπεριάτος Η., *Ο χωροταξικός σχεδιασμός και η διαχείριση του: το πρόβλημα των διοικητικών και οργανωτικών δομών*, άρθρο στο συνέδριο: «Περιφερειακή Ανάπτυξη, Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης», Αθήνα Δεκέμβριος 1995
32. Παπαδασκαλόπουλος Α., *Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική*, Πανεπιστημιακές παραδόσεις, Αθήνα 1997
33. Παπαδασκαλόπουλος Α., *Πρότυπα και πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995
34. Πλασκοβίτης Η., *Η μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, άρθρο στο «Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη: θεωρία – ανάλυση και πολιτική» (Γετίμης-Καυκαλάς-Μαραβέγιας), Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1994
35. Ποταμιάνος Γ., *Η προώθηση της τοπικής ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα κράτη – μέλη. Στρατηγικές και μέσα ενεργοποίησης των τοπικών αγορών εργασίας*, Τόπος, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών, τόμος 3/91
36. Σακέλλης Γ., *Πληθυσμός και εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα-Μορφολογία και διαχρονικές εξελίξεις*, Αθήνα 1993.
37. Τάτσος Ν., *Δημοσιονομική Αποκέντρωση*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Αθήνα 1997
38. *Τεχνικά Δελτία Καταγραφής Χαρακτηριστικών των Δήμων του Ν. Ηρακλείου*, ΤΕΔΚ Ν. Ηρακλείου - ΥΠΕΣΔΔΑ
39. ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α., *Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Τόμος Α' και Β'*, Αθήνα 1998
40. ΥΠ.Ε.Δ.Δ.Α. – Π.Ε.Τ.Α. *Αξιολόγηση και προτάσεις βελτίωσης των θεσμών του Περιφερειακού και Τοπικού Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Φάση Α', Β' & Γ'*, Αθήνα 1998-1999
41. ΥΠ.ΕΘ.Ο. – Ι.Π.Α., *ΣΠΑ 2000 – 2006, Περιφερειακό Σκέλος, Πρώτο Σχέδιο*, Αθήνα 1999
42. Υ.Χ.Ο.Π., *Προτάσεις Χωροταξικής Οργάνωσης Νομού Ηρακλείου (συνοπτικό σχέδιο δομικών παρεμβάσεων)*, Αθήνα 1984
43. Χατζηδάκης Κ., *Όλα τα Κοινοτικά Προγράμματα για την Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Αθήνα 1996
44. Χρυσανθάκης Χ., *Η θεσμική μεταρρύθμιση της πρωτοβάθμιας Τ.Α. - Το σχέδιο Ι. Καποδιστριας, Διοίκηση & Πολιτεία*, Τεκμήρια 3 Διεύθυνση: Γ. Παπαδημητρίου - Α. Μακρυδημήτρης, Εκδόσεις Α. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1998
45. Χλέπας Ν.-Κ., *Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1994
46. *Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Κρήτης, Φάση Α', Β', Γ'*, Αθήνα 1998
47. Χλέπας Ν.-Κ., *Προοπτικές της Τοπικής Δημοκρατίας – Ένας ελληνογερμανικός διάλογος για την τοπική αυτοδιοίκηση*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1998
48. Barquero Vasquez Antonio, *Τοπική Ανάπτυξη – Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991
49. Ν. 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος», ΦΕΚ 151 Α'
50. Ν. 1032/1980 «Περί συστάσεως Υπουργείου Χωροταξίας Οικισμού, Περιβάλλοντος», ΦΕΚ 57
51. Ν. 1337/1983 «Επέκταση πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις», ΦΕΚ 33
52. Ν. 1416/1984 «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής

νομοθεσίας για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης», ΦΕΚ 18

53. Ν. 1622/1986 «Τοπική Αυτοδιοίκηση, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Δημοκρατικός Προγραμματισμός», ΦΕΚ 92
54. Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του Περιβάλλοντος», ΦΕΚ 160
55. Ν. 1850/1989, «Περί κυρώσεως του Ευρωπαϊκού Χάρτη της Τοπικής Αυτονομίας», ΦΕΚ 114
56. ΥΑ 69269/5387/1990, «Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες, περιεχόμενο μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), καθορισμός περιεχομένου ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ) και λοιπές συναφείς διατάξεις σύμφωνα με το Ν. 1650/1986», ΦΕΚ 678
57. Ν. 2218/1994 «Ίδρυση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 90
58. Ν. 2240/1994 «Συμπλήρωση διατάξεων για τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 153
59. Ν. 2503/1997 «Διοίκηση, οργάνωση, στελέχωση της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 107
60. Ν. 2539/97 «Σύσταση ΟΤΑ», ΦΕΚ 244
61. Ν. 2742/1999 «Περί Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης», ΦΕΚ 207

